

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ

ANABİLİM DALI

HİTİTÇE ÇİVİYAZILI KAYNAKLARA GÖRE KRALİÇE AŞMUNİKAL

Yüksek Lisans Tezi

Nazan ÖZDEMİR

Ankara-2018

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ

ANABİLİM DALI

HİTİTÇE ÇİVİYAZILI KAYNAKLARA GÖRE KRALİÇE AŞMUNİKAL

Yüksek Lisans Tezi

Nazan ÖZDEMİR

Tez Danışmanı

Prof.Dr. Yasemin ARIKAN

Ankara-2018

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ESKİÇAĞ DİLLERİ VE KÜLTÜRLERİ

ANABİLİM DALI

Nazan ÖZDEMİR

HİTİTÇE ÇİVİYAZILI KAYNAKLARA GÖRE KRALİÇE AŞMUNİKAL

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Yasemin ARIKAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof.Dr. Yasemin ARIKAN

Prof.Dr. İ. Cem KARASU

Dr.Öğr. Üyesi Nursel ASLANTÜRK

Tez Sınavı Tarihi: 10.07.2018

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,**

Prof.Dr. Yasemin ARIKAN danışmanlığında hazırladığım “Hititçe Çiviyazılı Kaynaklara Göre Kraliçe Aşmunikal (Ankara.2018) ” adlı yüksek lisans
 - doktora/bütünleşik doktora tezimdaki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

**Tarih: 13.07.2018
Adı-Soyadı ve İmza**

Nazan ÖZDEMİR

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	iv
KISALTMALAR	v
1.Transkripsiyon ve Dil Bilgisinde Kullanılan İşaret ve Kısaltmalar	v
2.Bibliyografyada Kullanılan Kısaltmalar	ix
GİRİŞ.....	1
1. KRALİÇE AŞMUNİKAL	4
1.1.Kraliçe Aşmunikal Adının Geçtiği Mühürler.....	8
1.1.1. SBo I Nr. 77	9
1.1.2. SBo I Nr. 61	10
1.1.3. SBo I Nr. 60 I.Arnuşanda ve Aşmunikal'e Ait Mühür Baskısı.....	11
1.1.4. AO 29722 Numaralı Mühür.....	12
1.1.5. Malta Haçı Biçimli Mühür.....	13
2. “AŞMUNİKAL” ADININ ANALİZİ	15
3. KRALİÇE AŞMUNİKAL İLE I.ARNUNİŞANDA’NIN AKRABALIK İLİŞKİSİ	26
4.CTH 252 “AŞMUNİKAL’İN TAŞ EV PERSONELİNE TALİMATLARI”	33
4.1. (A) KUB 13.8 Transkripsiyon.....	33
4.2. (B) KUB 57.46 Transkripsiyon.....	34
4.3.(A) KUB 13.8 Çeviri.....	37
4.4.(A)Filolojik Değerlendirme.....	39
4.5. (B) Filolojik Değerlendirme.....	54

4.6.Metnin Yorumu	59
5.HİTİT ÖLÜ RİTÜELLERİ VE ÖLÜ KÜLTÜ İLE İLGİLİ YAPILAR	65
5.1.É.NA ₄	67
5.2. ^{NA4} hegur (SAG.UŠ).....	72
5.3.É.GIDIM	75
5.4. heštali/- Evi	76
6.CTH 326 “KRALİÇE AŞMUNİKAL’İN KAYBOLAN FIRTINA TANRISI”	80
6.1.CTH 326 Transkripsiyon.....	80
6.2. CTH 326 Çeviri.....	85
6.3. Filolojik Değerlendirme	89
6.4. Metnin Yorumu	108
7. CTH 222.91 “ARNUĞANDA VE AŞMUNİKAL’İN KADIN TAPINAK HİZMETÇİSİ KUĞATALLA’YA TOPRAK BAĞIŞI” (LS I)	113
7.1. KBo 5.7 Transkripsiyon	113
7.2. KBo 5.7 Çeviri	123
7.3. Filolojik Değerlendirme	132
7.4. Metnin Yorumu	142
8.CTH 375 “ARNUĞANDA VE AŞMUNİKAL’İN ARİNNA’NIN GÜNEŞ TANRIÇASINA DUALARI”	147
8.1. CTH 375.1 Transkripsiyon.....	148
8.2. CTH 375.1 öy.I Çeviri.....	157
8.3. CTH 375.2.....	165

8.4. Filolojik Değerlendirme	184
8.5. Metnin Yorumu	201
SONUÇ.....	205
FİLOLOJİK DEğERLENDİRMEĞİ YAPILAN KELİMELEĞİN LİSTESİ.....	208
İŞLENEN ÇİVİYAZILI METİNLER.....	216
RESİMLER	219
KAYNAKÇA	222
ÖZET	244
ABSTRACT	245

Önsöz

Eski Anadolu uygarlıklarından biri olan Hititler (M.Ö. 1650-1200), Mezopotamya’da gelişen çiviyazısını alıp kendi dillerine uyarlayarak kültürlerinin ve kullandıkları dilin günümüze kadar ulaşmasını sağlamışlardır. Hititler üzerinde yürütülen araştırmalar arkeolojik verilerin yanı sıra çiviyazılı tabletlerin değerlendirilerek Hitit siyasi tarihi ve kültürünün aydınlatılması ile Hitit dilinin ayrıntılarıyla anlaşılmasını amaçlamaktadır.

Çalışmamızda, çiviyazılı belgeler ışığında ve gerektiğinde arkeolojik verilere de başvurulmuş, Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) döneminde Hitit tarihinde kral ile eşit konumda rol oynayan kraliçe Aşmunikal ele alınmıştır. Aşmunikal’e ait mühürler, çiviyazılı metinler transkripsiyonları ve özellikle çevirileri ile Türkçeye kazandırılmış, metinlerde geçen gramer yapıları mümkün olduğunca açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu tezin ortaya çıkarılmasında bilgisini ve ilgisini esirgemeyen, büyük emek ve zaman harcayan danışman hocam, sevgili Prof.Dr. Yasemin ARIKAN’a teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca katkılarından ötürü Prof.Dr. Cem KARASU’ya teşekkürlerimi sunarım.

Aynı zamanda araştırmamı yürütürken kullandığım Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi ve İngiliz Arkeoloji Araştırma Enstitüsü Kütüphanesi çalışanlarına yardımlarından dolayı teşekkür ederim.

Nazan ÖZDEMİR

Ankara

KISALTMALAR

1. Transkripsiyon ve Dil Bilgisinde Kullanılan İşaret ve Kısaltmalar

┌ ┐	İşaretin üst tarafının kırık veya silik olduğunu belirtir.
└ ┘	İşaretin alt tarafının kırık veya silik olduğunu belirtir.
[ ]	Tabletin o kısmının kırık olduğunu belirtir.
[...]	Kırık metin yerlerinde tahmini işaret olduğunu belirtir.
[( )]	Yuvarlak parantez metnin duplikatından tamamlandığını belirtir.
( )	Çeviriye yapılan eklemeleri belirtir.
(<) (Glossenkeil)	Yabancı dile (Luvice) ait kelimeler için kullanılır.
< >	Katip tarafından unutulmuş işaretleri belirtir.
+	Direct joinleri belirtir.
(+)	Indirect joinleri belirtir.
x	Okunamayan işaretleri belirtir.
x+1	Tabletin baş kısmının kırık olduğunu belirtir.
!	Kendinden önceki işaretin hatalı yazıldığını belirtir.
?	Transkripsiyon veya çevirinin şüpheli olduğunu belirtir.
§	Paragraf işareti

Abl.	Ablativ
Adj.	Adjektiv
Adv.	Adverb
Ak.	Akadça
Akk.	Akusativ
ay.	arkayüz
Bibl.	Bibliyografya
Bkz.	Bakınız
c.	genus commune
ca.	(circa) yaklaşık
Çev.	Çeviri
Dat.-Lok.	Dativ Lokativ
Denom.	Denominativ
dn.	Dipnot
et.al.	et alii (ve diğeri)
Gen.	Genetiv
heth.	Hethitisch/Hititçe
Imp.	Imperativ
Instr.	Instrumentalis
Intrans.	Intransitive

Iter.	Iterativ
Krş.	Karşılaştırınız
luw.	Luwisch/Luvice
Med.	Medio-pasiv
MH	Middle Hittite
MS	Middle Script
n.	genus neutrum
N.-Akk.n.	Nominativ-Akusativ neutrum
Nom.	Nominativ/Yalın hal
Nr.	Numara
NS	New Script/Yeni yazı
OH	Old Hittite/Eski Hitit
OS	Old Script/Eski yazı
öy.	önyüz
PIE	Proto-Indo-European
Pl.	Plural
Plus.Perfekt	Plusquam perfekt
PN	Personenname/Şahıs adı
Postpos.	Postpozisyon
Prev.	Preverb

Prs.	Präsens/Geniş zaman
Prt.	Präteritum/Geçmiş zaman
Redupl.	Reduplikat
Res.	Resim
Sg.	Singular
st.constr.	Status constructus
Subst.	Substantive
Sum.	Sumerce
Trans.	Transkripsiyon
Trans.	Transtive
ük.	üstkenar
vd.	ve devamı
verb.noun	verbal noun
verb.subs.	verbal substantive

2.Bibliyografyada Kullanılan Kısaltmalar

- AA** Archologischer Anzeiger. Deutsches Archologisches Institut. Berlin
allgemeine Sprachwissenschaft. Straburg, spater Berlin 1849vd.
- Anatolica** Anatolica. Annuaire Internationale pour les civilisations de l’Asie
anterieure (Institut historique et archologique nerlandais  Istanbul),
Leiden.
- ANET** Ancient Near Eastern Texts. Relating to the Old Testament. Princeton
anterieure (Institut historique et archologique nerlandais  Istanbul),
Leiden.
- AO** Inventarnummern des Louvre-Museums (Departement des Antiquites
Orientales), Paris.
- AOAT** Alter Orient und Altes Testament: Veroffentlichungen zur Kultur und
Geschichte des Alten Orients und des Alten Testaments-
Kavelaer/Neukirchen-Vluyn, Munster 1968vd.
- AoF** Altorientalische Forschungen. Berlin 1974vd.
- AS** Assyriological Studies. Chicago 1931vd.
- ASOR** American Schools of Oriental Research.
- BCILL** Bibliotheque des Cahiers de L’institut de Linguistique de Louvain,
Louvain-La-Neuve.
- Belleten** Turk Tarih Kurumu. Belleten. Ankara 1937vd.

- BiOr** Bibliotheca Orientalis. Leiden 1943vd.
- BMSAES** British Museum Studies in Ancient Egypt and Sudan.
- Bo** Inventarnummern von Tontafeln aus Boğazköy.
- BoḪa** Boğazköy-Ḫattuša. Berlin 1967.
- BoTU** Die Boghazkoi-Texte in Umschrift. Leipzig 1926.
- CAD** The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago, 1956vd.
- CAH** The Cambridge Ancient History. Cambridge University Press.
- CHD** The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago - Chicago 1980vd.
- ChS** Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler. Roma 1984vd.
- CoS** The Context of Scripture. Leiden.
- CRRAI** 34th Rencontre Assyriologique Internationale, 6th-10th July 1987, İstanbul. Kongreye Sunulan Bildiriler (TTK Yayınları 26/3). 1998 Ankara.
- CTH** Emmanuel Laroche, Catalogue des textes hittites. Paris 1971 (mit Ergänzungen in RHA 30, 1972, 94-133 = CTH Suppl., und RHA 33, 1973, 68-71.
- DAI** Deutsches archäologisches Institut.
- DBH** Dresdner Beiträge zur Hethitologie. Dresden 2002vd.
- DLL** Emmanuel Laroche. Dictionnaire de la Langue Louvite. Paris 1959.
- DMOA** Documenta et monumenta Orientis Antiqui, Leiden.

- DTCF** Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. Ankara.
- EDHIL** Alwin Kloekhorst. Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon 2008.
- EHG** Harry A. Hoffner. An English-Hittite Glossary. Paris 1967.
- EHS** Heinz Kronasser. Etymologie der hethitischen Sprache. Wiesbaden 1966.
- Eothen** Collana di studi sulle civiltà dell'Oriente antico. Firenze 1988vd.
- FHL** Jean-Marie Durand et Emmanuel Laroche, Fragments hittites du Louvre, in: Mémorial Atatürk: Études d'archéologie et de philologie anatoliennes, Institut Français d'études anatoliennes: Éditions Recherche sur les civilisations: Synthèse 10, 73-107 - Paris 1982.
- Fs Alp** Festschrift für Sedat Alp. Hittite and other Anatolian and Near Eastern Studies in Honour of Sedat Alp. (Anadolu Medeniyetlerini Araştırma ve Tanıtma Vakfı Yayınları Sayı 1). Ankara 1992.
- Fs Archi** Studi di Ittitologia in onore di Alfonso Archi (Orientalia 79/2). Roma 2010.
- Fs Bittel** Beiträge zur Altertumskunde Kleinasien. Festschrift für Kurt Bittel. Mainz 1983.
- Fs Dinçol** Belkıs Dinçol ve Ali Dinçol'a Armağan VITA Festschrift in Honor of Belkıs Dinçol and Ali Dinçol. İstanbul 2007.
- Fs Güterbock** Anatolian Studies Presented to Hans Gustav Güterbock on the Occasion of his 65th Birthday (Uitgaven van het Nederlands Historisch-archaeologisch instituut te Istanbul 35). İstanbul 1974.

- Fs Güterbock²** Kaniššuwat: A Tribute to Hans G. Güterbock on his Seventy-fifth Birthday May 27 1983, (AS 23). 1986.
- Fs Hoffner** Hittite Studies in Honor of Harry A. Hoffner Jr. on the Occasion of His 65th Birthday. Winona Lake, Indiana 2003.
- Fs Košak** Tabularia Hethaeorum. Hethitologische Beiträge Silvin Košak zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von Detlev Groddek und Marina Zorman (DBH 25). 2007.
- Fs Meriggi²** Studia Mediterranea Piero Meriggi dicata. Pavia 1979.
- Fs Neumann** Serta Indogermanica. Festschrift für Günter Neumann zum 60. Geburtstag Geschichte des Alten Orients und des Alten Testaments. Kavelaer/Neukirchen-Vluyn, Münster 1968.
- Fs Otten** Festschrift Heinrich Otten. Wiesbaden 1973.
- Fs NÖzgüç** Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors. Studies in Honor of Nimet Özgüç. Ankara 1993.
- Fs Pugliese Carratelli** Studi di storia e di filologia anatolica dedicati a Giovanni Pugliese Carratelli (Eothen 1). Firenze 1988.
- Fs Singer** Pax Hethitica. Studies on the Hittites and their Neighbours in Honour of Itamar Singer (StBoT 51). 2010.
- Fs Sommer** Festschrift Ferdinand Sommer zum 80. Geburtstag am 4. Mai 1955, (Corolla Linguistica). Wiesbaden.
- Fs Wilhelm** Festschrift für Gernot Wilhelm anlässlich seines 65. Geburtstages am 28. Januar 2010, herausgegeben von Jeanette C. Fincke. Dresden 2010.

- GLH** Emmanuel Laroche. Glossaire de la Langue Hourrite. Paris 1980.
- Gs Atatürk** Mémorial Atatürk. Études d'archéologie et de philologie anatoliennes (Institut Français d'Études Anatoliennes; Synthèse No. 10). Paris 1982.
- Gs Güterbock** Recent Developments in Hittite Archaeology and History. Papers in Memory of Hans G. Güterbock. Winona Lake, Indiana, 2002.
- Gs Imparati** Anatolia Antica. Studi in Memoria di Fiorella Imparati, (Eothen 11). 2002.
- Gs Laroche** Hittitology Today: Studies on Hittite and Neo-Hittite Anatolia in Honor of Emmanuel Laroche's 100th Birthday/L'Hittitologie Aujourd'hui: Études sur l'Anatolie Hittite et néo-hittite à l'occasion du centenaire de la naissance d'Emmanuel Laroche. İstanbul 2017.
- Gs Neu** Investigationes Anatolicae: Gedenkschrift für E. Neu. Hrsg. J. Klinger et al. (StBoT 52). 2010.
- Gs Schwartz** A Linguistic Happening in Memory of Ben Schwartz (Bibliothèque des Cahiers de l'Institut de Linguistique de Louvain 41). Louvain-la-Neuve 1988.
- HbOr** Handbuch der Orientalistik. Leiden.
- HdA** Handbuch Der Altertumswissenschaft.
- HdO** Handbook of Oriental Studies/Handbuch der Orientalistik.
- HED** Jaan Puhvel, Hittite Etymological Dictionary-Berlin, New York 1984vd.
- HEG** Johann Tischler. Hethitisches Etymologisches Glossar. Innsbruck 1983vd.
- Hethitica** Hethitica – Louvain-la-Neuve 1972vd.

- HFAC** Gary Beckman and Harry Angier Hoffner, Jr., Hittite Fragments in American Collections, JCS 37, 1985, 1-60. 1985.
- HHw** Johann Tischler. Hethitisches Handwörterbuch. Innsbruck 2001.
- HKM** Sedat Alp, Hethitische Keilschrifttafeln aus Maşat (TTKY VI/34)- Ankara 1991.
- HPMM** Hethitologie Portal Mainz – Materialien – Wiesbaden 2005vd.
- HS** Historische Sprachforschung/Historical Linguistics.
- HT** Hittite Texts in the Cuneiform Character from the Tablets in the British Museum. Autographed by Leonard William King-London 1920.
- HW** Johannes Friedrich, (Kurzgefasstes) Hethitisches Wörterbuch; Kurzgefasste Kritische Sammlung Der Deutungen Hethitischer Wörter, Heidelberg 1952 ve 1991.
- HW²** Johannes Friedrich-Annelies Kammenhuber. Hethitisches Wörterbuch. Zweite. Heidelberg 1975/1984.
- HZL** Ch. Rüster - E. Neu, Hethitisches Zeichenlexikon: Inventar und Interpretation der Keilschriftzeichen aus den Boğazköy-Texten (StBoTB 2), 1989.
- IBoT** İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan Boğazköy Tabletleri(nden Seçme Metinler) - İstanbul 1944, 1947, 1954, Ankara 1988.
- IBS** Innsbrucker Beiträge tur Sprachwissenschaft. Innsbruck.
- IEED** Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series.

- IF** Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für Indogermanistik und allgemeine Sprachwissenschaft - Straßburg, später Berlin 1892vd.
- IKH** Internationaler Kongress für Hethitologie.
- IstMitt** Istanbuler Mitteilungen. Tübingen.
- İK** İnandık Köyü.
- JAOS** Journal of the American Oriental Society-Baltimore, Maryland 1851vd.
- JCS** Journal of Cuneiform Studies-New Haven 1947vd.
- JIA** Journal of Intercultural and Interdisciplinary Archaeology. Frosinone 2003vd.
- JNES** Journal of Near Eastern Studies. Chicago 1842vd.
- KBo** Keilschrifttexte aus Boghazköy-Leipzig 1916-1923, Berlin 1954vd.
- KUB** Keilschrifturkunden aus Boghazköy. Berlin 1921vd.
- LS** Landschenkungsurkunde(n)
- MDOG** Mitteilungen der Deutschen Orient-Gesellschaft zu Berlin-Berlin 1899vd.
- MHH** Ahmet Ünal. Multilinguales Handwörterbuch des Hethitischen. Hamburg 2007.
- MIO** Mitteilungen des Instituts für Orientforschung. Berlin 1953vd.
- MVAeG** Mitteilungen der Vorderasiatisch-ägyptischen Gesellschaft. Leipzig 1896-1944.
- NBC** Inventarnummern der Nies Babylonian Collection.
- OIS** Oriental Institute Seminars. Chicago.

- OrNs** Orientalia (Nova Series). Roma 1932vd.
- OSLa** Oslo Studies in Language. Oslo 2009vd.
- Philippika** Strafe und Strafrecht in den antiken Welten. Unter Berücksichtigung von Todesstrafe, Hinrichtung und peinlicher Befragung. Hrsg. R. Rollinger et al. (Philippika: Marburger altertumskundliche Abhandlungen 51). Wiesbaden 2012.
- PIHANS** Publication de l'Institut Historique et Archéologique Néerlandais de Stamboul.
- RHA** Revue hittite et asianique. Paris 1930-1978.
- RIA** Reallexikon der Assyriologie (und Vorderasiatischen Archäologie). Berlin 1928vd.
- SCO** Studi Classici e Orientali. Università degli Studi di Pisa. Istituto di archeologia e di storia-Pisa 1951vd.
- SMEA** Studi micenei ed egeo-anatolici. Roma 1966vd.
- SOA** Studia ad Orientem Antiquum/Eski Doğu Araştırmaları (Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis/Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü). İstanbul 2012vd.
- StBoT** Studien zu den Boğazköy-Texten. Wiesbaden 1965vd.
- StBoTB** Studien zu den Boğazköy-Texten: Beihefte. Wiesbaden 1988vd.
- StMed** Studia Mediterranea. Pavia 1980vd.
- StudAs** Studia Asiana. Roma 2002.
- TEBE** Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.

- THeth**   Texte der Hethiter. Heidelberg 1971.
- TTK**   Türk Tarih Kurumu. Ankara.
- UF**   Ugarit-Forschungen. Internationales Jahrbuch für die Altertumskunde
Syrien-Palästinas. Kevelaer 1969vd.
- VIO**   Veröffentlichungen des Instituts für Orientforschung der Deutsche
Akademie der Wissenschaften, Berlin.
- WVDOG**   Wissenschaftliche Veröffentlichungen der Deutschen Orient-Gesellschaft-
Leipzig, Berlin 1900vd.
- YKY**   Yapı Kredi Yayınları.
- ZA**   Zeitschrift für Assyriologie und verwandte Gebiete – Vorderasiatische
Archäologie – Leipzig, Berlin 1887vd.

GİRİŞ

Anadolu'da M.Ö. 1650-1200 yılları arasında varlıklarına rastlanan Hitit uygarlığı üzerinde yürütülen araştırmaları, Hitit maddi kültür kalıntılarının yanı sıra Hititçe filolojik çalışmalar oluşturur. iviyazılı kaynaklara dayalı yapılan filolojik çözümler Hitit toplumundan ziyade Hitit dini, devlet antlaşmaları, mektuplaşmaları, mitolojisi, kanunları gibi konularla sınırlı kalmaktadır. Dolayısıyla bir tarım toplumu olan Hititler'in sosyal yaşantısına ait veriler iviyazılı metinlerin aktardığı kadarıyla kısıtlı kalmaktadır. Buna ek olarak Hitit toplum yaşantısında kadın-erkek ilişkisine dair yapılan yorumlar Hitit kanunları ekseninde ilerlemektedir. Ancak Hitit kraliyet ailesinde, kral ve kraliçe (Tabarna-Taşananna) için durum biraz daha farklıdır. Hititçe iviyazılı belgelerde; devlet antlaşmaları, mühürler, yönerge metinleri, dualar, mitolojik metinler ve daha birçoğunda Hitit kraliçelerinin adlarına da rastlanmaktadır. Krala dini tören ve bayramlarda eşlik eden Hitit kraliçelerinin zaman zaman Hitit kralı ile eşit konumlarda bulunduğu göze çarpmaktadır.

Bu çalışmada da yine iviyazılı belgeler esas alınarak, Hitit tarihinde önemli bir yere sahip olan bir kraliçe, Aşmunikal ele alınmıştır. Kraliçe Aşmunikal'in çalışmamız için nemi Hitit tarihinde, bilindiği kadarıyla bir kral ile eşit olarak yer alan ilk kraliçe olmasıdır¹. Çalışmada bu konu temel alınarak, kraliçe Aşmunikal'in bizzat kendisine ait iviyazılı metinler, mühürler ve eşi kral I.Arnuğanda ile ortak iviyazılı metinleri değerlendirilmiştir.

Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemine tarihlendirilen Kraliçe Aşmunikal'e ait; mühürler, Taş Ev personeline talimatlarını içeren metin (CTH 252), Aşmunikal'in Kaybolan Fırtına

---

¹ Darga 2015: 131.

Tanrısı konulu mitolojik metin (CTH 326), Kadın hizmetçi Kuşatalla'ya yapılan toprak bağış belgesi (CTH 222) ile Arnuşanda ve Aşmunikal'in Kaşkalar'a karşı Arinna'nın Güneş Tanrıçası'na yapılan duaları (CTH 375) mevcuttur². Bu kaynaklar özellikle Aşmunikal'e ait olanlara öncelik verilerek, transkripsiyon ve çevirileri ile kelime analizleri yapılarak yorumlanmıştır.

İlk bölümde kraliçe Aşmunikal'den önce, Kral listelerinde adları geçen kraliçelere kısaca değinilmiş ve Aşmunikal ile beraber Hitit tarihinde görülen bazı yeniliklere/ilklerine yer verilmiştir. Hem kraliçeye ait hem de eşi ile ortak mühür ve bullalar, transkripsiyon ve çevirileri ile işlenmiştir. Bu kültür kalıntılarından yola çıkılarak, kraliçenin jeneolojisi oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bunun yanı sıra Hitit tarihi çalışmalarında, Aşmunikal ile Arnuşanda'nın evli olmaları sebebiyle sıkça karşılaşılan "Hititler'de enest ilişkisi var mıydı?" sorusu, Hitit kanunları ve antlaşma metinlerinden edinilen bilgiler vasıtasıyla cevaplanmaya çalışılmıştır. Bu çiftin akrabalık ilişkisi, Hititlerde ^{LÚ}antiyant "içgüvey" uygulaması üzerinden örneklerle açıklanıp, araştırmacıların önerdiği görüşlerle birlikte sunulmuştur.

Bir teofor isim olan Kraliçe Aşmunikal'in adının analizi yapılarak, bu ada benzer örnekler verilmiş ve Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) döneminde Hurri kültürünün Hitit devletini neden bu kadar çok etkilediği sorusu cevaplanmaya çalışılmıştır. Kraliçenin adının analizi yapılırken, bu adın geçtiği tüm çiviyazılı metin yerleri ve yazım biçimleri de ayrıca verilmiştir. Aşmunikal adının Luvi hiyeroglifi ile yazımı bilinmediğinden eldeki veriler ışığında bu sorunun izleri sürülmüştür.

Krali mezar personeline talimatları içeren CTH 252 numaralı metnin transkripsiyon, çeviri ve kelimelerinin analizleri yapılarak metnin içeriği yorumlanmıştır.

---

² Kinal 1956: 362;

<http://www.hethport.uni-wuerzburg.de/CTH/index.php?l=A%C5%A1munikkal>

Bu konuyla ilgili olarak Hitit ölü kültü ve ölü ritüllerinden özet niteliğinde bahsedilerek gerekli analogiler yapılmaya çalışılmıştır. Ayrıca metinde bahsi geçen É.NA₄ “Taş Ev” yapısının işlevi ve tahmini lokalizasyonları verilerek, bu yapı ile benzer özelliklere sahip diğer yapılar da burada ele alınmıştır.

CTH 326 numarası altında bulunan Aşmunikal’in kaybolan Fırtına Tanrısı başlıklı mitolojik metnin aynı şekilde transkripsiyon, tercüme, kelime analizleri ve metin yorumu yapılmıştır. Metinde Fırtına Tanrısı’nın kaybolmasının, beraberinde bolluk ve bereketi de götürmesinin sebeplerinden biri de Aşmunikal’dır. Bu mitolojik metnin ve krali mezar yapısındaki personele talimatları içeren metnin sadece kraliçe Aşmunikal’e atfedilmeleri tez konusu kapsamında öneme sahiptir.

Kraliçe Aşmunikal, kral Arnuuanda ve *tuhkanti* Tutḫaliya tarafından kadın hizmetçi Kuuatalla’ya yapılan toprak bağış belgesinin transkripsiyon, tercüme (önyüz tarafımızdan yapılmıştır), ve kelime analizleri yapılmış, yorum kısmında bağışın yapılabilmesi için alınan mallar ve bu malların sahipleri tasnif edilmeye çalışılmıştır. Belgenin sonunda, bu bağışa şahitlik eden adları geçen kişilerin kimlikleri de yorum kısmında değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada Kraliçe Aşmunikal ile ilgili olarak işlenen son metin, Arnuuanda ile birlikte, Kaşka yağmalarına karşı Arinna’nın Güneş Tanrıçası’na yaptıkları dua metnidir. Portal Mainz’a göre 17 nüshası bulunan belgenin birinci nüshası temel alınarak transkripsiyon ve çevirisi yapılmış, yine ilk nüshaya göre metnin kelimeleri analiz edilip, metin tarafımızdan yorumlanmıştır.

1. KRALİÇE AŞMUNİKAL

Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) devrine ait çiviyazılı metinler ve kurban listeleri dikkate alındığında, Kadduşi(ti)³, Kali⁴, Harapşeki⁵, İştapariya⁶, Harapşili⁷, İyaya⁸, Şummiri⁹ ve Ualanni¹⁰ gibi kraliçelerin adlarına¹¹ rastlanmakla beraber bu şahsiyetlerin Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) ve İmparatorluk çağı (M.Ö. 1380-1200) kraliçelerine göre, Hitit idaresinde aktif olduklarını söylemek güçtür. Ancak yine bu dönemde, kral I.Ĥattuşili'nin Ĥaştayar¹² adındaki, kurban listelerinde ismine rastlanmayan kadına

---

³ Laroche 1966: 91 N° 554.

⁴ Laroche 1966: 83 N° 484.

⁵ Laroche 1966: 60 N° 297 (bkz. *Harapsili* 1.); Ĥarapşeki'nin kimliği için bkz. Otten 1951: 64 “Kurban listesinde Ĥantili'den sonra gelmektedir”; Beran 1967: 87 “Alluḫamna'nın eşi”; Carruba 1998:107; 2008: 80 “I.Ĥantili'nin eşi”.

⁶ Laroche 1966: 82 N° 476.

⁷ Laroche 1966: 60 N° 297; 1981: 13 N° 297 Ĥarapşili'nin kimliği için bkz. Otten 1951: 64, 67 “Kurban listesinde Alluḫamna'dan sonra gelmektedir”; Laroche 1966: 60 N° 297 1. “I.Murşili'nin kız kardeşi, Ĥantili'nin eşi”, 2. “Alluḫamna'nın eşi?”; Beran 1967: 87 “Murşili'nin kız kardeşi, I.Ĥantili'nin eşi”; Carruba 1998: 107; 2008: 80 “Alluḫamna'nın eşi”.

⁸ Laroche 1966: 76 N° 425.

⁹ Laroche 1966: 165 N° 1173.

¹⁰ Laroche 1966: 202 N° 1472.

¹¹ Otten 1951: 64vd.; Carruba 1998: 107; Carruba 2008: 80.

¹² Laroche 1966: 69 N° 376 *Ĥiştayara* “Eski krallıkta bir kişi”, 283 *ḫišta-+Yara/i*: “İyarri du hesta”; Laroche 1981: 16 N° 376; ayrıca bkz. Landsberger 1954: 58 dn.120; Ĥaştayar'ın kimliği için bkz. Forrer 1969: 3vd. “Ĥattuşili'nin eşi, Murşili'nin annesi”; Sommer-Falkenstein 1938: 189 dn.1, 209 “Ĥattuşili'nin eşi”; Beal 1983: 123, 124; 2003: 34, 35 “Ĥattuşili'nin kızı, Murşili'nin annesi, Maratti'nin eşi”; Astour 1989: 13

verdiği büyük önem ise metinlerde belgelenmektedir¹³. Ayrıca I.Ḫattušili'nin, vasiyetnamesinde kendisini *Taḫananna*'nın erkek kardeşinin oğlu olarak nitelendirmesi¹⁴ yine bu dönem için kraliçenin değerini ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) döneminde kralın varisinin, kralın kız kardeşlerinin çocukları arasından seçiliyor olduğu fikri¹⁵ bu konuda Hitit hanedanına mensup kadınların önemini göstermektedir. Fakat Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) devri yazılı belgelerinin azlığı bu dönemdeki kraliçeler hakkında mutlak bir neticeye varılmasını engellemektedir.

Hitit Devletinin Orta ve Geç dönemlerinde ise kraliçelerin konumunun önem kazanmaya başladığı görülür. Bunun muhtemelen Hurri kültür etkisinden kaynaklandığı ileri sürülmektedir¹⁶. Hitit tarihinde kralların yanında ön plana çıkan kraliçelerin etnik kökenleri değerlendirildiğinde bu sav doğru kabul edilebilir. Kanımızca kraliçelerin etkin rol oynamasındaki bir başka neden Hitit pantheonundaki tanrı çiftleriyle kral ve kraliçelerin kendilerini özdeşleştirip yarattıkları tanrılar dünyası ile benzer bir yaşam

---

“Ḫattušili'nin kızı, Muršili'nin annesi”; Bin-Nun 1975: 77 “Ḫattušili'nin eşi”; Forlanini 2010: 124 ve dn.48 “Ḫattušili'nin genç eşi, Muršili'nin annesi”.

¹³ Sommer-Falkenstein 1938: 16, 17. **CTH 6 KUB 1.16 III Trans. 64** LUGAL.GAL *la-ba-ar-na-aš A-NA* ^{MUNUS} *ḫa-aš-ta-ya-ar me-mi-iš-ki[-i]z-zi* **71**... SIG₅-an-[-za-mu ar-ri(?)] **72** [*tág-ga-n*]i-ya-ta-mu-za-pa an-d[*a ḫar-ak*] nu-mu *tág-ga[-ni-ya-ta]* **73** [ ] <*ták-na-az pa-aḫ*[-š]i [ ] **Çev. 64** Büyük kral, Labarna, Ḫaštayar'a (şöyle) söyler: **71** ... “Beni iyice yıka **72** beni gösünde tut ve beni göğsünde **73** toprakta koru”; Çev. için ayrıca bkz. Alp 2000: 71; Beckman 2003b: 81.

¹⁴ Otten 1958b: 78; Imperati 1965: 44,45 **CTH 4 KBo 10.2 öy.I Trans. 1** [*UM-MA Ta-ba-ar*]-na ^m*Ḫa-at-tu-ši-li* LUGAL.GAL 2 [LUGAL KUR ^{URU}*Ḫa-at*]-ti LÚ ^{URU}*Ku-uš-šar* KUR ^{URU}*Ḫa-at-ti* 3 [LUGAL *u-i*]t ^{ŠA} ^{MUNUS}*Ta-ḫa-an-na-an-na* DUMU *ŠEŠ-ŠU* **Çev. 1** Büyük kral Tabarna Ḫattušili **2** Kuššara'lı adam, Ḫatti ülkesi kralı şöyle (söyler): “Ḫatti ülkesini **3** kral olarak idare etti. Taḫananna'nın erkek kardeşinin oğlu”.

¹⁵ Darga 2015: 128.

¹⁶ Bin-Nun 1975: 10, 172; Ünal 2002: 96.

sürmeye çalışmaları da olabilir. Bunların dışında, anaerkil yapıda olan Hatti toplumunun Hititleri bu anlamda etkilemiş olması da mümkündür¹⁷. Her durumda, bu dönemde Hitit idaresinde kraliçenin kral ile eşit konuma gelmesi, devlet yönetiminde de söz sahibi¹⁸ olmasını sağlamıştır.

Konumuz olan kraliçe Ašmunikal için Hitit siyasi ve kültür tarihi yönünden bir değerlendirme yapılacak olursa, MUNUS.LUGAL.GAL “Büyük kraliçe” unvanını alan kraliçe¹⁹ eşi kral I.Arnuḫanda ile eşit konumda yer almaktadır. Böyle bir eşitlik Hitit tarihinde ilk defa karşılaşılan bir durumdur ve sebebi I.Arnuḫanda’nın *antiyant-* “içgüveyi” olma ihtimali ile açıklanabilir. Çünkü burada kral Tutḫaliya’nın soyundan olan kişi kraliçe Ašmunikal’dır. Bunun yanı sıra annesi kraliçe Nikalmati ile beraber Hurrice isim taşıyan ilk kraliçeler²⁰ olmaları ise dikkat çekicidir. Yine kraliçe Nikalmati ve Ašmunikal, Arinna’nın Güneş Tanrıçası’nın yüksek rahibeleri olarak karşılaşılan ilk kraliçelerdir²¹.

Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) olarak adlandırılan bu dönemde, kraliçe Ašmunikal ile beraber bazı ilklerin yaşandığı görülmektedir. Bunlar arasında, ilk defa bir Hitit mühründe Hitit kraliçesinin adının geçmesinin yanı sıra kral ile beraber adı mühründe geçen ilk kraliçe olması sayılabilir²². Ayrıca kendisine ait bir mührünün olması ise kraldan bağımsız hareket edebildiğinin de kanıtı olmalıdır. Bunların dışında, kral Arnuḫanda’nın hem kız kardeşi hem de eşi olması Hitit tarihinde rastlanan ünik bir olaydır²³. Yine bu

---

¹⁷ Ünal 2005: 108.

¹⁸ Karasu 2002: 419.

¹⁹ Gonnet 1979: 27.

²⁰ Otten 1966: 136.

²¹ Bin-Nun 1975: 86.

²² Bin-Nun 1975: 156, 172, 173.

²³ Bin-Nun 1975: 173; Haas 1994: 204.

dönemde Hatti ülkesini etkilemeye başlayan Hurri kültüründen ötürü, ilk defa bir Hitit kraliçesine Hurrice bir ad verilmesi bakımından da kraliçe Ašmunikal ayrı öneme sahiptir²⁴. Bunların yanı sıra yukarıda sıralanan metinlerden toprak bağış belgesinde, Ašmunikal'ın eşi I.Arnuanda ile eşit konumda yer alması²⁵ belirtildiği üzere önem arz etmektedir.

Kraliçe Ašmunikal'ın I.Arnuanda için yaptırdığı krali mezar yapısından KUB 13.8 numaralı metin sayesinde haberdar olunmaktadır. Bu metne göre kraliçenin eşi için bir anıt mezar yaptırmış olması I.Arnuanda'nın Ašmunikal'den önce öldüğü anlamına gelebilir²⁶. Buna bağlı olarak, Hitit devlet idaresinde kral öldükten sonra eşinin, kraliçe yani Taşananna kalmaya devam etmesinin²⁷ kraliçe Ašmunikal için de geçerli olduğu çıkarımı yapılabilmektedir. Ayrıca Ašmunikal'ın, babası I/II.Tuḫaliya hayattayken bu unvanı aldığı bilinmekte²⁸, I.Arnuanda'dan sonra oğulları Tašmišarri/III.Tuḫaliya ve onun eşi Taduḫepa zamanında da Taşananna olmayı sürdürdüğü düşünülmektedir²⁹. Bu sonuca Hurrice yazılmış olan *itkaḫi* ve *itkalzi* ritül metinlerinde Tašmišarri'nin yanında Taduḫepa'nın adına doğrudan rastlanmaması, buna rağmen Ašmunikal'ın adının bu metinlerde geçiyor olması sebebi ile varılmaktadır³⁰. Ayrıca belirtmek gerekir ki, bu

---

²⁴ Güterbock 1997a: 181.

²⁵ Darga 2015: 131.

²⁶ Ünal 2002: 76.

²⁷ Dinçol 1982: 56; Hoffner 1997c: 86; Ünal 2005: 108.

²⁸ Beran 1967: 69 dn.7; Salvini 1990: 262.

²⁹ Salvini 1990: 262.

³⁰ Salvini 1990: 264.

Hurric ritüel metinlerinden Chs I/1 39³¹ ay.III 21-22. satırlarda Aşmunikal'in Taşmişarri'nin annesi ve dolayısıyla Taşananna olduğu açıkça anlaşılmaktadır³².

1.1.Kraliçe Aşmunikal Adının Geçtiği Mühürler

Mühürler güvenlik garantisi, sahiplik/mülkiyet göstergesi ve onama amaçlarına yönelik³³, şahıs veya kuruluş adının, betiminin tersine kazılı olduğu çeşitli taş, kil veya madenlerden yapılan gereçlerdir³⁴. Aynı zamanda, eskiçağ devletlerinde kral ve kraliçelerin dönemlerinin saptanmasında ve akrabalık ilişkilerinin çözümlenmesinde kral listeleri kadar büyük öneme sahiptirler. Kraliçe Aşmunikal'in kendisine ait bir mührünün yanı sıra, eşi I.Arnuanda ile adlarının yer aldığı kadın hizmetçi Kuuatalla'ya yapılan toprak bağış belgesi üzerinde bir mühür baskısı yer almaktadır. Bunların dışında yine kraliçeye ait ancak sahte olduğu düşünülen bir damga mühür ve II.Murşili'ye ait haç biçimli olan ve kraliçenin hiyeroglif yazımı ile adının bir kısmı okunabilen mühür bulunmaktadır. Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemine ait Aşmunikal ve I.Arnuanda mühürlerinin bir özelliği ise, bu mühürlerde lanetleme ifadesinin bulunmamasıdır³⁵.

Bu devirde, mühürlerde I/II.Tuḫaliya ile beraber bir takım yenilikler gözlenmektedir. Bu dönemde mühürlerin iç kısmında kral, kraliçe adları ve ünvanları Luvi hiyeroglifleri ile yazılmaya başlanmış, dış halkada ise bu isimlerin çiviyazılı

³¹ Bkz. Haas: 1984: 212 **KBo 9.137 ay.III 21'** -r]u-ua-ap na-pa-a-ap-pa^mTa-[aš-mi-šar-ri- .]x **22'** ^{MUNUS}]Aš-mu-ni-ga-lu-u-un-na ni-'e'-[ra ...]-ra **23'**] ni-e-ra ú-[ ]; nera "anne" kelimesi için bkz. Thiel-Wegner 1984: 199.

³² Haas 1985: 272; Salvini 1990: 264.

³³ Dinçol-Dinçol 2002a: 428; Dinçol-Alparslan 2013: 392.

³⁴ Darga 1992: 68.

³⁵ Dinçol-Dinçol 2002b: 432.

karakterleri işlenmeye devam etmiştir³⁶. Yine bu zamana ait Taşananna mühürleri, Tabarna mühürlerinde görülen hiyeroglif sembollerin yerine sadece çiviyazısı kullanılarak işlenmiştir. Ayrıca “iyilik, sağlık” sembolü olan “üçgen” yerine, bu mühürlerin bir kısmında Sumerce SIG₅ işareti, “hayat” sembolü olan “fiyonk” yerine ise Sumerce TI işareti kullanılmıştır³⁷.

1.1.1. SBo I Nr. 77³⁸

Bu mührün iç kısmında çiviyazısı ile SIG₅ selamet sembolü olan “iyilik, sağlık” işareti bulunmaktadır.

Dış halka: ^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL DUMU.MUNUS Ni-kal-ma-ti

Mührün çevirisi: Nikalmati'nin kızı, Büyük kraliçe, “Aşmunikal”.

Kraliçe Aşmunikal'in üç kopyası daha bulunan bu mühründe (Res.1), Nikalmati adının yazımında kadın şahıs adı determinatifinin konulmaması, burada bir haplography (tekleşmeli yazım)³⁹ yazımının sözkonusu olduğunu göstermektedir⁴⁰.

Aşmunikal'in kendisine ait bu mührde, annesinin adının yani bir krali ebeveynin adının geçmesi, bu yönüyle o döneme kadar karşılaşılan ilk örnektir⁴¹. Ayrıca bu mührde Aşmunikal'in kendisini sadece annesi ile ilişkilendiriyor olması, Nikalmati'nin o

---

³⁶ Dinçol-Dinçol 2002b: 433; Dinçol-Alparslan 2013: 400; 398 bu mühürler bigraph (çift yazılı) mühür olarak adlandırılır.

³⁷ Dinçol-Dinçol 2002b: 432; Dinçol-Alparslan 2013: 399.

³⁸ Güterbock 1936: 67; Güterbock 1940: 44; Beran 1967: 33; Beal 1983: 115 dn.2; Darga 2015: 130.

³⁹ Tekleşmeli yazım “iki kez tekrarlanması gereken bir harfin yalnızca bir kez yazılması” bkz. <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/haplography>

⁴⁰ Güterbock 1940: 44 dn.167.

⁴¹ Bin-Nun 1975: 174.

dönemde hayatta olmadığı ile açıklanabilmektedir. Bu durumu Bin-Nun, belki de ebeveynlerin ancak tanrı olduktan sonra mühürlerde adlarının geçebildiği şekilde yorumlamakta⁴², üstelik I.Arnuanda ve Aşmunikal'in mühür baskısında, Nikalmati'nin adının I/II.Tuthaliya'dan daha önce gelmesinin sebebini aynı nedene bağlamaktadır. Houwink ten Cate ise Aşmunikal'in sadece annesinin adını anmasının Nikalmati'nin daha önce evli olduğuna işaret edebileceği görüşündedir⁴³.

Burada Aşmunikal'e ait bu mühür dışında, çok kırık olan ve KBo 5.7'deki mühür baskısından kısmen tamamlanmış⁴⁴, Aşmunikal adının bir kısmı okunabilen, SBo I 61 (Res.2) numaralı mührü de dahil etmek yerinde olacaktır.

1.1.2. SBo I Nr. 61⁴⁵

Dış Halka: ...]du[...

Orta Halka: ...m]u-ni-ka[l...

İç Halka: ...]^mdu-u[t...

---

⁴² Bin-Nun 1975: 174.

⁴³ Houwink ten Cate 1998: 44.

⁴⁴ Beran 1967: 34.

⁴⁵ Güterbock 1940: 32; Beran 1967: 34.

1.1.3. SBo I Nr. 60⁴⁶ I.Arnuḫanda ve Ašmunikal’e Ait Mühür Baskısı

Bu mühür baskısı (Res.3) üç çivi yazılı halka ile çevrili olup orta alanın solunda hiyeroglif işareti ile yazılmış “Büyük kral” işareti bulunmaktadır⁴⁷. Ayrıca hiyeroglifli alanın sol üstündeki kanat parçası şeklindeki eğik ucun, III.Arnuḫanda mühründe de bulunan “kuş” sembolününe ait olduğu düşünülmektedir⁴⁸.

Dış Halka: [N]^{A4}KIŠIB *Ta-ba-ar-na* ^m*Ar-nu-an-ta* LUGAL.GAL DUMU
^m*Du-u[t-ḫa-li-ya...]*

Orta Halka: [^{NA4}]KIŠIB ^{MUNUS}*Ta-ḫa-na-an-na* ^f*Aš-mu-ni-kal*
MUNUS.LUGAL.GAL D[UMU.MUNUS ^f*Ni-kal-ma-ti*
MUNUS.LUGAL.GAL]

İç Halka: ^U DUMU.MUNUS ^m*Du-ut-ḫa-li-y[a...]*

Mühür Baskısının Çevirisi;

Dış Halka: Tut[ḫaliya]’nın oğlu, Büyük kral, Tabarna Arnuḫanda’nın mührü.

Orta ve İç Halka: [Büyük kraliçe Nikalmati’nin kız]ı ve Tutḫaliy[a]’nın kızı
Büyük kraliçe, Taḫananna Ašmunikal’in mührü.

Bu mührde dikkat çekici, “Büyük kraliçe Ašmunikal, Tutḫaliya’nın kızı” ve “Büyük kral Arnuḫanda, Tutḫaliya’nın oğlu” şeklindeki ifade, Hitit tarihinde çözülmesi

⁴⁶ Güterbock 1936: 68; Güterbock 1940: 31; Beran 1967: 34; Bin-Nun 1975: 166; Beal 1983: 115 dn.2; Rüster-Wilhelm 2012: 48; ayrıca bkz. Otten 1966: 137.

⁴⁷ Beran 1967: 34.

⁴⁸ Akurgal 1988: 70; Akurgal 1998: 74.

zor bir probleme işaret etmektedir. Ayrıca mühürlere Nikalmati'nin Tutḥaliya hayattayken öldüğü ve Ašmunikal'in babasının saltanatı sırasında Taḥananna unvanına sahip olduğu anlaşılmakta⁴⁹ ve dolayısıyla Tutḥaliya'nın tekrar evlenmediği ve Ašmunikal'in Arnūanda döneminde de Taḥananna olarak hüküm sürdüğü sonucu çıkarılmaktadır⁵⁰.

Kraliçe Ašmunikal'in incelenen mühürlere hariç, Louvre müzesinde, AO 29722 envanter numaralı (Res.4) ve büyük olasılıkla sahte olabileceği düşünülen⁵¹ bir mührü daha bulunmaktadır.

1.1.4. AO 29722 Numaralı Mühür⁵²

Bu mührün dış halkası çiviyazısı, merkezi ise hiyeroglif yazısı ile oluşturulmuştur. Mührün iç kısmında hiyeroglif işaretlerinin altında TI LUGAL “kral (için) yaşam” ifadesi yer almaktadır. Ancak buradaki LUGAL “kral” işareti eksik yazılmıştır. Mührde benzer bir hata Nikalmati'nin adındaki “-ti” hecesinin eksik olmasıdır⁵³. Hiyeroglifli iç kısımda; üstte kanatlı güneş kursu, onun altında sırasıyla “Büyük kral Tutḥaliya” okunmaktadır.

Dış Halka: ^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL DUMU.MUNUS Ni-kal-ma<-ti>⁵⁴

Çeviri: Nikalmati'nin kızı, Büyük kraliçe Ašmunikal.

⁴⁹ Beran 1967: 69 dn.7; Salvini 1990: 262, 264.

⁵⁰ Beran 1967: 69 dn.7.

⁵¹ Hawkins 1990: 736.

⁵² Salvini 1990: 257vd.

⁵³ Salvini 1990: 258.

⁵⁴ Bu mührde de haplography yazımı mevcuttur.

Salvini bu mührün sadece dış halkasında kraliçe Ašmunikal'in adının bulunması ve iç kısımda adının yazımına rastlanmamasından dolayı mührün Ašmunikal'e değil⁵⁵, Tašmišarri/III.Tuḥaliya'ya ait olabileceğini bildirmektedir⁵⁶.

Hawkins ise, Louvre müzesinde bulunan bu mührün sahte olduğunu kabul etmektedir⁵⁷. Mührün imitasyon olduğuna dair Hawkins'in kanıtları şu şekildedir;

- 1.Hiyeroglifli alanının üst kısmında bulunan kanatlı güneş kursuna ait diskin orijinal formlarına benzememesi.
- 2.DUMU işaretinin yazımında bırakılan fazlaca boşluk.
- 3.MUNUS işaretindeki yanlış aç.
- 4.Güneş kursunun kanatlarındaki kesik uçlar.
- 5.LUGAL yazımındaki son işaretin eksik olması.
- 6.Çapraz uçlardaki delikli halkaların orjinaline benzememesi⁵⁸.

1.1.5. Malta Haçı Biçimli Mühür

İmparatorluk devri (M.Ö. 1380-1200) krallarından II.Muršili'nin Haç şeklindeki bu mühürde (Res.5), selefleri olan kral ve kraliçelerin adları sadece hiyeroglif işaretleri ile kazanmıştır⁵⁹. Bu mührün her iki yüzünde beşer kanat/kısım olup bu kanatlarda bir istisna dışında, kral ve kraliçelerinin adları bulunmaktadır⁶⁰.

x...-n[i]-ka-lu MAGNUS.REGINA

---

⁵⁵ Salvini 1990: 261.

⁵⁶ Salvini 1990: 266, 267.

⁵⁷ Bkz. Hawkins 1990: 735-741.

⁵⁸ Hawkins 1990: 736, 737.

⁵⁹ Dinçol-Alparslan 2013: 401.

⁶⁰ Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993: 90.

Burada kraliçe adının kırık olan ilk kısmı muhtemelen *a-ša-mu* şeklinde yazılmış olmalıdır⁶¹. Ayrıca Kraliçenin adının son kısmı olan *-nikkal(u)* ise Yazılıkaya A odası No.54'teki Tanrıça Nikkal'in adı ile aynı yöntemle yazılmıştır⁶².

---

⁶¹ Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993: 92; *a-ša-mu* yazımı için bkz. Dinçol-Dinçol 1981: 13.

⁶² Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993: 92; Seeher 2011: 74 Res. 76, 77 Res.79, 80.

2. “AŞMUNİKAL” ADININ ANALİZİ

Aşmunikal adının geçtiği metinler ve ismin yazımı aşağıda verilmiştir:

CTH 222.91 Arnuanda ve Aşmunikal’in Kadın Hizmetçi Kuşatalla’ya Toprak Bağış Belgesi (LS I)

KBo 5.7 ük.

1 [^{NA4}KIŞIB ŠA ta-bar-na ^mAr-nu-ya-an-ta] LUGAL.GAL ʾÚ ŠA ^fAš-mu-ni-kal
[MUNUS.LUGAL.GAL]

ay.

46 [^m]Ar-nu-ya-an-ta LUGAL.GAL ^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL Ú ^mDu-
ut-ḫa-li-ya DUMU.LUGAL tu-ḫu-kán-ti-iš

49 ʾA ʾ-ÚA-AT ta-ba-ar-na ^mAr-nu-ya-an-ta LUGAL.GAL ^fAš-mu-ni-kal
MUNUS.LUGAL.GAL Ú ^mDu-ut-ḫa-ʾli-ya DUMU.LUGAL

CTH 252 Aşmunikal’in Taş Ev Personeline Talimatları

KUB 13.8 öy.

1 UM-MA ^fAš-mu-^DNIN.GAL MUNUS.LUGAL.GAL É.NA₄-aš ku-it i-ia-u-e-en
^fAš-mu-^DNIN.GAL yazımını sadece bu metinde geçmektedir⁶³.

CTH 260 LÚMEŠDUGUD⁶⁴ Talimat Metni⁶⁵

KUB 31.44 öy.I

27 A-NA SAG.DU ^fAš-m[u-ni-kal] MUNUS.LUGAL.GAL Ú A-NA SAG.DU

⁶³ Otten 1974: 248.

⁶⁴ Alp 1947: 400 “askeri bir rütbe, yüzbaşı”; HZL: 312 “rütbe sahibi, önemli bir şahsiyet”; HW: 269a “Vornehmer; Würdenträger; Hauptmann”; HHw: 219 “Würdenträger; Bürgermeister”; Ünal 2016: 107a “yüksek rütbe sahibi, ileri gelen, önemli şahsiyet”.

⁶⁵ Miller 2013: 194vd.

^mTu-ud-*h*]a-_{li}-ia

CTH 260⁶⁶ LÚMEŠ DUGUD Talimat Metni

18 ^mAr-nu-*ya-an-da* LUGAL.GAL [Ú] A-NA SAG.DU [^fAš-mu-ni-kal]

8 [... A-N]A PA-NI ^mAr-nu-*ya-an-da* [LUGAL.GAL Ú A-NA PA-NI ^fAš.mu-ni-kal]

MUNUS.LUGAL.GAL

CTH 326 Ašmunikal'in Kaybolan Fırtına Tanrısı

KUB 33.15 öy.II

7 [^DIM-aš-za ŠA. . .] ^fAš-mu-ni-kal ša-a-et [

KUB 33.21+KBo 53.1+60.13 ay.III

14' *an-da ki-it-ta pa-id-du-^rya^r* ^fA[š-mu-ni-kal]

KUB 33.21 ay.III

20 ^f[Aš-m]u-ni-kal-la-ya DUMU^{MEŠ} DUMU.MU[NUS^{MEŠ} *ha-aš-šu-uš*]

Belirtilen satırda ^fAš-mu-ni-kal-la-ya olarak yazıldığı görülmektedir⁶⁷.

CTH 375 Arnuğanda ve Ašmunikal'in Arinna'nın Güneş Tanrıçasına Duaları

CTH 375.1

KBo 51.16 öy.II

2' ^fAš-mu-n[i-kal ...]

5' ^fAš-mu-ni-^rkal' [...]

CTH 375.4

KBo 53.10 öy.II

9 *ú-e-eš* EGIR-an-da ^mAr-nu-an-da LUGAL.GAL ^{MUNUS}A[š-mu-ni-kal]

⁶⁶ Birleşen fragmanlar için bkz. Miller 2013: 318 n.14 **1.** KUB 31.44+KBo 50.273+KBo 51.4+Bo 4670. **2.** KUB 31.42. **3.A.** KUB 26.24+KUB 40.15+KBo 50.266b+Bo 7020(+)+KUB 26.24+KBo 50.266a. **3.B1.** KBo 50.151+KBo 50.269. **3.B2.** KBo 50.62. **3.B3.** 2099/g.

⁶⁷ Laroche 1966: 45 N° 174; Otten 1974: 248.

20 Û^f *Aš-mu-ni-kal* MUNUS.LUGAL.GAL [...]

23 ʿ Û^f *Aš-mu-ni-kal* MUNUS.LUGAL.GAL x-[...]

CTH 375.5

KUB 31.117 öy.II

6 [... ^m*Ar-nu*]-*ya-an-da-aš* LUGAL.GAL Û^f *Aš-m[u-ni-kal]*

KUB 23.115 ay.III

12' ʿ Û^f *Aš-mu-ni-kal* MUNUS.LUGAL.GAL *šu-ma-a-aš* DINGIR^{ʿMES} [...]

CTH 661 Kurban Listesi⁶⁸

KUB 11.7+KUB 36.121+KUB 36.122[(+)KBo 13.42(+)]KBo 13.43] ay.IV

4 [I GU₄] UDU *A-NA* ^m*A-ar-nu-ya-an-da* I GU₄ I UDU *A-NA* ^f*Aš-m[u-ni-kal]*

5 [ŠA] É^{LÚ} MUHALDIM *QA-TAM-MA* [š]*i-pa-an-ti*

CTH 661.5 *nuntariyašha*- Bayramı 32. Günü Kurban Kistesi⁶⁹

KUB 11.8+9 öy.II

21 [GİŠ] BANŠUR AD.KID ^f*Aš-mu-ni-ga* |

22 [*QA-TAM-MA* *har-pa-an-zi*]

CTH 626 *nuntariyašha*-⁷⁰ Bayramı 5. Günü

KUB 25.14⁷¹ öy.I

27' I SILA₄ *A-NA* ^DUTU ^{URU}TÚL-na ŠA ^f*Aš-m[u-ni-kal]*

45' ŠA ^f*Aš-mu-ni-kal* *pár-š[i-y]a* I NINDA.GUR₄.RA

öy.III

8 [ŠA] ʿ^f *Aš-mu-ni-kal* *pé-ra-an da-a-i*

KBo 2.15 öy.II

⁶⁸ Kurban Listesi C Otten 1951: 66; Carruba 2007: 137vd.; Carruba 2008: 77vd.

⁶⁹ Kurban Listesi E Otten 1951: 67; Nakamura 2002: 268vd.

⁷⁰ *nuntariyašha*- bayramı için bkz. Karasu 1988: 407-428; Nakamura 2002.

⁷¹ KUB 25.14 için bkz. Nakamura 2002: 191-207.

18 [ŠA^fAš-mu-ni-]ʿ-kal^r pár-ši-ya

öy.III

12 ta nam-ma ʿAʿ-[(N)A^{GIŠ}BANŠUR]

13 DUTU^{URU}A-ri-i[n(-n)a^aŠA^fAš-mu-ni-kal]

14 QʿAʿ-TAM-MA ka[(t-ta) ḥa-an-da-]

Ayrıca kraliçenin adına Hurrice metinlerde, aşağıdaki satırladaki gibi fonetik yazımlarına rastlanmaktadır⁷²;

KBo 20.134 öy.

9 DINGIR^{MEŠ}-na-a-šu-uš^fAš-mu-ni-ga-lu-u-un⁷³ du-ni-du al-la-nu-u-uh-ḥi [ ]⁷⁴

KBo 9.137 ay.III

22' ^fAš-mu-ni-ga-lu-u-un-na⁷⁵ ni-ʿeʿ-[ra...]-ra⁷⁶

Kraliçe Ašmunikal'in adının ^fAš-mu-DNIN.GAL yazımı Hurrice *Ašmu-* sözcüğü ile DNIN.GAL tanrı adının birleşiminden oluşmaktadır⁷⁷. *Ašmu-*, anlamı bilinmeyen *ašm-/ažm-* köküne dayanan bir sözcüktür ve birleşik isimlerde kullanılan bir ön terimdir⁷⁸. Hurri diline ait olan bu sözcüğün kadın ve erkek şahıs isimleri oluştururken, Aštabi⁷⁹,

⁷² Otten 1974: 248.

⁷³ Laroche 1981: 10 N° 174.

⁷⁴ KUB 20.134 trans. için bkz. Haas 1984: 281vd.

⁷⁵ Laroche 1966: 45 N° 174; GLH: 319 “nom. préd”.

⁷⁶ KUB 9.137 trans. için bkz. Haas 1984: 210vd.

⁷⁷ de Martino 2010a: 132 dn. 20 “ažm=o(=m)-Nikkal”; de Martino 2011: 12 “ažm=o-Nikkal”.

⁷⁸ GLH: 58; de Martino 2010a: 132 dn. 20.

⁷⁹ Hurri Savaş Tanrısı Aštabi için bkz. Laroche 1947: 46; Gurney 1977: 14, 17; GLH: 61; Haas 1994: 363; Popko 1995: 100; van Gessel 1998a: 53vd.; Arıkan 2017: 59.

Nikal⁸⁰, Һepat⁸¹ ve Һarruma⁸² gibi tanrı adları ile beraber kullanıldığı görülmektedir. *Ašmu-* öneki ile bu şekilde oluşturulmuş teofor isimlere, *Ašm-Aštabi*, *Ašmu-Nikal*, *Ašmu-Һepa*⁸³, *Ašmi/u-Һarruma*⁸⁴ örnek gösterilebilir⁸⁵.

---

⁸⁰ Laroche 1947:124 “Ningal”, “Grande Dame” (büyük hanım), “épouse de Šin, mère de Šamaš et d’Ištar” (Tanrı Šin’in eşi, Šamaš ve Ištar’ın annesi), 125 “Hurrite form ^dNi-ikkal, Hititçe form ^dNi-in-ga-aš ve ^dNin-ga-aš”, 117 “Hourrite Niggal”; von Schuler 1965: 187 “Mes. NIN.GAL (Nikkal) ist für Kummani in der Provinz Kizzuvatna belegt (KUB XV 3).”; Laroche 1966: 349 “Kuzey Suriye’de Ay Tanrıçası”; GLH: 182 “Suriye ve Kizzuvatna’da görülen, Sumer kökenli Ay Tanrıçası”; Haas 1994: 308 “Sumerce NIN.GAL “grosse Herrin” (büyük hanımefendi), Ay Tanrıçası’nın adı”, 375 “Güneş Tanrısı’nın annesi, Ay Tanrısı’nın eşi”; ayrıca bkz. Gurney 1977: 13, 18, 23; Popko 1995: 100; van Gessel 1998b: 737vd.; Zgoll 1998-2001: 352-356; Imperati 1998-2001: 356-357; Aslantürk 2017: 17-42; sözcüğün kelime anlamı için bkz. HZL: 341 NIN “kız kardeş” işaret 299 s.239vd., 318 GAL “büyük” işaret 242 s.214.

⁸¹ Laroche 1947: 47vd. “Grande déesse hourrite épouse de Teššup, identifiée par les Hittites à leur déesse solaire d’Arinna” (Büyük Hurri Tanrıçası, Tešup’un eşi, Arinna’nın Güneş Tanrıçası ile özdeşleştirilir); GLH: 100; Haas 1994: 384; Popko 1995: 97 “Queen of heaven or Lady of heaven” (Gökyüzünün hanımı ya da Gökyüzünün kraliçesi); Arıkan 1998: 46; van Gessel 1998a: 115vd. Һepat ile oluşturulan teofor isimler için bkz. Laroche 1966: 293, 348.

⁸² Laroche 1947: 58, 117 “Hourrite Һarruma?”; Gurney 1977: 17, 19 “Tešup ve Һepat’ın oğlu”; Laroche 1966: 348 “Һarruma est hourrite sous l’Empire” (Hurri İmparatorluğunda Һarruma); krş. GLH: 218 “Dieu d’origine hittite”; Popko 1995: 97 “Anadolu ve Suriye sınırına yerleştirilen büyük Dağ Tanrısı”, 98 “Tešup’un danası/buzağısı”; van Gessel 1998a: 376vd.; Haas 1994: 390 “Yazılıkaya kaya tapınağında Һepat ve Һarruma iki leoparın/aslanın üzerinde dururlar”, 462 “Hanyeri kaya kabartmasında Dağ Tanrısı Һarruma boğa ile temsil edilir”; Haas 1982: 78vd.; Aslantürk 2014: 732vd.; ^DҺarruma=^DLUGAL-*ma* yazımı için bkz. Laroche 1947: 58; Һarruma ile oluşturulan teofor isimler için bkz. Laroche 1966: 294, 348.

⁸³ Tischler 1982: 442.

⁸⁴ de Martino 2010a: 132.

⁸⁵ GLH: 58.

^DNIN.GAL tanrı adının yazımı ise *Nikkal* fonetik değerine karşılık gelmektedir⁸⁶. Dolayısıyla Kraliçe Ašmunikal'in annesi ^fNikalmati'nin isminin de Sumer Tanrıçası'nın adı olan *Nin-gal*⁸⁷ ile birleşerek oluşturulduğu çok açıktır⁸⁸. Bu kullanım için ^fNikkaluzzi/^DNIN.GAL-ú-uz-z[i]⁸⁹, Mal-Nikal, Ašnu-Nigalli ve Nikal-mati isimleri örnek verilebilir⁹⁰.

Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) döneminde Hurrice adlara, bilindiği kadarıyla rastlanmamakla beraber⁹¹, Hitit kraliyet ailesinde Hurrice ad taşıyan ilk kişi kraliçe Nikalmati'dir⁹² ve bu kraliçe ile beraber Hititlerde Hurri etkisi görülmeye başlar. Hurrice adların kullanılma nedeni, bu dönemdeki kral ailesinin Hurriler ile siyasi ilişkiler yürütüyor olması ve belki de bunun sonucu olarak kız çocuklara Hurrice ad vermenin popülerleşmesi olabilir⁹³. Çiviyazılı kaynaklara bakılırsa, I/II.Tuḫaliya döneminde Kizzuvatna kralı Šunaššura ile yapılan bir antlaşma sonucu Hurrilerin Hitit egemenliğine girmesi⁹⁴, Hatti üzerinde, daha çok kültürel anlamda⁹⁵ Hurri etkisini başlatmış olabilir. Arnuḫanda döneminde ise Hitit devletinin egemenliği pekişmiş, Kizzuvatna Hatti'nin bir parçasını oluşturur duruma gelmiştir⁹⁶. Bu dönemde Hatti ülkesinde, siyasi başarıların

---

⁸⁶ Laroche 1966: 224 N° 1752; Salvini 1990: 267.

⁸⁷ Güterbock 1936: 70.

⁸⁸ Imperati 1979: 319; de Martino 2010a: 132.

⁸⁹ Laroche 1966: 129 N° 876.

⁹⁰ Laroche 1966: 349.

⁹¹ de Martino 2011: 9; 2017: 153.

⁹² Güterbock 1997a: 181; Frantz-Szabó 1998-2001: 316; de Martino 2003: 45; Marizza 2007: 2; de Martino 2010a: 131; 2011: 9.

⁹³ Otten 1966: 136; Dinçol 1982: 33; de Martino 2017: 158.

⁹⁴ de Martino 2003: 46; Šunaššura ant. için bkz. Kitchen-Lawrence 2012: 315vd.; Devecchi 2015: 76vd.

⁹⁵ de Martino 2010a: 133.

⁹⁶ Beal 2002: 69; de Martino 2003: 49.

yanında yaşanan kültürel etkileşimler ve birçok Hitit ritüelinin yazıya geçirilmesi Tuthaliya ile birlikte kültürel bir Rönesansın başladığını göstermektedir⁹⁷.

Hurri kültürünün Hitit kraliyet ailesini Tuthaliya ve Nikalmati döneminde etkilemeye başlaması⁹⁸ ve Nikalmati'nin soy ağacının tespit edildiği kadarıyla belgelenmemiş olması, bazı bilim insanlarının Nikalmati'nin Kizzuvatna kraliyet ailesine mensup olabileceğini düşünmeye yöneltmiştir⁹⁹. Daha çok monarşik sistemlerde karşılaşılan, Hititlerde ve çağdaş diğer toplumlarda siyasi ilişkilerini güçlü tutmak amaçlı uygulanan, devletlerarası kraliyet evlilikleri sık rastlanan bir olaydır. Archi'ye göre, Tuthaliya ve Nikalmati çiftinin de aynı şekilde bir evlilik yapmış olabilecekleri düşünülebilir¹⁰⁰.

Bu noktada Nikalmati'nin yabancı kökenli bir kraliçe¹⁰¹ olmasından ziyade Hatti doğumlu olan bir kraliçeye, yani Ašmunikal'e Hurrice bir ad verilmiş olması daha önemlidir¹⁰². "Ašmunikal" adının, annesi Nikalmati'nin ismine benzerliğinden dolayı bizzat annesi tarafından takılmış olma ihtimali yüksek olmakla birlikte, Hurri dilini çocuklarına öğretmiş olması da, de Martino tarafından önerilmektedir¹⁰³. İlerleyen dönemlerde Hititlerde Hurrice isimlerin kullanımı devam etmiştir; Dadu/Dudu-Ḫepa¹⁰⁴,

---

⁹⁷ Archi 2003: 12.

⁹⁸ Haas 1982: 130.

⁹⁹ Beal 2002: 69; de Martino 2010a: 131, 133; 2011: 7; van den Hout 2013: 28; Forlanini 2010: 130; krş. Archi 2005: 227 her iki kraliçenin de Kizzuvatna kökenli olduğunu ileri sürmektedir; Nikalmati'nin Šunaššura'nın kızı olma ihtimali için bkz. Marizza 2007: 2; de Martino 2011: 9; 2017: 153.

¹⁰⁰ Archi 2003: 12.

¹⁰¹ Otten 1966: 136.

¹⁰² Güterbock 1997a: 181.

¹⁰³ de Martino 2017: 158.

¹⁰⁴ Laroche 1966: 182 N° 1313 "Hitit kraliçesi, I.Šuppiluliuma'nın ilk karısı".

Ḫenti¹⁰⁵, Tanu-Ḫepa¹⁰⁶, Mal-Nikal¹⁰⁷ ve Pudu-Ḫepa¹⁰⁸ gibi¹⁰⁹. de Martino, Arnuḫanda Ašmunikal kraliyet çiftinin çok sayıda çocuğu olduğunu ve Tašmi-Šarri/ III.Tuḫaliya¹¹⁰ hariç bu adların da köken olarak Anadolu (Ḫitit ya da Luḫi) olduğuna dikkat çekmektedir¹¹¹; Kantuzili¹¹², Mannini¹¹³, Pariyaḫatra¹¹⁴, Ašmu-Šarruma¹¹⁵. Bu çiftten sonra Hitit tahtına geçen oğulları Tašmišarri döneminde Hurri etkisinin artarak devam ettiği söylenebilir¹¹⁶.

Nikalmati ve Ašmunikal'in adlarının Hurri kökenli¹¹⁷ olmasına rağmen Tuḫaliya ve Arnuḫanda isimlerinin Hititçe dağ adlarından oluşması¹¹⁸ Hurri etkisinin henüz başladığına bir kanıttır. Çünkü Hitit tarihinde, daha geç dönemlerde kraliçelerin yanı sıra krallar ve prensler orijinal isimlerinin yanında Hurrice isimler kullanmışlardır. Ancak Hurrice ad taşıyan Hitit prensleri, Hitit tahtına çıktıklarında geleneksel adlarını

---

¹⁰⁵ Laroche 1966: 68 N° 363 “Kraliçe, I.Šuppiluliuma'nın karısı”.

¹⁰⁶ Laroche 1966: 174 N° 1244 “1. Kraliçe, Muḫatalli'nin karısı, 2. Kraliçe, Urḫi-Tešup'un karısı, 3. Kraliçe, (II. veya III.) Mušili'nin karısı”; 1981: 41.

¹⁰⁷ Laroche 1966: 111 N° 730 “Hitit kraliçesi”.

¹⁰⁸ Laroche 1966: 151 N° 1063 “Hitit kraliçesi, III.Ḫattušili'nin karısı”.

¹⁰⁹ Güterbock 1997a: 181.

¹¹⁰ Laroche 1966: 180 N° 1298; Alp 1998: 21-26 “Tašmi-Šarri ve Tašmi-Šarruma aynı isim olabilir, Tašmi-Šarruma IV.Tuḫaliya'nın diğer adıdır”; Beal 2002: 57 Arnuḫanda ve Ašmunikal ile ilişkilendirmektedir.

¹¹¹ de Martino 2010a: 132; 2011: 9; ayrıca bkz. Marizza 2007: 8vd.

¹¹² Laroche 1966: 85 N° 503 “1. Hitit prensi, 2. Rahip”.

¹¹³ Laroche 1966: 113 N° 747 “prens?”.

¹¹⁴ Laroche 1966: 137 N° 941 “Išputaḫšu'nun babası”.

¹¹⁵ Laroche 1966: 45 N° 173 “Prens, Arnuḫanda'nın oğlu”.

¹¹⁶ de Martino 2003: 51.

¹¹⁷ Salvini 1990: 267; Arıkan 2017: 47.

¹¹⁸ Dinçol 1982: 33; Darga 1992: 15vd.; Arıkan 2017: 47; krş. Laroche 1966: 372, 373; Akurgal 1988: 31; Akurgal 1998: 72.

kullanmaya devam etmişlerdir¹¹⁹. Bu durumun sebebi kesin olmamakla birlikte, halkın büyük kısmını oluşturan toplumun kültürüne ait isimlerin kullanımının tercih edilmesi olabilir¹²⁰.

Beal, kralların çift isim kullanmasını iki şekilde açıklamaktadır; birincisi, her prens hem Hurrice hem de Anadolu bir isimle doğmakta ve Hurrice adlarını muhtemelen yine Hurri kültürüne ait dini ritüellerde kullanmakta, kral olduklarında ise mühürlerinde her iki isme de yer vermektedirler. İkinci alternatif ise, prens Hurrice veya Anadolu bir isim alır, kral olduğunda ise sahip olduğu ada ek olarak bir isim daha almaktadır. Böylece her iki şekilde de prens veya kral kendini hem Hitit (Hatti) ve Hurri (Kizzuvatna)'nin kralı hem de Tarhunt ve Teşup'un yüksek rahibi olarak nitelendirebilmektedir¹²¹.

Hitit kraliyet ailesinin kullandığı Hurrice adların birçoğunun tefor isimler olması, bu akımın Hurri panteonunun sahiplenilmesi ile ilişkili olduğunu da düşündürmektedir. Çünkü Hitit devleti egemenlik alanını genişlettiği bölgelerde o toplumun tanrılarını da benimsemiş ve panteonuna dahil etmiştir¹²². Ayrıca Hitit kraliyet adları sadece Hurrice isimlerle sınırlı değildir. Kraliçeler ve kralların kullandığı

---

¹¹⁹ Güterbock 1997a: 181; Haas 1994: 20.

¹²⁰ Dinçol 1982: 56.

¹²¹ Beal 2002: 69.

¹²² Dinçol 1982: 77; Arıkan 2017: 41, 49.

*Taḫananna*¹²³ ve *Tabarna*¹²⁴ unvanları Hatti kökenlidir¹²⁵. Bunun dışında bazı mühürlerin orta kısmında kral ve kraliçe adları Luvi hiyeroglifi ile de yazılmaktadır¹²⁶. Görüldüğü üzere Hitit kraliyet ailesi dönemin bütün kültür ve dillerini kullanarak bir sentez oluşturmuştur.

Tüm bunların yanı sıra kraliçe Ašmunikal'in adının hiyeroglif yazımı ile henüz karşılaşılmamıştır. Ancak yukarıda mühürler bölümünde verilen II.Muršili'nin Malta Haçı biçimindeki mühründe, kraliçe Ašmunikal'in adının, tanrıça adı da olan *nikkal(u)* kısmı okunabilmiştir¹²⁷. Buradan yola çıkarak, önce 1981 yılında *A-ša-mu (wa)-(?)* olarak okunup¹²⁸ daha sonra yeni değerlendirmeler eklenerek *Ašmu-[Hepa]*, *ša-mu-[ha-pa]-a* (BONUS₂ FEMINA)¹²⁹ şeklinde transkripsiyonu yapılan hiyeroglif yazılı bu mühürdeki¹³⁰ *Ašmu-* okunuşu (Res.6) Haç mühürdeki *nikkal(u)* okunuşu (Res.7) ile birleştirilerek *Ašmu-Nikkal* adının hiyeroglif yazımı öngörülebilir.

¹²³ Soysal 2004: 312 “Hitit kraliçe unvanı”; Forlanini 2010: 123 “*Taḫananna* Hattice yer adı olan *Taḫana*'dan gelmesi olasıdır ve muhtemelen Arinna kentinin Hattice adıdır”.

¹²⁴ *Tabarna/Labarna* Hattice, Hitit kral ünvanı; HW: 211a “Ehrentitel der hethitischen Könige; eigentliche Name des alten Königs *Labarna*”, 366a; 366b “ideografik yazımı LUGAL-*na*'dır”; HHw: 165 “Titel der hethitischen Könige”, “Palaca “kral, hükümdar” anlamına gelmektedir”; Soysal 2004: 311 “Herrscher, Titel des hethitischen Königs”; MHH: 685b “kral, hükümdar, başbuğ, Hitit krallarının ünvanı”; EDHIL: 520 “PN which became title of Hittite kings”; EDHIL: 520; Darga 1985: 12 “Latince *caesar* unvanı ile karşılaştırılabilir”; Burney 2004: 263 “*Labarna* isminin yerine de kullanılmaktadır”.

¹²⁵ Bin-Nun 1975: 31vd; Soysal 2004: 152-153.

¹²⁶ Dinçol-Alparslan 2013: 400.

¹²⁷ Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993.

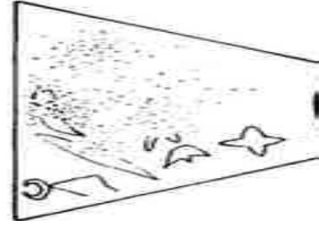
¹²⁸ Dinçol-Dinçol 1981: 13vd.

¹²⁹ Dinçol-Peker 2017: 72.

¹³⁰ Dinçol-Dinçol 1981: 42 Levha 12A; Dinçol-Peker 2017: 78 Res.5.

Res.6: *Aşmu-* yazımı (Dinçol-Peker 2017: 78)

Res.7: *Nikkal(u)* yazımı (Dinçol et.al. 1993: 88)

3. KRALİÇE AŞMUNİKAL İLE I. ARNUĞANDA'NIN AKRABALIK İLİŞKİSİ

SBo I 60 numaralı mühür baskısında yer alan, “Büyük kraliçe Aşmunikal, Tutḫaliya'nın kızı” ve “Büyük kral Arnuğanda, Tutḫaliya'nın oğlu” tanımlamaları Aşmunikal ve Arnuğanda'nın kardeş olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır¹³¹. Yani bu kral ve kraliçe bir kardeş evliliği yapmış olmalıdırlar¹³². Ancak Hititlerde bunun gibi ensest ilişkiler yasaklandı¹³³ için kraliçe çiftin kardeş olmaları pek mümkün olmamaktadır. Zira I.Şuppiluliuma'nın Hayaşa kralı Hıuqqana ile yaptığı antlaşmada, bu gibi ilişkilerin Hatti geleneklerine uygun olmadığı, sonucunun da ölüm olduğundan bahsedilmektedir¹³⁴.

¹³¹ Beal 1983: 115.

¹³² Beckman 1986: 23.

¹³³ Gurney 1961: 102; Dinçol 1982: 74; Gurney 2006: 671vd.; §75/189 için bkz. Friedrich 1959: 82-83; Imparati 1992: 174-175 **26** [(*ták-ku LÚ*)-i]š *a-pí-e-e*[(*l-pá*)]*t an-na-ša-aš kat-ta ıa-aš-ta-i* **27** *ıu-u-u[r-k]i-il ták-ku L[(Ú)-i]š DUMU.MUNUS-aš kat-ta ıa-aš-ta-i* **28** *ıu[-u-u]r-ki-il ták-ku LÚ[-i]š* IBILA-aš *kat-ta ıa-aš-ta-i ıu-u-ur-ki-il* **Çev. 26** Eğer bir adam kendi annesi ile günah işlerse **27** lanet edilecek bir eylem(dir). Eğer bir adam kızı ile günah işlerse **28** lanet edilecek bir eylem(dir). Eğer bir adam oğlu ile günah işlerse lanet edilecek bir eylem(dir).

¹³⁴ Gurney 1979: 217; Dinçol 1982: 72; Beal 1983: 115; Beckman 1999: 31vd.; ayrıca bkz. Ünal 2002: 158vd.; Trans. ve çev. için bkz. Otten 1970: 163vd.; Akdoğan 2011: 44vd.; Kitchen-Lawrence 2012: 439vd.; Devecchi 2015: 100vd. **CTH 42 KBo 5.3 ay.III Trans. 28** *A-NA KUR* ^{URU}*Ha-at-ti-ma-kán ša-a-ak-la-iš tu-uq-qa-ri* **29** *ŠEŠ-aš-za NIN-ZU* ^{MUNUS}*a-a-an-ni-in-ni-ya-mi-in Ú-UL da-a-i* **30** *Ú-UL-at a-a-ra ku-iš-ma-at i-e-zi a-pí-ni-iš-š[u(u)-ı]a-an ut-tar* **31** *na-aš* ^{URU}*Ha-at-tu-ši Ú-UL ıu-u-iš-šu-u-uz-zi a-ki-p[a-aš-š]a-an* **Çev. 28** Hatti ülkesinde ise (şu) adet önemlidir: **29** “Erkek kardeş (kendi) kız kardeşini (veya) kuzenini alamaz **30** bu doğru değildir. Her kim böyle (bir) işi yaparsa **31** Hattuša'da yaşayamaz, bunun üzerine öldü[rül]ür”.

Ancak Ünal, Arnuḫanda ve Ašmunikal çiftinin Hurri kökenli olduğunu ve bu nedenle kardeş evliliği yapmış olabileceklerini savunmaktadır¹³⁵. Bin-Nun ise, bu tarihi kişiliklerin kardeş olduklarını ve kurban listelerinde Ašmunikal'ın Arnuḫanda'nın karısı olarak yer almadığını, Arnuḫanda'nın karısı ifadesi ile karşılaşılmadığını dolayısıyla Ašmunikal'ın Arnuḫanda'nın karısı olamayacağı görüşü üzerinde durmaktadır¹³⁶. Ancak belirtmek gerekir ki kurban listelerinde kral ve kraliçelerin karı-koca ilişkisi hakkında bilgi verilmemektedir. Diğer taraftan aşağıda verilen mitolojik metinde Fırtına Tanrısı'nın Ašmunikal'e kızıp bolluk ve bereket ile kaybolmasının kral ve kraliçenin kardeş evliliği yapmaları yüzünden gerçekleştiği şeklinde bir görüş de bulunmaktadır¹³⁷.

Arnuḫanda ve Ašmunikal kraliyet çiftinin akrabalık ilişkisi üzerinde şu önermeler yapılmaktadır; iki kardeş gerçek bir evlilik yürütmeden sadece kral (*Tabarna*) ve kraliçe (*Taḫananna*) ünvanlarını alıp tahtta beraber söz sahibi olmuşlardır veya yasak olmasına rağmen iki kardeş evlenip beraber ülkeyi yönetmişlerdir ya da Ašmunikal, Tuḫaliya ve Nikalmati'nin kızı ancak I.Arnuḫanda I/II.Tuḫaliya'nın evlat edindiği bir çocuk veya damat olarak alınan içgüveyi olmalıdır¹³⁸. Bu önermelerden Tuḫaliya'nın Arnuḫanda'yı evlat edinmiş olması¹³⁹ en çok üzerinde durulan ve daha çok kabul gören düşüncedir. Bunların dışında Houwink ten Cate, Nikalmati'nin yanı sıra kızı Ašmunikal'in de daha önce evlilik yapmış olabileceğini önermekte ve bunu Ašmunikal'in Tašmišarri'nin (II.Ḫattušili ?)¹⁴⁰ annesi olup I.Arnuḫanda'nın bu prensin babası olduğuna dair bir

---

¹³⁵ Ünal 2002: 75; Ünal 2005: 104, ayrıca bkz. 131 “Tuḫaliya-Nikalmati ve Arnuḫanda-Ašmunikal başta olmak üzere krallar ve kraliçeler Hurri kökenliydi ve öz Hurrice isimler taşırlardı”.

¹³⁶ Bin-Nun 1975: 86.

¹³⁷ Otten 1966: 137; Dinçol 1982: 35; Arıkan 1995: 11.

¹³⁸ Otten 1966: 137; Dinçol 1982: 35; Arıkan 2017: 48 dn.56.

¹³⁹ Beal 1983: 117; Beckman 1986: 23; van den Hout 2013: 29.

¹⁴⁰ Tašmišarri'nin taht adının III.Tuḫaliya olduğu bilinmektedir.

kesinlik olmadığını belirterek savunmaktadır¹⁴¹. Konuyla ilgili olarak Stavi, I/II.Tuḥaliya ve Nikalmati'nin Kizzuvatna kralı Šunašura ile yapılan antlaşma sonrasında evlenmiş olabileceklerine ve bu dönemde I.Arnuḫanda'nın babası ile beraber idarede olduğu sorunsalına değinmektedir¹⁴². Buna göre Arnuḫanda ve Ašmunikal'in öz kardeş olma ihtimalleri çok düşüktür.

I.Arnuḫanda'nın mühürlerinde kendisinden “Nikalmati'nin oğlu” diye bahsetmemesi¹⁴³, Nikalmati'nin onun gerçek annesi olmadığını dolayısıyla I.Arnuḫanda'nın evlatlık alındığı kanısını bizce güçlendirmektedir. Buna ek olarak Arnuḫanda'nın hiçbir metinde kendi jenealojisini I/II.Tuḥaliya'nın babasına bağlamaması da onun evlatlık olduğuna kanıt teşkil etmektedir¹⁴⁴.

Hitit kültüründe *antiyant*- “içgüvey” evliliği, gelinin babasına *kušata*-¹⁴⁵ “başlık parası” ödemeyip aynı zamanda gelini kendi evine, kendi ailesinin yanına almak yerine, damat ya da babasının, kızın ailesinden *kušata* “başlık parası” kabul etmesi ile gerçekleşir. Böylece damat koca olarak kızın ailesine kabul edilir ve onun ailesine sadakat ile bağlanmış olur¹⁴⁶. *antiyant*- “içgüvey” evliliğinden Hitit kanunlarında da

---

¹⁴¹ Houwink ten Cate 1998: 44.

¹⁴² Stavi 2015: 34 dn.37.

¹⁴³ Bin-Nun 1975: 173; bkz. Beran 1967: 34 SBo I 60.

¹⁴⁴ Beal 1983: 119.

¹⁴⁵ *kušata* Sg./Pl. N.-Akk.n. “başlık parası”, “bride price”, “Brautpreis” için bkz. HEG A-K: 673vd.; HW: 120a; HED: 293vd.; HHw: 87; MHH: 377a; EDHIL: 497 “^{LU}*kūša*- “gelin, damat” dan türetilmiştir”; ^{LU}*kūša*- için bkz. HW: 120a “Verschwägerter”; HED K: 288vd. “wife-related male in-law”; MHH: 376a (^{LU/SAL})*kūša*- “bir akrabalık derecesi: oğul, damat”.

¹⁴⁶ Beal 1983: 117vd.

bahsedilmektedir¹⁴⁷. Buna ek olarak aşağıda işlenen KUB 13.8 numaralı metnin 14-15. satırlarında da *antiyant-* “içgüvey” konusuna değinilmiştir¹⁴⁸.

I.Arnuaanda'nın *antiyantatar* “içgüveylik statüsü”ne kanıt olabilecek bir belge Telipinu'nun taht kavgalarına engel olmak için yazdırdığı fermanıdır. Kral tarafından mühürlenmiş metinde belirtildiği kadarıyla, kralın bir erkek çocuğu olmaması durumunda, kralın en büyük kızına bir içgüveyi alınması ve onun varis seçilmesi Hititlerde uygulanan bir yöntemdir¹⁴⁹. Ancak Hititlerde görülen içgüveylik ve evlatlık kavramlarını günümüzdeki anlamları ile düşünmek yanlış olabilir. Çünkü anlaşıldığı kadarıyla burada evlat edinilen kişi aynı zamanda içgüveyi olarak o aileye kabul edilmektedir. Evlat edinmeye ilişkin I.Ĥattuşili'nin Murşili'yi evlat edinip varis olarak ataması Hitit tarihinde

---

¹⁴⁷ Balkan 1948: 150; Dinçol 1982: 75; Beckman 1986: 17 dn.20; transk. için bkz. Friedrich 1959: 26, 27; Hoffner 1997a: 43; Imparati 1992: 56-57 **CTH 291 §36 KBo 6.3 II Trans.27** *ták-ku ARAD-iš A-NA DUMU.NITA EL-LIM ku-ú-ša-ta píd-d[a-a-iz-]zi 28 na-an* ^{LÚ}*an-ti-ya-an-ta-an e-ep-zi na-an-kán pa-ra-a* [Ú-]UL *ku-iš-ki tar-na-i* **Çev. 27** Eğer bir erkek köle özgür bir genç erkek için başlık parası öd[er]se **28** ve onu (kızı için) içgüvey/damat olarak tutarsa (evine alırsa), onu [kim]se dışarı çıkaramaz. Son cümle için farklı çevirisi için bkz. Balkan 1948: 150 “onu (ondan) geriye hi[ç] kimse alamaz”; Hoffner 1997a: 43 “hiç kimse onun sosyal statüsünü değiştiremez”.

¹⁴⁸ Bkz. sayfa 48.

¹⁴⁹ Balkan 1948:149; Beal 1983: 117; Beckman 1986: 13 dn.1 **CTH 19 KBo 3.1 öy.II Trans. 36** LUGAL-*uš-ša-an ĥa-an-te-ez-zi-ya-aš-pát* DUMU.LUGAL DUMU^{RU} *ki-ik-k[(i-iš-)]ta-ru ták-ku* DUMU.LU[GAL] **37** *ĥa-an-te-ez-zi-iš* NU.GÁL *nu ku¹-iš ta-a-an pé-e-da-aš* DUMU^{RU} *nu* LUGAL-*uš a-pa-a-aš* **38** *ki-ša-ru ma-a-an* DUMU.LUGAL-*ma* DUMU.NITA NU.GÁL *nu ku-iš* DUMU.MUNUS *ĥa-an-te-ez-zi-iš* **39** *nu-uš-ši-iš-ša-an* ^{LÚ}*an-ti-ya-an-ta-an ap-pa-a-an-du nu* LUGAL-*uš a-pa-a-aš ki-š[(a-ru)]*; **CTH 19 KBo 3.1 Çev. 36** İlk sıradaki (en büyük erkek) çocuk, prens kral olsun! Eğer **37** ilk prens yok ise, ikinci sırada olan çocuk, o kral **38** olsun! Eğer prens (olacak) erkek çocuk yok ise hangi kız çocuk ilk sırada ise **39** ona bir içgüveysi tutsunlar/alsınlar, o kral olsun!”; Alp 2002: 61; ayrıca bkz. Hoffmann 1984: 32-33; Koç 2007: 72; Koç-Karasu 2012: 765; Gilan 2015: 149.

bu konuya örnek verilebilir¹⁵⁰. Kraliyet ailesinde görülen *antiyantatar* uygulamasında ise içgüvey olacak kişilerin bu aileye belli prosedürlerden sonra kabul edildiğini varsaymak yanlış olmaz.

Hatti'de *antiyant-* evliliğinin varlığı İlluyanka mitinin (CTH 321) ikinci versiyonundan da bilinmektedir¹⁵¹. Bunun yanı sıra paleografik bakımdan Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) dönemine tarihlenen İK 174-66¹⁵² numaralı, İnandık'ta bulunan bir bağış belgesinde, yine bir *antiyant-* evliliğinden bahsedilmektedir¹⁵³. Bu metinde Tuttulla, Zidi'yi evlatlık olarak alıp kızı Zizzatta ile evlendirir. Metinde açık bir şekilde *antiyant-* ifadesi geçmese de Zidi Zizzatta'nın ailesinde içgüveyi konumundadır.

Arnuşanda ve Aşmunikal'in evli olma durumlarının dışında, I/II.Tuthaliya'nın evlatlık aldığı düşünülen Arnuşanda'yı varis seçmesinin nedeni de merak edilmektedir¹⁵⁴. Çünkü CTH 443 KBo 15.10+KBo 40.48 öy.I 18-19¹⁵⁵ 18... *nu i-da-lu ku-e 'IT'-T[I] mDu-*

---

¹⁵⁰ Dinçol 1982: 75.

¹⁵¹ Beckman 1986: 17; bkz. Götze 1969a: 126; Hoffner 1998: 12vd.; Beckman 2003a:150vd.

¹⁵² Metnin trans. ve çev. için bkz. Balkan 1973: 2vd. **öy. 1 Trans.** ^{NA4}KIŞIB *Ta-ba-ar-na* LUGAL.GA[L] **2** ^m*Tu-ut-tu-ul-la-'a'* **3** ^{LÚ}AGRIG ^{URU}*Ha-a-an-ḫa-n[a^{KI}]* **4** ^m*Zi-i-di IŞ-BA-AT-MA A-NA* D[UMU-Š]U **5** *I-PU-U[Š]* **6** ^f*Zi-iz-za-at-[ta]* **7** DUMU.MUNUS-ŠÚ *A-NA AŠ-Š[U-TI-ŠU²]* **8** *ID-DI-IN 'x' [A-NA NÍG.BA-ŠU²]* **9** *ID-DI-IN(-)'x' [x x²]* **öy. 1 Çev.** Büyük kral Tabarna'nın mührü. **3** Hanḫana şehri vekilharcı **2** Tuttulla, **4** Zidi'yi tutup (kabul edip, onu) [kendisine] (manevi) oğ[ul] **5** yaptı. **7** Kızı **6** Zizza[tta]'yı **7** [onun] ze[vceliği]ne (ona eş olarak) **8** verdi. [Hediyesi olarak (ona)] 'bir ev (?)' **9** verdi.; ayrıca bkz. Easton 1981: 6vd.

¹⁵³ Balkan 1973: 7; Beal 1983: 118; Beckman 1986: 17.

¹⁵⁴ de Martino 2003: 48.

¹⁵⁵ CTH 443 KBo 15.10+KBo 40.48 öy.I 18-19 trans. ve çev. için bkz. Szabó 1971: 14-15;

http://www.hethport.uniwuertzburg.de/txhet_besrit/exemplar.php?xst=CTH%20443.1&expl=&lg=DE&ed=S.%20G%C3%B6rke.

ud-ḥa-li-y[a] 19 [U] ^{r^f}*Ni-kal-ma-a-ti A-NA DUMU^{MEŠ}-ŠU-NU me-e-mi-iš-ki-it...* Çeviri 18-19 ...(Ziplantaıya) Nikalmati ve Tuthaliya'nın çocuklarına/oğullarına kötü (söz) söylüyordu...satırlarındaki ifade, Tuthaliya ve Nikalmati çiftinin birden fazla oğlu olduğunu bildirmektedir¹⁵⁶. Bu metne göre I/II.Tuthaliya'nın Arnuında dışında oğulları, yani Ašmunikal'in öz erkek kardeşleri mevcuttur. Tuthaliya'nın neden kendi oğullarından birini varis seçmediği ise bilinmemektedir. Burada I.Ḥattušili'nin yeğeni Labarnayı değil, evlatlık veya torunu olduğu düşünülen I.Muršili'yi tahta çıkarmak istemesine benzer bir durumun söz konusu olduğu düşünülebilir¹⁵⁷. Ayrıca Tuthaliya'nın Arnuında'yı varis seçmesinin bir diğer sebebi, Tuthaliya'nın kız kardeşi olan Ziplantaıya¹⁵⁸,nın, kralın ailesine yaptığı kara büyüyle de ilişkili olabilir¹⁵⁹.

Bu bağlamda yukarıda bir kısmı verilen (CTH 443) KBo 15.10 numaralı metne değinilmesi gerekmektedir. Bu metinde I/II.Tuthaliya ve eşi Nikalmati, Tuthaliya'nın kız kardeşi Ziplantaıya¹⁶⁰,nın, krali çiftin oğullarına yaptığı büyüü uzaklaştırmaya çalışmaktadırlar¹⁶⁰. Metne göre, yapılan kara büyüden ötürü ve belki de hali hazırda I/II.Tuthaliya'nın kız kardeşi ile yaşanan bir saltanat mücadelesine¹⁶¹ son vermek için, Tuthaliya'nın kendi oğullarını değil de evlatlık oğlu olan I.Arnuında'nın varis olmasını istediği düşünülebilir¹⁶². Burada hatırlatılması gereken konu, Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) dönemi geleneklerinde kralın varisinin, kralın kız kardeşinin çocukları arasından seçildiğidir¹⁶³. Neticede Tuthaliya ve Ziplantaıya arasında da benzer bir çekişme

¹⁵⁶ de Martino 2003: 48; Miller 2004: 356 dn.501.

¹⁵⁷ Beal 1983: 117; Miller 2004: 356 dn.501.

¹⁵⁸ Laroche 1981: 51 N° 1550a.

¹⁵⁹ Miller 2010: 174.

¹⁶⁰ Darga 2015: 130; CTH 443 KBo 15.10 trans. ve çev. için bkz. Szabó 1971: 12vd.

¹⁶¹ Ünal 2002: 74.

¹⁶² Miller 2010: 174.

¹⁶³ Darga 2015: 128.

varsayılabilir. Ayrıca Hitit tarihinde sıkça karşılaşılan taht mücadelelerinden kendimizce bir çıkarım yapmak gerekirse, Hitit kralları yerli olmayan prenseslerle belki de bu kavgaları, bir bakıma önlemek için evlilikler yapmış olabilirler.

Bunların yanı sıra, Arnuanda'nın yıllıklarından anlaşıldığı kadarı ile Tuḫaliya'nın kendisi hayattayken Arnuanda'yı tahta ortak etmesi ve her ikisinin de “Büyük kral” sıfatını taşımaları¹⁶⁴ dikkat çekicidir. Bu durum diğer Hitit krallarının öz oğullarına göstermediği bir ayrıcalıktır. Buradan I/II.Tuḫaliya'nın oğlu olarak benimsediği Arnuanda'ya fazlasıyla güvendiği sonucu çıkarılabilir.

---

¹⁶⁴ Houwink ten Cate 1970: 58; Carruba 1977b: 177 dn.7; Beal 1983: 116 ve dn.7; Astour 1989: 51; de Martino 2003: 47; Bryce 2005: 128; de Martino 2010c: 190; Trans. ve çev. için bkz. Carruba 1977a: 168-169; Beal 1983: 116 dn.7 **CTH 143 KUB 23.21; öy.II 26-27 trans. *attaš-miš Tuḫaliyaš LUGAL.GAL [ū]qqa Arnuandaš LUGAL.GAL EGIR-anda pāuen 26-27 Çev. Babam Tuḫaliya, Büyük kral (ve) ben Arnuanda, Büyük kral arkasından gittik. Aynı ifade için ayrıca bkz. KUB 23.21 öy.II 13,14, ay.III 2, 3, 19. ve 20. satırlar.***

4.CTH 252 “AŞMUNİKAL’İN TAŞ EV PERSONELİNE TALİMATLARI”

CTH 252 katalog numarası altında iki metin kopyası bulunmaktadır. Bunlardan (A) KUB 13.8 numaralı metin daha okunaklı olduğu için transkripsiyon ve çevirisi yapılabilmektedir, ancak (B) KUB 57.46 numaralı metnin sadece transkripsiyonu verilmiştir.

4.1. (A) KUB 13.8¹⁶⁵ Transkripsiyon

öy.

- 1 *UM-MA^f Aş-mu-^DNIN.GAL MUNUS.LUGAL.GAL É.NA₄-aş ku-it i-ia-u-e-en*
- 2 *nu A-NA É.NA₄-ni¹⁶⁶ ku-i-e-eš URU^{HI.A} pí-ya-an-te-eš LÚ^{MEŠ} BE-EL QA-TI ku-i-e-eš pí-an-te-eš*
- 3 *LÚ^{MEŠ} APIN.LÁ LÚ^{MEŠ} SIPA.GU₄¹ LÚ^{MEŠ} SIPA.UDU ku-ie-eš pí-ya-an-te-eš*
- 4 *LÚ^{MEŠ} ša-ri-ya-za-kán ku-i-e-eš da-an-te-eš na-at QA-DU É^{MEŠ}-ŠU-NU URU^{HI.A}-ŠU-NU*
- 5 *A-NA É.NA₄ pí-ya-an-te-eš¹⁶⁷ LÚ^{MEŠ} hi-lam-mi-e-eš-ša ku-i-e-eš ka-ru-ú*
- 6 *A-NA É.NA₄ pí-ya-an-te-eš na-at-kán ša-aḥ-ḥa-na-za lu-zi-ia-za a-ra-u-e-eš a-ša-an-du*
- 7 *UR.GI₇-aş ya-ap-pí-ya-zi a-pí-ya-ma-aš a-ri na-aš ka-ru-uš-ši-ya-zi*
- 8 *İ-an-ma-kán la-ḥu-ut¹-ta-ri a-pu-uš-ma-kán pa-ra-a le-e ú-ya-an-zi*

¹⁶⁵ Miller 2013: 208vd.

¹⁶⁶ Bkz. HED H: 323 “É.NA₄-ni=ḥištāš parni”.

¹⁶⁷ 2-5 satırlar için bkz. Götze 1933: 231.

9 nu-uš-ma-aš-kán pi¹⁶⁸-an GIŠ¹⁶⁸e-ya-an ar-ta-ru pa-ra-a-ma-aš-kán le-e ku-iš-ki tar-na-
i¹⁶⁹

10 GU₄^{HL.A}-ya-aš-ma-aš UDU^{HL.A} le-e ku-iš-ki ap-pát-ri-ya-zi

11 na-at-kán hu-u-ma-an-ta-za a-ra-u-e-eš a-ša-an-du ma-a-an ŠA É.NA₄-ma

12 hi-in-ka₄-na-aš ya-aš-túl ku-iš-ki ya-aš-ta-i na-aš a-ki É-SÚ-ma-aš-ši ŠA
É.NA₄-pát¹⁷⁰

13 A-NA LÚ^{MEŠ} É.NA₄-ya-kán AŠ-ŠUM É.GI₄.A^{Ti} an-da-an pé-eš-kán-du

14 pa-ra-a-ma-kán DUMU.NITA DUMU.MUNUS AŠ-ŠUM É.GI₄.A^{Ti}
LÚ¹⁷¹ an-da-i-ya-an-da-an-ni-ya le-e

15 ku-iš-ki pa-a-i¹⁷¹ ŠA É.NA₄-ya-za A.ŠÀ¹⁷¹ GIŠ¹⁷¹TIR GIŠ¹⁷¹MÚ.SAR GIŠ¹⁷¹KIRI₆.GEŠTIN

16 NA-AP-ŠA-TÚ-ya le-e ku-iš-ki ya-a-ši ma-a-an-za LÚ É.NA₄-ma ku-iš-ki

17 na₁-(aš)-šū A.ŠÀ₁ na-aš-šu¹⁷¹ GIŠ¹⁷¹TIR na-aš-šu¹⁷¹ GIŠ¹⁷¹MÚ.SAR na-aš-šu¹⁷¹
GIŠ¹⁷¹KIRI₆.GEŠTIN NA-AP<-ŠA>-TÚ-ya ya-a-ši

18 [...] x x x x x x-ya an-da₁ a-ni-ia-az ku-iš-ki

19 [ ] ku-it KIN-an

4.2. (B) KUB 57.46¹⁷² Transkripsiyon

öy.

1' [ap-pát-ri-y]a-¹⁷¹zi na-at-kán' [

¹⁶⁸ pé-an-/pi- piran'ın kısaltmasıdır.

¹⁶⁹ para tar-na- için bkz. CHD L: 55b vd.; CHD P: 125a-b, 295a; Bachvarova 2016: 124.

¹⁷⁰ -pát için bkz. Hoffner 1973: 99-117.

¹⁷¹ 13-15.satırlar için bkz. Beckman 1986: 17 dn.23.

¹⁷² Trans. için bkz. Miller 2013: 210; Tischler 2016: 167vd.

- 2' [-m]a 'ku-iš'-ki ḫi-in-ga[-na-aš]xxx[
- 3' [ ]xxx ŠA É.NA₄-pát [A-NA] 'LÚ^{MES} É.NA₄'-y[a-kán]
- 4' [AŠ-ŠUM É.GI₄.A^{TI}]^M 'an-da'-an 'pí'-iš[-ká]n-du 'pa-ra'-a-ma-kán
'DUMU.'[NITA]
- 5' [DUMU.MUNUS AŠ-ŠUM É.]'GI₄' .A^{TI}[^MLÚ]an-da-[i-]'ya-an-da-an-ni-ya le-e ku'-
iš-ki
- 6' [pa-a-i Š]A 'É.NA₄'^{NI}-ya-az-za [A.ŠÀ^{GIŠ}TIR^{GI}ŠMÚ.SAR^{GIŠ}KIRI₆.GEŠTIN
- 7' [NA-AP-Š]A-[TÚ-ya] 'le-e ku'-iš-ki ya-a-ši 'ma-a-an-za LÚ É.NA₄'-ma
- 8' [ku-iš-ki] 'na-aš-šu A.ŠÀ' na-aš-ma¹⁷³ GIŠTIR^{GIŠ}MÚ.'SAR^{GIŠ}'KIRI₆.GEŠTIN NA-
AP-<ŠA->TÚ
- 9' [ya-a-ši e-eš-]tu¹⁷⁴ ma-a-an-ma-kán l[e-]e¹⁷⁵ an-da a-ni-ya-[az]
- 10' [ku-iš-ki]¹⁷⁶ x-iš-]ta-ri na-aš-šu¹⁷⁷ GIŠ[KIRI₆.GEŠT]IN¹⁷⁸ ku-it-ki
- 11' [ ] ku-'iš' a-ni-ya-a[z n]a-aš-za [
- 12' [ ]x x x .RA-an¹⁷⁹ le[-e ku-e] 'da-ni'-ik-ki
- 13' [pa-] 'a-i ma'-a-an IŠ-'TU' [É'.]GAL^{LI}-ya
- 14' [ ]x x^{HLA}[ ] ku-iš an-tu-aḫ-ḫa[-aš¹⁸⁰
- 15' [ ]ša-aḫ-ḫ]a-ni 'lu-uz-zi'[-ya¹⁸¹
- 16' [...]x x ḫu-it-ti-ya-az'-zi'.

¹⁷³ KUB 13.8 (A) öy. 17 naššu.

¹⁷⁴ Bkz. Miller 2013: 210 'KIN[?]/ra[?] e[?]-eš[?]'

¹⁷⁵ Bkz. Miller 2013: 210 x-_ia[?].

¹⁷⁶ Bkz. Miller 2013: 210 (ku-it KIN-an)

¹⁷⁷ Bkz. Miller 2013: 219 na-aš-ma

¹⁷⁸ Bkz. Miller 2013: 210 ḫAPIN[?].LÀ[?].

¹⁷⁹ Bkz. Miller 2013: 210 ḫa[?]-a[?]-ni[?]-an[?] KIN[?]-an

¹⁸⁰ Bkz. Miller 2013: 210 [. . .]na[?]-aš[?]-ma[?] x-iš[?] im[?]-x x-iš an-tu-aḫ-ḫa-x[. . .]

¹⁸¹ Bkz. Miller 2013: 210 [. . .]x x ŠA É.NA₄-ni[?] [ša]-_iaḫ-ḫa_i-ni lu-uz-zi[-ya]

17' [...]x x x x x ša-ah-ḥa'-[ni' l]u'-uz-zi'-ya¹⁸²

ay.

9' [É.]NA₄ [

10' [-]mi-'iš-šu'-x[

11' [ ] 'ku-e'-da-ni A-NA BE'-LÍ' [

12' [ ]x x x a-pa-a-aš x x x¹⁸³

13' [ ] x-ep-du

14' [-]ni¹⁸⁴ na-an-kán IŠ-TU DI-NAM aš-nu-ud[-du']

15' [ ] x še-er ar-ḥa le-e ya-ah-nu-zi

16' [ ] le-e ša-me-nu-uz-zi

17' [A-] 'NA L'Ú^{MEŠ} x x x¹⁸⁵ 'ša'-a-ku-ya x x¹⁸⁶

18' [ ]x^{MEŠ} x x-ni-kán x x x x x¹⁸⁷

19' [ ]x x x x x¹⁸⁸ ku-i-e-eš^{LÚ.MEŠ} [ ]x[

20' [É.]NA₄^{NI} pí-'ya'-an-te-eš [¹⁸⁹

21' [-]za[

22' [ ]x x [

¹⁸² 16. ve 17. satırlar Miller 2013: 210'dan tamamlanmıştır.

¹⁸³ Bkz. Miller 2013: 210 [. . .] x x x-'zi' nu-uš-ši' a-pa-a-aš BE-LÍ'/LU' x x x[. . .]

¹⁸⁴ Bkz. Miller 2013: 210 -ru

¹⁸⁵ Bkz. Miller 2013: 210 [É'.NA₄-aš'-ma]

¹⁸⁶ Bkz. Miller 2013: 210 Ú-UL' ku'-x[. . .]

¹⁸⁷ Bkz. Miller 2013: 210 DUMU^{MEŠ} ḥar'-ni-in-kán'-[d]u'

¹⁸⁸ Bkz. Miller 2013: 210 x-ya'-az'

¹⁸⁹ Bkz. Miller 2013: 210 [. . . k]u''-i''-e''-eš' ŠÀ''.BA'' É'.NA₄-ni' pí-ya'-an-te-eš

4.3.(A) KUB 13.8¹⁹⁰ Çeviri

öy.

1 Büyük kraliçe Ašmunikal şöyle (der) : Yaptığımız taş evin (kullanımı için),

2 Taş Ev'e kentler (kasabalar), zanaatçılar verilmiş(tir)¹⁹¹,

3 çiftçiler, sığır ve koyun çobanları verilmiş(tir),

4 onların evleri (çiftlikleri) (ve) kentleri (kasabaları) ile birlikte alınmış şarikuua askerleri¹⁹²

5 Taş Ev'e verilmiş(tir)¹⁹³. Eskiden Taş Ev'e verilmiş olan tapınak mensupları da

6 *šahhan-* ve *luzzi-* yükümlülüklerinden (vergilerinden) muaf olsunlar¹⁹⁴!

7 Bir köpek havlar, o oraya gelir, o susar/ses çıkarmaz (havlamaz).

8 Yağ dökülür¹⁹⁵, fakat onlar dışarı çıkmasınlar!¹⁹⁶

9 Onun önünde bir *eya-* ağacı (vergiden muafiyet işareti olarak) dikilsin¹⁹⁷ ve hiç kimse onları(n) (Taş Ev personelinin) durumunu değiştirmesin¹⁹⁸.

---

¹⁹⁰ Çev. için bkz. Otten 1958a: 107; Miller 2013: 209vd.

¹⁹¹ Verilmişler(dir); CHD P: 46b; HED P: 47.

¹⁹² CHD Š: 261b.

¹⁹³ CHD P: 287a.

¹⁹⁴ HW² A: 254b; satır 2-6 arası için bkz. Daddi 1982: 35; CHD L: 90b 1-6.satırlar; HED H: 307; CHD Š: 5a.

¹⁹⁵ HED L: 18.

¹⁹⁶ Satır 7 ve 8 için bkz. CHD P: 125b.

¹⁹⁷ HED A: 253; CHD P: 125b, 295a.

¹⁹⁸ Bu satırda *parā=ma=aš=kán lē kuiški tarnai* cümlesinin çevirisi için Bachvarova 2005: 53; 2016: 124 “Let no one change their status” ifadesi tercih edilmiştir. Diğer çeviri alternatifleri için bkz. Otten 1958a: 107 “niemand soll sie (zu Dienstleistungen) heranziehen?” hizmet ifası için vazifelendirmesin/birisinin otoritesine vermesin; CHD P:

10 Hiç kimse onların sığırlarına ve koyunlarına el koymasın¹⁹⁹,
11 ve onlar hepsinden muaf olsunlar!²⁰⁰ Eğer bir kimse Taş Ev’de
12 ölüme (müstahak) suç işlerse²⁰¹, (sonra) o ölürse²⁰² onun (suç işleyenin) evi ise adı
geçen “Taş Evin”(dir)./aittir²⁰³.
13 Taş Ev’in adamlarına gelinlik için (kız) içeri versinler²⁰⁴,
14 Fakat (Taş Ev’in adamlarından) hiç kimse bir erkek çocuğu (ve) kız çocuğu gelinlik
ve içgüveylik için
15 dışarı vermesin²⁰⁵! Hiç kimse Taş Ev’in tarlasını, ormanını, bahçesini, üzüm bağını
16 ve personelini (görevlileri) satın almasın²⁰⁶! Fakat eğer Taş Ev’in bir adamı
17 ya tarla ya orman ya bahçe ya da üzüm bağı ve (Taş Ev’in) personelini
(görevlilerini) satın alırsa²⁰⁷
18 [...] herhangi bir görev [...]

125b “no one may hand them (?) over (??) (for work)”; Miller 2013: 211 “no one shall let them out” hiç kimse onların çıkmasına izin vermesin.

¹⁹⁹ HED A: 98.

²⁰⁰ 9-11. satırlar için bkz CHD L: 55b vd.

²⁰¹ CHD L: 98a; de Martino-Devecchi 2012: 196 “**capital sin**” *hinkanaš waštul*; Sideltsev-Molina 2015: 232, 238; Sideltsev 2017: 22 “If, however, anyone from the royal funerary structure commits a **capital crime**”.

²⁰² HED H: 299; CHD P: 221a,b.

²⁰³ Adı geçen Taş Ev’indir.; CHD P: 289b.

²⁰⁴ Balkan 1948: 150; CHD P: 51a; HED PA: 53.

²⁰⁵ HED A: 79; CHD P: 54b, 113a, 130a; 13-15. satırlar için bkz. Beckman 1986: 17 dn.23; Cajnko 2016: 226.

²⁰⁶ HED A: 470.

²⁰⁷ CHD L: 406a.

4.4.(A) Filolojik Değerlendirme

öy. 1

É.NA₄-aš: É.NA₄ “taş ev, mozoleum” anlamlarındaki²⁰⁸ (İ. Cem Karasu’ya göre “vakfiye) sözcük Sg.Nom.c. haldedir. Sözcüğün Akadçası *BĪT ABNI*’dir²⁰⁹. NA₄ “taş, kaya” kelimesinin Hititçe okunuşu *peruna-*, É “ev, aile, mülk” kelimesinin ise *parn-/pir-* ‘dir. van den Hout, (B öy. 6) [É] ‘a’-ni-ya-az-za ile (A öy. 15) É.NA₄-ya-za yazımlarının É.NA₄=(É) *aniyatt-* şeklinde eşitlenebileceğini belirtmektedir²¹⁰.

ku-it i-ya-u-en: *kuiš/kuit* interrogatif ve relatif pronom.’dur²¹¹ ve Sg.N.-Akk.n. halde geçmektedir²¹². İnterrogatif, relatif ve indefinit pronominal kök olan *kui-/kuwa-/ku-* kökünden türetilmiştir²¹³. *iya-* “yapmak” anlamlarına gelen²¹⁴ bu fiil Prt.Pl.1. haldedir. Sumerce okunuşu DÙ, Akadça okunuşu ise *EPĒŠU*’dur.

²⁰⁸ Darga 1985: 61 “taş ev, türbe, mozole”; HZL: 314, işaret 199 s.188 vd.; HW: 270b “(Steinhaus=) Grabbau, Totenhaus, Mausoleum”, 413b; HHw: 220 “Totenhaus”; MHH: 100b “taş ev, ölüler evi, anıtkabir”.

²⁰⁹ HHw: 275; Ünal 2016: 843a.

²¹⁰ van den Hout 1990: 426.

²¹¹ HEG A-K: 611 “Wer, Was; Welcher”; EDHIL: 489vd. “who?, what?”.

²¹² Hoffner-Melchert 2008: 149; van den Hout 2011: 86.

²¹³ HED K: 218 “interrogative pronoun who?, what?, relative pronoun who?, what?, indefinite pronoun some(one), any(one)”.

²¹⁴ EHG: 56; HW: 80a; EDHIL: 381vd.; HEG A-K: 338vd “machen, tun”; HED E-I: 335vd. “*iya-/ie-/i-* do, make, treat, beget, perform (duty, ritual), celebrate (deity, feast); (intrans.) do, act, signal (with eyes or spear)”; Ünal 2016: 241b vd. “*iya-/ie-/i-* yapmak, etmek, işe kalkışmak, inşa etmek, kurmak, yerine getirmek, muamele etmek, tayin etmek”.

öy. 2

pi-ya-an-te-eš: *pāi-/pe-* “vermek” anlamına gelmektedir²¹⁵. Partizip Pl.Nom.c. haldedir²¹⁶. Sum. okunuşu SUM, Ak. okunuşu *NADĀNU*’dur. Türevleri *piyanna-/piyanni-* “vermek için, vermeye”, *piyatar/piyann-* (SUM-*tar*) “verme”, ^{NINDA}*piyantallai-* “bir ekmek çeşiti veya pasta” anlamındaki sözcüklerdir²¹⁷.

BE-EL QA-TI: (LÚ)EN ŠU^{TI}/BEL QA-TI²¹⁸ “el işçisi, zanaatkar” anlamındadır²¹⁹, eski Akadça’da *BE-LU QĀ-TĀ-TĪM* şeklinde geçmektedir²²⁰.

öy. 3

LÚAPIN.LÁ “çiftçi, köylü”²²¹, LÚ.MEŠSIPA.GU₄ “sığır çobanı”²²² ve LÚ.MEŠSIPA.UDU “koyun çobanı”²²³ anlamına gelmektedir.

²¹⁵ HW: 155a; CHD P: 40a vd. “*pai-/pe-/piya-* to give, pay, grant, hand over”; MHH: 499b vd. “*pai-/pe-/piya-* vermek, sunmak, ödemek, teslim etmek, temin etmek, izin vermek”; EDHIL: 614 “*pai-/pi-* to give, to pay, to grant, to hand over”; HED PA: 39 “*pai-/pe-/piya-* give, pay, offer, furnish, consign, render”; ayrıntılı bilgi için bkz. Kloekhorst 2006: 110-119.

²¹⁶ CHD P: 43a; HED PA: 47.

²¹⁷ EDHIL: 614.

²¹⁸ Daddi 1982:35.

²¹⁹ MHH: 86b; Daddi 1982: 35” artigiano”; HZL: 316 “EN QA-TI (ŠU^{TI}) zanaatkar”, işaret 40 s.110 vd.; HW: 306b “*bēl qātī*” “Handwerker”; HHw: 288 “LÚ^{MEŠ} BĒL *qātī*” “Kunsthändler”.

²²⁰ CAD Q: 198b *bēl qātī* “craftsman” “zanaatkar”.

²²¹ HZL: 307, işaret 9 s.94; Daddi 1982: 13vd. “contadino”; HW: 265b “LÚAPIN.LÁ (LÚAPIN.LÁ) Landmann, Bauer” ; HHw: 214 “Pflüger, Landmann”; MHH: 41b”çifti, köylü, rençber”.

²²² HZL: 348, işaret 177 s.176.; Daddi 1982: 25” bovaro, mandriano”; HHw: 257 “Rinderhirt”; MHH: 571b “inek çobanı”.

²²³ HZL: 348, işaret 177 s.176; MHH: 572; Daddi 1982: 23vd. “pastore di pecore”; HHw: 257 “Schafhirt”.

öy. 4

LÚ.MEŠ^š*ša-ri-ya-za=kán*: (LÚ.MEŠ/ÉRIN.MEŠ)^š*šari(ku)ya-/šariku_uar-* “bir tür birlik” manasında²²⁴ Sg.Abl. haldedir. Bu kelime çoğul anlam ifade etmesine rağmen tekil bir kelime gibi çekimlenmektedir²²⁵. LÚ.MEŠ^š*šari(ku)yai-*, *šariku_ua-* isminin sıfat şeklidir. *šariku_ua-* birliklerinin kral ile sefere gidip ganimetten pay alıp tıpkı UKU.UŠ “ağır silahlı asker”ler gibi kış mevsimini askeri karargahta geçirdikleri bilinmektedir. Ayrıca bu askeri sınıf metinlerde yaya, atlı ve arabalı askeri birlikler ile beraber yer almaktadır. Metnimizde ise “Taş Ev”e verilen *šariku_ua-* birliklerinin normalde yapmakta oldukları askeri görevlerine devam edip etmedikleri veya farklı bir görevde bulunup bulunmadıkları bilinmemektedir²²⁶. Beal ise “Taş Ev”e veya tapınaklara verilen, yani buralarda görevlendirilen *šariku_ua-* birliklerinin emekli *šariku_ua-* askerleri olabileceğini düşünmektedir²²⁷.

da-an-te-eš: *dā-* “almak (-za olmadan)” anlamına gelen²²⁸ fiil, partizip Pl.Nom.c. halde olup Sumerce okunuşu ME’dir. *dā-*’nın türevleri ise *peda-* “götürmek” ve *uda-* “getirmek” kelimeleridir²²⁹.

---

²²⁴ CHD Š: 260a vd.; HW: 185b “LÚ^{MEŠ}*šariku_ua-*, ERÍN^{MEŠ}*šariku_ua-* (niedere Bevölkerung- und Soldatenklasse)”; HHw: 145 “Art militärische Spezialtruppe, Art Polizeitruppe?”; Ünal 2016: 453 “LÚ/ÉRIN.MEŠ^š*šariku_ua-/šari_uyai-* bir asker sınıfı, polis”.

²²⁵ CHD Š: 260b.

²²⁶ CHD Š: 262a.

²²⁷ Beal 1992: 50; krş. Daddi 2004: 452-453.

²²⁸ HW: 201b “(mit -za “für sich nehmen, in Besitz nehmen”); MHH: 661a vd. “kendisi için almak (-za ile), almak, alıp götürmek, üstlenmek, el koymak, (bir kadının) ırzına geçmek, evlenmek, (tırnak, saç vs.) kesmek”; EDHIL: 803 “to take, to wed, to decide”.

²²⁹ EDHIL: 803.

öy. 5

LÚ.MEŠ *hi-lam-mi-e-eš-š=a*: LÚ *hilamma-/LÚ* *hilammi-/LÚ* *hilammatta*-“bir tapınak görevlisi, kapıcı?” anlamındadır²³⁰ ve Pl.Nom.c. halde geçmektedir. LÚ.MEŠ *hi-lam-mi-e-eš-š=a* buradaki *-a* sesi “ve, de, dahi” anlamı veren *-(y)a* enklitik bağlacıdır. Kloekhorst, LÚ *hilammi-* ve LÚ *hilammatta-* kelimelerini ayrı değerlendirerek, LÚ *hilammi-* “saray mensubu” ve LÚ *hilammatta-* “görevli, memur” anlamlarını vermektedir²³¹.

ka-ru-ú: “eskiden, zaten” anlamlarına gelen²³² zarftır. *karū*, *-ili* suffiksi ile *karūili-* “eski(den), ihtiyar” şeklinde sıfat yapılabilmektedir²³³.

öy. 6

ša-aḫ-ḫa-na-za: *šaḫḫan-* “arazi işletme karşılığında ödenen vergi, haraç, tımar²³⁴; toprak sahiplerinin (saray, tapınak veya şahıslar) kiraya verdikleri arazilerinden aldıkları ödeme veya bir tür yaptırım” şeklindedir²³⁵. Sg.Abl. (MH/OS) halde geçmektedir. Sumerce okunuşu ILKU’dur.

²³⁰ MHH: 211b vd.; Daddi 1982: 210vd. “LÚ *hilammatta-* addetto al tempio, inseviente templare”; HEG A-K: 244 “Pfortner” “kapı görevlisi”; HW: 69a “Pfortner” “(?) jedenfalls Tempelfunktionär”; HED H: 307 “frequently plural functionary, perhaps “courtier” “saray mensubu”.

²³¹ EDHIL: 342.

²³² EHG: 43 “formerly”; HEG A-K: 526vd. “früher, vormals; schon; bischer”; HW: 104a “früher, vormals; -schon; -bischer”; HHw: 75; “früher, vormals, schon, bisher”; MHH: 324b vd. “eskiden, bir zamanlar, önceleri, zaten, şimdiye kadar”; EDHIL: 458 “early; formerly, earlier, already; up to now”.

²³³ Dinçol 1970: 63; Hoffner-Melchert 2008: 58.

²³⁴ MHH: 579a; HW: 175a “Lehen, Lehensdients”; HHw: 138 “Lehen; Lehensdienst”; EDHIL: 691 “a kind of obligation, service or payment due from land tenants to the real owners of the land (palace, temple, community or individuals)”.

²³⁵ CHD Š: 2b vd.

lu-zi-ya-za: *luzzi-* “tımara yükümlülüğü, angarya” anlamında²³⁶ olup Sg.Abl. (MH/NS) haldedir. Götze, *luzzi-* için yollar, kutsal alanlar ve kamu binalarının yapımı gibi giderlerin karşılanması için alınan bir vergi türü olabileceğini öne sürmektedir²³⁷.

a-ra-u-e-eš a-ša-an-du: *arāya-* “özgür” anlamına gelip²³⁸ *arayeš* Pl.Nom.c. haldedir. Underived “türetilmemiş, asıl kalmış” *-a* köklü bir sıfattır²³⁹. Bu kelimenin fiil hali *arayaḥḥ-* “serbest bırakmak, salıvermek”, *arayeš-* “özgür olmak, azad edilmek, özgürleşmek” ve isim hali de *arayani-* “özgür, hür” şeklindedir. *eš-/aš-* “olmak” anlamlarındadır²⁴⁰. *ašandu* ise Imp.Pl.3. Act. (OS) haldedir.

öy. 7

UR.GI7-aš: UR veya UR.GI(7) “köpek”²⁴¹. Köpeği ifade eden UR işareti Hititçe metinlerde tek başına yer almaz. Ayrıca kelimenin fonetik tamamlayıcılarından anlaşıldığı kadarıyla bu kelimenin Hititçe okunuşunun sonu *-a* sesi ile bitmektedir²⁴². Kelimenin Akadça okunuşu ise *KALBU* sözcüğüdür²⁴³.

²³⁶ MHH: 414b; CHD L: 90a vd. “corvée”; HW: 131b “Fron, öffentliche Arbeit”; HHw: 96 “Fronarbeit”; HED L: 130 “forced service, public duty, corvée”; EDHIL: 536 “forced service, public duty, corvée”.

²³⁷ Götze 1957: 108.

²³⁸ EDHIL: 198; HW² A: 251b vd. “frei; der/die Freie”; HED A: 119 “free (from)”; HW: 29a “frei”; HHw: 21 “frei; Freie(r)”; MHH: 49a “hür, özgür, bağımsız, serbest; özgür kimse.”

²³⁹ Hoffner-Melchert 2008: 52.

²⁴⁰ HED E: 285; EDHIL: 250; HEG A-K: 109 “sein”; HW: 42a “sein, vorhanden sein; sich befinden; -möglich sein; üblich sein; -betragen; -gehören”; HHw: 32 “sein, vorhanden sein; sich befinden; üblich sein”; MHH: 114b vd. “olmak, var olmak, mevcut olmak, bulunmak”.

²⁴¹ HZL: 358, işaret 51 s.116vd. ve işaret 212 s.198vd.; HW: 299a; HHw: 264; MHH: 762a; ayrıntılı bilgi için bkz. Gordon 1958: 43-75.

²⁴² Ertem 1965: 97.

²⁴³ CAD K: 68a,b; HHw: 281.

ᵛa-ap-pí-ya-zi: ᵛappiya- “havlamak” anlamında²⁴⁴ olup Sg.Prs.3. haldedir. Bu fiil bir onomatopoetic “yansıma sözcük” olup genellikle ritüellerde ^{LÚ.MEŠ}UR.GI₇ ᵛappiyanzi “köpek adamlar/avcılar havlar” şeklinde geçmektedir²⁴⁵.

a-ri: ar-/er- “varmak” anlamına gelen fiil Sg.Prs.3. haldedir²⁴⁶.

ka-ru-uš-ši-ya-zi: karūšši-/karūššiya- “susmak” anlamındadır²⁴⁷. Med.Sg.Prs.3. (MH/NS) haldedir. karūššiya- köken olarak “durmak, ara vermek, dinlenmek” anlamına gelen kariya- kelimesi ile karşılaştırılabilir²⁴⁸. Ayrıca -nu kausativ suffiksi ile oluşturulan karūššiyanu- “susturmak” fiili ve adv. karūššiyantili- “sessizce, gizlice” ifadeleri de karūššiya-‘dan türetilmişlerdir²⁴⁹.

öy. 8

İ-an=ma=kán: ^{(UZU)İ} “nebati, hayvani yağ” anlamına gelip²⁵⁰ Sg.N.-Akk.n. halde olmalıdır. Bu kelimenin Hititçe okunuşu šagan/šākan/šakn²⁵¹ fiil şekli ise išk-/šakniye/a-

²⁴⁴ HW: 244b; HHw: 194; MHH: 785b; EDHIL: 598.

²⁴⁵ EDHIL: 958.

²⁴⁶ EDHIL: 196; HW² A: 208b “ankommen”; HEG A-K: 48 “ankommen, gelangen nach, kommen zu”; HED A: 108 “come (to), light (upon), arrive (at), come around, be at hand”; HW: 27a “hinkommen, gelangen”; Ünal 2016: 73 “varmak, ulaşmak, vasıl olmak”.

²⁴⁷ EDHIL: 458; HEG A-K: 529 “schweigen, gleichgültig sein, ruhig zusehen”; HW: 104a vd. “schweigen, gleichgültig sein, ruhig zusehen”; HHw: 75 “schweigen, gleichgültig sein, ruhig zusehen, sich ruhig verhalten”; HED K: 116 “be silent, fall silent; keep quiet (about), acquiesce (in), be indifferent (to)”; MHH: 325b vd. “susmak, sessizce bakmak, ses çıkarmamak”.

²⁴⁸ HED K: 117.

²⁴⁹ EDHIL: 459.

²⁵⁰ HZL: 325, işaret 72 s. 126vd.; MHH: 249b vd. šagan (noun) ‘hayvani yağ; HW: 277a “Fett, Öl; Salbe”; HHw: 232 “Öl, Fett (heth. sakan-?, luw. tāin- n.); yağın kullanımı ve çeşitleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Hoffner 1995: 108-114.

²⁵¹ CHD Š: 35b; MHH: 581b; EDHIL: 698; Hoffner-Melchert 2008: 108; Vigo 2014: 22.

“yağlamak, merhemlemek” sözcüğüdür²⁵². Kelimenin Hititçe okunuşunun tespiti ve *šakkar/šakan* “dışkı” sözcüğünden ayrı bir ifade olduğu, KBo 32.14 III 11, 29 Hurrice-Hititçe çift dilli metinde geçen *Ì-i* ve *ša-ak-ni* yazımlarının karşılaştırılıp her iki kelimenin de sıfat şekli olan *šaknuuant-*’ın metinlerde geçtiği hallerin değerlendirilmesi ile anlaşılabilmiştir²⁵³. *-ma*²⁵⁴ enlitik bağlaç, *-kán*²⁵⁵ ise yer belirtici partikeldir. Metinde geçen “yağ ise dökülür” ifadesi kanımızca bahsi geçen yağın akışkan bir yağ olduğunu akla getirmektedir.

la-ḫu-ut-ta-ri: *lah(h)uūai-/lah(h)u-* “dökmek” anlamına gelmektedir²⁵⁶ ve Med.Sg.Prs.3. haldedir. *lah-*, *lahḫu-*, *lahhuuant-*, *lihhuua-*, *lihhuūai-*, *lelhuūartima-*, ^{DUG}*lelhundai-*, *lelhunda(i)-*, ^{DUG}*lelhuntalli-* kelimeleri ile etimolojik karşılaştırması yapılabilir²⁵⁷. *lāhuuant-* partizipi, *lāhuuar-* verbal subst. şeklidir²⁵⁸.

pa-ra-a le-e ú-ua-an-zi: “dışarı çıkmasınlar” şeklinde tercüme edilebilen cümlede, *parā* “ileriye, dışarı” anlamına gelen bir prev., postpos. ve yer zarfıdır²⁵⁹. Bunun yanı sıra *parā*

²⁵² CHD Š: 47b; MHH: 231, 583; EDHIL: 698;

²⁵³ Hoffner 1994: 222-230.

²⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kloekhorst 2014: 604-617; Sideltsev-Molina 2015: 209-253.

²⁵⁵ Yer partikelleri için bkz. Boley 2000.

²⁵⁶ CHD L: 13a vd.; HED L: 16; HHw: 90 “*lah-/lahhu-/lahhuwai-* “gießen, schütten”; EDHIL: 511vd. *lahḫu-* “container”, *lahḫuēšsar-/lahḫuēšn-* “pouring cup”, *lahhuuant-* “poured” ve *lilaḫu-* “to pour” *lāḫu-/laḫu-* kelimenin türevleridir; Ünal 2016: 311b “dökriek, akıtmak, sızdırmak, damlatmak, (erimiş madeni kalıba dökmek”.

²⁵⁷ CHD L: 15a.

²⁵⁸ Hoffner-Melchert 2008: 222.

²⁵⁹ Dinçol 1970: 91; CHD P: 109a vd.“out (to), forth, toward”; EDHIL: 630 “out (to), forth, toward; (prev. with dat.-loc. or all. without locatival particles) forward, further, along; (postpos. with abl. or instr.) out of, from; (adv.) furthermore, moreover, additionally, still; then, after that”; Hoffner-Melchert 2008: 290; HED PA: 108 “further(more), in addition, in turn, henceforth, thereupon”; Ünal 2016: 394 “öne, öne

cümleye komperativ/ettirgen bir anlam da katabilmektedir²⁶⁰. *lē* (negasyon) “değil” anlamında negatif emir (Imp.) ve yasaklayıcı zarf olarak kullanılmaktadır²⁶¹. *uūa-*/(*ue*)- “gelmek” anlamındaki²⁶² fiil Prs.Pl.3. haldedir. *parā uūa-* ise “ileri/dışarı gelmek” mansında kullanılmaktadır²⁶³.

öy. 9

GIŠ*e-ya-an*: ^{GIŠ}*eya*-(n.)/*eyan*-(n.)/*eyant*-(c.)/*ean*-/*ea*- “sürekli yeşil kalan bir ağaç türüdür”²⁶⁴. Metinde Sg.N.-Akk.n. halde geçmektedir. Bu sözcük hem *a-* hem *n-* gövdelidir²⁶⁵. KUB 29.1 ay.IV’te²⁶⁶ *eya-* ağacının yapraklarını dökmemesinden

---

doğru, ön tarafa, ileriye, öteye, öte tarafa doğru, bundan başka, ileride, sürekli, kesintisiz, gelecekte”; ayrıntılı bilgi için bkz. Francia 2002.

²⁶⁰ van den Hout 2011: 142.

²⁶¹ HED L: 74; EDHIL: 523; CHD L: 55a “strong negative, usually expressing negative wish or command”; HW: 128a “nicht! (prohibitiv; mit indikav)”; Hoffner-Melchert 2008: 344-45.

²⁶² HW: 238a; EDHIL: 992; HHw: 189 “kommen”; MHH: 771a vd. “gelmek, ulaşmak, varmak, vasıl olmak”.

²⁶³ CHD P: 116a.

²⁶⁴ HED E-I: 253vd.; HW: 40a; HW² E: 22a vd. “ein immergrüner Nadelbaum”; HHw: 30 “ein immergrüner Baum, Symbol für Lastenfreiheit; Eibe?”; EDHIL: 233vd. “a tree (evergreen), perhaps yew”; Ünal 2016: 123a vd. “yapraklarını dökmeyen, hep yeşil kalan, evin önüne dikildiğinde o evin vergiden muaf olduğunu gösteren bir ağaç; ardıç, çam, pırnal, porsuk ağacı?”.

²⁶⁵ EDHIL: 234.

²⁶⁶ Bkz. Ertem 1974: 112 **CTH 414 KUB 29.1 ay.IV trans. 17 nu** ^{GIŠ}*e-ya-an ti-ya-an-ti-ya-an-zi* KI.MIN ^{GIŠ}*e-ya-an 18 ma-aḥ-ḥa-an uk-tu-u-ri i-ya-at-ni-ya-an nu ḥur-pa-aš-ta-nu-uš 19 ar-ḥa Ú-UL iṣ-ḥu-ya-i* LUGAL-ša SAL.LUGAL-ša *QA-TAM-MA 20 i-ya-at-ni-ya-an-te-eš a-ša-an-du ud-da-a-ar-ra-aš-ma-aš 21 QA-TAM-MA uk-tu-u-ri e-eš-du* Çev. **17** ^{GIŠ}*eya-*’yı aynı şekilde koyarlar. ^{GIŠ}*eya-* **18** nasıl ebedi yetişmiş ve yaprakları(nı) **19** dökmeyse kral ve kraliçe de böyle **20** yetişmiş olsunlar! Onların sözü **21** böyle ebedi olsun!

bahsedilmesi de bu ağacın dört mevsim yeşil kaldığının kanıtıdır. Ayrıca kapının veya evin önüne dikilen *eya-* ağacı oranın belli yaptırımlardan muaf olduğunu sembolize etmektedir²⁶⁷, Hitit kanunlarında paragraf 50’de bu muafiyet durumu belirtilmiştir²⁶⁸. Ertem, bu bitkinin “çam ağacı” olduğu fikrini ileri sürmektedir²⁶⁹. KUB 27.67 ay.III 67 ve ay.IV 9’da *eya-* ağacı hastalıktan muaf olmak anlamında kullanılmıştır²⁷⁰. Bahsedilen metinler dışında ilgi çekici olan diğer bir konu ise KUB 12.19 ay.III 13’te, Şidduşa dağına süs olarak kullanılmak üzere, *eya-* ağacını kesmek için gidilmesinin ve KUB 17.10 ay. 27-34 satırları arasında anlatılan betimlemenin günümüzdeki weihnachtsbaum “noel ağacı” geleneği ile benzerlik gösterdiğidir²⁷¹.

ar-ta-ru: *ar-* “durmak” anlamında²⁷² Med.Imp.Sg.3. haldedir. Sum. okunuşu GUB’dur. **pa-ra-a=ma=aš=kán le-e ku-iš-ki tar-na-i**²⁷³: “hiç kimse onları(n) çıkmasına izin vermesin” şeklinde tercüme edilebilen cümlede, *kuiški* olumsuzluk belirten *lē* ile “hiç kimse” anlamında olup Sg.Nom.c. haldedir²⁷⁴. *-aš* “onları” enklitik personal pronom. Pl.Akk.c. haldedir²⁷⁵. *tarna-* “bırakmak, izin vermek” anlamlarında olup²⁷⁶ Prs.Sg.3.

²⁶⁷ Klengel 1988: 107; Christiansen 2006: 152.

²⁶⁸ Friedrich 1959: 32, 33; Hoffner 1997: 192.

²⁶⁹ Ertem 1974: 142; krş. Erkut 2002: 37-42.

²⁷⁰ Ertem 1974: 116.

²⁷¹ Ertem 1974: 112-116; Ertem 2007: 213.

²⁷² HW² A: 194a; HHw: 18; HEG A-K: 49 “stehen, sich stellen”; HED A: 104vd. “stand (by), be stationed, remain standing; be present, occur”; HW: 27b “stehen; sich stellen, sich einstellen”; MHH: 43b vd. “durmak, dikilmek, ayağa kalkmak, girmek, ilerlemek”; EDHIL: 195vd. “to stand (by), to be stationed, to remain standing; to be present, to occur”.

²⁷³ CHD L: 55b vd.; CHD P: 125b.

²⁷⁴ Hoffner-Melchert 2008: 150.

²⁷⁵ Hoffner-Melchert 2008: 135.

²⁷⁶ EDHIL: 846vd.; HW: 215a “hämmern, (an)nageln, festklopfen, feststecken, befestigen”; MHH: 696a vd. “bırakmak, salıvermek, özgürlüğünü vermek, izin vermek,

haldedir. *parā tarna-* ise “dışarı bırakmak, özgür bırakmak, müsaade etmek” anlamlarına gelmektedir²⁷⁷. CHD P 125a,b’de *parā tarna-* için ayrı yorumlar yapılmış “teslim etmek” (to hand over) manası yasal deyim/deyiş (legal idiom) olarak ele alınıp KUB 13.8’in ilgili kısmı örnek gösterilmiştir. İkinci anlam ise “izin vermek” (allow) ve “teslim olmak, devretmek” (to turn over to) şeklinde açıklanmıştır. Bu çalışmada ise “serbest bırakmak” anlamından ziyade “birinin durumunu değiştirmek” anlamı tercih edilmiştir²⁷⁸.

öy. 10

ap-pāt-ri-ya-zi: *ap(p)atriya-/apatariya-* “el koymak, rehin almak” anlamlarında²⁷⁹, Prs.Sg.3. haldedir. *apatriya-*, *ep(p)-* fiilinin verbal substantive hali olan *appatar-*²⁸⁰ “tutma, yakalama” anlamındaki sözcükten türetilmiş denominativ (isimden ya da sıfattan türetilmiş fiil) bir kelimedir²⁸¹.

---

müsade etmek, kendi başına bırakmak, teslim etmek, terk etmek, vaz geçmek, (kaşık) koymak, yerleştirmek”.

²⁷⁷ MHH: 697b.

²⁷⁸ Bachvarova 2016: 124.

²⁷⁹ EDHIL: 243; HW² A: 170a “(ein Tier) als Pfand nehmen, pfänden (wofür der Pfänder)”; HED A: 98vd. “seize (as pawn to compel payment of debt), take in pledge, distraint; make seizure, levy distress, exercise distraint”; HW: 26a “pfänden”; Ünal 2016: 71a “(hayvanlara) el koymak, rehin olarak almak”; bibl. ile beraber bkz. Beal 1992: 135.

²⁸⁰ EDHIL: 243 verb.noun; Hoffner-Melchert 2008: 185, 189 verbal substantive; HW² A: 170a Verbalsubst.; van den Hout 2011: 166 Verb.subst.; Ünal 2016: 116b verbal subst.

²⁸¹ HW² A: 170a; HED A: 98 vd.; ayrıca bkz. EDHIL: 243; Hoffner-Melchert 2008: 185, 330, krş. 130; Friedrich 1960: 142.

öy. 11

hu-u-ma-an-ta-za: *hūmant-* “hepsi, tümü, her biri” anlamına gelen²⁸² bu sıfat metinde Sg.Abl. halde geçmektedir. Bu sözcüğün sinonimi *dapiyant-*’tır²⁸³.

öy. 12

hi-in-ka-na-aš ua-aš-túl ku-iš-ki ua-aš-ta-i: “ölüm(e) müstahak suç işler(se)” şeklinde tercüme edilmektedir. *henkan-/hinkan-* “ölüm, salgın hastalık, veba” anlamlarında²⁸⁴, *hinkanaš* Sg.Gen. haldedir. Bu sözcük “hediye etmek, sunmak” anlamlarına gelen *henk/hink-* fiiline abstrakt isim yapan *-an* eki eklenerek oluşturulmuştur²⁸⁵. Yine *henkan-* kelimesinden *-(a)nt* ekiyle genişletilerek *hinganant-* “ölüm, salgın” ifadesi türetilmiştir²⁸⁶. *henkan-* (OH) Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) döneminde “ölüm”ü ifade etmek için kullanılmış, daha yeni dönemlerde ise *ak(k)-/ek(k)-* “ölmek” fiiline *-atar* suffiksi getirilerek oluşturulan *akkatar-*²⁸⁷ kelimesi de aynı ifadeye dahil edilmiştir²⁸⁸. Sumerce okunuşu *ÚŠ* (eski okunuş *UG₆*)’dir. *uaštul-/uštul-* “günah, suç” anlamlarına²⁸⁹ sahip kelime, metinde Sg.N.-Akk.n. halde kullanılmıştır. *uaštul-* sözcüğü, *uašta-/uašt-* fiili ile aynı kökten gelip²⁹⁰ ve bu fiile *-ul* suffiksi eklenerek türetilen bir kelimedir²⁹¹.

²⁸² EDHIL: 361; HEG A-K: 284 “jeder, ganz, all”; HW: 74b “jeder, ganz, all”; HED H: 373vd. “every, each, both, all, total, (as a) whole, entire”; MHH: 229b “hepsi, herkes, her şey, tümü, yekün”.

²⁸³ Ünal 2016: 516; Hoffner-Melchert 2008: 152, 339.

²⁸⁴ HED H: 296vd.; EDHIL: 339; HEG A-K: 237 “Seuche, Tod”; HW: 70a “Seuche, Tod”; MHH: 208a vd. “salgın hastalık, veba, ölüm, yok olma, telef olma”.

²⁸⁵ Dinçol 1970: 59; ayrıntılı bilgi için bkz. Arıkan 1995: 135; Hoffner-Melchert 2008.

²⁸⁶ Dinçol 1970: 59; HEG A-K: 251; Hoffner-Melchert 2008: 56.

²⁸⁷ Arıkan 1995: 136; Hoffner-Melchert 2008: 126.

²⁸⁸ HED H: 300.

²⁸⁹ HW: 249a; MHH: 795b; EDHIL: 931.

²⁹⁰ EDHIL: 931.

²⁹¹ Dinçol 1970: 60; Hoffner-Melchert 2008: 59.

Ayrıca *ušašdulae*-²⁹² “suç işlemek” fiili de mevcuttur ve *ušašdulayant-* “suç” sözcüğü *ušaštul-*’un türevidir. *ušašta-/ušašt-* “günah işlemek” anlamında²⁹³ olup *ušaštai* Prs.Sg.3. haldedir. Bu kelimenin türevleri ise, kausativ eki *-nu* ile oluşturulmuş²⁹⁴ *ušaštanu-* “birisinin günaha girmesine sebep olmak”, denominativ fiil yapımında kullanılan *-ahh* suffiksi ile oluşturulan *ušaštaḥh-* “suç işlemek, günah işlemek” ve *-ai-* soneki ile yapılan *ušaštai-* “günah, suç” sözcükleridir²⁹⁵.

a-ki: *ak(k)-/ek(k)* - “ölmek, öldürülmek” anlamlarındaki²⁹⁶ fiil Prs.Sg.3.Act. haldedir. Bu fiilin verbalsubstantivi *akkātar* “ölüm” kelimesi ise türevidir²⁹⁷ ve *kuen-* “öldürmek” fiilinin pasif şeklidir.

öy. 13

É.NA₄=ya=kán: *-(y)a* “ve, de, dahi” enklitik bağlacı ve *-kán* yer belirtici partikel ile geçmektedir.

AŠ-ŠUM: *AŠŠUM* “dolayısıyla, yüzünden, -den dolayı” anlamlarındaki Akadça bağlaç ve prepozisyonur²⁹⁸. *AŠŠUM, ANA ŠŪM* “adına, yerine”den türetilmiştir²⁹⁹. Hititçe metinlerde kullanılan diğer Akadça prepozisyonlar ise; *ANA, INA, IŠTU, ITTI, QADU* ile *MAḤAR, PĀN(I), ŠĀPAL* ve *ŠA*’dır³⁰⁰.

²⁹² EDHIL: 931.

²⁹³ EHG: 81; HW: 248a; EDHIL: 985; Ünal 2016: 588.

²⁹⁴ Dinçol 1970: 88 vd.; Hoffner-Melchert 2008: 178.

²⁹⁵ EDHIL: 985.

²⁹⁶ HED A: 17; EDHIL: 167; HW² A: 51a “sterben; getötet werden”; HW: 17b vd. “sterben; -getötet (vernichtet) werden”; Ünal 2016: 51a “ölmek, ömrünü bitirmek, yok olmak, sonu gelmek”.

²⁹⁷ HEG A-K: 10; EDHIL: 168.

²⁹⁸ MHH: 73b; CAD A: 466a 1.because, on account of the fact that 2.so that 3.that”; HW: 306a “wegen, betrifft, um – willen”; HHw: 273 “wegen, betrifft, um – willen”.

²⁹⁹ HHw: 273; Hoffner-Melchert 2008: 441.

³⁰⁰ Hoffner-Melchert 2008: 441; van den Hout 2011. 29; Cajnko 2016: 221-226.

É.GI⁴ṽ: ^{MUNUS}É.GI₄(A) “gelin, genç kız” anlamlarındadır³⁰¹. Akadça okunuşu *KALLĀTU*’dur³⁰², *KALLĀTĪ* ise Gen. halidir.

an-da-an pé-eš-kán-du: *anda* (prev., postpos., adv.) “içeri, içeriye, içinde” anlamında³⁰³ bir yer zarfıdır. *anda* Eski Hitit döneminde postpos. ve prev. olarak daha çok kullanılmışken nadiren zarf şeklinde yer almış, *anda* yerine *andan* kelimesi zarf olarak tercih edilmiştir, ilerleyen dönemlerde ise her iki kelime de hem zarf hem prev. ve postpos. görevinde kullanılmışlardır³⁰⁴. *pai-/pe-/piya-* “vermek, sunmak” anlamlarına gelmektedir (bkz. öy.I 2). *péškánu* ise Imp.Pl.3. haldedir. Bu sözcükte fiil köküne *-šk-* suffiksi (*paišk-/pešk-/peški-*) eklenerek iteratif yapılmıştır. *anda pai-* ise “içeriye vermek, ilaveten vermek” anlamlarındadır³⁰⁵.

öy. 14

LÚ*an-da-i-ya-an-da-an-ni=ya:* ^{LÚ}*antiyant-* “içgüvey, damat” anlamlarına gelen³⁰⁶ kelime Sg.Dat.-Loc. haldedir³⁰⁷. Bu kelime *anda* “içeri, içeriye” prepozisyonu ve *iya-* “gitmek” fiilinden oluşturulmuştur³⁰⁸. Ayrıca metinde geçen şekli, partizip *-ant* ekinin yanı sıra

³⁰¹ HZL: 314, işaret 199 s.188vd., işaret 234 s.210; Ünal 2016: 110; HW: 270b “Braut; Schwiegertochter”; HHw: 221 “Braut, Schwiegertochter”.

³⁰² CAD K: 79a.

³⁰³ MHH: 34a vd.; HW² A: 97b vd. “drinenen, (hin)ein”; HED A: 76 “(with)in, inside, in(to), among; in addition, furthermore”; HW: 23b “hinein; darin”; EDHIL: 185 “in(to), inwards; (with)in; in addition”.

³⁰⁴ HED A: 76.

³⁰⁵ HW: 155b; CHD P: 50b; MHH: 500a.

³⁰⁶ MHH: 35b; Güterbock 1955: 64 “eingeheirateter Schwiegersohn”; HW² A:108b “Schwiegersohn, Bräutigam”; HEG A-K: 35 “eingeheirateter Schweigersohn”; HED A: 78 “(in-house) daughter’s husband, (socrilocal) son-in-law”; HW: 23b “eingeheirateter Schweigersohn”; EDHIL: 187 “son-in-law”; ayrıca bkz. Hoffner 1980: 200.

³⁰⁷ HW: 23b.

³⁰⁸ Balkan 1948: 147 vd.; Hoffner-Melchert 2008: 63.

abstrakt isim yapan ve aynı zamanda verbal substantive eki de olan *-atar* suffiksi ile oluşturulmuş olup³⁰⁹, LÚ *antiyantatar-/andaiyandatar-* “içgüveyilik, içgüveyilik statüsü, içgüveyinin durumu” anlamındadır³¹⁰.

öy. 15

A.ŠÀ (A.ŠAG₄) “tarla” anlamına gelir³¹¹, Akadça okunuşu *EQLU(M)*’dur³¹². GIŠTIR “orman” anlamındadır ve Hititçe okunuşu *tieššar-* dır³¹³. GIŠMÚ.SAR “sebze bahçesi, bostan”³¹⁴, GIŠKIRI₆.GEŠTIN ise “üzüm bağı”³¹⁵ manasına gelmektedir.

öy. 16

NA-AP-ŠA-TU: *NAPIŠTU* “ruh, kişi, insan”³¹⁶ anlamlarına gelen kelimenin Hititçe okunuşu *ištanza(n)-/ištanza(na)*³¹⁷, “arzu, istek, düşünce, tasarım, şahıs, kişi”, Sumerce okunuşu *ZI*³¹⁸ “ruh, arzu, istek” manalarında. Hititçe metinlerde ise *NAPŠATU/NAPŠADU* kelimesi çoğul anlam ifade etmekte “personel (görevliler)”

³⁰⁹ Balkan 1948: 147 vd.

³¹⁰ Balkan 1948: 148; MHH: 34b; Ünal 2016: 68a.

³¹¹ HZL: 304, işaret 364 s.274; HW: 264a “Feld”; HHw: 211 “Feld, Flur”; Ünal 2016: 47 “tarla, arazi, mülk”.

³¹² CAD E: 249b.

³¹³ HZL: 354, işaret 344 s.265; HW: 296a; HHw: 260; MHH: 718b.

³¹⁴ HZL: 338, işaret 353 s.268 vd.; HHw: 244 “Garten, Gemüsegarten”; MHH: 454 “bahçe, sebze bahçesi”.

³¹⁵ HZL: 331, işaret 353 s.268 vd.; MHH: 347; HHw: 238 “Weingarten”.

³¹⁶ Ünal 2016: 368; CAD N: 296a “life, vigor, person”; HW: 417 “Seele; Person”; Alp 1991: 314 “Seele, Atem, Person; HHw: 286 “Kehle; Seele; Leben; Lebewesen; Lebender”.

³¹⁷ Alp 1957: 2 “Seele; Wille; Wunsch; Sinn”; HEG A-K: 430vd.; HED I: 468; HW: 91b; HHw: 67; EDHIL: 414; Ünal 2016: 237a vd.

³¹⁸ HZL: 360, işaret 33 s.106; HW: 301a; HHw: 267; MHH: 818b; Ünal 2016: 606b.

anlamına gelmektedir³¹⁹. Ayrıca Alp, *NAPŠADU* sözcüğünün *ep(p)*- “tutmak, yakalamak” fiili ile kullanıldığı için “köle” anlamına gelebileceğini ileri sürmekte ve Mışt. 74 öy. 5’te 20 *NAPŠADU*, aynı metnin öy.10. satırında ise *ARAD*^{MEŠ} “köleler” kelimelerinin birbirinin yerine kullanıldığını belirtmektedir³²⁰.

ya-a-ši: *yaš-* “satın almak” anlamındaki³²¹ fiil Prs.Sg.3. haldedir. *ya-a-ši* yazımına göre OS olduğu anlaşılmaktadır.

öy. 17

na-aš-šu: *naššu/nuyaššu* “ya, ya da” anlamındaki zarf³²² ve bağlaçtır. Ayrıca *naššu* “ya, ya da” şeklinde tercüme edilebilmekte, *naššu* ve *našma* sözcükleri de birbirlerinin yerine kullanılabilir³²³.

öy. 18

a-ni-ya-az: *aniyatt-* “iş, görev, mesaj” anlamlarında olup³²⁴ Sg.Nom.c. haldedir. *an(n)iya-*³²⁵ “çalışmak” anlamına gelen fiil’e *-att* sufiksi eklenerek abstrakt bir kavram elde edilmiştir³²⁶. Sumerce okunuşu KIN, Akadça okunuşu *UNUT*’dir.

³¹⁹ Otten 1958a: 124; HW: 417b *napistu* “Seele; Person” (Pl. *napsādu* auch= Personal (?); MHH: 474b.

³²⁰ Alp 1991: 314.

³²¹ EHG: 29; EDHIL: 980; HW: 248a “kaufen, erwerben”; MHH: 793a “*yaš-/yašiya-* satın almak, elde etmek, edinmek; kendi şahsını (günah veya rehinelikten) kurtarmak”.

³²² CDH L-N: 405a; HW: 149b; HED N: 62; MHH: 476a; EDHIL: 596.

³²³ CHD L-N: 406b.

³²⁴ HED A: 69; EDHIL: 179; HW² A: 88b “Arbeit(sleistung), Dienstleistung”; MHH: 31a vd. “iş, icraat, görev, hizmet; dini ayin; ayinler için gerekli malzeme, kraliyet forsu, kralın kıyafet ve takıları”; HW: 22a *aniyatt-* için Leistung “iş”; Nachricht “haber, ileti” karşılıklarını, Ak. okunuşu için ise *ŠIPRU* “ileti, elçi, görev” sözcüğünü vermektedir.

³²⁵ HED A: 66; HW: 22a; MHH: 30b vd.; EDHIL: 179.

³²⁶ Dinçol 1970: 59; Hoffner-Melchert 2008: 57.

öy. 19

KIN-an: *aniyatt-* sözcüğünün Sumerce karşılığı olan KIN³²⁷ ve Hititçe fonetik tamamlayıcı *-an*'dan oluşmuştur (KIN-an = *aniyattan*), Sg. Akk.c. halindedir.

4.5. (B) Filolojik Değerlendirme

öy. 12

ku-e-da-ni-ik-ki: *kuiški* indefinit pronom.'un Sg.Dat.-Loc. halindedir³²⁸.

öy. 13

É.GAL^{LI}-ya: É.GAL³²⁹ “saray” anlamına gelen sözcüğün Hititçe okunuşu *halentu*ya-*halent(i)u-/hali(n)tu-/halant(i)u-*'dur³³⁰. Darga'ya göre *halentu-* tapınak kompleksinde bulunan kutsal yatak odasıyla ilişkili bir yapıdır³³¹. Alp ise *halentu-*'nun bir kült yapısı olduğunu ve kralın burada oturup devleti yönettiğini belirtmiştir³³². Akadça okunuşu *EKALLU*'dur³³³, *EKALLI* Gen. halindedir.

³²⁷ HZL: 331, işaret 47 s.114; HHw: 238.

³²⁸ Hoffner-Melchert 2008: 149 vd.; van den Hout 2011: 99.

³²⁹ HZL: 314, işaret 199 s.198 vd.; MHH: 99a ; HW: 270a “Palast”.

³³⁰ HED H: 15; Güterbock-van den Hout 1991: 59; bibl. ile birlikte bkz. Baltacıoğlu 2016: 49-68; Taracha 2017: 101-110.

³³¹ Darga 1985: 62.

³³² Alp 1993a: 22; 1993b: 102vd.; 2003: 55; ayrıca bkz. HW² H: 20vd.; Kammenhuber 1992: 333.

³³³ CAD E: 52b.

öy. 14

an-tu-aḫ-ḫa-aš: *antu(ua)ḫḫa-/antuḫša-* “adam, insan, şahıs” anlamlarına gelen kelime³³⁴ Sg.Nom.c. haldedir. Türevleri ise *antuḫšatar/antuḫšan* “insanlık, halk” kelimeleridir³³⁵. Sözcüğün Sumerce okunuşu UN (UKÙ)³³⁶ ve U₁₉³³⁷, Akadça okunuşu *AḪ/MĪLU*’dur³³⁸.

öy. 15

ša-aḫ-ḫa-ni lu-uz-zi-ya: *šaḫhan-* ve *luzzi-* sözcükleri Sg.Dat.-Loc. halde geçmektedir.

ay. 13

e-ep-du: *ep(p)-/ap(p)-* “tutmak, kavramak, yakalamak” anlamlarında³³⁹ Imp.Sg.3. haldedir. Bu fiilin, *dā-* “almak” ve *ḫark-* “tutmak, yakalamak” fiilleri ile anlamsal açıdan yakın oldukları söylenebilir³⁴⁰. Sumerce okunuşu DIB, Akadça okunuşu ise *ŞABĀTU*’dur.

ay. 14

DI-NAM: *DĪNU* “mahkeme, karar, ceza” anlamlarına gelmektedir³⁴¹. Hititçe okunuşu ise *ḫanna-* “dava etmek” fiilinden *-eššar* sufiksi³⁴² ile türetilen *ḫaneššar-/ḫannaššar-*’dır³⁴³.

³³⁴ HED A: 79vd.; MHH: 35b vd.; EDHIL: 188; HW² A: 109 “Mensch”; HEG A-K: 36 “Mensch”; HW: 23b vd. “Mensch”; HHw: 17 “Mensch”.

³³⁵ EDHIL: 189.

³³⁶ HZL: 358, işaret 197 s.188; EDHIL: 188.

³³⁷ HW² A: 109; HW: 23b; MHH: 35b, 408b.

³³⁸ CAD A: 48b vd.; HW: 23b.

³³⁹ HED E-I: 273; EDHIL: 242; HW² E: 44b vd. “ergreifen, nehmen”; HW: 41a vd. “fassen, ergreifen; fangen”; MHH: 109b vd. “tutmak, kavramak, el atmak, almak, yakalamak, esir almak, tutuklamak”.

³⁴⁰ HED E-I: 281.

³⁴¹ CAD D: 150b; HW: 306b vd. “Rechtssache, Recht, Gericht”; HHw: 275 “Rechtssache, Rechtsstreit; Recht, Gericht”; Ünal 2016: 105b “hukuki durum, hukuk, hak, mahkeme, dava”.

³⁴² Dinçol 1970: 59; Hoffner-Melchert 2008: 58.

³⁴³ HW² H: 149a; HW: 51a; EDHIL: 282 vd.

aš-nu-ud-du: *aššanu-/ašnu-/aššiyanu-* “ilgilenmek, teslim etmek” anlamlarına gelir³⁴⁴ ve Imp.Sg.3. haldedir.

ay. 15

še-er ar-ḥa le-e ʔa-aḥ-nu-zi: *šēr* “yukarıda, üstte, üstünde, üzerinde, yukarı, yukarısında” anlamlarına gelen yer zarfıdır³⁴⁵. Bu sözcüğün eski allativ formu *šarā* olarak kabul edilmektedir³⁴⁶. *arḥa* “uzağa, dışında” anlamlarındaki zarftır³⁴⁷. *šēr arḥa* zarflarının birleşimi ise “oraya” manasını vermektedir³⁴⁸. *ʔaḥnu-* “döndürmek” anlamında³⁴⁹, *ʔaḥnuzi* (MH/MS) Prs.Sg.3. haldedir. Kelimenin türevleri ise *ʔaḥātar/ʔaḥann-*, *ʔeḥātar/ʔeḥann-* “dönme” anlamındaki sözcüklerdir³⁵⁰. Bu fiil, *ʔaḥ-/ʔeḥ-* “dönmek”

³⁴⁴ EDHIL: 216 vd; HW² A: 372a “versorgen, besorgen”; HED E-I: 192 “favor, keep happy, propitiate (deities or superiors); MHH: 67b vd. “donatmak, tanzim etmek, dağıtmak, temin etmek, tedarik etmek, (tanrıları ve ayinlerini) kutlamak, sevdirmek, iyilik etmek, bitirmek”.

³⁴⁵ HW: 190b vd.; CHD Š: 400a vd.; EDHIL: 745; Ünal 2016: 476; Hoffner-Melchert 2008: 290.

³⁴⁶ EDHIL: 745.

³⁴⁷ Dinçol 1970: 90; HED A: 131; HW² A: 259a “weg/fort”; HEG A-K: 56 “hinaus, weg, fort”; HW: 29b “hinaus, weg, fort; MHH: 50a “uzak, uzaklaşmış, çıkmış gitmiş, kaybolmuş, çıkmış, dışarda”; Hoffner-Melchert 2008: 290.

³⁴⁸ HW: 190b vd.

³⁴⁹ EDHIL: 994; HW: 240b “drehen; wenden; winden; - umstürzen”; HHw: 191vd. “drehen, wenden; umstürzen, verändern; entwenden; umkreisen”; MHH: 777a vd. “döndürmek, dönmek, çevirmek, dolamak, sarmak, değiştirmek, tahrif etmek, çalmak, (karargah, ordugah) tahkim etmek, (atlarla) çevirmek”.

³⁵⁰ EDHIL: 994.

fiiline *-nu* kausatif sufiksi eklenerek oluşturulmuştur³⁵¹. *šēr arḥa uḥnu-* ise “üstünde ileri geri çevirmek”³⁵².

ay. 16

ša-me-nu-uz-zi: *šamenu-/šaminu-* “kaybolmasına sebep olmak, yok etmek, uzaklaştırmak, geçirmek, vaz geçmek, onsuuz da yapmak” anlamlarına gelen fiil³⁵³ Prs.Sg.3. haldedir. Bu kelime *-nu* sufiksi ile *šamen-/šamn-*, *šemen-/šemn-* “geri çekilmek, ortadan kaybolmak” fiilinden türetilmiştir³⁵⁴.

ay. 17

ša-a-ku-ua: *šākuī-/šākuūa-* “gözler” şeklinde tercüme edilen sözcük³⁵⁵ (OS) Pl.N.-Akk.n. haldedir. Bu sözcüğün metinlerde belirlenen pek çok formu çoğul halde geçmektedir ve kelimenin fiil şekli olan *šakuūāi-/šakuūāya-* “görmek, bakmak” sözcüğü de aynı isimden türetilmiştir³⁵⁶. Ayrıca *-ašša/i-* adj. yapımında kullanılan sufiks kelimeye eklenerek ^D*šakuūašša-* “Göz Tanrısı” şeklinde tanrı ismi de yapılabilmektedir³⁵⁷. Sumerce okunuşu IGI, Akadça okunuşu *ĪNU*’dur.

Miller’in tamamlamasına göre kelime analizleri:

---

³⁵¹ Dinçol 1970: 88vd.

³⁵² MHH: 778a; HW: 240b “darüber wegschwingen; - schwenken”; HHw: 192 “darüber wegschwingen; schwenken”.

³⁵³ MHH: 597a; HW: 180b “verschwinden lassen; beiseite schaffen; entziehen”; CHD Š: 121b “to make (something/-one) pass by, bypass, dispense with(?), do without(?)”; EDHIL: 714 “to make (something/-one) pass by, to bypass, to dispense with(?); to ignore (someone)”.

³⁵⁴ EDHIL: 714.

³⁵⁵ Alp 1957: 3 “Augen”; CHD Š: 65b; EDHIL: 704; HW: 177b “Augen”; Ünal 2016: 445a “göz, çukur, ağ ilmiğinin gözü”.

³⁵⁶ EDHIL: 706.

³⁵⁷ Dinçol 1970: 64; Hoffner-Melchert 2008: 56; van den Hout 2011: 22.

öy. 10

na-aš-ma: *našma* “veya, ya da, ya” anlamlarındaki zarf³⁵⁸ ve bağlaçtır. Benzer bir diğer zarf/bağlaç olan *naššu* ile aralarındaki fark ise *našma*’nın *naššu*’dan sonra kullanılmasıdır (ya...ya da)³⁵⁹. *naššu=ma* iç ses değişimi ile *našma* sözcüğüne dönüşmüştür³⁶⁰.

öy. 16

hu-it-ti-ya-az-zi: *hu(i)ttiya-/huit-/huet-/hut(t)-* “çekmek” anlamına gelen³⁶¹ fiil Prs.Sg.3. (NS) haldedir. Kelimenin orjinal kökü *huett-* olup, *huitt-* daha sonra kullanılmaya başlamıştır³⁶². *hu(i)ttiya-* sözcüğü erken dönemlerde fiilin diğer yazımlarından ziyade hem aktif hem pasif formda kullanılmıştır. Sumerce okunuşu SUD, Akadça okunuşu ise *ŠADĀDU*’dur.

ay. 18

har-ni-in-kán-du: *harnink-* “yok etmek, tahrip etmek” manalarına gelen fiil³⁶³ (MH/MS) Imp.Pl.3. haldedir. *harknu-*, *harni(n)k-* ile sinonim bir kelimedir ve her ikisi de causativ anlam ifade etmektedirler³⁶⁴. Sumerce okunuşu ZĀĤ, Akadça okunuşu *HULLUQU*’dur.

³⁵⁸ CHD L-N: 401a vd.; HW: 149a; HED N: 62 *naššu-*, *naššu-ma* ve *našma* ’yı beraber vermektedir; MHH: 476a; EDHIL: 596.

³⁵⁹ CHD L-N: 401b; EDHIL: 596.

³⁶⁰ Hoffner-Melchert 2008: 405; ayrıca bkz. CHD L-N: 406b.

³⁶¹ EDHIL: 349; HW: 340b “ziehen”; HED H: 343vd. “draw, pull, pluck, drag, stretch, string, attract, adduce, move along, (make) march”; MHH: 222b vd. “çekmek, (kuyudan su) çıkarmak, çekip çıkarmak, sürüklemek, beraberinde götürmek, alıp götürmek, önderlik etmek, yapıştırmak, eklemek, asılmak, germek, bir şeyin yerine kurban etmek; (tanrıları yollardan) çağırma”.

³⁶² EDHIL: 351.

³⁶³ EDHIL: 306; HW: 58a vd. “vernichten, zugrunde richten; verwüsten”; HW² H: 323b vd. “vernichten, zerstören, zugrunde richten”; HHw: 43 “verwüsten, vernichten”; MHH: 182a vd. “yok etmek, yerle bir etmek, tahrip etmek, silip süpürmek, viraneye çevirmek”.

³⁶⁴ EDHIL: 306.

4.6. Metnin Yorumu

Hitit kraliyet ailesine ait mezarların henüz arkeolojik olarak saptanamamış olmasına rağmen, öldükten sonra tanrı hatta koruyucu tanrı³⁶⁵ olarak tapınım gören Hitit krallarının defnedildiği bir yapı veya gömü Anadolu coğrafyasında mevcut olmalıdır. Kraliçe Ašmunikal'in yazdırdığı ve Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemine ait olduğu bilinen KUB 13.8 numaralı metin de bu konuda yapılacak araştırmalara kısmen ışık tutar niteliktedir. Metinde kraliçe Ašmunikal'in, eşi kral I. Arnuwanda'nın ölümünden sonraki istirahati için yaptırmış olduğu bir É.NA₄ "Taş Ev" yapısından ve bu yapıda görevli personel tarafından yerine getirilmesi gereken talimatlardan bahsedilmektedir. KUB 13.8 metninin dışında B nüshası olarak kabul edilen³⁶⁶ ve oldukça hasar görmüş KUB 57.46 numaralı bir metin daha bulunmaktadır.

Bu metin grubunu, Otten bir "Schenkungsurkunde" (bağış belgesi) olduğunu³⁶⁷, van den Hout bir "instruction or exemption text" (talimat veya muafiyet belgesi) niteliği taşıdığını³⁶⁸, Miller ise burada kraliyet mezar yapısında görevli personelin çeşitli görev ve vergilerden muaf edildiklerine dikkat çekerek bu metni "a royal decree" (bir kraliyet fermanı) şeklinde kabul ederek³⁶⁹ değerlendirmektedirler. Ayrıca Beal metni "Taş Ev personeli için düzenlenmiş kraliçe Ašmunikal'in 'muafiyet fermanı'³⁷⁰ ve Collins "The Prescription of Queen Ashmunikkal to the Guardians of the Mausoleum" (Mozole'nin

---

³⁶⁵ Popko 1995: 153.

³⁶⁶ van den Hout 1990: 426.

³⁶⁷ Otten 1974: 245.

³⁶⁸ van den Hout 2002: 82.

³⁶⁹ Miller 2013: 208.

³⁷⁰ Beal, 1992: 135.

koruyucuları için kraliçe Ašmunikal’in emirleri/buyrukları)³⁷¹ olarak nitelendirmektedir. Metin ayrıntılı incelendiğinde yapılan bu tanımlamalardan hepsinin doğru kabul edilebileceği söylenebilir. (İ. Cem Karasu’ya göre Vakfiye kuruluş metni).

Bu belgeler (KUB 13.8, KUB 57.46) Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemine ait orijinal metnin daha yeni kopyalarıdır.³⁷² Metnin A nüshası kraliçe Ašmunikal’in sözleriyle, Taş Ev’e ait pek çok personelin ve mal varlığının sıralanmasıyla başlamaktadır. “Taş Ev”de görevlendirilen personelin evleri, kentleri ve bir askeri birlik olan *šarikuūa*- askerlerinin de “Taş Ev”in denetimine verildiği söz konusu edilmektedir. Burada diğer personelden farklı olarak kentleri ile beraber alınmış *šarikuūa*- birliklerinin yarı özgür oldukları ve orada çalışan diğer gruplardan sorumlu oldukları düşünülebilir³⁷³. Böyle bir yapı için bütün imtiyazlar yanında ayrıca asker sağlanmış olması ise dikkat çekici bir durumdur. Sonrasında “Taş Ev”de daha önce görev almış tapınak mensuplarının da *šahhan*- ve *luzzi*- vergilerinden muaf olduklarından bahsedilmektedir. Aşağıda belirteceği gibi bu muafiyet sadece tapınak mensupları için değil diğer personel için de geçerlidir.

İlgili metnin devamında, bir köpeğin havladığı ve sonra “Taş Ev”in önüne geldiğinde sustuğu belirtilmektedir. Bu cümle çeşitli yorumlara açık olmakla birlikte Groddek, Ugarit metinlerinden Keret efsanesinde geçen bir başka benzer cümle ile paralel olabileceği üzerinde durarak³⁷⁴, Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemindeki Hitit kraliyet mensuplarının Hurri kültür etkisinde kalmaları, dolayısıyla Kizzuvatna ve Kuzey Suriye

---

³⁷¹ Collins 2002: 242.

³⁷² Klengel 1999: 116; Houwink ten Cate 1970: 5; Otten 1974: 245vd.; Groddek 2001: 215 dn.14.

³⁷³ Götze 1933: 231; ayrıca bkz. Rosi 1984: 126.

³⁷⁴ Groddek 2001: 215. *k klb b btk n 'tq k inr ap ḥštk* “senin sarayında bir köpek gibi seslice havlarız, senin Ḥšt’nın girişinde (ise) bir köpek yavrusu gibi”.

bölgeleri ile etkileşimde olmalarını temel alarak Ugarit ve Hitit devletlerinin bağlantısının olabileceğine dair bir ilişki kurmak istemiştir³⁷⁵. Bundan farklı olarak Ünal bu cümleyi bir Hitit atasözü olarak değerlendirmektedir³⁷⁶. Collins de atasözü olarak kabul ettiği cümlelerin, birçok yaptırımdan muaf olan bu yapıdan vergi almak isteyen hevesli devlet görevlilerine yönelik söylenmiş olabileceğini belirtmektedir³⁷⁷. Ayrıca Haas da bu cümlelerin bir atasözü olduğunu ve köpeğin havlayıp oraya gidince susmasının ise gizli bir emir olarak algılanabileceğini vurgulamaktadır³⁷⁸. Bizim burada eklemek istediğimiz yorum ise, Taş Ev'in Hititler tarafından kutsal kabul edildiği ve havlayan bir köpeğin bile, bu yapının önünde veya yakınında ona gösterilen saygıdan dolayı susması, ses çıkarmaması olabilir.

Daha sonra metin “yağ dökülür fakat onlar dışarı çıkmasınlar” cümlesiyle devam etmektedir. Bu cümle için metnin akışına göre kesin bir yorum yapamamakla beraber yağ dökülmesinin Hitit ölü ritüelleriyle³⁷⁹ ilgili olabileceği şeklinde bir değerlendirme eklenebilir.

Metinde tekrar karşımıza çıkan konu, bu kez “Taş Ev” personelinin evlerinin önüne *eya-* ağacı dikilmesi, dolayısıyla vergilerden muaf tutulmaları ve bu statülerinin değiştirilmesinin yasaklanmasıdır. Bu yasak personelin başka bir otorite altında olmasını

---

³⁷⁵ Groddek 2001: 215 dn.14.

³⁷⁶ Ünal 1999: 278; Ünal, 2003: 186.

³⁷⁷ Collins 2002: 242 “The reference may be to zealous bureaucrats who “bark” for payment of an obligation that they cannot collect from exempted persons, and so fall silent”.

³⁷⁸ Haas 1994: 244.

³⁷⁹ Hoffner 1995: 110; bkz. Kassian-Korolëv-Sidel'tsev 2002: 320, 321 KUB 30.25 +39.4 +41.117 öy. 2; 506, 507 KUB 34.66+39.7 +KBo 34.57 +38.173 +39.148 +40.22 ay.III 26, 33.

yasaklar ve onları bu durumdan özgür kılar³⁸⁰. Ayrıca personelin hayvanlarına hiç kimsenin dokunmaması ve bu kişilerin her şeyden muaf tutulmaları da özellikle belirtilmiştir. Buradaki görevlilerin sahip oldukları vergi muafiyeti vb. haklar onların tanrılara ve Taş Ev'e daha iyi hizmet verebilmeleri için sağlanmış olmalıdır³⁸¹. Neticede çok fazla imtiyaza sahip gibi görünen personelin, aslında "Taş Ev" in birçok kuralına uymaları karşılığında onlara bu ayrıcalıkların sağlandığı düşünülebilir. Ancak Hitit kanunlarında paragraf 52'de geçen ifadenin³⁸² "Taş Ev" görevlilerinin birçok vergiden muaf olma durumları ile tezat oluşturduğu görülmektedir.

Metin "Taş Ev" den birisinin ölümüyle sonuçlanabilecek bir suç işlemesi sonucunda, öldükten sonra o kişinin evi ve muhtemelen diğer mal varlıkları da kişinin ait olduğu "Taş Ev" e kalacağı şeklinde bir talimatla devam etmektedir. Ancak ölen "Taş Ev" personelinin nereye defnedildiği hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir.

Diğer bir dikkat çekici nokta "Taş Ev" e dışarıdan evlilik için kız alınabileceği ancak dışarıya kız veya erkek hiç kimsenin gönderilmemesidir. Bu durumu Balkan, "Taş Ev" dışında ikamet eden Hitit halkının dini açıdan temiz kalmasının sağlanması şeklinde yorumlamıştır³⁸³. Ayrıca Tanrıça İşhara'nın rahibi olan Kizzuvatnalı Ammihatna'ya ait ritüelde "Taş Ev" e ait yiyeceklerin yenmesi kirlilik olarak nitelendirilmekte³⁸⁴, "Taş Ev" i ziyaret eden bazı tapınak görevlilerinin ölüyle temas ettikten sonra temizlenmemeleri de

---

³⁸⁰ von Dassow 2013: 154.

³⁸¹ Bachvarova 2005: 55.

³⁸² Bkz. Friedrich 1959: 34, 35; Imparati 1992: 70, 71; Hoffner 1997: 63 **CTH 291 §52 KBo 6.3 ay.III trans. 7 ARAD É.NA₄ ARAD DUMU.LUGAL BE-EL ŠU-UP-PA-TI ku-i^r-e^r[-eš LÚ^{MEŠ} GIŠ^{GIŠ}TUKUL iš-tar-na] 8 A.ŠÀ^{HLA}-an ḫar-kán-zi lu-uz-zi ka[r-pi-an-zi]** Çev. 7 Taş evin bir kölesi, prensin kölesi, ...in beyi, onlar ki zanaatçıların aynı oranında 8 bir ekin alanı tutarlar, *luzzi-*'yi yerine getirirler.

³⁸³ Balkan 1948: 150 ve dn. 17.

³⁸⁴ van den Hout 2002: 83; Singer 2009: 181.

suç sayılmaktadır³⁸⁵. Tüm bu özellikler göz önüne alındığında, “Taş Ev”de görevli personelin yaşam alanlarının sadece burayla sınırlandırıldığı ve bu kişilerin “Taş Ev”den bağımsız olmadıkları, her hareketlerinin denetlendiği sonucuna varılabilir. Ayrıca “Taş Ev” personelinin dış dünya ile bağlantısının olmaması ve belli yükümlülüklerden muaf olmaları, buranın ritüel anlamda temiz kalmasını sağlamak ve ölüyü kızdırabilecek herhangi bir suçtan kaçınmak için uygulanan bir kural da olabilir³⁸⁶. “Taş Ev”den erkek çocuğun *antiyant*- “içgüvey” olarak dışarı verilmesinin yasaklanması “Taş Ev” personelinin gelecek kuşaklarının yabancılaşmasını önlemek amacıyla konulan bir yasak olduğu düşünülmektedir³⁸⁷. Ünal ise bu durumu, “Taş Ev”de çalışan erkek personelin kastlaşmış bir meslek hiyerarşisi içinde olmaları şeklinde açıklamaktadır³⁸⁸.

Metnin devamında “Taş Ev”e ait tarla, orman, bahçe ve bağların ayrıca personelin hiç kimse tarafından satın alınamayacağı vurgulanmaktadır. Metnin sonunda ise “Taş Ev”in bir adamı tarafından bahsi geçen “Taş Ev”e ait bu mülklerin ve personelin satın alınması durumunda muhtemelen olabilecek cezalar sıralanmaktadır ancak bu kısım kırık olduğu için çok fazla değerlendirmeye açık değildir. Sonuç olarak tüm bu özellikleri ile “Taş Ev” için ekonomik anlamda kendi kendini idare eden, manastır benzeri bir kurum olabileceği yorumu yapılabilir³⁸⁹.

KUB 57.46, KUB 13.8 metnine göre daha geç bir dönemde yazılmış olmasına rağmen her iki metinde de (B öy. 8. ve A öy. 17. satırlarında) *NA-AP<-ŠA>-DU* kelimesinde yapılan yazım yanlışı (-ŠA hecesinin eksik bırakılması “*NA-AP-DU*”) aynı

---

³⁸⁵ Singer 2009: 181.

³⁸⁶ Popko 1995: 154.

³⁸⁷ Beal 1983: 118 dn.23; Beckman 1986: 17.

³⁸⁸ Ünal 2014: 276.

³⁸⁹ Darga 1992: 16.

şekilde tekrar etmektedir³⁹⁰. Bu küçük ayrıntıdan katiplerin çiviyazılı tabletleri yenilerken birebir kopya ettikleri veya yazım yanlışlarını düzeltme konusunda fazlaca titiz davranmadıkları düşünülebilir.

---

³⁹⁰ van den Hout 1990: 426.

5.HİTİT ÖLÜ RİTÜELLERİ VE ÖLÜ KÜLTÜ İLE İLGİLİ YAPILAR

Hitit ölü ritüelleri KUB 30.16+KUB 39.1 öy.I³⁹¹'deki cümle ile başlamaktadır. Bu ritüel 14 gün sürer ve sırasıyla şu şekilde gerçekleşir³⁹²; Ritüelin ilk gününde kral veya kraliçenin bedeni odun ateşinde yakılır, ikinci gün kadınlar kalan kemikleri almak için bira, şarap veya benzeri bir sıvıyla ateşi söndürürler ve kemikleri içi yağ dolu gümüş kapta yıkayıp keten kumaşa sararlar³⁹³. Kemiklerden geriye kalan küller ise atların ve boğaların yanmış kafalarının bulunduğu yere doğru serpilir³⁹⁴. Eğer bu ölü kral ise bir sandalyeye, kraliçe ise bir tabureye yerleştirilir ve bu kalıntılar eşliğinde ölü yemeği gerçekleştirilir. Daha sonra ölü ruhu için üç defa kült içkisi içilir ve kemik kalıntıları Taş Ev'de bulunan bir yatağa yerleştirilir³⁹⁵. Çeşitli ritüeller sırasında kullanılan altın, gümüş ve diğer değerli metallere eşyalar da aynı şekilde Taş Ev'in içine konulur³⁹⁶. Bunlar Taş Ev'de gümüş bir kapta (urne) biriktirilir, ancak ritüelin bitmesiyle bu değerli materyallerin ve ölü kalıntılarının bu kapta bırakılıp bırakılmadığı bilinmemektedir³⁹⁷.

---

³⁹¹ Trans. ve çev. için bkz. Otten 1958a: 18; Kassian-Korolëv-Sidel'tsev 2002: 46, 47
CTH 450 KUB 30.16+KUB 39.1 öy.I Trans. 1 *ma-a-an*^{URU} *Ha-at-tu-ši šal-li-iš ıa-aš-ta-a-iš ki-ša-ri 2* *na-aš-šu-za* LUGAL-*uš na-aš-ma* MUNUS.LUGAL-*aš* DINGIR^{LIM}-*iš ki-ša-ri* **Çev. 1** Eğer Hattuşa'da büyük günah olursa **2** ya kral ya da kraliçe tanrı/tanrıça olursa.

³⁹² Otten 1958a; Popko 1995: 154 vd.; Alp 1999: 62 vd.; Rutherford 2008: 223-226.

³⁹³ Taracha 2009: 162.

³⁹⁴ van den Hout 2002: 73.

³⁹⁵ Taracha 2009: 162.

³⁹⁶ van den Hout 1994: 49.

³⁹⁷ van den Hout 2002: 73.

Yukarıda da belirtildiği gibi bu ritüel sadece kraliyet ailesinin, kral veya kraliçenin sahip olduğu bir ayrıcalıktır.

Yakıldıktan sonra bile ölünün kalan kemiklerinin ayrıca yıkanmasından, Hititlerin kültürel anlamda temizliğe ne kadar büyük önem verdikleri anlaşılabilir. Taş Ev’de ölüyle temas eden her şeyin kirli sayılması³⁹⁸ ve yukarıda değinilen Taş evden dışarıya kız verilmemesi durumu da Hititlerin bu konuda titiz olduklarına kanıt gösterilebilir. Ayrıca Alp’in öne sürdüğü, Hitit ölü yakma ritüelleriyle yakından ilgili Tyskiewicz mühründe yer alan ölü yakma sahnesi (Res.8) bu ritüel için bir şablon oluşturmaktadır. Mührün belirtilen bu sahnesinde, elinde gaga ağızlı testi bulunan bir kişinin bira veya şarap olabileceği düşünülen bir sıvı ile yakılmış olan ölünün kalıntılarını söndürdüğü görülür, bu betim Hitit ölü ritüelinin nasıl gerçekleştirildiğine örnek teşkil etmektedir³⁹⁹.

Ayrıca Hititlerin ölü ritüelleri ile Homeros’un İlyada eserinde bahsedilen Patroklos ve Hektor’un cenaze töreni arasında bazı benzerlikler vardır⁴⁰⁰. Şarap ile ateşin söndürülmesi ve ölünün küllerinin altın bir urneye konulması bunlara örnek gösterilebilir⁴⁰¹. Ek olarak Rutherford, Miken cenaze törenleri ile Hitit ritüeli *šalliš waštaiš* “büyük suç” arasında da kayda değer benzerlikler olduğunu öne sürmektedir⁴⁰².

Ancak Hititlerin tarihleri boyunca ölüyü yakarak (kremasyon) defnettiklerini düşünmek de yanlıştır. Eski Hitit (M.Ö. 1650-1500) döneminde kraliyet mensuplarının

---

³⁹⁸ Taracha 2009: 165.

³⁹⁹ Alp 1999: 44, 45.

⁴⁰⁰ Popko 1995: 155; Alp 1999: 45; Rutherford 2008: 229; ayrıca bkz. Homeros 2017: 495vd., 547.

⁴⁰¹ Homeros 2017: 499, 547.

⁴⁰² Rutherford 2008: 227.

toprağa gömülmüş (inhumasyon) olma ihtimali I.Hattušili'nin çift dilli (Akadça-Hititçe) vasiyetnamesinin incelenmesiyle anlaşılabilir⁴⁰³.

5.1.É.NA₄

Hitit ölü kültürüyle ilgili olarak metnimizde geçen É.NA₄ yapısından bahsetmek yerinde olacaktır. Öncelikle É.NA₄ yapısı Hitit krallarının son istirahat yeri⁴⁰⁴ olan bir Taş Ev/Anıtkabir⁴⁰⁵ olarak düşünülebilir. Anıtmezar olmasının yanı sıra Taş Ev, metinde de geçen sayısız kült personeli, bağları, hayvan sürüleri ve tarlaları olan tapınak benzeri bir yapıdır⁴⁰⁶. Taracha kendi personeli olan bu tür kült yapılarının kraliyet ailesinin ata/lar kültürü ile bağlantılı olabileceğini dile getirmiştir⁴⁰⁷. Groddek burayı kraliyet ölüm ritüeline göre cesedin gömüldüğü yer olarak nitelendirmektedir⁴⁰⁸. van den Hout'un Taş Ev için yaptığı yorum ise daha kapsamlıdır; diğer Taş Ev'leri gözetleme görevi gören merkezi bir Taş Ev'in bulunduğu ve buraya ritüel sırasında ölü kemiklerinin depolandığı daha sonra bunların ölümlerinin şahıslarına ait Taş Ev'lerine aktarıldığı şeklindedir. Bununla beraber kral ve kraliçelerin küllerinin koyulduğu urnelerin saklandığı bir genel Taş Ev'in varlığının akla daha yatkın gelebileceğini ancak daha sonraki kraliyet mensuplarının şahsi Taş evlerinin olmasını tercih etmiş olmaları üzerinde durmaktadır⁴⁰⁹. Popko ise kralların hayattayken kendi mezarlarını (É.NA₄) yaptırdıklarını ve ölümlerinden sonra bu Taş

---

⁴⁰³ Sommer-Falkenstein 1938: 16, 17; Popko 1995: 155.

⁴⁰⁴ Börker-Klähn 1995: 69.

⁴⁰⁵ Ünal 2016: 110.

⁴⁰⁶ Taracha 2009: 165.

⁴⁰⁷ Taracha 2009: 134.

⁴⁰⁸ Groddek 2001: 213.

⁴⁰⁹ van den Hout 2002: 86.

Ev'lerin onların ölü kültlerinin gerçekleştirildiği yer olarak hizmet vermeye devam ettiğini bildirmektedir⁴¹⁰.

Taş Ev ifadesinin Hitit metinlerinde gramatik olarak çoğul kullanıldığı yerler mevcuttur⁴¹¹:

É^{HIA}.NA₄ (CTH 627 KBo 20.33 öy. 5; 310/d öy. 4).

É^{MEŠ}.NA₄/É^{MEŠ}.NA₄ DINGIR^{LIM} (CTH 627 KBo 10.25 II 38; CTH 521.7 KBo 12.140 ay. 13²).

É^{MEŠ}.NA₄^{HIA} (CTH 627 IBoT 1.13 V² 6).

van den Hout'a göre burada birden fazla Taş Ev'in varlığından ziyade bu yapının her şeyi ile bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir⁴¹². Singer É.NA₄'ün çoğul ve tekil kullanımlarını, Taş Ev'in kraliyet ailesinin tüm üyeleri için bir toplu istirahat yeri olup buranın birçok kralın mezarının bulunduğu tek bir kraliyet mezarlığı olduğu şeklinde açıklamıştır⁴¹³. É.NA₄ yapısının bir kraliyet mezar yapısı olduğu düşünülünce bunların sayıca birden fazla olması tabi ki akla yatkındır. Bunun yanı sıra É.NA₄ ile E.NA₄ DINGIR^{LIM} yazımlarının ayrımını Güterbock, Mausoleum (mozole) ve Royal Mausoleum (kraliyet mozolesi) şeklinde yapmıştır⁴¹⁴.

---

⁴¹⁰ Popko 1995: 154.

⁴¹¹ Singer 1983: 118; van den Hout 2002: 81.

⁴¹² van den Hout 2002: 82.

⁴¹³ Singer 2009: 171.

⁴¹⁴ Güterbock 1957: 360.

İşlenilen metnin dışında çiviyazılı belgelerde I/II.Tuḫaliya⁴¹⁵, I.Arnūanda⁴¹⁶ ve I.Šuppiluliuma⁴¹⁷ için yapılmış Taş Ev'lerin olduğu da kanıtlanmıştır⁴¹⁸. Ancak Taş Ev'in/Ev'lerin kesin olarak yeri/leri saptanamamış, olası kabul edilen yerler ise tartışmalıdır. Konuyla ilgili Beckman'ın görüşü, Ankara Gavurkalesi'nde kayalığın arkasındaki bölümün çok küçük olup başka bir amaçla kullanılmayacak olmasına dayanarak, buraya ölen önemli şahsiyetin küllerinin konulmuş olabileceği şeklindedir. Dolayısıyla burasının bir "Taş Ev" olabileceğini, ancak başkente olan uzaklığı nedeniyle de büyük krallara ait olamayacağını öne sürmektedir⁴¹⁹.

Ayrıca bazı metinlerden anlaşıldığı kadarıyla Taş Ev'in başkent Hattuša dışında farklı kentlerde de bulunabileceği mümkün görünmektedir⁴²⁰. Aynı zamanda IBoT 2.130'da⁴²¹, kralın ölümüyle Zalpa kentinde dini ayinlerin yapıldığından

---

⁴¹⁵ **KUB 16.39 öy.II Trans. 3** LÚ^{MEŠ} É.NA₄ DINGIR^{LIM} ^mTu-ut-ḫa-li-ya me-mi-ir; **6** ... ma-a-an-ma LÚ^{MEŠ} É.NA₄ DINGIR^{LIM} ^mTu-ut-ḫa-li-ya; **7** ^DUTU^{ŠI} MUNUS.LUGAL Ú-UL nam-ma ku-e-ez-qa mar-a-nu-an har-kán-zi; **11** zi-ik ^mTu-ut-ḫa-li ŠA É.NA₄ DINGIR^{LIM} IŠ-TU GU₄ UDU ḫa-aš-d[u-l]a-ḫa-an-da-za; **KUB 18.32 Trans. 13** [u]a-aš-ku-uš ŠA É.NA₄ DINGIR^{LIM} ^mDu-ut-ḫa-li-ya.

⁴¹⁶ **KUB 13.8** yanı sıra **KUB 18.32 6** [u-a-aš-k]u-uš ŠA É.NA₄ DINGIR^{LIM} ^mAr-nu-ḫa-an[-da].

⁴¹⁷ **KUB 18.21 öy.II 1** ma-a-an-za-kán ^mŠu-up-pi-lu-li-u-ma-aš ŠA É.NA₄ DINGIR^{LIM} UL ku-it[-ki...] **2** TUKU-an-za.

⁴¹⁸ Otten 1958a 106,107; Haas 1994: 244; Archi 2007: 52.

⁴¹⁹ Beckman 2013: 156.

⁴²⁰ Otten 1958a: 70-71, 132, 133 **KUB 39.12 ay. Trans. 4** -z]i EGIR-iz-zi-az ku-e-da-ni URU-ri [**5** -z]i ma-a-an-ši É.NA₄-ŠU-ma a-pi-e'-ni-pát URU-ri **Çev. 4** -y]or. Daha sonra hangi kentte [...] **5** -y]or. Eğero adı geçen kentte onun Taş Evi; Otten 1958a: 72-73 **KUB 12.48 öy. Trans. 4** nu-uš-ši É.NA₄ DINGIR^{LIM} ku-e-da-ni URU-ri **Çev. 4** Hangi kentte o tanrısal Taş Eve.

⁴²¹ **IBoT II.130 1** I IM.GÍD.DA ma-a-an LUGAL-uš **2** DINGIR-uš ki-ša-ri **3** nu I-NA KUR ^{URU}Za-al-pa-a GIM-an **4** ši-ú-na-aš pár-na-aš **5** a-ni-ya-at-ti ne-ḫa-aḫ-ḫa-an-zi [

bahsedilmektedir. Otten, bu kolofunu kralın mezarının Zalpa ülkesinde olabileceği şeklinde açıklarken⁴²², Haas ise Zalpa’da bir Taş Ev’in bulunabileceği gibi bir yorum getirmektedir⁴²³. Buna göre Taş Ev’lerin birden fazla oldukları ve sadece başkentte bulunmadıkları sonucuna varılabilir. Ancak II.Murşili’nin Kargamış’da ölen kardeşi Şarrikuşuh’un kemiklerinin Hattuşa’ya getirilmesi⁴²⁴ bu uygulamanın bütün kraliyet ailesi veya vasal krallar için yapıp yapılmadığı sorusunu ortaya çıkarmaktadır.

Hitit metinleri değerlendirildiğinde, II.Muḫatalli başkenti Hattuşa’dan Tarḫuntašša’ya taşırken yanında atalarının ruhlarını yani büyük olasılıkla “Taş Ev”e bırakılan kral ve kraliçelerin urnelerdeki kalıntılarını da götürmüştür⁴²⁵. Ayrıca Popko ölen krallara tapınım yapıldığı üzerinde durarak, bu kralların tapınılacak bir heykelinin Savaş Tanrısı’nın tapınağında diğerinin ise “Taş Ev”de bulunduğunu ve bunların da başkent taşınması sırasında götürüldüğünü belirtmektedir⁴²⁶. Tarḫuntašša’ya taşınan bu heykeller ve ölü kalıntılarının orada hangi şartlarda saklandıklarını bilmemekle beraber, Hititler’in Tarḫuntašša’da da bir “Taş Ev” yapmış olma ihtimali olduğu düşünülebilir. Ancak Singer, tarih boyunca kraliyet mensuplarının ebedi dinlenme yerlerinin kraliyet

---

Çev.1 Bir uzun tablet: kral **2** Tanrı olduğu/öldüğü zaman **3** Zalpa ülkesinde **4** tanrıların evlerin(de) **5** dini ayin/ritüeli tekrarladıkları zaman. Trans. ve çev. için bkz. Otten 1958a: 92, 93; Karasu 1986: 82, 83.

⁴²² Otten 1958a: 133; krş. Börker-Klähn 1995: 70.

⁴²³ Haas 1994: 186, 244.

⁴²⁴ van den Hout 2002: 85; ilgili metin KUB 30.27 öy. 7-9. satırlar.

⁴²⁵ Singer 2006: 42; ilgili metin yeri için bkz. Doğan-Alparslan 2013: 123vd.; Otten 1981: 10vd. **CTH 81 Trans. 1** nu [DINGIR^{MES} (URUKÜ.BABBAR-ti) (GIDIM^{HLA}-ya ša-ra)]-a da-a-aš **2** na[(-aš I-NA KUR URU) [pē]-e-da-aš... **Çev. 1** Hattinin (tanrılarını) ve ölü ruhlarını aldı **2** ve onları [ ] Ülkeye götürdü.

⁴²⁶ Popko 1995: 153.

mezarlığında atalarıyla beraber olması için uğraş verdiklerine değinerek Taş Ev'in Hattuša'dan çok uzakta olmaması gerektiğini düşünmektedir⁴²⁷.

Ünal "Taş Ev" (Anıtmezar) kültürünün, Hitit Anadolu'sundan Akdeniz'e etkisinin devam ettiğini, Karya kralı Mausollos'un anısı için, eşi ve aynı zamanda kardeşi olan II.Artemisya'nın yaptırdığı Mausoleion'u örnek vererek savunmaktadır⁴²⁸.

Tarihte ölen önemli kişilerin gömüldükleri yerler anıtsal özellikler taşıyan yapılar olmuştur. Hitit devletinde krallara verilen önem göz önüne alındığında Taş Ev'i de bu gruba dahil etmek yanlış olmayacaktır.

Hititçe metinlerde É.NA₄ (DINGIR^{LIM}) "(Tanrısal) Taş Ev" dışında ölümler için yapılmış olan mimari yapıları tanımlayan farklı terimler de mevcuttur⁴²⁹; NA₄ *hegur* (SAG.UŠ) "(ebedi) tepe", É.GIDIM veya É.ŠA GIDIM "ölü ruhunun evi" ve É*hešta*- Evi. Kullanım alanları her ne kadar benzer olsa da bazı farklılıklarla birbirlerinden ayrılan bu yapılardan burada bahsetmek yerinde olacaktır.

---

⁴²⁷ Singer 2009: 171.

⁴²⁸ Ünal 2002: 76.

⁴²⁹ van den Hout 1994: 48.

5.2.^{NA4}*hegur* (SAG.UŠ)

^{NA4}*hegur*⁴³⁰, ölen kraliyet ailesi üyesine adanmış ölü kalıntılarının bulunmasının zorunlu olmadığı⁴³¹ “bir anıt”⁴³² veya “kaya zirvesi”⁴³³ olarak tanımlanabilir. Ayrıca *hegur* kelimesinin É.GAL “saray” ile birlikte metinlerde geçiyor olması bunun sarayla ilgili bir kayalık çıkıntı olma ihtimalini de ortaya koymaktadır⁴³⁴. Bunun dışında ^{NA4}*hegur*’u Haas, Suriye kökenli “*hai=kur” “das Haus (ist) der Berg” yani “ev dağ(dır)” anlamındaki kelimeye dayandırmak istemektedir⁴³⁵.

^{NA4}*hegur* çeşitli dini aktivitelerin yapıldığı yerlerden biridir⁴³⁶. ^{NA4}*hegur* ve É.NA₄ yapıları NA₄ “taş” ideogramıyla da belirtildiği gibi taştan yapılar olmakla birlikte, yukarıda da değinilen ekonomik ayrıcalıklara sahip kendilerine ait personeli olan kutsal veya anıtsal, ölü kültü ile ilgili yapılarıdır⁴³⁷. Ancak bunların aynı işleve sahip olduklarını söylemek doğru olmaz⁴³⁸.

---

⁴³⁰ HEG A-K: 235vd. “Fels, Felsgipfel”; HW: 68a “Fels(gipfel)”; HED H: 287vd. “rock-sanctuary, hierothesion, acropolis”; HHw: 49 “Fels(gipfel); Felsheiligtum; MHH: 208a “kaya sivrisi, kayalık, anıt kabir, heroon, ölü anıtı”; EDHIL: 339 “rock-sanctuary”; ayrıntılı bilgi için bkz. Imparati 1977: 19-64.

⁴³¹ van den Hout 1994: 49.

⁴³² van den Hout 2002: 87.

⁴³³ Ünal 2016: 184.

⁴³⁴ van den Hout 2002: 76 **CTH 582 KBo 55.1 II 9** É.GAL *hé-kur pí-ir-ya* ve **CTH 242 KBo 42.83 VI 2** [E]².GAL *hé-kur* ^DLAMMA; diğer kullanımları için bkz. Otten 1963: 18; Imparati 1977: 63-64; van den Hout 2002: 75, 76.

⁴³⁵ Haas 1994: 245.

⁴³⁶ Beckman 2013: 155.

⁴³⁷ van den Hout 2002: 75, 86.

⁴³⁸ Groddek 2001: 213.

É.NA₄ yapısı gibi kraliyet yapılarının geniş tarım arazileri ve çok sayıda personele sahip olması, ölen kralın kültürünün devam edebilmesi için bu yapılara ekonomik destek sağlamaktadır⁴³⁹. Buna karşın II.Murşili'nin üvey annesi Malnigal⁴⁴⁰'in yaptırdığı Taş Ev öylesine geniş çaplıdır ki, bu gibi kurumların devletten bağımsız olması ve vergilerden muaf tutulmaları da eklenince, II.Murşili bunu Hitit devletinin ekonomik refahı için bir tehlike olarak görmüş⁴⁴¹ ve bu durumdan tanrılara yakınmıştır⁴⁴². İlgili metinde üvey annesinin, babasının bütün mülkünü *hegur* Ev'ine ve Taş Ev'e çevirdiğinden bahsetmektedir⁴⁴³. Buradan *hegur* yapısının ve Taş Ev'in birçok ortak özelliği olan benzer yapılar olabileceği çıkarımı yapılabilir. van den Hout ise bu ilişkiyi, her Taş Ev'in bir mezar olduğu ve bu mezarların da bazen *hegur* anıtının formunu aldıkları şeklinde açıklamaktadır⁴⁴⁴.

^{NA4}*hegur* yapısının eşitlenebileceği olası yerler arasında en tartışmalı olanlar Yazılıkaya ve Nişantepe'dir. II.Şuppiluliyama'nın Res Gestae'de "icraat" yani KBo 12.38⁴⁴⁵ numaralı metinde, babasının bir heykelini yaptırıp onu "ebedi *hegur*"a

⁴³⁹ Beckman 2013: 155.

⁴⁴⁰ Laroche 1966: 111 N° 730 "Reine hittite".

⁴⁴¹ Haas 1994: 245.

⁴⁴² Ugaritica III 1956: 102 **CTH 70 KUB 14.4 II 3-5 3 ... nu šu-me-e-eš DINGIR^{MEŠ} 4 Ú-UL uš-kat-te-e-ni É A-BI-YA-kán ma-aḫ-ḫa-an ḫu-ma-an 5 I-NA É ^{NA4}ḫé-gur ^DLAMMA I-NA É.NA₄ DINGIR^{LIM} ne-ya-at Çev. 3 Siz tanrılan 4 görmüyor musunuz? Babamın evini tamamen 5 koruyucu tanrının hégur evine (ve) tanrısal Taş Eve çevirdiğini; ayrıca bkz. Hoffner 1983: 187-192.**

⁴⁴³ van den Hout 1994: 49.

⁴⁴⁴ van den Hout 2002: 74.

⁴⁴⁵ **CTH 121 KBo 12.38 öy.II Trans. 17 ^{NA4}ḫé-gur SAG.UŠ ú-e-da-aḫ-ḫu-un 18 ALAM DÙ-nu-un na-an-kán [I]-NA ^{NA4}ḫé-gur SAG.UŠ 19 an-da pé-e-da-aḫ-ḫu-un 20 na-an da-ni-nu-nu-un 21 ua-ar-ši-ya-nu-nu-un Çev. 17 ^{NA4}hegur SAG.UŠ yapısı (inşa) ettim 18 ve (bir) heykel yaptım ve onu ^{NA4}hegur SAG.UŠ yapısına 19 soktum. 21 Onu (yerleştirdim).**

yerleştirdiğinden bahsetmesi⁴⁴⁶, Hititler’in başkentinde bu tanımlamaya uygun olabilecek yerlerin araştırılmasına yol açmış⁴⁴⁷ ve bu olası yerler şu şekilde sıralanmıştır; Nişantepe, Sarı Kale ve Yenicekale⁴⁴⁸. Başkentın dışında ise Gavurkale bunlara benzer bir tepe özeliğı taşımaktadır. Bunlardan Hattuşa’da Yukarı şehir’de Nişantaş olarak adlandırılan kaya çıkıntısındaki hiyeroglifli Nişantaş yazıtı ve II.şuppiluliyama’nın ilgili metninin benzer olduğı düşünölen kısımları değerlendirilerek burasının IV.Tuşalıya’ya ait bir NA⁴hegur (SAG.Uř) yapısı olabileceğı üzerinde durulmuřtur⁴⁴⁹. van den Hout hegur için Nişantepe’nin uygun olduęunu⁴⁵⁰ ve burasının hegur kabul edilmesi durumunda Yazılıkaya B odasının É.NA₄ “Taş Ev” olması gerektiğini belirtmektedir⁴⁵¹. Buna karşılık Otten ise NA⁴hegur (SAG.Uř) için Yazılıkaya B odasının uygun olabileceğini ileri sürmüřtür⁴⁵². Bunun dışında Opfermann II.Murşili dönemine ait KUB 14.4 metninin Yazılıkaya’da bulunmuş olmasına dayanarak burasının hegur yapısıyla eşitlenebileceğı üzerinde durmaktadır⁴⁵³.

Ayrıca Bronz Tablette bahsi geçen NA⁴hegur (SAG.Uř) için ise Kizzuvatna bölgesinde Sirkeli’de yer alan II.Muvattalli anıtının belirtilen hegur olabileceğı

---

ay.IV Trans. 3 [x x x (?)]x nu-uř-şi ku-u-un NA⁴he-kur SAG.Uř 4 [ú-uk] mK]Ú.GA.TÚL-aş LUGAL.GAL ú-e-da-đu-un 3-4 ve [ben] Büyük kral şuppiluliuma onun için bu ebedi tepeyi inşa ettim. Trank. ve çev. için bkz. Güterbock 1967: 75-78.

⁴⁴⁶ Seeher 2011: 160; Arıkan 2017: 55.

⁴⁴⁷ van den Hout 2002: 77vd.

⁴⁴⁸ Güterbock 1967: 81; Bittel 1976: 114; Yenicekale için ayrıca bkz. Schachner 2016: 132-146.

⁴⁴⁹ Güterbock 1967: 81; Neve 1992: 333; Kapelus 2007: 222; Hiyeroglif metni için bkz. Laroche 1969-1970: 94-95.

⁴⁵⁰ van den Hout 2002: 78.

⁴⁵¹ van den Hout 1994: 52; 2002: 80.

⁴⁵² Otten 1963: 22.

⁴⁵³ Opfermann 1987: 234.

düşünülmüştür⁴⁵⁴. NA⁴ *hegur* için yapılan bu olası yer değerlendirmelerinden biri de Singer'in Gavurkalesi yorumudur⁴⁵⁵. Alp ise Tarhuntaşsa kentinin Kızıldağ olarak kabul edilmesi durumunda NA⁴ *hegur*'un Karadağ'da olması ihtimalini öne sürmektedir⁴⁵⁶. Ayrıca bu fikir yapılan yüzey araştırmaları ile de desteklenmektedir⁴⁵⁷. Birçok öneri bulunmasına rağmen konuyla ilgili kesin bir neticeye henüz varılabilmiş değildir.

5.3.É.GIDIM

GIDIM⁴⁵⁸ “ölü, ölü ruhu” anlamındaki sözcüğün Hititçe okunuşu *akkant-*, Akadça okunuşu *EṬEMMU*'dur. Burada ölmüş beden veya ölünün somut kalıntılarının yanı sıra ölü ataların ruhları da ifade edilmektedir⁴⁵⁹. É.GIDIM “ölü (ruhu) evi” ile É.NA⁴ “Taş Ev”in bazı araştırmacılar tarafından aynı olabileceği düşünülmektedir⁴⁶⁰. Buna karşın Börker-Klähn, É.GIDIM “Toten” ile É *haštiyaš* “Beinhaus”u sinonim olarak değerlendirmek istemektedir⁴⁶¹. III.Ḫattuşili apologyasında II.Muḫattalli'nin başkenti Tarhuntaşsa'ya taşırken Ḫatti'nin tanrılarını ve GIDIM^{HLA} “ölü ruhlarını” da yanına aldığını vurgulamaktadır⁴⁶². Singer, burada geçen “ölü ruhları”nın atalar kültürüyle ilgili

---

⁴⁵⁴ Otten 1988: 44 dn.78; van den Hout 2002: 89; Singer 2009: 174.

⁴⁵⁵ Singer 2009: 172.

⁴⁵⁶ Alp 1995: 22.

⁴⁵⁷ Alparslan 1999: 14.

⁴⁵⁸ Otten 1958a: 143 “Totengeist”; HZL: 320 “ölü, ruh”, işaret 52 s.117; HW: 273b “Toter, Totengeist, Gespenst”; HHw: 226 “Toter, Totengeist”; MHH: 129b “ölü ruhu, ölü, hortlak, ölmüş atalar”.

⁴⁵⁹ Singer 2006: 42.

⁴⁶⁰ Haas-Wäfler 1977: 119; Haas 1994: 220 dn.221; van den Hout 2002: 74 dn.3.

⁴⁶¹ Börker-Klähn 1995: 69.

⁴⁶² Singer 2009: 172.

heykeller⁴⁶³ olarak kabul etmesinin yanı sıra Akadça *EṬEMMU* ile GIDIM kelimesinin tam olarak örtüşmeyip ve *ištan(zan)-* ile ^DZaḫalli'nin⁴⁶⁴ GIDIM kelimesini daha iyi ifade ettiğine değinerek, bunların ölünün kalıntıları olabileceğini vurgulamaktadır⁴⁶⁵. Bu durumda É.GIDIM ile Taş Ev benzerliği ya da eşitliği biraz daha öne çıkmaktadır. Ancak van den Hout'un belirttiğine göre Hititler ölülerin fiziksel kalıntılarında çok onların çeşitli şekillerdeki heykel formlarına ve atalar kültürüne daha fazla önem vermişlerdir⁴⁶⁶.

5.4. *ḫešta/i-* Evi

^É*ḫešta/i-*⁴⁶⁷, Eski Hitit yazımı ^É*ḫišta-*, daha geç yazımı ise ^É*ḫeštai-* şeklindedir⁴⁶⁸. Ayrıca *ḫešta-* yapısıyla Hititçe bir kelime olan *ḫaštai-* “kemik” kelimesi arasında etimolojik bir bağlantı vardır⁴⁶⁹. Loretz, Ugaritçe *ḫšt* kelimesinin ^É*ḫešta-* ile etimolojik bağlantısının olabileceği üzerinde durmaktadır⁴⁷⁰. Yukarıda da değindiğimiz Groddek'in Keret efsanesindeki cümlede geçen *ḫšt*⁴⁷¹ yapısıyla metnimizde bahsedilen É.NA4'ü

---

⁴⁶³ Singer 2009: dn.15.

⁴⁶⁴ Zaḫalli için bkz. Laroche 1947: 92; Archi 1979: 81-94.

⁴⁶⁵ Singer 2009: 173.

⁴⁶⁶ van den Hout 2002: 74.

⁴⁶⁷ HEG A-K: 237 “^É*ḫešta/i-* ‘Ein Kultgebäude’ ayrıca ‘Beinhaus, Mausoleum, Karner’”; Darga 1985: 61 “bir tür mezar odası, anlam ve işlem bakımından É.NA4 “mozole” gibi bir yapı”; HW: 68b “kultisches Gebäude?; Beinhaus=Mausoleum?”; HED H: 319 “mortuary shrine, ossuary, charnel, mausoleum”; HHw: 49 “ein Kultgebäude, Mausoleum?”; MHH: 209b vd. “anıt mezar, mosole”; EDHIL: 346 “mausoleum(?), Sum. É.NA4”.

⁴⁶⁸ Groddek 2001: 213.

⁴⁶⁹ Güterbock 1953: 75.

⁴⁷⁰ Loretz 2001: 377, 379.

⁴⁷¹ Groddek 2001: 215.

eşitlemek istemesi ve Loretz'in *hešta-* ile *hšt* arasında kurmaya çalıştığı filolojik benzerliği göz önünde bulundurularak, É.NA₄ ve ^É*hešta* yapılarının benzer/yakın/ilişkili yapılar olabileceği ihtimali üzerinde durulmalıdır. Ayrıca Singer *haštai-* veya *hišta-* “kemik evi” ya da “kemik iç odası” (Bone House/Bone Inner-room) sözcüklerinin Taş Ev ile ilişkili bir mezara işaret ettiğini öne sürmektedir⁴⁷². Buna ek olarak *hešta-* Evi'nin adamları tarafından hazırlanan yiyeceklerin Taş Ev'in iç odasının yakınında hazırlanması bu yapıların yakın veya bitişik yapılar olduğunu göstermektedir⁴⁷³. Ayrıca KBo 43.182⁴⁷⁴ öy. 10'da LÚ^{MEŠ} ^É*hé-eš-ti-i har-kán[-zi]* “*hešta-* Evi'nin adamları” ve öy. 19'da LÚ^{MEŠ} É.NA₄ x[“Taş Ev'in adamları”nın yan yana meşaleyi tuttuklarından bahsedilmesi⁴⁷⁵ ve bu yapıların ayrı görevlilerinin olması yapıların birbirlerinden bağımsız ve farklı olduğu şeklinde de yorumlanmaktadır⁴⁷⁶.

van den Hout *hešta-* Evi'nin yeraltı tanrıları için yapılan bir tapınak olduğunu veya burasının ata/lar kültüyle bağlantılı olabileceğini ancak yeterli kanıt olmadığı için cenaze yapısı ya da cenaze amaçlı kullanılmış bir yapı olamayacağını⁴⁷⁷ belirtip *hešta-* yapısını bu gruba (ölü kültü ile ilgili yapılar) dahil etmemiştir. Nakamura, buranın Taş Ev gibi ölü ve atalar kültüyle ilişkili bir yapı olduğu görüşündedir⁴⁷⁸. Archi ise *hešta-* Evi'ni Tanrıça Lelūani⁴⁷⁹ ve diğer yeraltı tanrılarına tapınım yapılan ölüler evi olarak düşünmektedir⁴⁸⁰.

---

⁴⁷² Singer 2009: 179.

⁴⁷³ Archi 2007: 51.

⁴⁷⁴ KBo 43.182 için bkz. Otten 1971: 40

⁴⁷⁵ Groddek 2001: 213.

⁴⁷⁶ Sir Gavaz 2016: 845.

⁴⁷⁷ van den Hout 2002: 74 dn. 3.

⁴⁷⁸ Nakamura 2002: 41.

⁴⁷⁹ Laroche 1947: 75 “Déesse de Šamuha, la mème qu’IŠTAR de la Campagne”; ayrıntılı bilgi için bkz. Arıkan 1998: 49.

⁴⁸⁰ Archi 2007: 51.

Ancak Singer yine III.Ḫattušili'nin apologyasında kendisine bir *ḫaštiyaš pir*⁴⁸¹ “Kemik Evi” (Bone House) yaptırması üzerinde durarak bunun kendisi ve ailesi için yeni bir mezar (odası) (Burial chamber) olup olmayacağını değerlendirmektedir⁴⁸². *ḫaštiyaš pir* ifadesi Groddek tarafından ölü kemiklerinin konulduğu ev yani “kemik evi” (Beinhaus) olarak çevrilmiştir⁴⁸³.

Bunların yanı sıra Hitit kraliyet ailesi bayram kutlamalarında bu yapıyı ziyaret etmektedir. AN.TAḪ.ŠUM^{SAR} bayramının 11. günü bu yapıda kutlanmakta⁴⁸⁴, *nuntarriyašḫa*- bayramının 16. gününde⁴⁸⁵ de kral *ḫešta*- Evi'ne gitmektedir.

ḫešta'nın yerinin neresi olduğuna dair Haas, öncelikle burayı Tanrıça Lelūani'nin tapınağı olarak görüp, Büyükkale'deki saray kompleksinin bir parçası olduğunu düşünmüştür⁴⁸⁶. Bunun yanı sıra Yazılıkaya B odasının Hitit büyük krallarının ölümler tapınağını temsil etmesinden dolayı, *ḫešta*- Evi için Yazılıkaya'nın daha uygun olabileceği belirtilmektedir⁴⁸⁷. Tüm yorumlar göz önüne alındığında *ḫešta*- Evi'nin tapınak niteliğinde bir yapı olarak düşünülmesi yanlış olmaz.

Yukarıda ele alınan yapıların ortak özellikleri Hititler'in ölü kültü ile ilgili olmalarıdır. Kral ve kraliyet ailesinin defni için tahsis edilmiş bu tarz yapılar anıtsal

---

⁴⁸¹ Otten 1981: 28-29 “*ḫa-aš-ti-ya-aš É-ir*” “Bein-Haus”; Alp 2002: 141 “kemik evi (mezar evi)”; HED H 341vd. “*ḫaštiyaš pir/É-ir*” “house of bones” HW² H: 430a “*pir/É ḫaštiyaš*” “Haus der Knochen; Beinhaus/Mausoleum(?)”; ayrıca bkz. HW: 63b vd. “*É ḫaštiyaš*” “Beinhaus=Mausoleum”; Ünal 2016: 175a “*ḫaštiyaš*” “ayinlerin yapıldığı bir bina; kemik evi?”.

⁴⁸² Singer 2009: 179.

⁴⁸³ Groddek 2001: 216.

⁴⁸⁴ Sir Gavaz 2016: 840.

⁴⁸⁵ Nakamura 2002: 37.

⁴⁸⁶ Haas 1994: 245.

⁴⁸⁷ Güterbock 1953: 75, 76; Darga 1985: 61.

özellikler de eklenerek ölü kült yerine dönüştürölüp Hitit/Hatti toplumu tarafından kutsal kabul edilmiş olmalıdırlar. Çiviyazılı belgelerde tespit edilmiş olmalarına rağmen bu yapıların maddi kalıntılarının nereler olabileceğı kesin bir şekilde belirlenmiş değildir. Bunun yanı sıra Hititler'in ölü kült yapılarının sayıca çokluğu kültürlerinde ölüm kavramının veya kralın ölmüş olmasının ne derece önemli olduğunu da göstermektedir.

6.CTH 326 “KRALİÇE AŞMUNİKAL’İN KAYBOLAN FIRTINA TANRISI”

(A) KUB 33.15 +21 +KBo 53.1 +60.13.

(B) KUB 33.16.

(C) KUB 33.18.

Bu metin yukarıdaki üç nüshadan oluşmaktadır⁴⁸⁸.

6.1.CTH 326 Transkripsiyon

öy.II (A) KUB 33.15⁴⁸⁹

- 1 -]a-aš-š[a
2 š]a-né-ez-z[i
3 -y]a-az-zi [
4]x-ya-an ha-a-ra-aš ša[-⁴⁹⁰
5] PA-NI DINGIR^{LIM} ti-ya-zi [
6 [nu me-mi-iš-k]i-iz-zi [kiš-an]

---

⁴⁸⁸Asan 2014: 355; http://www.hethport.uni-wuerzburg.de/txhet_myth/intro.php?xst=CTH%20326&prgr=&lg=DE&ed=E.%20Rieken%20et%20al

krş. Laroche 1965: 119; Nicolle 2015: 45.

⁴⁸⁹ Trans. için bkz. Laroche 1965: 120vd.; Asan 2014: 81; Nicolle 2015: 45vd.

⁴⁹⁰ HPMM http://www.hethport.uni-wuerzburg.de/txhet_myth/exemplar.php?xst=CTH%20326&expl=&lg=DE&ed=E.%20Rieken%20et%20al [...] x-ya-an ha-a-ra-aš[?](-)š[a[?](-) ...].

- 7 [^DIM-aš-za ŠA ^f]Aš-mu-ni-kal ša-a-it [⁴⁹¹
- 8 -]ú-ru-uš-ši-it pé-ra-a[n
- 9 [ZAG-an-ma-za] ^{KUŠ}E.SIR GÙB-la-az [šar-ku-ut-ta ⁴⁹²
- 10 [na-aš(-za-an ʁa-aḫ-n)]u-ut na-aš-kán pa-ra-a [i-ya-an-ni-iš] ⁴⁹³
- 11 [^{GIŠ}A(B^{HLA} kam-m)]a-ra-aš IŠ-BAT GIŠ.ÙR^H[^{LA} tuḫ-ḫu-iš(?)] ⁴⁹⁴
- 12 [IŠ-BAT (iš-t)]a-na-na-aš ú-i-šu-[(ri-ya)-at-ta-ti] ⁴⁹⁵
- 13 [ú-i-šu-ri-ya-a]t-ta-ti nu-za-k[án
- 14] ú-e-šu-r[(i-ya-an-ta)-ti]

(B) KUB 33.16 ⁴⁹⁶

-
- 6]x-it na-i-e-er GUNNI [
- 7 š]e-ra-aš-ša-an ^{GIŠ}kal-mi-ša-n[i-iš]
- 8 [ú-i-šu-ri-ya-at-ta-ti ḫ]i-li-iš-ša-an an-da UD[U^{HLA}]
- 9 [ú-i-šu-ri-ya-at-ta-ti É].GU₄-kán an-da GU₄^{HLA}-u[š KI.MIN]
- 10 az-z]i-kán-zi na-at-za n[a-at-ta iš-pí-ya-an-zi]
- 11 [ak-ku-uš-kán-zi na-at-za Ú-UL] ḫa-aš-ši-kán-[zi]

⁴⁹¹ HPMM [...] ^faš-mu-ni-kal ša-a-et [...].

⁴⁹² HPMM [...] ^{KUŠ}E.SIR GÙB-la-a[z ...].

⁴⁹³ n]a-aš-kán pa-ra-a KUB 33.18 2.satır ile paraleldir; HPMM [... ʁa-aḫ-n]u-ut na-aš-kán pa-ra-a [...].

⁴⁹⁴ 11-14.satılar için bkz. Asan 2014: 81; HPMM [... kam-m]a-ra-aš IŠ-BAT GIŠ.ÙR^H[^{LA} ...].

⁴⁹⁵ HPMM [... iš-t]a?-na-na-aš ú-i-šu-[ri-ya-an-ta-ti] [...]; bkz. KUB 17.10 öy.I 7.

⁴⁹⁶ Trans. için bkz. Laroche 1965: 59vd.; Nicolle 2015: 45vd.

ay.III

1 *na-aš-x* [

2 ^{GIŠ}*šar-pa-aš e-š[a-at]* [^{GIŠ}AB^{HI.A}⁴⁹⁸ [...]

3 *iš-ta-na-na[-aš ḫa-an-da-at-ta-at*⁴⁹⁹ *še-er-ra-aš-ša-an]*⁵⁰⁰

4 DINGIR^{MEŠ} *ḫa-an-da-a[n-ta-at GUNNI-a[n? ...]*⁵⁰¹

5 GUNNI-an ^{GIŠ}*kal-m[i-ša-ni-eš ḫa-an-da-an-ta-at TÛR-kán an-da]*⁵⁰²

6 UDU^{HI.A} KI.MIN É.GU₄[-kán an-da GU₄^{HI.A} *ḫa-an-da-an-ta-at]*⁵⁰³

7 *az-zi-kán-zi na-a[t-za iš-pí-e-er]*⁵⁰⁴

8 *nam-ma ak-ku-uš-kán-zi [na-at-za ḫa-aš-ši-ik-ki-ir]*⁵⁰⁵

9 *iš-ta-na-ni pé-ra-an SIL[A₄-aš ^{KUŠ}kur-ša-aš kán-kán-za]*⁵⁰⁶

10 *na-aš-ta an-da SILA₄-aš m[i-i-ú-uš ḫa-lu-ga-aš ki-it-ta]*⁵⁰⁷

⁴⁹⁷ Trans. için bkz. Laroche 1965: 120vd.; Nicolle 2015: 46vd; 9-21.satırlar için bkz. Asan 2014: 304vd.; 8-15.satırlar için bkz. Miller 2006: 236; Son iki fragman birleşerek KUB 33.21 ay. III'ün 2-15 satırları arasına denk gelmektedir.

⁴⁹⁸ [^{GIŠ}AB^{HI.A} HPMM'den tamamlamıştır.

⁴⁹⁹ HPMM *iš-ta-na-n[a-aš ḫ]a-an-ta-e[t]* [...].

⁵⁰⁰ Satır 3-12 arası CTH 327.1 Hırapşili metninin 4-14 ile benzerdir.

⁵⁰¹ GUNNI-a[n? ...] HPMM'den tamamlanmıştır.

⁵⁰² HPMM GUNNI-an ^{GIŠ}*kal-m[i-ša-n]i-uš* KI.MIN [...].

⁵⁰³ Bkz. HPMM UDU^{HI.A} KI.MIN É.GU₄[-kán EGIR-pa GU₄^{HI.A} [...].

⁵⁰⁴ 7 ve 8.satırlar KUB 33.19 ay.III 8 ve 9.satırlar ile kısmen paraleldir.

⁵⁰⁵ Miller 2006: 236 *nam-ma ak-ku-uš-kán-zi na-at-za ḫ[(a-aš-ši-ik)-ki-ir n(am-ma)]*.

⁵⁰⁶ Miller 2006: 236 *iš-ta-na-ni pé-ra-an SILA₄-aš ^{KUŠ}kur-ša-a[n (ga-an)-kán-za]*; HPMM *iš-ta-na-ni pé-ra-an SILA₄-aš ^{KUŠ}kur-ša-a[š ...]*.

⁵⁰⁷ Miller 2006: 236 *na-aš-ta an-da SILA₄-aš mi-i-ú-uš!* (DA) *ḫa-l[(u-ga-aš) ki-it-ta]*.

- 11 LUGAL MUNUS.LUGAL PA-NI^{DU} *ḥar-ša[-an-na-aš QA-TAM-MA mi-ú-uš]*⁵⁰⁸
- 12 *ḥa-lu-ga-aš e-eš-du na-aš-t[a an-da ZAG-aš ʁa-al-la-aš]*⁵⁰⁹
- 13 *ki-it-ta na-aš-ta ga-la-ak-tar [p(ár-ḥu-e-na-aš)]*⁵¹⁰
- 14 *an-da ki-it-ta pa-id-du-ʁ[a^fA[š-mu-ni-kal]]*⁵¹¹
- 15 PA-NI^{DU} *ḥar-ša-an-na-aš ZAG-aš ʁ[a-al-la-aš]*⁵¹²
- 16 *na-aš-ši pé-ra-an ar-li-pa [*
- 17 *ga-la-ak-tar ki-it-ta nu-uš-ši [*⁵¹³
- 18 *ga-la-an-ga-za e-eš pár-ḥu-e-n[a-aš ki-it-ta]*⁵¹⁴
- 19 *na-aš-ši-pa an-da mu-ga-a-an-za [e-eš A-NA LUGAL(?)]*⁵¹⁵
- 20 [^fAš-m]u-ni-kal-la-ya DUMU^{MEŠ} DUMU.MU[NUS^{MEŠ} ḥa-aš-šu-uš]⁵¹⁶
- 21 [ḥa-an-za-aš-š]u-uš ta-lu-ga-u[š MU.KAM^{HI.A}-uš pé-eš-ki]⁵¹⁷

⁵⁰⁸ HPMM LUGAL MUNUS.LUGAL PA-NI^{D10} *ḥar-ša-an-na-aš SILA₄¹-aš [...]*; Miller 2006: 236 LUGAL MUNUS.LUGAL PA-NI^{DU} *ḥar-ša-an-na-aš SILA₄¹-aš [mi-ú-uš]*.

⁵⁰⁹ HPMM *ḥa-lu-ga-aš e-eš-du na-aš-ṛta⁷ an-da ZAG-aš [...]*.

⁵¹⁰ Bu satır Miller 2006: 236 tarafından KUB 33.19 ay.III 8-16.satırlarına göre doğrulanmıştır; HPM *ki-it-ta na-aš-ta ga-la-ṛak-tar⁷ [...]*.

⁵¹¹ 14.satır HPMM'den tamamlanmıştır.; Bkz. Miller 2006: 236 *an-da ki-it-ta pa-id-du-ʁa* MUNUS x[...].

⁵¹² Satır 15 için bkz. Miller 2006: 236 PA-NI^{DU} *ḥar-ša-an-na-aš ZAG-aš ʁ[a]-al[-la-aš ki-it-ta]*.

⁵¹³ 17-19. satırlar için bkz. Melchert 2010: 210.

⁵¹⁴ 18.21.satırlar için bkz. Arıkan 1995: 46; HPMM *ga-la-an-ga-za e-eš pár-ḥu-e-n[a-aš ...]*.

⁵¹⁵ HPMM *na-aš-ši-pa an-da mu-ga-a-an-za ṛe⁷-[eš-du] [...]*.

⁵¹⁶ HPMM ^f[Aš-m]u-ni-kal-la-ya DUMU^{MEŠ} DUMU.MU[NUS^{MEŠ} [...].

⁵¹⁷ HPMM [*ḥa-an-za-aš-š]u-uš ta-lu-ga-u[š ...]*.

22 [^{GIŠ}AB-ya EGIR-a]n tar-za-x⁵¹⁸

ay.IV

1 [...]

2 [...]x-te²-m[i²]⁵¹⁹

3 [ ] HUL-lu-ṽ[a²-ta-ar]⁵²⁰

4] x-an e-eš-d[u]

---

5 a²-š]a-an-du PA-NI DINGIR^{LIM}

6] iš-ḥu-a-i

7] x kar-di-mi-ya-az

8 [ša-a-u-ṽa-ar k]ar-pi-iš HUL-lu-uš me-mi-aš ar-ḥa⁵²¹

9 [QA-TAM-MA ṽa-a]ar-ša-ma-aš i-ṽa-ar kar-ša-an-za⁵²²

10 [e-eš-du nam-ma]-aš ṽa-ar-nu-ṽa-an-za e-eš-du⁵²³

11] x-ma-za-kán an-da-an A-NA MUNUS.LUGAL

12] e-eš

13]-an da-a-i NINDA.Ì.E.DÉ.A PA-NI DINGIR^{LIM}

14] III-ŠU-pát kiš-an me-ma-i⁵²⁴

15]x i-da-lu al-pa-an ú-iz-zi

⁵¹⁸ HPMM [... EGIR-a]n tar-za'-x[...].

⁵¹⁹ 2.satır HPMM'den tamamlanmıştır.

⁵²⁰ 3.satır Nicolle 2015: 46'dan tamamlanmıştır.

⁵²¹ HPMM [... k]ar-'pi'-iš 'HUL-lu'-uš me-mi-aš ar-ḥa.

⁵²² HPMM [... ṽa-a]r-ša-ma-aš i-ṽa-ar kar-ša-an-za.

⁵²³ HPMM [...] [nam-m]a-aš ṽa-ar-nu-ṽa-an-za e-eš-du.

⁵²⁴ 14-18. satırlar için bkz. Francia 2016: 238.

- 16]x LÚ^{DU} *ti-ya-zi*
17 *a]l-pa-aš-ša ar-ḫa pa-iz-zi*
18 *a]l-pa-aš-ša ú-iz-zi^{DUG}ÚTUL-aš-kán⁵²⁵*
19 [*ú-iz-zi na-an^{GIŠ}te-e-pa-aš a-ra-a-iz-zi⁵²⁶*
20 [*tu-el-la? ŠA^{DU} ḫar-š]a-an-na-aš kar-pí-iš⁵²⁷*
21 [*kar-di-mi-ya-az ša]-a-ḡa¹-ar ḪUL-lu-un me-mi-an⁵²⁸*
22 *Q]A-TAM-MA a-ar-ra-an-te-eš*
23 [*a-ša-an-du*]

24 [... t]i²-ya⁵²⁹

25 [...]x-ra

26 [...]x-r[a

6.2. CTH 326 Çeviri

(A) KUB 33.15+B KUB 33.16+33.18

öy.II⁵³⁰

1 [...] ... [...]

2 [... t]atlı/birinci sını[f ...]

⁵²⁵ Satır 18-21 KUB 17.10 A ay.IV 5vd. ile benzerdir.

⁵²⁶ HPMM [...] [...^{GI}š]ti-e-pa-aš a-ra-a-iz-zi.

⁵²⁷ HPMM [... ḫar-š]a-an-na-aš kar-pí-iš.

⁵²⁸ HPMM [... ša]-^ra¹-ḡa¹-ar ḪUL-lu-un me-mi-an.

⁵²⁹ 24 ve 25.satırlar HPMM'den tamamlanmıştır.

⁵³⁰ Çev. için bkz. Hoffner 1998: 24vd.; ay.III 3-21 satırlar arası Haas 1994: 719; ay.III 9-21 satırları arası Asan 2014: 305.

3 [...]-yor/-r. [...]

4 [...] ... kartal² ... [...]

5 [...] tanrının huzuruna geçer (durur). [...]

6 [ve şöyle] [söyle]r:

---

7 “Ašmunikal”[in Fırtına Tanrısı] kızdı⁵³¹. [

8 [O ...] onun ... önü[nde

9 [Sağ] ayakkabısını [ise] sola (sol ayağına) [giydi⁵³².

10 [ve o (kendi etrafında) dön]dü ve o dışarı [gitti/çıktı].

11 [Si]s [pencereleri] tuttu/kapladı. [Duman] çatı kirişl[erini]⁵³³

12 [tuttu/kapladı. Su]naklarda [tanrılar] bo[ğuldular (mahvoldular)].

13 [... boğul]du ve [...].

14 [...] boğ[uldular]”.

B KUB 33.16

---

6 [...] ... döndüler. Ocak [...]

7 [... ü]zerinde odunl[ar]

8 [boğuldu (söndürüldü), av]luda koyu[nlar]

9 [boğuldu (mahvoldu/telef oldu),] [aynı şekilde a]hırda sığırla[r].

10 [... (Tanrılar) sürekli ye]rler ve onlar [doymazlar];

11 [sürekli içerler ve onlar] kan[mazlar/susuzluklarını gideremezler].

---

⁵³¹ Güterbock 1997b: 50; 7-10 satırları arası Kapelus 2009: 236.

⁵³² Güterbock 1997b: 50.

⁵³³ C: KUB 33.18 3’ “É-ir” “ev”.

ay.III

---

1 O [...]

2 İskemleye otu[rdu]. [Pe]ncerele[r] [...]

3 Suna[k (tekrar) düzenlendi, (sunağın) üzerinde]

4 tanrılar (heylleleri) (tekrar) hazırla[ndılar], oca[ğ]ı

5 Ocakta odun[lar (tekrar) düzenlendiler, ağılda]

6 koyunlar (ve) aynı şekilde ahır[da sığırlar düzenlendiler].

7 (Tanrılar) sürekli yerler ve on[lar doydular],

8 tekrar sürekli içler [ve onlar kandılar/susuzluklarını giderdiler].

---

9 Sunağın önünde ku[zu derisinden torba/av çantası asılıdır].

10 ve içinde kuzunun i[yi haberi durur]

11 [aynı şekilde] (Ašmunikal'in) şa[hsi] Fırtına Tanrısı'nın⁵³⁴ (metin: Başın Fırtına

Tanrısı) huzurunda kral (ve) kraliçe (için) [iyi]

12 haber olsun ve sonra [içinde sağ uyluk]

13 durur ve sonra içinde *galaktar* (ve) *parhuena-*

14 durur. A[šmunikal'(in)]

15 şahsi Fırtına Tanrısı'nın (metin: başın Fırtına Tanrısı) huzurunda sağ u[yluk] olsun!⁵³⁵

---

⁵³⁴ Hoffner 1998: 25; HED H: 187 “DU *haršanaš*” “başın Fırtına Tanrısı”; HW² H: 357a “Wettergott des Gewitterregens”.

⁵³⁵ Bkz. HPMM “Die A[šmunikal] soll vor dem persönlichen Wettergott der rechte Schen[kel werden]”. *paiddu* yapısı için bkz. Hoffner 1968: 202 “*paiddu*” “henceforth” “bundan böyle”; van den Hout 2003: 177-203; Hoffner-Melchert 2008: 329 “*paiddu=ua dušgaraz=pat ēštu*” “So/Now let there be joy” “Böylece/Şimdi eğlence olsun”.

16 ve onun huzurunda *arlipa* [...]
17 *galaktar* durur ve ona [...]⁵³⁶
18 yatıştırılmış ol! *parhue[na-* durur⁵³⁷.
19 O zaman sen kımılđa/harekete [geç! [(Tanrı) krala],
20 ve [(kraliçe) Aşm]unikal'e, oğullarına, kız[larına, soyuna]
21 [sopun]a uzu[n yıllar ver(sin)!]

---

22 [Pencere(nin) arkasınd]a [...]

ay.IV

1 [...] ... [...]
2 [...]be[n] –yorum/-rım [...]
3 [...] kötü[lük]
4 [...] ... ol[su[n!].

---

5 [... ol[sunlar! Tanrının huzurunda
6 [...] serper/döker.
7 [...] ... öfke
8 [kızgınlık, g]azap (ve) kö[t]ü söz
9 [yonga/od]un gibi [aynı şekilde] kesilmiş
10 [olsun! Ayrı]ca onlar yakılmış olsun!
11 [...] ... ancak içeride kraliçeye/kraliçe için
12 [...] ol!

---

⁵³⁶ 17-18.satırlar için bkz. HED K: 19.

⁵³⁷ 18-21.satırlar için bkz. Arıkan 1995: 47.

13 [...] onu alır. Tanrının huzurunda/huzuruna yağlı ekmeği [...].

14 [...] üç defa şöyle söyler:

15 [...] kötü bulut gelir.

16 [...] Fırtına Tanrısı'nın adamı yerine geçer/yerini alır.

17 [... ve [bu]lut çekip gider.

18 [... ve [bu]lut gelir. Tencere

19 [gelir ve k]aşık [onu] durdurur.

20 [senin? şa]hsi [Fırtına Tanrı'nın] gazab(ını),

21 [öfke(sini), kızgın]lı(ğını) (ve) kötü söz(ünü)

22 [... a]ynı şekilde durdurmuş

23 [olsunlar!]

---

24 [...] ...

25 [...] ...

26 [...] ... [...]

6.3. Filolojik Değerlendirme

A KUB 33.15

öy.II 2

ša-né-ez-zi: *šanezzi-/šaniezzi-* “tatlı, aromatik, güzel kokulu, birinci sınıf, seçkin, nadide, güzel, iyi, uğurlu (haber)” anlamlarına gelen⁵³⁸ sözcük (MH/NS) Sg.N.-Akk.n. haldedir.

---

⁵³⁸ MHH: 600a; HW: 181b “süss, wohlschmeckend, wohlriechend”; HHw: 142 “wohlschmeckend, wohlriechend (substantiviert parfümiertes Öl), erstklassig, fein”; CHD Š: 175b “pleasant (to the physical senses and/or mental faculties), tasty, fragrant,

Bu kelime birçok durumda *miliddu*- “tatlı” manasında kullanılmamakla beraber daha çok kişilerin ruh halini ifade etmektedir⁵³⁹. Sözcük *šani*- “aynı” kelimesinden türetilmiştir ayrıca metnimizde geçen *šanezzi*- okunuşu ise *šaniezzi*-’den daha eski bir kullanımdır. *šan(i)ezziyahh*- “eğlendirmek” ve *šan(i)ezziēšš*- “hoş/keyifli olmak” ifadeleri de kelimenin fiil şekilleridir⁵⁴⁰.

öy.II 4

ḥa-a-ra-aš: *ḥara(n)*^(MUŠEN)- “kartal” manasındaki⁵⁴¹ sözcük (OS) Sg.Nom.c. haldedir. Kelimenin türevi *-ili* sufiksi ile oluşturulan *ḥāranili* “kartal gibi” sıfatıdır⁵⁴². Sumerce okunuşu *Á*^{MUŠEN}, Akadça okunuşu *E/ARŪ*’dur⁵⁴³.

öy.II 7

ša-a-et: *ša-/šāi-/šā(y)e*- “kızmak, öfkelenmek” anlamlarına gelen⁵⁴⁴ fiil Prt.Sg.3. halde geçmektedir. Kelimenin türevi *-atar* sufiksi ile yapılmış *šātar* “kızgınlık” anlamındaki sözcüktür⁵⁴⁵. Hititçe metinlerin çoğunda bu fiilin öznesi tanrıdır⁵⁴⁶.

---

firts quality, fine, excellent”; EDHIL: 722 “first-class, excellent, outstanding; pleasant, tasty, fragrant”.

⁵³⁹ CHD Š: 178b.

⁵⁴⁰ EDHIL: 722vd.; ayrıca bkz.Ünal 2016: 455b.

⁵⁴¹ HEG A-K: 170vd.; HW: 56b; HW² H: 265b vd.; HED H: 137vd.; HHw: 41; MHH: 175a; EDHIL: 301vd.

⁵⁴² EDHIL: 301; Hoffner-Melchert 2008: 292.

⁵⁴³ HW² H: 265b; HED H: 137; EDHIL: 301.

⁵⁴⁴ CHD Š: 13a; EDHIL: 692; HW: 174b “grollen, zürnen, hassen”; HHw: 137 “zorning sein, zürnen, grollen, hassen”; Ünal 2016: 439a “kızmak, öfkelenmek, gazaba gelmek, kavga çıkarmak, hırçınlaşmak, asabı bozulmak, kavga etmek, çekişmek”.

⁵⁴⁵ EDHIL: 693.

⁵⁴⁶ Kapelus 2009: 235.

öy.II 9

ZAG-an=ma=za: ZAG “sağ taraf, sağ, müsait” anlamlarına gelen⁵⁴⁷ Sumerce kelimenin Hititçe okunuşu *kunna-*’dır⁵⁴⁸. Kelime *-an* fonetik tamamlayıcısı ile Sg.Akk. halde olup *-ma* enklitik bağlacı ve *-za*⁵⁴⁹ refleksif partikeli ile geçmektedir. Akadça okunuşu *IMNU*’dur⁵⁵⁰.

GÜB-la-az: GÜB “sol taraf, sol” anlamlarına gelen⁵⁵¹ sözcük Sg.Abl. haldedir. Bu kelimenin Hititçe karşılığı bulunmamaktadır. Akadça okunuşu *ŠUMĒLU*’dur⁵⁵².

šar-ku-ut-ta: *šarkuūa/e-/šarkuūai-/šarkuūa-* “ayakkabı giymek” fiili⁵⁵³ (OH/NS) Sg.Prt.3. haldedir. Sözcüğün türevi *šarkuiūant-* “ayakkabı giymiş olarak(?)” sıfatıdır⁵⁵⁴. Bu kelime Sumerce okunuşu ^{KUŠ}E.SIR olan ve Hititçe okunuşu **šarku-* “ayakkabı”⁵⁵⁵ olarak kabul edilen sözcükten türetilmiş olabilir⁵⁵⁶.

⁵⁴⁷ HZL: 360, işaret 238 s.212; HW: 300b “rechts, günstig”; HHw: 267 “rechts; rechte Seite, rechter; günstig”; MHH: 809a “sağ taraf sağ, olumlu, uğurlu, uygun, müsait”.

⁵⁴⁸ HEG A-K: 631.

⁵⁴⁹ HW: 256b; MHH: 808a; EDHIL: 1019 “bu partikelin en eski kullanımı =z şeklindedir; ayrıntılı bilgi için bkz. Hoffner 1969: 225-230.

⁵⁵⁰ CAD I: 136b.

⁵⁵¹ HZL: 323, işaret 49 s. 115; MHH: 135b; HW: 275a “links, ungünstig”; HHw: 231 “linke Seite, linker”.

⁵⁵² CAD Š: 267b.

⁵⁵³ CHD Š: 271a vd.; MHH: 614b; EDHIL: 735; HW: 186a “Fussbekleidung anziehen”; HHw: 145 “Schuhwerk anziehen”.

⁵⁵⁴ EDHIL: 735; bkz. CHD Š: 272a.

⁵⁵⁵ CHD Š: 270b; EDHIL: 735; Ünal 2016: 109.

⁵⁵⁶ EDHIL: 735.

öy.II 10

na-aš-za-an: bu enklitik yazım $n=aš=za=šan$ şeklinde ayrılmaktadır. *nu* “ve, şimdi” anlamlarındaki cümle başlatıcı bağlaçtır⁵⁵⁷. Eski Hitit (OH) metinlerinde cümle başlatan bağlaçlar olarak *ta* ve *šu* yazımlarına da rastlanmaktadır⁵⁵⁸. *nu* ve *ta* tek başlarına kullanılabilirken *šu* partikeli yalnız başına kullanılmamaktadır⁵⁵⁹. *-aš* “o” Sg.Nom.c. haldeki enklitik şahıs zamiridir⁵⁶⁰. *-za* refleksif partikel, *-šan* ise yer belirtici partikeldir. **ua-aḥ-nu-ut:** Prt.Sg.3. haldedir⁵⁶¹.

öy.II 11

GIŠ^{AB}H^{LA} kam-ma-ra-aš IŠ-BAT “pencereleri sis tuttu” olarak tercüme edilen cümlede, **GIŠ^{AB}** “pencere” anlamına gelmektedir⁵⁶², kelimenin Hititçe okunuşu **GIŠ^{lutta(i)-/lutti-}**⁵⁶³, Akadça okunuşu **APTU**’dur⁵⁶⁴. **kammara-** “sis, duman, bulut, (göz) kararması; arı sürüsü” anlamlarına gelip⁵⁶⁵ Sg.Nom.c. haldedir. **IŠ-BAT, ŠABĀTU** “tutmak, yakalamak” fiilinin⁵⁶⁶ Prt.Sg.3 halidir. Bu fiilin Hititçe okunuşu **ep-’tir**⁵⁶⁷.

⁵⁵⁷ HW: 152a; HHw: 114; EDHIL: 607vd.; CHD L-N: 460b vd. “and, but”; HED N: 122vd. “dominant clause-initial connective conjunction”; MHH: 491b “ve, şimdi, hala”; Hoffner-Melchert 2008: 390vd.; van den Hout 2011: 24vd.

⁵⁵⁸ EDHIL: 607; van den Hout 2011: 25.

⁵⁵⁹ Hoffner-Melchert 2008: 389.

⁵⁶⁰ Dinçol 1970: 77; Hoffner-Melchert 2008: 135; van den Hout 2011: 37.

⁵⁶¹ Bkz. sayfa 56.

⁵⁶² HZL: 305, işaret 97 s. 139; HW: 264a vd.; HHw: 212; Ünal 2016: 47.

⁵⁶³ CHD L-N: 88b; HED L: 124; EDHIL: 534.

⁵⁶⁴ CAD A: 197b vd.

⁵⁶⁵ MHH: 304b; HEG A-K: 472vd. “Wolke, Dunst, Qualm, Rauch”; HW: 97a “Qualm, Rauch, Dunst(?); -Wolke; -Bienenschwarm”; HED K: 35 “mist, fog, vapor; shade, dimness (of eyesight); swarm (of bees)”; HHw: 70 “Wolke, Dunst, Qualm, Rauch; auch Bienenschwarm”.

⁵⁶⁶ HW: 308b; HHw: 280; Ünal 2016: 116a.

⁵⁶⁷ Bkz. sayfa 55.

GIŠ.ÛR^{HI.A} *tuh-ĥu-iš IŠ-BAT* “çatı kirişlerini duman tuttu” şeklinde çevrilmektedir. GIŠ.ÛR “kiriş, direk; çatı kirişi” anlamlarına gelmektedir⁵⁶⁸. *tuhĥuūai-/tuhĥui-* “duman, sis” anlamındaki sözcük⁵⁶⁹ (OH/MS) Sg.Nom.c. haldedir.

öy.II 12

iš-ta-na-na-aš: (GIŠ)*ištana-/ištanana-* “sunak, altar”⁵⁷⁰ sözcük (OS) Pl.Dat.-Loc. haldedir. Kelimenin Sumerce okunuşu GIŠZAG.GAR.RA, Akadça okunuşu ise *AŠIRTU*’dur⁵⁷¹.

ú-i-š-ri-ya-at-ti: *uešuriya-/uišuriya-* “ezmek, boğmak” anlamlarında olan fiil⁵⁷² (OH/NS) Med.Prt.Sg.3. haldedir. Türevi ise *uešuriškattala-* “baskıcı, eziyet eden” sözcüğüdür⁵⁷³. Fiilin *uešuriyantati* yazımı ise Med.Prt.Pl.3. halini ifade etmektedir.

⁵⁶⁸ HZL: 322, işaret 58 s.120, işaret 178 s.177; HHw: 229 “Balken, Dachbalken”; Ünal 2016: 566b “çatı kirişi”.

⁵⁶⁹ MHH: 732b; EDHIL: 895; HW: 227b “Qualm(?), Dunst(?)”; HHw: 179 “Rauch, Qualm”.

⁵⁷⁰ HED E I: 461 vd.; EDHIL: 413; HEG A-K: 427 “Altar, Postament”; HW: 91a “Opfertisch, Postament”; HHw: 67 “Altarpostament, Altarunterbau”; MHH: 280b “sunak, adak masası”.

⁵⁷¹ CAD A: 436a.

⁵⁷² EDHIL: 1013; HW: 253b. “drücken, bedrücken; - Med. Sich stossen, sich streiten”; HHw: 201 “drücken, bedrücken, (MP) ersticken (intrans.), (zusammen) gedrückt sein, gebunden sein, verschnürt sein”; MHH: 803a “bastırmak, ezmek, baskı yapmak, boğmak, çarpışmak”.

⁵⁷³ EDHIL: 1013.

B KUB 33.16

6

na-i-e-er: *nai-/ne(y)a-/ni(y)a-* “dönmek, döndürmek, göndermek” anlamlarına gelen fiil⁵⁷⁴ Prt.Pl.3. haldedir. Türevi ise *nanni-/nanna-* “sürmek, bir araca binmek, geri çekmek/ sürmek, arabayla gitmek” anlamlarındaki fiildir⁵⁷⁵.

GUNNI “ocak” anlamına gelmektedir⁵⁷⁶, kelimenin Hititçe okunuşu *ḫašša-*⁵⁷⁷, Akadça okunuşu *KINŪNU*’dur⁵⁷⁸.

7

še-ra-aš-ša-an: *šer=a=šan*⁵⁷⁹, *šer*⁵⁸⁰ “yukarıda” anlamındaki yer zarfı, *-(y)a* bağlacı ve *-šan* yer partikelinden oluşmaktadır.

GIŠkal-mi-ša-ni-iš: ^{GIŠ}*kalmi-/kalmišana-/kalme(š)šana/i-* “odun” anlamına gelip⁵⁸¹ Pl.Nom.c. haldedir.

⁵⁷⁴ CHD L-N: 347b vd.; HED N: 17; EDHIL: 598; HW: 147a “lenken, leiten, richten; schicken, wenden”; HHw: 109 “drehen, schicken, verschicken; einwickeln; vereinen, sammeln”; MHH: 468a vd. “dönmek, döndürmek, çevirmek, göndermek, birisini geri çevirmek”.

⁵⁷⁵ EDHIL: 599.

⁵⁷⁶ HZL: 324, işaret 313 s.247vd.; HW: 276; HHw: 231; Ünal 2016: 134;

⁵⁷⁷ HEG A-K: 196vd.; HW: 62a; HW² H: 400a vd.; HED H: 221vd.; HHw: 45; MHH: 190b; EDHIL: 322vd.

⁵⁷⁸ CAD K: 393a vd.

⁵⁷⁹ *šerr=a=šan* için bkz. Boley 2000: 407.

⁵⁸⁰ Bkz. sayfa 56.

⁵⁸¹ EDHIL: 431; HEG A-K: 468vd. “Holzscheit”; HW: 96a “Holzscheit”; HED K: 26 vd. Puhvel kelimeyi *kalma(r)-* “ışın” sözcüğü altında vermektedir; HHw: 70 “Holzscheit”; MHH: 302a vd. “odun, dal, gökte yanmakta olan bir cisim; meteor, yıldırım demeti”.

8

hi-li-iš-ša-an: *hili=šan*⁵⁸², *Éhila-/hela-* “avlu, ağıl, (ay) hale” anlamlarında⁵⁸³, (OH/NS) Sg.Dat.Loc. halde olup *-šan* yer partikeli ile geçmektedir. Sözcüğün türevleri *hila-* “(ay ve güneş) halesi olmak, boynuzu olmak”, *hilatar/hilan* “avlu”, *Éhilammar/hilamn-* “kapı yapısı”, *LÚhilammi-* “kapı görevlisi, bekçi”, *LÚhilammatta-* “tapınak görevlisi, kapıcı”, *hilammili* “avlu ile ilgili” ve *hilam(min)ni-* “saray mensubu(?)” kelimeleridir⁵⁸⁴. *Éhilammar* ile karşılaştırılabilir. Kelimenin Sumerce okunuşu **ay.III 5**'te de geçen **TÜR**⁵⁸⁵ “ağıl, küçükbaş hayvan ahır” anlamlarındaki sözcüktür.

9

É.GU₄=kán: GU₄ “sığır ahır” anlamındaki⁵⁸⁶ sözcük yer belirtici partikel ile geçmektedir.

KI.MIN “keza, aynı şekilde (tekrarlama işareti), bir başka” anlamlarındaki Sumerce adverbdir⁵⁸⁷.

⁵⁸² *hili=šan* için bkz. Boley 2000: 407.

⁵⁸³ MHH: 211b; HEG A-K: 241vd. “Hof, Einzäunung, Viehhof”; HW: 68a “Hof”; HHw: 49 “Hof”; HED H: 305vd. “(court)yard; (lunar or solar) halo”; EDHIL: 342vd. “courtyard; halo”.

⁵⁸⁴ EDHIL: 342.

⁵⁸⁵ HZL: 355 işaret 34 s.107, işaret 186 s.181; HW: 297a; HHw: 261; MHH: 739b; EDHIL: 342; Ak. okunuşu *TARBAŞU* bkz. CAD T: 217b.

⁵⁸⁶ HZL: 314, işaret 199 s.188 vd.; HW: 270a; MHH: 99b.

⁵⁸⁷ HZL: 331 (tekrarlama işareti) işaret 313 s.247vd., işaret 361 s.273; HW: 281a “desgleichen, ditto”; HWw: 237 “desgleichen”; MHH: 340a “keza, aynı şekilde, bir başka, ikinci”.

az-zi-kán-zi na-at-za na-at-ta iš-pi-ya-an-zi “(onlar) yerler ve onlar asla doymazlar” olarak tercüme edilmektedir. *ed-/ad-/ezza-* “yemek”⁵⁸⁸ anlamına gelen fiil *azzik-* İter. formunun Prs.Pl.3. halidir. Sumerce okunuşu KÚ’dur. *n=at=za, nu*⁵⁸⁹ cümle başlatan bağlaç, *-at* “onlar” Pl.Nom.c. haldeki enklitik şahıs zamiri⁵⁹⁰ ve *-za*⁵⁹¹ refleksif partikeldir. *natta* “değil” anlamlarında negasyon belirten sözcüktür⁵⁹². Türevi zarf *nāui* “henüz değil”⁵⁹³ manasında kullanılmaktadır. Kloekhorst *natta* kelimesinin PIE (Proto-Indo-European) dilindeki *ne* “değil” anlamındaki sözcükten türemiş olabileceğini yakın ilişkisi kesin olmamakla beraber belirtmektedir. Sözcüğün Akadçası *ŪL/UL*’dur⁵⁹⁴. *išpai-/išpiya-* “doymak” anlamına gelen fiil⁵⁹⁵ Prs.Pl.3. haldedir. Türevleri *-nu* sufiksi ile oluşturulmuş *išpiyanu-* “doyurmak”, *išpān* “doyma, doygunluk?, tokluk?” ve *-atar* sufiksi ile yapılan *išpiningatar* “açlık ve susuzluğun doyumu, doyma, karın tokluğu” anlamındaki sözcüklerdir⁵⁹⁶.

⁵⁸⁸ HED A-E: 315vd.; EDHIL: 261; HEG A-K: 91vd. “essen”; HW² E: 128a vd. “essen, fressen”; HW: 44a vd. “essen, fressen”; HHw: 28 “essen, fressen”; MHH: 118b vd. “yemek, karnını doyurmak, tüketmek, yiyip bitirmek”.

⁵⁸⁹ Bkz. sayfa 92, 101.

⁵⁹⁰ Dinçol 1970: 77; Hoffner-Melchert 2008: 135; van den Hout 2011: 37.

⁵⁹¹ Bkz. sayfa 91, 96.

⁵⁹² CHD N: 409a; HW: 149b; HHw: 111; HED N: 68 vd.; MHH: 476a; EDHIL: 597; Hoffner-Melchert 2008: 341.

⁵⁹³ EDHIL: 597.

⁵⁹⁴ HW 402b.

⁵⁹⁵ EDHIL: 403; HEG A-K: 408 “sich satt essen”; HED E-I: 429vd. “get full, be filled, be sat(iat)ed, be saturated”; HW: 89a “sich satt essen”; HHw: 66 “sich satt essen”; MHH: 276a “doyasıya yemek, doymak, tıka basa yemek, işkembesini şişirmek”.

⁵⁹⁶ EDHIL: 403.

ak-ku-uš-kán-zi na-at-za Ú-UL ha-aš-ši-kán-zi “(onlar) içerler ve onlar kanmazlar” şeklinde çevrilmektedir. *eku-/aku-* “içmek” anlamında olan fiil⁵⁹⁷ iter. (*akkušk-*) Prs.Pl.3 haldedir. *haššik(k)-* “doymak, tıka basa yemek” anlamlarındaki fiil⁵⁹⁸ Prs.Pl.3. haldedir. Fiilin türevleri *haššik(ka)nu-* “karnını doyurmak” ve ^{GIŠ}*haššikk(a)-* “bir ağaç ve onun meyvesi” sözcükleridir⁵⁹⁹. *išpai-* “doymak” ve *ni(n)k-* “doyasıya içmek” sözcükleri ise bu kelimenin yarı sinonimi sayılmaktadır⁶⁰⁰.

C KUB 33.21

ay.III 2

^{GIŠ}*šar-pa-aš:* ^{GIŠ/GAD/KUŠ}*šarpa-* “çapraz ayaklı sandalye(?)” anlamında⁶⁰¹ Sg.Nom.c./n. haldedir. Bu sözcük yeni verilere göre tarımla ilgili bir alet olabileceği gibi *šekuua-* “dikiş dikmek” fiili ile de geçmektedir⁶⁰².

⁵⁹⁷ HEG A-K: 103vd.; HED E: 261; HW² E: 29a vd.; HW: 40a; HHw: 31; MHH: 103a vd.; EDHIL.

⁵⁹⁸ EDHIL: 324vd.; HEG A-K: 200 “sich sättigen”; HW² H: 421a vd. “sich sättigen”; HW: 63a “sich sättigen”; HED H: 230 “(always with -za) satiate oneself, be sat(iat)ed, be saturated (with), be steeped (in)”; HHw: 46 “sich sättigen”; MHH: 193a “doymak, karnını doyurmak, doyasıya yemek, tıka basa yemek”.

⁵⁹⁹ EDHIL: 324.

⁶⁰⁰ HED I: 429vd.; HED H: 231.

⁶⁰¹ CHD Š: 287b; HW: 187a vd. “Kissen, Polster(?) (aus Leder)”; HHw: 146 “ein Hocker mit Polster aus zottigem Fell”; Ünal 2016: 467a “oturmak için altlığı veya minderi olan bir mobilya, yastık, minderli iskemle, çaprazlama ayaklı iskemle”.

⁶⁰² CHD Š: 289a vd.

ay.III 3

ha-an-ta-at: *handai*- “düzenlemek” anlamına gelen fiil⁶⁰³ Prt.Sg.3. haldedir. Bir sonraki satırda geçen *ha-an-da-an-ta-at* ise (MS) Med.Prt.Pl.3 haldedir. Bu fiil *hanta*- isminden türemiş olmalıdır⁶⁰⁴. Ayrıca türevleri, *para handandātar*- “ilahi güç”, *para handandae*- “ilahi gücü göstermek”, *-att*- sufiksi ile oluşturulmuş *handatt*- “karar, güven” ve nomina actoris yapımında kullanılan *-ala* sufiksi ile oluşturulan ^{LÚ}*hantantiyala*- “tamirci” kelimeleridir⁶⁰⁵.

ay.III 9

KUŠ*kur-ša-aš*: ^{KUŠ/D}*kursa-/kurši*- “post, av çantası, kutsal deri torba” anlamlarına gelen sözcük⁶⁰⁶ Sg.Nom.c. haldedir. KUŠ deriden yapılmış eşyalar için kullanılan determinatiftir⁶⁰⁷. Asya kültürüne ait bir kelime olan *kurša*- ya da *gurša*- Kültepe metinlerinde de *kursanum* veya *gursanum* olarak geçmektedir⁶⁰⁸.

---

⁶⁰³ EDHIL: 289 “*hantae*”; HEG A-K: 153 “ordnen, fügen, zurüsten (Opfer)”; HW² H: 163vd. “vorbereiten, zuordnen”; HW: 51b vd. “ordnen, fügen, zurüsten”; HED H: 96 “(trans.) (en)trust; betroth, marry off; match, fix, set aright, fit, determine, diagnose, assure; arrange, ready”; “(intrans.) plight troth, marry, get married; get ready”; HHw: 38 “ordnen, fügen; durch Orakel feststellen”, auch “vorbereiten”; Ünal 2016: 150a vd. “düzene, nizama, intizama sokmak, (merasimlerde) birisiyle aynı hizada durmak, düzenlemek, birisiyle anlaşmak, uyuşmak, uyuşum içinde olmak, hemfikir olmak, bir araya getirmek, evlendirmek, hazırlamak; fal vasıtasıyla tespit etmek, edilmek, yemek masasını hazırlamak.

⁶⁰⁴ EDHIL: 290-91.

⁶⁰⁵ EDHIL: 290.

⁶⁰⁶ MHH: 371a; HEG A-K: 654vd. “Vlies”; HW: 118b “^(KUŠ)*kursa*-, ^{(D(KUŠ))}*kurša*-, ^{KUŠ}*gurša*-” “Haut, Fell, Leder; - Schild; - Vorlage(?), Teppich(?)”; HED K: 270vd. “skin, hide, fleece; (skin)-bag”; HHw: 86 “Vlies; Schaf-, Lamm- oder Ziegenfell”, “auch Jagdtasche”.

⁶⁰⁷ HZL: 333, işaret 213 s.199vd.

⁶⁰⁸ HED K: 274; ayrıca bkz Bilgiç 1953: 45vd.

kán-kán-za: *gank-/kank-* “asmak” anlamındaki fiilin⁶⁰⁹ partizipi *gankant-* Sg.Nom. haldedir. Sözcüğün türevleri *-nu* sufiksi ile oluşturulan *kanganu-* “astırmak, sarkıtmak”, *gangala-*⁶¹⁰ “perde”, *gangala-* “ölçek(??), terazi kefesi⁶¹¹”, *kangali-* “asma, sarkıtma” ve (DUG)*kangur* “büyükçe bir sıvı kabı” kelimeleridir⁶¹². Akadça okunuşu *ŠAGĀLU*’dur⁶¹³.

ay.III 10

mi-ú-uš: (<) *miu-* “yumuşak, kibar” anlamlarında olan⁶¹⁴ sıfat Sg.Nom.c. haldedir. Sinonimi *mienu-/minu-* “yumuşatmak, iyileştirmek” sözcüğüdür⁶¹⁵. Türevleri ise, *-eš* denominativ suffiksi ile oluşturulan *mīēšš-* “yumuşak olmak, hoş olmak”, *-eššar* suffiksi ile oluşturulan *mīēššar/mīēšn-* “kibarlık”, *mūumar-* “nezaket, iyilik”, *-nu* kausativ suffiksi ile oluşturulan *mīnu-* “yumuşatmak, iyileştirmek” ve *mīnumar-* “yumuşaklık, kibarlık” anlamlarına gelen sözcüklerdir⁶¹⁶.

ha-lu-ga-aš: *haluka-/haluga-* “mesaj, haber” anlamlarındaki sözcük⁶¹⁷ Sg.Nom.c. haldedir. Türevleri, *haluki-/hulugai-* (adj.) “mesaj”, *-talla* suffiksi ile yapılan

---

⁶⁰⁹ HED K: 48vd. “*kank(a)/kankiya-*”; EDHIL: 437vd; HEG A-K: 482vd. “*gank-*” “hängen (trans.), wägen”; HW: 97b vd. “*gank-*” “hängen (trans.), wägen”; HHw: 71 “*gank- (kank-)*” “hinhängen, aufhängen; abwiegen”; MHH: 307a “asılı olmak, sarkmak, sallanmak, ağırlığı olmak”.

⁶¹⁰ MHH: 307b “*gangala-/kangali-*”.

⁶¹¹ MHH: 307a.

⁶¹² EDHIL: 437.

⁶¹³ CAD Š: 62b.

⁶¹⁴ CHD L-N: 306vd.; HED M: 170; HW: 144a “geschmeidig, glatt, lind”; HHw: 107 “weich, glatt; mild, sanft”; MHH: 452a “yumuşak, düzgün, mülayim, hoş, kabul edilebilir”; EDHIL: 583vd. “*mīu-/mīiau-*” “soft, smooth, mild, gentle, pleasant, agreeable”.

⁶¹⁵ CHD L-N: 308a.

⁶¹⁶ EDHIL: 583.

⁶¹⁷ EDHIL: 275; HEG A-K: 136 “Botschaft, Nachricht”; HW² H: 80a vd. “Botschaft, Nachricht”; HW: 48a “Botschaft, Nachricht”; HED H: 44vd. “*haluka-*” “message,

LÚ *halukat(t)alla-* “haberci, elçi”, *haluganna/i-* “haber getirmek, duyuru yapmak”, ve *haluganili*⁶¹⁸ (adv.) “haberci olarak, haber gibi çabuk ulaşan?” kelimeleridir⁶¹⁹.

har-ša-na-aš: *haršan(a?)*- “baş, kişi” anlamlarındaki sözcük⁶²⁰ Sg.Gen. haldedir. Sumerce okunuşu SAG.UŠ’tur.

ay.III 12

ua-al-la-aš: ^(UZU)*ualla-/ualli-* “kemik” anlamında olup⁶²¹ Sg.Nom.c. haldedir. Alp, bu kelimenin *-al(l)a-* soneki ile türetilmiş olabileceğini ileri sürüp kelimeyi *uua-* “gelmek” fiili ile beraber değerlendirmektedir⁶²².

ay.III 13

ga-la-ak-tar: *galaktar* “yatıştırıcı madde?” anlamına gelen⁶²³ sözcük Sg.N.-Akk.n. haldedir. Bu sözcük sıklıkla *parḫuena-* ile beraber kullanılmakta ve aynı anlamı

---

announcement, tidings, news”; HHw: 37 “Botschaft, Nachricht, Kunde”; MHH: 152b “haber, mesaj, bilgi, rapor”.

⁶¹⁸ EHS: 196 “nach Art eines Boten”; HW: 48b “auf Kommando”.

⁶¹⁹ EDHIL: 275; ayrıca bkz. HED H: 46.

⁶²⁰ Alp 1957: 2 “Kopf, Haupt”; EDHIL: 314vd *haršar/haršn.*; HEG A-K: 184 “*haršan*” “Kopf”, “*haršana-*” “Kopf, Person”; HW: 59b vd. “*harša(a?)*-n.? (*haršani-* c.?.; vgl. *haršar*)” “Kopf”; HW² H: 344b vd. “*haršar* n., jünger *haršana-* c.” “Kopf, Haupt; Person; Kopfteil, Vorderteil; Anfang”; HED H: 187vd. “*haršar* (n.)” “head”; HHw: 44 “*haršar/harš(ša)n-*” “Kopf, Person”; MHH: 185a “(<) *haršan(a)-/haršani*” “baş, kafa, şahıs”; 185b “*haršar*” “kafa, baş” “*halkiyaš haršar*” “başak”.

⁶²¹ HW: 242a “Bein(?), Schenkel(?), Lende(?)”; HHw: 193 “Keule (Körperteil), Schenkel(?); vgl. Luw. ^(UZU)*ualli*”; MHH: 781a “^(UZU)(u)*ualla-/ualli-/ula*” “uyluk, bud; uyluk şeklinde kazık?, destek?”; EDHIL: 943.

⁶²² Alp 1957: 27.

⁶²³ HEG A-K: 463 “Besänftigung, Beruhigungsmittel”; HW: 95a “Besänftigung(?)” oder “Erquickung(?), Lekkerbissen(?)”; HED K: 19 “*kal(l)aktar, galaktar* (n.)” “soothing substance, balm, nutriment”; MHH: 299a “*galaktar/kallaktar/kalaktar/galattar*” “teskin

vermektedir⁶²⁴. *galaktar*, *gala(n)k-/kala(n)k-* “hoşnut etmek”⁶²⁵ fiilinin *-atar* suffiksi ile oluşturulmuş verbal substantive şeklidir⁶²⁶.

Satır 18’de geçen *ga-la-an-ga-za e-eš* “yatıştırılmış ol” şeklinde çevrilen söz grubunda *galangaza*, *gala(n)k-* fiilinin partizipi *galankant-/galankat-*’ın Sg.Nom. hali olup bu yapıda “nasal indirgeme” bulunmaktadır⁶²⁷. Buradaki geçişli fiilin partizip hali *eš-* “olmak”⁶²⁸ fiili ile beraber pasif bir anlam ifade etmektedir⁶²⁹.

pár-ḥu-e-na-aš: *parḥuena-/parḥuina-* “bir tür tahıl” anlamlarındaki sözcük⁶³⁰ Sg.Nom.c haldedir. *parḥuena-* metinlerde tahılların tohumunu ifade eden kelimelerle geçmektedir⁶³¹. Ertem, *parḥuena-*’yı ekmeği yapılan, *galaktar-*’ı bol olan buğday ya da arpa türü bir bitki olabileceğini önermiştir⁶³².

---

etme?, yatıştırma?, yatıştırıcı bir içki?, uyku verici bir madde?, teskin edici madde?, afyon?”; EDHIL: 428 “soothing substance, (opium) poppy(?)”.

⁶²⁴ HEG A-K: 463; HED K: 19;

⁶²⁵ HED K: 18.

⁶²⁶ HEG A-K: 463.

⁶²⁷ HEG A-K: 463 “Nasalreduktion”; HED K: 19 “nasal infixation”.

⁶²⁸ Bkz. sayfa 43.

⁶²⁹ Dinçol 1970: 97; Hoffner-Melchert 2008: 339.

⁶³⁰ CHD P: 148b vd.“a kind of grain”; EHG: 43b “sweet plant product(?)”; HW: 160a “Getränk(??)” oder “süßes pflanzliches Produkt(?)”; HHw: 122 “eine Art Getreide”; MHH: 516b vd. “tatlı bir içki, meyve suyu, nektar”; HED PA: 122vd. ““(cereal) fermentation matter, brew material; fermented concoction, brew, malt liquor”.

⁶³¹ Ertem 1974: 23.

⁶³² Ertem 1974: 25.

ay.III 16

ar-li-pa: *arlip(a)*- “bir uzuv” anlamına gelen kelime⁶³³ Pl.N.-Akk.n. haldedir⁶³⁴.

ay.III 19

mu-ga-a-an-za e-eš “kımıldı/harekete geç”⁶³⁵ şeklinde tercüme edilen birleşik fiil yapısında, *mugai*- “dua etmek, yakarmak” anlamlarında olup⁶³⁶ (MH/NS) *muganza*-, kelimenin partizipi *mugant-*’ın Sg.Nom.c. halidir. Kelimenin türevleri verbal substantiv hali olan *mugāuār* “ayinde kullanılan malzemeler” ve *-eššar* suffiksi ile oluşturulan *mūkēššar* “yakarma, dua, ayin” manasındaki sözcüklerdir⁶³⁷. Akadça okunuşu *TAZZIMTU*’dur⁶³⁸.

---

⁶³³ HW² A: 313a “*arlip-*” “braucht kein Körperteil zu sein; sicher nicht Penis(?)”; HEG A-K: 61 “*arlip*” “ein Körperteil; Penis(?)”; HED A: 151 “*arlip(a)*” “thigh(s)”; HW: 338b “*arlip*” “Körperteil (Penis(?)”); HHw: 22 “ein Körperteil, Oberschenkel?”; MHH: 55a “bir uzuv; kalça kemiği; dimdik duran”.

⁶³⁴ HW² A: 313a.

⁶³⁵ Fiilin “kımıldıtmak, hareket ettirmek, bir işe başlatmak” anlamları için bkz. Arıkan 1995: 41.

⁶³⁶ CHD L-N: 319b vd. “to invoke, evoke, entreat”; HW: 144b “beten, bitten, anflehen”; Med. “sich erbitten lassen”; HHw: 107 “beten, bitten, anflehen, beschwören”; (MP) “sich bitten lassen”; HED M: 177vd. “implore, pray (to), beseech, entreat, invoke (deities, rarely mortals); summon up, evoke (deities, revenants); treat (ritually) by prayer”; MHH: 456a vd. “(büyü vasıtasıyla bir tanrıyı) yardıma çağırarak, istemek, rica etmek, yalvarmak, dua etmek”; EDHIL: 585vd. “*mūgae-*” “to invoke, to evoke, to entreat”; ayrıntılı bilgi için bkz. Arıkan 1995: 40vd.; Melchert 2010: 207-215; Czyzewska 2012: 60vd.

⁶³⁷ EDHIL: 586.

⁶³⁸ CAD T: 302b vd.

ay.III 20

ḥa-aš-šu-uš ḥa-an-za-aš-šu-uš: *ḥašša ḥanzašša* “erkek veya kız torun, tüm gelecek nesiller” anlamında⁶³⁹ her iki kelime de Pl.Akk.c. haldedir. *ḥašša-* “torun”, *ḥanzašša-* ise “ikinci nesil, evlat” anlamını ifade etmektedir. Bu sözcükler *ḥaš(š)-* “doğurmak, yaratmak” fiil kökünden türetilmişlerdir⁶⁴⁰.

ay.III 21

ta-lu-ga-uš: *daluki-* “uzun” anlamına gelen sıfat⁶⁴¹ (MH/MS) Pl.Akk.c. haldedir. Sumerce okunuşu GÍD.DA’dır⁶⁴².

ay.IV 3

ḪUL-lu-ya-ta-ar: ḪUL Sumerce “fena, kötü, fenalık” anlamlarına gelen sıfattır⁶⁴³. Sözcük *-atar* suffiksi (*idaluḫatar*) ile soyut bir anlam kazanmıştır. Hititçe okunuşu *idalu-*⁶⁴⁴, Akadça okunuşu *LUMNU*⁶⁴⁵, *MAŠKU*⁶⁴⁶, dur.

⁶³⁹ Ünal 2016: 171b; HEG A-K: 195 “Enkel (und) Urenkel”; HW² H: 397b “Enkel (und) Urenkel”; HW: 62a “Enkel und Urenkel(?)”; HED H: 224vd. “progeny of progeny, all (future) generations”; HHw: 45 “Enkel (und) Urenkel”.

⁶⁴⁰ HED H: 227; EDHIL: 319.

⁶⁴¹ HW: 206b “lang”, 457a “lang”; HHw: 161vd. “(selten daluka-)” “lang”; MHH: 673b “uzun”; EDHIL: 819vd. “*taluki-/talugai-*” “long”.

⁶⁴² HZL: 320, işaret 339 s. 262; HW: 206; MHH: 673a.

⁶⁴³ HZL:325, işaret 290 s.235; HW: 276b “schlecht, böse”; HHw: 232 “schlecht, böse, Böses”.

⁶⁴⁴ HEG A-K: 442vd.; HED I: 487vd.; HW: 93a vd.; HHw: 68; MHH: 285b vd.; EDHIL: 420 vd.

⁶⁴⁵ CAD L: 247b.; HW: 276b.

⁶⁴⁶ CAD M: 324b; EDHIL: 420.

ay.IV 6

iş-hu-a-i: *işhuu(a)(i)/iṣhui-* “serpmek, dökmek” anlamlarındaki fiil⁶⁴⁷ (NS) Prs.Sg.3. haldedir. Türevleri, *-eššar* abstrakt isim yapan ek ile oluşturulmuş *iṣhuēššar-* “yığın, yiyecek deposu” ve *iṣhuuanna/i-* “fırlatmak” kelimeleridir.⁶⁴⁸

ay.IV 7

kar-di-mi-ya-az: *kartimmiyatt-* “öfke” anlamına gelen sözcük Sg.Nom.c. halde olup *kartimmiya-*⁶⁴⁹ “öfkelenmek” fiiline *-att* suffiksi getirilerek isim yapılmıştır⁶⁵⁰. Türevleri partizipi/sıfat olan *kartimmiyaquant-* “öfkeli, kızgın”, *-eš* suffiksi ile oluşturulan *kartimmiēšš-* “öfkeli olmak”, *-nu* suffiksi ile yapılan *kartimmi(ya)nu-* “öfkelenmek”, *-ahḥ* suffiksi ile *kardimmiyahḥ-* “öfkelenmek” anlamlarındaki kelimelerdir⁶⁵¹. *kartimmiya-*, “kalp” anlamına gelen *kir(ti)/kart(i)-* kelimesi ile ilişkilendirilebilir⁶⁵². Sumerce okunuşu TUKU.TUKU’dur.

⁶⁴⁷ EDHIL: 396vd., HEG A-K: 393 “*iṣhuu(a)-*” “schütten, hinwerfen”; HED I: 404vd. “*iṣhuu(a)(i)-*” “shed, throw, scatter, pour”; HW: 87a “*iṣhuu(a)-*” “schütten; hinwerfen”; HHw: 64 “*iṣhu-* (II), *iṣhuu(a)-* (II, selten I und MP), *iṣhuu(ai)-* (MP)” “schütten, hinwerfen”; MHH: 271b “*iṣhuu(a)/iṣhuu(ai)-*” “dökmek serpmek, sermek, boşaltmak, fırlatmak”.

⁶⁴⁸ EDHIL: 293.

⁶⁴⁹ HED K: 110vd.; EDHIL: 456vd.; HEG A-K: 524vd. “zürnen, grollen”; HW: 103b “zürnen, grollen”; HHw: 75 “zürnen, grollen”; MHH: 324a vd. “kızmak, öfkelenmek, gazaba gelmek, hiddetlenmek”.

⁶⁵⁰ Dinçol 1970: 59.

⁶⁵¹ EDHIL: 456; Kapelus 2009: 235.

⁶⁵² HED K: 112; EDHIL: 457vd; ayrıca bkz. Kapelus 2009: 235.

ay.IV 8

ša-a-u-ua-ar: *šāuāar/šarauāar*⁶⁵³ “öfke, kızgınlık” sözcüğü *šāi-* “kızmak”⁶⁵⁴ fiilinin (OH/MS) verb.subst. Sg.N.-Akk.n halidir⁶⁵⁵.

kar-pi-iš: *karpi-* “gazap” anlamalarında olan sözcük⁶⁵⁶ Sg.Nom.c. haldedir. Kelimenin denomin. şekli *karpiya-* “öfkelenmek, sinirlenmek” fiili, sıfat şekli ise *-(a)nt* suffiksi ile oluşturulmuş *karpiyaūant-* “kızgın, sinirli” sözcüğüdür⁶⁵⁷. Ayrıca *-ala* soneki ile türetilen *karpiūāla-* “kızgın, öfkeli” ile *-eš* sonekiyle fiil yapılan *karpēšš-* “sinirli olmak” anlamında türevleri de mevcuttur⁶⁵⁸.

ua-ar-ša-ma-aš: ^(GİŠ)*uaršam(m)a-* “yonga” anlamındaki sözcük⁶⁵⁹ Sg.Nom.c. haldedir. Bu sözcüğün *ur-/uar-* “yanmak” fiili ile bağlantılı olması olasıdır⁶⁶⁰.

⁶⁵³ CHD Š: 315vd.; MHH: 623b; HW: 188b “Groll, Zorn”; HHw: 147 “Groll, Zorn”.

⁶⁵⁴ Bkz. sayfa 90.

⁶⁵⁵ CHD Š: 315vd.

⁶⁵⁶ HEG A-K: 515vd. “Groll, Zorn”; HW: 102a “Groll, Zorn, Wut”; HED K: 98 “wrath, anger, fury”; HHw: 74 “Grolli, Zorn, Wut”; MHH: 320a “öfke, kızgınlık, gazap”; EDHIL: 452 “wrath, anger, fury”.

⁶⁵⁷ HHw: 74.

⁶⁵⁸ EDHIL: 452.

⁶⁵⁹ HW: 247a “Stroh(?)”; HHw: 197 “Feuerholz?, Stroh?”; MHH: 791a “odun, yakıt odunu, yonga”; EDHIL: 974vd. “(piece of) firewood”.

⁶⁶⁰ EDHIL: 975.

kar-ša-an-za e-eš-du “kesilmiş olsun” şeklinde tercüme edilen birleşik fiil formunda, *karš-/karšiya-* “kesmek” anlamına gelen fiil⁶⁶¹ partizipi *karšant-*’ın Sg.Nom.c. halidir. Fiilin *karšiya-* şeklinin sadece Hitit kanun metinlerinde kullanıldığı gözlenmiştir⁶⁶².

ay.IV 10

ua-ar-nu-ua-an-za e-eš-du “yakılmış olsun” şeklinde çevirisi yapılabilir. *uarnu-* “yakmak” anlamında olup⁶⁶³ partizipi *uarnuuant-*’ın Sg.Nom.c. halidir. Bu sözcük *uar-/ur-* “yanmak” fiilinden⁶⁶⁴ *-nu* suffiksi eklenerek kausatif şekli türetilmiştir.

ay.IV 13

NINDA.İ.E.DÉ.A “bir nevi yağlı ekmek, helva?” anlamına gelmektedir⁶⁶⁵. Hititçe okunuşu *harzazu-*, Akadça okunuşu *MIRSU*’dur⁶⁶⁶.

---

⁶⁶¹ EDHIL: 454vd.; HEG A-K: 517vd. “abschneiden”; HW: 102a vd. “abschneiden; - verstümmeln, kastrieren; - absondern, trennen; abgrenzen; - versäumen, unterlassen, vernachlässigen; vergessen”; HED K: 100vd. “*kar(a)š-*, *karašš-*, *karšai-*, *karšiya-*” “cut; separate, segregate, sequester; cut off, drop, stop, cancel, withhold, fail to”; HHw: 74 “abschneiden, absondern”; MHH: 320b vd. “kesmek, kesip koparmak, sakat etmek, iğdiş etmek, kısırlaştırmak, ayırmak, sınırlamak, ihmal etmek, bir kenara atmak, boşlamak, savsaklamak, önem vermemek, unutmak; seçmek”.

⁶⁶² EDHIL: 455.

⁶⁶³ HW: 246a “anzünden, in Brand stecken, verbrennen”; HHw: 196 “anzünden, verbrennen”; MHH: 789a “yakmak, ateşe vermek, tutuşturmak”; EDHIL: 924 “to kindle, to set fire to”.

⁶⁶⁴ EDHIL: 923vd.; HW: 244b “brennen, verbrennen”; HHw: 195 “brennen”; MHH: 786a “yanmak, yakmak”.

⁶⁶⁵ HZL: 342, işaret 369 s.278vd.; MHH: 486a; HW: 288b “Fettbrot”; HHw: 250 “Rührkuchen, fetthaltiger Kuchen”.

⁶⁶⁶ HW: 288b.

ay.IV 15

al-pa-an: *alpa-* “bulut” anlamına gelen sözcük⁶⁶⁷ Sg.Akk.c. haldedir. Türevi *alparama-* “bulutlu” manasındaki sıfattır ve Latince *albus* “beyaz” sözcüğü ile ilişkili olduğu söylenebilir⁶⁶⁸. Bu sözcük kaybolan tanrı ile ilgili mitolojik metinlerin yanı sıra ritüellerde ve hastalığın tedavi edilmesi bağlamında ateş büyüünde görülmektedir⁶⁶⁹. Akadça okunuşu *URPU*’dur⁶⁷⁰.

Sözcük 17.satırda, **al-pa-aš-š=a** Sg.Nom.c. halde, *-(y)a* “ve, de/da, dahi” enklitik bağlacı ile geçmektedir.

ay.IV 19

^{GIŠ}**tí-e-pa-aš:** ^{GIŠ}*tipa-* “kap veya kaşık, kepçe(?)” anlamlarındaki sözcük⁶⁷¹ Sg.Nom.c. haldedir.

a-ra-a-iz-zi: *arai-* “durdurmak” anlamındaki fiil⁶⁷² Prs.Sg.3. haldedir. 22.satırda geçen **a-ra-an-te-eš** ise fiilin partizip Pl.Nom.c. halidir.

---

⁶⁶⁷ HW² A: 60a vd. “Wolke”; HEG A-K: 18 “Wolke”; HED A: 37vd. “cloud”; HW: 20a “Wolke”; HHw: 14 “Wolke”; MHH: 19a “bulut; bir hastalık; küçük (TUR)”; EDHIL: 169 “cloud”.

⁶⁶⁸ HED A: 37, 38; EDHIL: 169.

⁶⁶⁹ Francia 2016: 238.

⁶⁷⁰ CAD U: 237b vd.

⁶⁷¹ HW: 224b “ein Gerät; zusammen mit Essgeräten genannt”; HHw: 174 “zusammen mit Essgeräten genannter Gegenstand, Löffel?, Kelle?”; MHH: 718a vd.

⁶⁷² EDHIL: 199vd.; HW² A: 246b vd. “anhalten”; HW: 338a “(Pferd) zum Stehen bringen; - hemmen, zurückhalten”; HHw: 20 “anhalten (transitiv), verhindern”; MHH: 46b vd. “durdurmak, sakinleştirmek, yatıştırmak, dizginleri çekmek; yasaklamak; baskı altında tutmak”.

6.4. Metnin Yorumu

Anadolu kökenli Kayıp Tanrı motifi sadece Aşmunikal'in kaybolan Fırtına Tanrısı ile sınırlı değildir, bu mit dışında;

Kaybolan Güneş Tanrısı (CTH 323)

Kaybolan Tanrı Telipinu (CTH324.1-2-3)

Kaybolan Fırtına Tanrısı (CTH 325)

Harapşili'nin Kayıp Fırtına Tanrısı (CTH 327)

Katip Pirça'nın Kayıp Fırtına Tanrısı (CTH 328)

Kulişişna'nın Kayıp Fırtına Tanrısı (CTH 329)

Lihzina'daki Fırtına Tanrısı (CTH 331)

Anzili ve Zukki'nin Kaybolması (CTH 333)

Ana Tanrıça/ Hanaḥanna'nın Kaybolması (CTH 334)

İnara'nın Kaybolması (CTH 336) gibi versiyonları mevcuttur⁶⁷³. Bu mitosların anlatımını Hutter-Braunser “kıtık zamanı” ve “sağlık zamanı” olarak ikiye ayırmaktadır⁶⁷⁴. Kıtık zamanı tanrının ortadan kaybolması, sağlık zamanı ise tanrının dönüşü ile ilişkilendirilebilir. Ancak Beckman CTH 326-328 numaralı mitosların bereketle ilgili ritüeller olmadığını, Fırtına Tanrısı ve belirli/öne çıkan kişilerin talihsizliklerini ifade ettiklerini belirtmektedir⁶⁷⁵.

Aşmunikal'in kaybolan Fırtına Tanrısı ile ilgili belgenin A ve B kopyalarının Yeni Hitit (M.Ö. 1380-1200), C kopyasının ise Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) dönemine ait

⁶⁷³ Bkz. Daddi-Polvani 1990; Beckman 1993-1997; 566b vd.; Hoffner 1998: 24-29.

⁶⁷⁴ Hutter-Braunser 2011:137

⁶⁷⁵ Beckman 1993-1997: 566b.

olduğu düşünölmektedir⁶⁷⁶. Mitosun başlangıcı ve sonu belge kırık olduğu için okunamamaktadır. Metin Ašmunikal'in Fırtına Tanrısı'nın kızması ile başlamaktadır. Bu noktada tanrının neden kızmış olabileceğine dair bazı görüşler mevcuttur. Tanrı, Ašmunikal'e muhtemelen kraliçenin işlediği bir kusur sebebi ile kızmış olmalıdır⁶⁷⁷. Bu kusur kral ve kraliçenin kardeş evliliği yapmış olma ihtimalleri olup Dinçol'a göre halk arasında kraliçenin günahkar olduğu kanısını ortaya çıkarmış olmalıdır⁶⁷⁸. Neticede tanrı kızıp/küsüp evini terkeder veya gizemli bir şekilde ortadan kaybolur⁶⁷⁹. Tanrının ortadan kaybolması, bolluk ve bereketi de beraberinde götürmesi ile sonuçlanmıştır. Klengel ise tanrının Ašmunikal'e kütle ilgili bir hatadan dolayı kızmış olabileceğini öne sürmektedir⁶⁸⁰.

Mitolojik öykülerin, efsanelerin ortaya çıkma sebepleri toplumların kaderini büyük ölçüde etkileyen olaylar ile ilişkilidir. İnsanların bu olayları doğaüstü, gizemli ögelerle abartması sonucu mitolojik hikayeler oluşur. Burada mitolojik metnin kaynağı ise kuraklık veya Hatti ülkesini olumsuz etkileyen benzer doğal afetler olmalıdır⁶⁸¹. Yani toplumun tabiat kaynaklı bir felaketle karşı karşıya kalmış olduğu anlaşılabilir. Ayrıca bu mitosu Hitit tarihi olayları ile senkronize etmek gerekirse, ürünleri talan edip götürmeleri nedeniyle bu kıtlığın sebebi Kaška saldırıları dahi olabilir. Ancak metnin içeriğinden de anlaşıldığı gibi kayıp tanrı Ašmunikal'in tanrısıdır, dolayısıyla tanrı kraliçe Ašmunikal yüzünden ülkeyi terk edip kıtlığa mahkum etmiştir. Fakat genelde bu mitoslarda en çok

---

⁶⁷⁶ Hutter-Braunsar 2011: 137.

⁶⁷⁷ Otten 1966: 137; Arıkan 1995: 11.

⁶⁷⁸ Dinçol 1982: 35.

⁶⁷⁹ Kapelus 2009: 234.

⁶⁸⁰ Klengel 1999: 121.

⁶⁸¹ de Martino 2013: 418.

bilinen sebepler tanrı kültürünün çeşitli şekillerde ve büyük oranda ihmal edilmesidir⁶⁸². Tanrıların öfkesinin nedeni ihmal edilen kültürdeki kirliliğe bağlı olup sadece büyü ile temizlik sağlanabilmektedir. Bunun yanı sıra otoritesini tanrılardan alan kralın toplumda hiyerarşik düzeni sağlayıp, başrahip sıfatı ile de dini merasimleri yönetmesi gerekmektedir. Var olan bu uyumun bozulması da küsen tanrıların kızıp gitmesine neden olmaktadır⁶⁸³.

Metin tanrının ayakkabılarını ters giymesi, kendi etrafında dönmesi ve bulunduğu yeri terketmesi ile devam eder. Sergilenen bu davranış tanrının öfkesini/negatif duygularını kontrol edemediğinin ve ne kadar sınırlı olduğunun bir belirtisidir⁶⁸⁴. Kapelus, mitlerdeki tanrıların çabuk öfkelenmeye eğilimli olmalarından dolayı onları, en ufak bir itiraz veya aykırılıkla karşılaştıklarında dürtüsel tepki veren, oldukça basit şiddet yanlısı yaratıklar olarak kabul etmektedir⁶⁸⁵. Kaybolan Tanrı Telipunu mitosu, Anzili ve Zukki mitosu ve Aşmunikal'in Kayıp Fırtına Tanrısı mitosunda kızgın tanrı benzer şekilde tepki vermektedir; sağ ayağına sol ayakkabıyı sol ayağına ise sağ ayakkabıyı giyer ve kendi etrafında döner⁶⁸⁶.

Daha sonra sisin pencereleri, dumanın çatı kirişlerini tutması ve sunağın muhtemelen bu duman ve sisten boğulması konu edilir. Bunlarla beraber meşalelerin, koyunların, sığırların da boğulduğu belirtilmektedir. Kırık olmasına rağmen Telipunu mitosu ile tamamlandığında insanların ve tanrıların açlıktan öldüğü ve tanrıların yiyecek ve içeceklere karşı bir tatminsizlik⁶⁸⁷ içinde olmaları söz konusudur. Diğer metinlerde bu

---

⁶⁸² Kapelus 2009: 236.

⁶⁸³ Kapelus 2009: 239.

⁶⁸⁴ Kapelus 2009: 236.

⁶⁸⁵ Kapelus 2009: 238.

⁶⁸⁶ Kapelus 2009: 236.

⁶⁸⁷ Hoffner 1998: 15.

anormallikler çeşitli şekillerde görülmektedir. Hayat durur, dereler ve bitkiler kurur, verimlilik ve yeniden doğuş/canlanma kaybolur; bütün dünya (evler, pencereler) sis ve karanlıkla kaplanır; gökyüzü kendini yok eder ve evlerindeki insanlarla birlikte tapınaklarındaki tanrılar boğulurlar⁶⁸⁸. Tüm dünyanın işleyişini etkileyen bu kargaşa ortamının son bulması için tanrının bulunması gerekmektedir. Hatti ülkesinde meydana gelen bu felaketler tanrının ortadan kaybolmasının sonuçları olarak düşünülmelidir⁶⁸⁹. Bolluk ve bereketi götüren kayıp tanrının neden gittiği çeşitli büyü ve sorularla anlaşılmaya⁶⁹⁰ ve yatıştırma ve çağırma ritüelleriyle tanrı geri getirilmeye çalışılır⁶⁹¹. İşlenen metin kırık olduğu için tanrının geri getirilmesine dair yapılan büyüler ve eylemlere Aşmunikal'in kaybolan Fırtına Tanrısı ile ilgili metinde rastlanmamaktadır.

Metnin ilgili satırında “İskemleye oturdu” cümlesinden ve devamından anlaşıldığına göre kaybolan tanrı geri dönmüştür. Çünkü ilerleyen satırlarda sunağın ve üzerindeki tanrıların (heykellerinin), ocaktaki odunların, ağıldaki koyunlar ve ahırdaki sığırların tekrar uyum içinde oldukları yani eski hallerine döndükleri anlatılmaktadır. Daha sonra bu normalliği vurgulamak için yedikçe ve içtikçe tatmin olmayan tanrıların da açlıklarının ve susuzluklarının giderildiği anlatılmaktadır. Bu mitin diğer versiyonlarında tanrının bulunması ile ilgili, Tanrıça Hanaḥanna'nın özel elçisi/habercisi olan bir arıyı göndermesi, arının birçok yeri arayışı sırasında kayıp tanrıyı kırdı veya Liḥzina kentinin yakınlarında bir ormanda uyurken bulup onu sokarak uyandırması anlatılır⁶⁹².

---

⁶⁸⁸ Kapelus 2009: 237.

⁶⁸⁹ Kapelus 2009: 236.

⁶⁹⁰ Kapelus 2009: 236.

⁶⁹¹ de Martino 2013: 418.

⁶⁹² Kapelus 2009: 237.

Metin sunak masasının önünde bulunan kuzu derisinden bir çantanın içinde (kuzunun hoş haberi, Fırtına Tanrısı'nın huzurunda kral ve kraliçe için hoş haber, sağ uyluk, *galaktar-* ve *parhuena-*) olanların sıralanması ile devam etmektedir. Burada evine dönen tanrının tekrar bolluk ve bereketi de alıp kızıp gitmemesi için sunulan armağanların sıralandığı düşünülebilir. Sonrasında kral, kraliçe Aşmunikal, onların çocukları ve gelecek nesilleri için uzun ömürler verilmesi şeklinde iyi dileklerde bulunmaktadır.

Metnin arka yüzü kırık olmasına rağmen öfke, kırgınlık, gazap ve kötü sözlerin dışarıda olması gerektiği vurgulanmaktadır. Devamında tanrıya yağlı ekme sunulur. Bu yukarıda da değinilen ihmal edilen tanrı kültünün telafi edilmesi ile ilgili olabilir. Kötü bir bulutun gelmesi ve daha sonra gitmesinden bahsedilir. Ayrıca anlaşıldığına göre tencere ve kaşık ile bir benzetme yapılmakta ve tanrının gazabının da kaşığın tencereyi durdurduğu gibi durdurulması gerektiği anlatılmaktadır.

7. CTH 222.91 “ARNUĞANDA VE AŞMUNİKAL’İN KADIN TAPINAK
HİZMETÇİSİ KUĞATALLA’YA TOPRAK BAĞIŞI” (LS I)

7.1. KBo 5.7⁶⁹³ Transkripsiyon

ük.

1 [^{NA4}KIŞIB ŞA *ta-bar-na* ^m*Ar-nu-ğa-an-ta*] LUGAL.GAL ʾÚʾ ŞA ^f*Aş-mu-ni-kal*
[MUNUS.LUGAL.GAL]

öy.

2 [É x LÚ ^m(...)x-*a-na-aş-du-uő* ^m*U-ru-ğa-an-ta-z[i]-t[i-iş*
3 [^m-*a*]n?-*na-an-ni*<-iş> II MUNUS ^f*Ha-ağ-ğar-ti-iş* ʾfʾ[
4 [ ]X SAG.DU É ^m*Pit-ta-a-an-za* III LÚ ^m*Pi[t-ta-a-an-za-aş*
5 [ ] SAG.DU I GU₄.APIN.LÁ I LÚ ^m*Mar-la-a-ni-i*ʾ[ő]x-ri
-ya
6 [ ]x *I-NA* MU I.KAM ^m*Hu-u-ğa-za-al-ma* ʾhu-ğa-a-iʾ[-iőʾ] ^m*Ku-*
ğa-la-na-al-la
7 [ ] *an-da* ʾpa-izʾ-z[i] ŞA É ^m*Şu-up-pi-lu-li*]-*u-ma*
LÚDUB.SAR.GIŐ
8 [^m*Şu-up-pi-lu-li*]-*u-ma* LÚDUB.SAR.GIŐ *A-NA* DAM-ŞU *da-a*-ʾiőʾ [ ] *nu-uő-*
şi pé-e-ʾdiʾ

---

⁶⁹³ Trans. için bkz. Riemschneider 1958: 321-381; Rüster-Wilhelm 2012: 231-238.

- 9 [   ]x-^rNU pí-er^r É ^mMar-la-a-ni I LÚ ^mMar-l[a-a-ni-iš   ]
^mHu-^ruh-ḥa-zi^r-ti-iš
- 10 [^m   ]-ḥu-uz-zi-i-iš⁶⁹⁴ I ^{MUNUS}ŠU.GI ^fx[SA]G.DU II GU₄ [   ]
- 11 [MU]NUS II DUMU.MUNUS I DUMU.MUNUS.GAB[A   ]x
^rXX^r NA-AP^r-ŠA-TU^r III GU₄ ŠA [SAG.GÉ]ME.ARAD^{MEŠ}
- 12 [É-ir-ša-aḥ-ḥ]a-an-na-aš II ANŠE.K[UR.RA^{HIA}   ] II^r ka-pu-nu A.ŠÀ
- 13 [   ]x-ru-pa-a[t   ] -*ua*

- 14 [   ]x[   ]x-an-x[   ]x-aš-šu-^ruš^r
- 15 [-t]i-i[š   É-ir-š]a-aḥ-ḥa-an-na-aš IV ka-pu-nu A.ŠÀ
- 16 [-i]š[   ]-a-aš-ḥa-a-ri-ya
- 17 [   ]^rÍD^r[k]a-pu-nu XIII IKU A.ŠÀ ŠA
Ú.SAL^{LIM}
- 18 [   ]^{URU}T[u-   ]x

- 19 [^m   ]x-zi-ti-iš^r dam-pu-u-pí^r-i[š   ] II LÚ^rÁZLAG ^mGul-lu-ut-t[i-iš]⁶⁹⁵
- 20 [^m   ]x-ša-al-^rla^r-aš V MUNUS ^fMa-x[   ]x ^fHu-e-el-la-aš^fx[   ]-šu-uš⁶⁹⁶
- 21 [x+]IV GU₄⁶⁹⁷

- 22 [   ]-šu-uš⁶⁹⁸ I DUMU.NITA.GABA [^m   -a]g-ga-LÚ-iš I MUNUS ^fPít-

⁶⁹⁴ Riemschneider 1958: 345 [... ^f(... -)]ḥu-uz-zi-i-iš.

⁶⁹⁵ Riemschneider 1958: 345 [É ^m ... x LÚ ^m ... ^m ...] x-zi-ti-iš dam-pu-u-pí-i[š ... -i]š^r
LÚ TÚG ^mGul-lu-ut-ti[-iš].

⁶⁹⁶ Riemschneider 1958: 345 ^fP[u- ... -]šu-uš.

⁶⁹⁷ Riemschneider 1958: 345 [... (x+)] 5 GU₄.

⁶⁹⁸ Riemschneider 1958: 345 [É ^m ... x LÚ ^m ... ^m ... -a]š-šu-uš.

ṽti-ya an-ni-iš

23 [^m]A-ri-in-na-zi-ti-ṽiš [LÚ^UMM]EDA ANŠE.KUR.RA^{HIA} ^mA-x[ ]-uš

24 [^m]Mu-u-ya-at-ti-iš VI ṽE-DE-NU-TIM I LÚ^U ^mA-ki-y(a[?](-))

25 [ ]x-ku-i-ti-iš IV SAG.DU ṽi-ya-ar-ya-al-li-i-ṽe-[eš]

---

26 [ ]x É^mŠu-up-pi-lu-li-[u-m]a an-da-an II É^{TU}[^Mx+]III ṽLÚ⁶⁹⁹ IV
[DUMU.NITA]

27 [LÚ^{MEŠ} GIŠ]Š[TU^UKUL I LÚ^UAŠGAB I LÚ^UMMEDA [ANŠE].KUR.RA^{HIA}
LÚ MUNUS DUMU[ ]x[SAG.GÉME].ARAD^{MEŠ700}

28 [ ]ŠÀ.BA I ka-pu-nu III ¹/₂ I[KU A.Š]À I-NA KASKAL^{URU}U-ya-a[ḫ-šu-
pa-an-t]a Z[AG-az]⁷⁰¹

29 [ka-pu]-nu XIV IKU A.ŠÀ ŠA ṽÚ.SAL^{LIM} [x IK]U A.ŠÀ ṽI-NA[?]
KASKAL^{URU}Lu-u[ḫ-ḫu-uš]-ša-an-[di-ya]

30 [KAS]KAL É^{GIŠ}GIGIR KIS[LAḫ]x[^{GIŠ}M]Ú.SAR ṽna-[a]š-t[a
an-d]a VI ^{GIŠ}a-[ ]x⁷⁰²

---

31 [É^mI-ri-it-ti-ya x LÚ^mI-ri-it-ti-ya-aš ^m -r]a-n[i-i]š⁷⁰³ III MUNUS

⁶⁹⁹ Riemschneider 1958: 346 [x+] 4 LÚ

⁷⁰⁰ Riemschneider 1958: 346 [1 DUMU.NITA.GABA x MUNUS x DUMU.MUNUS
ŠU.NIGIN x SAG.DU ŠA^{BA} 2 ^{GIŠ}TU]KUL 1 LÚ^UAŠGAB 1 LÚ^UMMEDA
[ANŠE.K]UR.RA^{HIA} LÚ MUNUS DUMU [DUMU.MUNUS[?] x GU₄ Š]A
[SAG.GEMÉ.]ARAD^{MEŠ}.

⁷⁰¹ Riemschneider 1958: 346 [x GU₄[?] É-ir-ša-aḫ-ḫa-an-na-aš ... x ka-pu-nu A.ŠÀ] ŠA-
BA 1 ka-pu-nu 3 ¹/₂ I[KU A.Š]À I-NA KASKAL^{URU}U-ya-x[... -ká]n Z[AG-az]

⁷⁰² Riemschneider 1958: 346 [...]x É^{GIŠ}GIGIR KISLA[H QA-DU É.IN.NU.DA ...
^{GIŠ}M]Ú.SAR[?] na-aš-t[a an-d]a 6 ^{GIŠ}a[- ...]x.

⁷⁰³ Riemschneider 1958: 346 ... -r]a L[Ú[?] ...].

^fMa-l[i-iš]

32 [ ]x-a[ ]		[SAG].DU [Š]À.BA I LÚ GIŠTUKUL ^m I-r[i-ti ² -y]a-aš
33 [ ]-úr		[ ]x-a na-[ ]-y]a-an-za I DUMU.NITA.GABA
34 [ ]x		[ ]IV ² SAG. 'DU' [ŠA É ^m]I-ri-it-ti-ya
35 [ ](-)pal(-)		[ ]-ri-l[i ² -x]-iš I DUMU. 'MUNUS' ^f Ma-an-na-a IV SAG.DU
36 [ ]		[(x+)]II' ANŠE.GÌR'.NUN.[NA ^{HIA}]
37 [ ]		[x MÁŠ].TUR II ANŠE. 'GÌR'. [NU]N.NA ^{HIA}
38 [ ]		[(x+)]'X'I IKU A.ŠÀ ŠA ^m Ma-ri-ya
39 [ ]		[A.ŠÀ] ták-ša-an-na-aš
40 [ ]		[ ]x-ya-an-na-ni-ya
41 [ ]		[GIŠKIR]I ₆ .GEŠTIN
42 [ ]		[(x+)]XVII IKU A.ŠÀ ŠA ^m Pu-ul-li
43 [ ]		[ ]x-ya-an-te-eš
44 [ ]	x+]II IKU [ ]	[x x-za [X]XI IKU A.ŠÀ ar-zi-ya-aš
45 [ ]	[x 'IKU' [ ]	[x-ya-aš ^{NA4r} hu'-ya-ši-ya-[az ²]

- 46 [ ] 'A'.Š[À]x-ni VI [IKU (I+)] 'IV' gi-pé-eš-[šar
A.Š]À
- 47 [ ]x[ ](x+)]II IKU 'A'.[ŠÀ (x+)]II 'IKU' A.Š[À]⁷⁰⁴
- 48 [ ] [ ]
-
- 49 [ ]kar-še-eš-'ni' II ka-p[u]-n[u]'X'XXVI ½ IK[U]
- 50 [ ]^{GIŠ}KI]RI₆.GEŠTIN ½ [ ]-a-aš-'ka'-[ ]-pi-[ ]x
- 51 [ ]-a]š I-N[A] [ ] [ ] [ ]
-
- 52 [ ]x[ ]^m -L]Ú-i[š]^m'A'-li-iḫ-ḫa-an-ni-iš
- 53 [ ](x+)]IV DUMU.M[UNUS^f]x-zi-iš
- 54 [ ](x+)]I 'IKU' [ ]
- 55 [ ] [ ]
-
- 56 [ ]'A'.[ŠÀ I-NA KASKAL^{URU}Ḫa-a-]t-ti-kán GÙB-la-az VIII ½
IKU 'A.ŠÀ' [ ]x ku-ya-ya-u-ya-'na'-at-ti
- 57 [ ]x I ½ IKU III gi-pé-eš-šar A.ŠÀ' x x-'ri-ya-aš
Š[A^{GIŠ}Š]EN⁷⁰⁵
- 58 [ ]IKU A.ŠÀ [ ]x-an XI ½ IKU A.ŠÀ ŠA [ ]
- 59 [ ](x+)]'VII' ½ IKU V gi-p[é-eš-šar A.ŠÀ] ar-ta-al-la-ni [ ]
- 60 [ ]-a]z I IKU 'A'.Š[À]x-na-aš 'kar-še'-e[š-ni

⁷⁰⁴ Riemschneider 1958: 347 ...]z-a[l²- .... X+] 2 IKU A.[ŠÀ ŠÀ-BA] 2 IKU A.Š[À
...

⁷⁰⁵ Riemschneider 1958: 347 ...]x 1 ½ IKU 3 gi-pé-eš-šar A.ŠÀ x[... -t]i-ri-ya-aš Š[A
... P]ISÀN[?].

ay.

1 [x IKU] ṚA.ŠÀ^{GIŠ}ša-ad-du-ya-aš XIV IKU ú-e-el-lu IV IKU III gi-pé-Ṛeš-šar^Ṛ

^{GIŠ}ṚKIRI₆.G[EŠTIN]

2 [x ka-p]u-nu IV IKU ṚVIII^Ṛ gi-pé-eš-šar ḪUR.SAG GIŠ^{HLA} I-NA^{URU} Ka-a-pa-nu-ya-

an-ta [ ]

3 [É^mM]u-li-ya-zi-ti^{LÚ} E-PI-IŠ TÚG.È.A ḪUR-RI II LÚ^m Mu^Ṛ-l[i-ya-zi-ti-iš

(^{LÚ})ÚMMEDA ANŠE].KUR.RA^{HL}[^A]

4 [III DUMU].NITA^m Ḫu-ut-ra-li-iš^{mDU} U-SIG₅-uš^m Zu-u-up-pal-la-an-ni-iš III

M[UNUS^f]

5 [^fA]n-na-a-aš^f Za-am-Ṛna-ú^Ṛ-ya-aš I DUMU.MUNUS^f P[u^Ṛ-u]z-zi-iš

I DUMU.MUNUS.G[ABA] [^fA-pa^Ṛ-a]z-zu-uš]

6 [1^{LÚ}S]U.GI^m Zi-i^Ṛ-ti-iš XI SAG.[DU] ṚŠA^Ṛ [É^mMu-li-ya-zi-ti]

7 [x k]a-Ṛpu^Ṛ-nu A.ŠÀ II IKU^{GIŠ} KIRI₆.GEŠTIN ḫa-ta-a[n-ti-ya-aš I-N]A^{URU} A-ša-a

É^{HLA}^m Ku-uk-ku-u[š I-NA^{URU} Ḫ]u-ur-ma

8 [x k]a-pu^Ṛ-nu ḪUR.SAG IŠ-TU É MUNUS.LUGAL-kán Ṛšar^Ṛ-r[a-an x IK]U A.ŠÀ

ŠÀ.BA II IKU A.ŠÀ PA-NI [ ]x-ta

9 [x I]KU A.ŠÀ [E]GIR^{GIŠ} TIR II ½ IKU A.ŠÀ IŠ-TU [-n]a-aš-kán ša-ra-a⁷⁰⁶ XII

IKU A.ŠÀ ḪA.LA^m [ ] KISLAḪ

10 [x] ½ IKU^{GIŠ} TIR ŠA LÚ^{GIŠ} TUKUL^{LÚ} KUŠ₇.GUŠKIN x[ ]x I-NA^{URU} Zu-na-

⁷⁰⁶ Katip hatası, šar-ra-an olmalı. Bkz. Riemschneider 1958: 348 dn.107; Wilhelm-Rüster 2012: 234 dn.101.

ú-li-ya ú-e-ši-y[a-u-ya-aš pé]-^re⁻-da-an

11 [EGI]R² ḪUR.SAG *ta-lu-ga-aš-ti* III ME LXXXVIII *gi-pé-eš-šar* DAGAL-ŠU-*ma*
I ME LIII *gi-pé-eš-šar*

---

12 ^rX^rI É^{HLA} XXVI LÚ XVI DUMU.NITA IV DUMU.NITA.GABA XXX MUNUS
XI DUMU.MUNUS II DUMU.MUNUS.GABA I LÚ ŠU.GI I MUNUS ŠU.GI

13 ŠU.NÍGIN XCI SAG.DU ŠA^{BA} VI GIŠ TUKUL II LÚ MUḪALDIM ^rI LÚ ÁZLAG^r
I LÚ E-PI-IŠ TÚG.GÚ.È.A ḪUR-RI I LÚ AŠGAB I ÛMMEDA ANŠE.KUR.RA^{HLA}^r

14 LÚ MUNUS DUMU X GU₄ ŠA SAG.GÉME.ARAD^{MEŠ} X GU₄^{HLA} [É-ir]-^rša-
aḫ^r-ḫa-an-na-aš I ME V UDU^{HLA} II ANŠE.KUR.RA^{HLA}

15 [x] ANŠE.GÌR.NUN.NA^{HLA} XXXVII *ka-pu-nu* II ^rIKU^r [A.ŠÀ x IK]U III *gi-pé-*
eš-šar GIŠ KIRI₆.GEŠTIN ŠÀ.BA II IKU GIŠ KIRI₆.GEŠTIN

16 ^rḫa^r-ta-an-ti-ya-aš III ½ IKU VIII *gi-^rpé^r-eš-[šar ḪUR.SAG]*⁷⁰⁷ III IKU
GIŠ KIRI₆.GEŠTIN XIV IKU Ú.SAL^{LUM}

17 [I+]V *ka-pu-nu*⁷⁰⁸ IV IKU VIII *gi-pé-eš-šar* ^rḪUR^r. [SAG III[?] T]A-PAL É^{HLA} III
KISLA[Ḫ] ^rQA-DU^r É.IN.NU.DA

18 VII URU^{DIDL.HLA} URU *Ua-aš-^rti^r-iš-ša-aš* UR^r[^U] URU *Ú-lu-ya-an-ta-aš* URU^r Šum^r-
ma-an-za-na-aš

19 URU *Ka-a-pa-nu-ya-an-ta-aš* URU *A-š[a-a-aš* URU *Zu-na-ú]-^rli^r-ya-aš* É^m Šu-up-pi-lu-
li-u-ma DUB.SAR.GIŠ ŠA É LÚ MUḪALDIM

---

20 III *ka-pu-nu* XII ½ IKU A.ŠÀ XX^rVIII IKU^r [Ú.SAL^{LU}]^M ^rRI-IT GU₄^{HLA} II ½
IKU III ½ *gi-pé-eš-šar* GIŠ TIR

⁷⁰⁷ Riemschneider 1958: 350 GIŠ TIR[?]].

⁷⁰⁸ Riemschneider 1958: 350 6 *ka-pu-nu*.

- 21 *na-aš-ta an-da* III ME LXXXV GIŠ^{HL.A} [x *ka-pu-n*]^{u709} XV ½ IKU A.ŠÀ *I-NA*
 KASKAL ^{URU}*Ha-at-^rti^r-kán* ^rZAG^r-az
- 22 XXVIII IKU Ú.SAL^{LUM} *RI-IT* GU⁴^{HL.rA} [*IŠ-TU*] ^rÉ^r ^{LÚ}*U-ri-an-ni-kán* ZAG-az *šar-
 ra-an*
- 23 XVIII IKU A.ŠÀ *IŠ-TU* É^D*Hal-^rla-ra-kán* *šar-ra^r-an* II ½ IKU III *gi-pé-eš-šar*
 GIŠ^rTIR
- 24 *na-aš-ta an-da* III ME XXV GIŠ^{HL.rA} I^{NU-TIM^r} É^{HL.A} ŠA É^m*Kar-pa-ni* É^f*Zi-it-ḫa-ri-
 ya ku-it*
- 25 *na-aš-ta a-pé-e-ez šar-ra-an*
-
- 26 VIII IKU A.ŠÀ ŠÀ.BA VI ½ IKU VI *gi-pé-eš-šar* <A.ŠÀ> I IKU V *gi-pé-eš-šar*
 KISLAḪ *QA-DU* ^rÉ^r.IN.NU.DA
- 27 É^m*Ha-an-ta-pi* DUMU.É.GAL ^rUGULA ^{LÚ.MEŠ}UŠ^r.BAR ŠA É *A-BI* ^{DUTU}ŠI *I-NA*
 É^{URU}*Pár-kal-la*
-
- 28 É^m*Ti-ḡa-ta-pa-ra* I ^rLÚ^r ^m*Ti-ḡa-ta-pa-ra* <-aš> I DUMU.NITA ^m*Ha-ru-ḡa-an-du-
 li-iš* I MUNUS ^f*Az-zi-ya-aš*
- 29 ^rII^r DUMU.MUNUS ^f*An-ni-^rit^r-ti-iš* ^f*Ša-an-ta-ḡis-aš* V SAG.DU II GU⁴^{HL.A} XXII
 UDU VI GU⁴.^rAPIN^r.LÁ^{HL.A} *pi-ir-ša-aḡ-ḡa-^ran^r-na-aš*
- 30 [x] UDU. “SÍG+MUNUS” *A-NA* UDU. “SÍG+MUNUS”-^r*ya kat-ta^r-an* II SILA⁴.
 “SÍG+MUNUS” *A-NA* UDU.NITA-*ya kat-ta-an* II SILA⁴.NITA ^rXVIII^r UZ⁶ *A-
 NA* UZ⁶-*ya*
- 31 [*kat-ti*]*a-an* IV MÁŠ.TUR *A-NA* ^rMÁŠ.GAL-*ya^r* *kat-ta-an* I MÁŠ.TUR ŠU.NÍGIN
 XXXVI UDU^{HL.A} I^{NU-TUM} É^{HL.A-TIM} *RI-IT* GU⁴^{HL.A}

⁷⁰⁹ Riemschneider 1958: 350 [... ŠÀ-BA[?]].

32 [I]-NA^{URU} Pár-kal-la I 'IKU Ú.SAL^{LUM} III ½ IKU^{GIŠ} KIRI₆.GEŠTIN na-aš-ta an-
da XL^{GIŠ} HAŠHUR XLII^{GIŠ} HAŠHUR.KUR.RA I-NA^{URU} Ha-an-zu-uš-ra

33 [Š]A 'É^m Ha-an'-ta-pí

---

34 'É^m Pu-ul-li-ya-'an-ni II LÚ^m Pu-ul-li-ya-an-ni-iš^m Aš-ša[r-t]a-aš III

DUMU.NITA^m A-pár-kam-mi-iš^m I-ri-ya-at-ti-i-iš

35 [^m]Ha-pí-lu-uš 'IV MUNUS^f Te-eš-mu-uš^f Zi-dan-du-uš^f Ša-ak-kum-'mi-il'-la<
-aš>^f Hu-li-ya-a-'šu'-ha-ni-iš III DUMU.MUNUS

36 [^f]Ka-pa-aš-'ša-na-an'-ni-iš^f Ka-pur-ti-iš^f Pa-aš-ku-ya-a-aš II^{MUNUS} ŠU.GI^f A-'ar'-
hu-ya-aš-ši-iš^f Tu-ut-tu-ya-ni-iš

37 [X]IV SAG.DU 'IV GU₄^{HI.A} II ANŠE II GU₄ÁB I AMAR.ÁB II GU₄.APIN.LÁ A-
NA GU₄.MAḤ kat-ta-an I AMAR na-aš VI GU₄^{HI.A} X UZ₆ VII MÁŠ.TUR

38 [n]a-aš XVII UZ₆ I^{NU-TUM} É^{HI.A-TIM} GIŠ^{GIŠ} KIRI₆.GEŠTIN^{GIŠ} SE₂₀-ER-DUM^{HI.A}
GIŠ^{GIŠ} PÈŠ^{HI.A} ŠA É^m Pur-li-ša-a-ri

39 [I]-NA^{URU} Ša-ya-nu-ya-an-ta VII ½ IKU^{GIŠ} KIRI₆.GEŠTIN I-NA^{URU} An-tar-la-a
ŠA É^m Ha-an-ta-pí

---

40 [X?+]III É^{HI.A-TUM} XXX LÚ^{MEŠ} XVIII DUMU.NITA IV DUMU.NITA.GABA
XXXV MUNUS 'X'VI[?] DUMU.MUNUS II DUMU.MUNUS.GABA II LÚ^{ŠU.GI}
II^{MUNUS} ŠU.GI

41 [Š]U.NÍGIN I ME X SAG.DU SAG.GÉME.ARAD^{MEŠ} ŠÀ.BA VI[!] LÚ^{MEŠ}
GIŠ^{GIŠ} TUKUL II LÚ^{LÚ} MUḤALDIM 'I' LÚ^{LÚ} ÁZLAG I LÚ^{LÚ} E-PÍ-IŠ GÚ.È.A ḤUR-RI I
LÚ^{LÚ} AŠGAB

42 [(x+)] 'I' ÛMMEDA ANŠE.KUR.RA^{HI.A} LÚ^{LÚ} MUNUS DUMU DUMU.MUNUS
XV GU₄ XXII UDU^{HI.A} II ANŠE^{HI.A} ŠA SAG.GÉME.ARAD^{MEŠ} XXII GU₄ É-ir-ša-
ah-ha-na-aš

- 43 [(x+)] I] ME LVIII UDU^{HLA} II ANŠE.KUR.RA^{HLA} III ANŠE.<GÌR.>NUN.NA^{HLA}
 XL ka-pu-nu XIV ½ IKU A.ŠÀ XXVIII IKU Ú.SAL^{LIM.HLA} RI-IT GU₄^{HLA}
- 44 [(x+)] IV IKU A.ŠÀ ūa-ar-aš-^ršu-^rūa-aš Ú.SAL^{LUM} XIV ½ IKU VI gi-pé-eš-šar
 GIŠKIRI₆.GEŠTIN IV ½ IKU I ½ gi-pé-eš-šar GIŠTIR
- 45 [(x+)] III GIŠMÚ.SAR VI ka-pu-nu IV IKU IV gi-pé-eš-šar ĤUR.SAG^{HLA} VI TA-
 PAL É^{HLA-TUM} III KISLAĤ QA-DU É.IN.NU.DA

- 46 [m]Ar-nu-ūa-an-ta LUGAL.GAL ^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL Û^mDu-
 ut-ħa-li-ya DUMU.LUGAL tu-u-ħu-kán-ti-iš
- 47 [I]Š-ŠU-Ú-MA A-NA ^fKu-ūa-at-ta-al-la^{MUNUS} SUĤUR.LÀ GÉME-ŠU-NU A-NA
 NÍG.BA-ŠU ID-DI-NU
- 48 ^rUR^r-RA-AM ŠE-E-RA-AM ŠA ^fKu-ūa-at-ta-al-la A-NA DUMU^{MEŠ}-ŠU DUMU-
 DUMU^{MEŠ}-ŠU MA-AM-MA-A-AN LA-A I-RA-AG-GUM⁷¹⁰

- 49 ^rA^r-ŪA-AT ta-ba-ar-na^m Ar-nu-ūa-an-ta LUGAL.GAL ^fAš-mu-ni-kal
 MUNUS.LUGAL.GAL Û^mDu-ut-ħa-^rli^r-ya DUMU.LUGAL
- 50 tu-u-ħu-kán-ti-iš ŠA AN.BAR ŠA LA-A NA-A-DI-A-AM ŠA LA-A ŠE-BÉ-RI-IM ŠA
 UŠ-PA-AĤ-ĤU SAG.DU-ŠÚ I-NA-AK-KI-ŠÚ

- 51 ṬUP-PA-AM AN-NI-A-AM I-NA^{URU} Ĥa-at-ti A-NA PA-NI^mDu-ūa-a GAL
 DUMU^{MEŠ}.É.GAL^m Ĥal-pa-zi-ti GAL GEŠTIN
- 52 ^mKa-^rri-ya-zi-ti^r an-tu-u-ūa-sal-li-iš^m Ĥu-ul^l-la GAL^{LÚ.MEŠ} KUŠ₇ ZAG-az^m Tar-ħu-
 mi-ma GAL^{LÚ.MEŠ} KUŠ₇
- 53 ^rGŪB^r-la-[az^m -š/t]a-zi-ti GAL^{LÚ.MEŠ} SIPA ZAG-az^m LUGAL-

⁷¹⁰ 48.satır için bkz. Beckman 1986: 18 dn.26.

D^lLAMMA GAL L^ú.MEŠSIPA GÙB-la-az

54 ^mNe-ri-i[k-ka-i-li] L^úSUKKAL ^mNu-un-zi-ti UGULA LXX 'ŠA'

DUMU^{MEŠ}.É.GAL^{TIM} LUGAL

55 ^mI-na-ar L^úDUB.SAR IŠ-ṬUR

7.2. KBo 5.7 Çeviri

ük.

1 Büyük kral [*tabarna* Arnuḫanta] ve [Büyük kraliçe] Ašmunikal[’in mührü]

öy.

2 [Ev/mülk ... adam ... [... -]anašdu⁷¹¹, Uruḫantaz[i]t[i ...]

3 [... -a]nnani⁷¹² 2 kadın: Ḫaḫḫarti, [...]

4 [...] Pittanza’nın mülkü(nden) 10 kişi, 3 adam: Pi[ttanza ...]

5 [...] kişi, 1 çift sığırı, 1 adam: Marlani [...] ...

6 [...] ... bir yıl içinde/birinci yılda Ḫuḫazalma ...[...]⁷¹³. Kuḫalanalla

7 [...] içeri gide[r]. Tahta tablet katibi [Šuppiluli]uma[’nın mülkü]

8 Tahta tablet katibi [... Šuppiluli]uma karısını yerleştirdi. [...]ve ona (o) yere/de [...]

⁷¹¹ Erkek şahıs adına ait.

⁷¹² Kadın şahıs adına ait.

⁷¹³ ḫu-ḫa-a-i-iš? “koştu/yürüdü/gitti” bkz. Wilhelm-Rüster 2012: 231.

9 [...] ... verdiler. Marlani'nin mülkü; 1 adam: Marl[ani ...], Huhhaziti

10 [...]-huzzi⁷¹⁴, 1 yaşlı kadın, ... [... k]işi, 2 sığır [...]

11 [... ka]dın, 2 kız çocuk, 1 kız süt çocuğu/kız beb[ek ...] ... 20 kişi/insan.

Hizmetçilerin 3 sığırı

12 [Tımar hizmet]ine ait 2 a[t, ...], 2 kapunu- tarla

13 [...] ... [...] ...

---

14 [...] ... [...] ... [...] ...

15 [...] ... [... tımar] hizmetine ait 4 kapunu- tarla

16 [...] [...] ...

17 [...] nehir [... k]apunu- 13 IKU tarla, çayırın (yanında?).

18 [...] T[u- ...] kenti(nde) ...

---

19 [...]-ziti⁷¹⁵ barba[r ...] 2 çamaşırcı, Gullutt[i ...]

20 [...]-şalla 5 kadın: Ma-⁷¹⁶ ... [...], Huella, [...]-şu⁷¹⁷

21 [...] 4 sığır

---

22 [...] ... 1 erkek süt çocuğu/erkek bebek,; [... -a]ggaziti⁷¹⁸, 1 kadın: Pittiyanni

23 [...] Arinnaziti at [bakı]cısı/tavlacı A... [...]

24 [...] Muḫatti, 6 yalnız yaşayan kişi, 1 adam: Akiya-

---

⁷¹⁴ Riemschneider 1958: 345 “[... ^f(... -)]hu-uz-zi-i-iš”; Wilhelm-Rüster 2012: 231 “[... ^m ...]-hu-uz-zi-i-iš”.

⁷¹⁵ Erkek şahıs adına ait.

⁷¹⁶ Kadın şahıs adına ait.

⁷¹⁷ Kadın şahıs adına ait.

⁷¹⁸ Erkek şahıs adına ait.

25 [...] ... 4 kişi, arazi hissesi ile ilgili [...]

---

26 [...] Šuppiluli[uma]'nın mülkü içinde 2 mül[k ...]3 adam, 4 [erkek çocuk]

27 [... za]naatkarlar, 1 deri işçisi, 1 [at] bakıcısı/tavlacı, adam(lar), kadın(lar),
çocuk(lar) [...] ... [... hizmet]çiler

28 [...] bundan Uḫ[aḫšupant]a kentine sa[ğdan] (giden) yolda 1 kapunu- 3 buçuk I[KU
tar]la

29 Lu[hḫuṣ]an[diya] kentine (giden) yolda çayırın (yanında) [... kapu]nu- 14 IKU tarla,
[... IK]U tarla

30 [... yo], ev, araba, harman [yeri ...] ... [... ba]hçe/bostan [için]de 6 [...] ...

---

31 [İrittiya'nın mülkü; ... adam: İrittiya, ..., -r]a[ni]⁷¹⁹; 3 kadın: Mal[i],

32 [...] ... [...] [... kişi [bu]ndan 1 zanaatkar: İr[itiy]a

33 [...] ... [...] ... 1 erkek süt çocuğu/erkek
bebek

34 [...] ... İrittiya['nın mülkünden] [...] 4² kişi

---

35 [...] ... [...] ... 1 kız çocuk: Manna, 4 kişi

36 [...] [...]2 kat[ır]

37 [...] [... oğ]lak, 2 ka[tı]r

38 [...] [...] Mariya'nın (mülkünden) 11 IKU tarla

39 [...] [...] düzlük [tarla/ova]

40 [...] [...] ...

41 [...] [... b]ağ

---

⁷¹⁹ Erkek şahıs adına ait.

42 [...]

43 [...]

Pulli'nin (mülkünden) [...]17 IKU tarla
[...] ...

44 [...]2 IKU [...] ... [2]1 IKU tarla, ekili tarla(dan)

45 [...] ... IKU [...] ... kült taşı[ndan]

46 [...] tarl[a ...] ... 6 [IKU ...]4 *gipeš[šar tarl]a*

47 [...] ... [...]2 IKU ta[rla, ...]2 IKU tarl[a]

48 [...] [...]

49 [...] ayrılmış 2 *kap[u]n[u- ...]* 36 buçuk IK[U ...]

50 [... b]ağ yarım [...] ... [...] ... [...] ...

51 [...] ... -de/-da[...] [...]

52 [...] ... [... -zi]ti⁷²⁰ [...] Aliḫḫanni

53 [...]4 k[ız] çocuk: [...]-zi⁷²¹

54 [...]1 IKU [...]

55 [...]

56 [Ḫa]ttuša'ya soldan (giden) [yolda ...] ta[rla, 8 buçuk IKU tarla [...] ...

kuḫayaḫanatt-⁷²²

57 [...] ... 1 buçuk IKU 3 *gipeššar tarla* ... su yolunun

⁷²⁰ Erkek şahıs adına ait.

⁷²¹ Kadın şahıs adına ait.

⁷²² Luvice, anlamı bilinmiyor. Bkz. Wilhelm-Rüster 2012: 252.

58 [...] IKU tarla [...] ... 11 buçuk IKU tarla [...]'nın

59 [...] 7 buçuk IKU 5 gip[eššar tarla] *artallani* [...]

60 [...] 1 IKU tar[la ...] ... ayrı[lmış ...]

61 [...] ... [...]

---

ay.

1 [... IKU] tarla (ile) *šadduua*- bitkisi, 14 IKU çayır, 4 IKU 3 *gipeššar* ba[ğ ...],

2 [... *kapunu*- 4 IKU 8 *gipeššar* dağ(lık arazi ile) Kapanuanta kentindeki ağaçlar [...].

---

3 [M]uliyaziti[’nin mülkü], Hurri gömleği imalatçısı⁷²³: 2 adam: Muli[yaziti ve ... a]t [bakıcıları;]

4 [3] erkek [çocuk]: Hıtrali, Tarhuuāšu⁷²⁴, Zuppalani; 3 k[adın ...],

5 [Anna, Zamnauiya; 1 kız çocuğu: Puzzi; 1 kız süt çocuğu (kız bebek): Apaz[zu; ...]

6 [1 yaşlı [adam]: Ziti; [Muliyaziti’nin mülkünden] 11 ki[şi]⁷²⁵.

---

7 [... *kapunu*- tarla, 2 IKU bağ ile Aša kentindeki ku[rak arazi]; Kukku’nun mülkü ... [H]urma kent[inde]

8 [... *kapunu*- dağ(lık arazi), kraliçe mülkünden ayrılmış; ... IKU tarla, bundan 2 IKU tarla ... önünde [...],

9 ormanın arkasında [...] IKU tarla, 2 buçuk IKU tarla [...]dan ayrılmış, [... ’nin] payı (olarak) 12 IKU tarla, (bir) tahıl ambarı,

---

⁷²³ Rüster-Wilhelm 2012: 235 “des Herstellers hurritischer Hemden”.

⁷²⁴ Laroche 1966: 178 N° 1278 “^mDU-SIG₅-uš”.

⁷²⁵ Metin: SAG.DU “baş, kafa”.

10 [...] yarım IKU zanaatkarın ormanı, altın saray görevlisinin [...] Zinauliya kentindeki otlak yeri

11 [dağ(lık arazinin) arkasında, 388 *gipeššar* uzunluğunda, onun genişliği ise 153 *gipeššar*'(dır).

---

12 11 mülk; 26 adam, 16 erkek çocuk, 4 erkek süt çocuğu /erkek bebek, 30 kadın, 11 kız çocuk, 2 kız süt çocuğu/kız bebek, 1 yaşlı adam, 1 yaşlı kadın.

13 Toplam 91 kişi, bunlardan 6 zanaatkar, 2 aşçı, 1 çamaşırıcı, 1 Hurri gömleği imalatçısı⁷²⁶, 1 deri işçisi, 1 at bakıcısı/tavlacı⁷²⁷

14 erkek(ler), kadın(lar) (ve) çocuk(lar). Hizmetçilerin 10 sığırı, tımar hizmetine ait 10 sığır, 105 koyun, 2 at,

15 [...] katır. 37 *kapunu*- 2 IKU tar[la ... IK]U 3 *gipeššar* bağ, bundan 2 IKU bağ

16 ile kurak arazi; 3 buçuk IKU 8 *gipeš[šar dağ(lık arazi)]*; 3 IKU bağ; 14 IKU çayır.

17 6 *kapunu*- 4 IKU 8 *gipeššar* [dağlık(arazi); 3] çift mülk: 3 harman yeri ile samanlık.

18 7 yerleşim yeri: Uaštišša, [...], Uluḫanta, Šummanzana,

19 Kapanuḫanta, Aš[a, Zinaul]iya; aşçı evinin tahta tablet katibi Šuppiluliuma'nın mülkü.

---

20 3 *kapunu*- 12 buçuk IKU tarla. Sığır otlığı (olarak) 28 IKU [çayır]. 2 buçuk IKU 3 ½ *gipeššar* orman,

21 içinde 385 ağaç; Ḫattuša'ya sağdan (giden) yolda [... *kapun*]u- 15 buçuk IKU tarla.

22 Sığır otlığı (olarak) 28 IKU çayır; *uriyanni*- adamı'nın mülkün[den] sağ tarafı ayrılmış.

---

⁷²⁶ CAD E: 239a “LÚ E-PI-İŠ TUG.GÚ.È.A Hur-ri” “maker of Hurrian cloaks”.

⁷²⁷ Metin çoğul: I ÜMMEDA ANŠE.KUR.RA^{HIA}.

23 Tanrıça Hállara'nın⁷²⁸ mülkünden 18 IKU tarla ayrılmış; 2 buçuk IKU 3 *gipeššar* orman,
24 içinde 325 ağaç; bir mülk, Karpani'nin evi (ile) Zithariya'nın evinden,
25 on(lar)dan ayrılmış(tır).

---

26 8 IKU tarla, bundan 6 buçuk IKU 6 *gipeššar* <tarla>, 1 IKU 5 *gipeššar* harman yeri ile samanlık.

27 Parkalla kentindeki evde Güneşimin babasının evinin dokumacılarının başı, saray oğlanı Hantapi'nin mülkü.

---

28 Tiḫatapara'nın mülkü: 1 adam: Tiḫatapara; 1 erkek çocuk, Huruḫanduli; 1 kadın, Azziya;⁷²⁹

29 2 kız çocuğu, Anniti (ve) Šantaḫiya. 5 kişi, 2 sığır, 22 koyun, tımar hizmetine ait 6 çift sığırı,

30 [...] (dişi) koyun ve (dişi) koyunun yanında 2 dişi kuzu (vardır) ve erkek koyun/koçun yanında 2 erkek kuzu (vardır), 18 keçi ve keçinin

31 [yan]ında 4 oğlak (vardır) ve erkek keçi/tekenin yanında 1 oğlak (vardır). Toplam 36 koyun. 1 mülk,

32 Parkalla kentinde sığır otlağı olarak. 1 IKU çayır, 3 buçuk IKU bağ ve içinde 40 elma ağacı (ve) 42 kayısı ağacı Hanzušra kentinde

33 Hantapi'nin mülkünden.

---

⁷²⁸ Laroche 1947: 81 “Divinité de Dunna”; Otten 1972-1975: 60; Gurney 1976: 5. Arıkan 2017: 50; Popko 1995: 114; van Gessel 1998a: 70vd.

⁷²⁹ 28-33.satırların çev. için bkz. Gurney 1961: 81.

34 Pulliyanni'nin mülkü: 2 adam: Pulliyanni, Ašša[rt]a; 3 erkek çocuk: Aparkammi, İriyatti,

35 Hapilu; 4 kadın: Tešmu, Zidandu, Šakkummilla, Huliyašuḫani; 3 kız çocuk:

36 Kapaššananni, Kapurti, Paškuḫa; 2 yaşlı kadın: Arḫuḫašši, Tuttuḫani.

37 [1]4 kişi, 4 sığır, 2 eşek, 2 inek, 1 dişi dana/düve, 2 çift sığırı. (Bir) boğa yanında 1 buzağı (vardır); ve onlar 6 sığır(dır), 10 keçi, 7 oğlak,

38 ve onlar 17 keçi(dir). 1 mülk, bağ, zeytin ağaçları, incir ağaçları Purlišari'nin mülkünden

39 Šayanuḫanta kentin[de]. 7 buçuk IKU bağ Ḫantapi'nin Antarla kentindeki mülkünden.

---

40 [1]3 mülk. 30 adam, 18 erkek çocuk, 4 erkek süt çocuğu /erkek bebek, 35 kadın, 16 kız çocuk, 2 kız süt çocuğu/kız bebek, 2 yaşlı adam, 2 yaşlı kadın.

41 [To]plam 110 kişi hizmetçi, bunlardan 6 (metin:5)⁷³⁰ zanaatkâr, 2 aşçı, 1 çamaşırcı, 1 Ḫurri gömleği imalatçısı, 1 deri işçisi,

42 [...]1 at bakıcısı/tavlacı; adam(lar), kadın(lar), (erkek) çocuk (ve) kız çocuk(lar). Hizmetçilerin 15 sığırı, 22 koyunu, 2 eşiği, tımar hizmetine ait 22 sığır.

43 [... 1]58 koyun, 2 at, 3 katır. 40 *kapunu*- 14 buçuk IKU tarla, sığır otağı (olarak) 28 IKU çayır,

44 biçmek için [...]4 IKU tarla (ve) çayır, 14 buçuk IKU 6 *gipeššar* bağ, 4 buçuk IKU 1 buçuk *gipeššar* orman,

45 [...]3 bahçe/bostan, 6 *kapunu*- 4 IKU 4 *gipeššar* dağ(lık arazi). 6 çift mülk, 3

---

⁷³⁰ Burada sayılan “2 aşçı, 1 çamaşırcı, 1 Ḫurri gömleği imalatçısı, 1 deri işçisi, [...], 1 at bakıcısı/tavlacı” gibi görevliler, 42. satırın kırık kısmı da dahil edilince 5'ten fazla olmalıdırlar.

harman yeri ile samanlık.

---

46 Büyük kral Arnuanta, Büyük kraliçe Ašmunikal ve veliaht prens Tutḫaliya

47 onu aldılar fakat (onu) onların hizmetkarı, hizmetçi kadın⁷³¹ Kuḫatalla'ya hediye olarak verdiler.

48 Gelecekte Kuḫatalla'nın oğulları (ve) torunlarına karşı hiç kimse (bu konuda) hak iddia etmeyecek.

---

49 Büyük kral, Tabarna Arnuanta, Büyük kraliçe Ašmunikal ve veliaht prens,
Tutḫaliya'nın sözü

50 demirden(dir), (o) bozulamaz, (o) kırılmaz. Kim (onu) değiştirirse onun başı kesilecek!

---

51 Bu tableti Ḫattuša'da saray görevlilerinin başı Duḫa, şarap büyüğü Halpaziti,

52 *antuuašalli*- görevlisi Kariyaziti, sağ taraftaki baş arabacı Hulla, sol taraftaki baş arabacı Tarḫumima,

53 sağ[taraftaki] çobanların başı [... -š/t]aziti⁷³², sol taraftaki çobanların başı LUGAL-D^DLAMMA⁷³³,

54 vezir Neri[kkaili], kralın 70 saray görevlilerinin başı Nunziti'nin huzurunda

---

⁷³¹ Güterbock 1983: "attendant woman" or "lady attendant"; Beckman 1983: 113 "hierodule"; HZL: 348 "MUNUS SUḪUR.LÁ" "oda hizmetçisi, hizmetçi kadın"; HW: 293a "Hierodule"; HHw: 258 "Dienerin, Magd, Sklavin, Kammerzofe"; Ünal 2016: 437b "bir kadının oda hizmetçisi, hizmetçi kadın".

⁷³² Erkek şahıs adına ait.

⁷³³ Laroche 1966: 224 N° 1751 "Grand des bergers": 1981: 54.

55 katip İnar yazdı.

7.3. Filolojik Değerlendirme

ük. 1

^{NA4}**KIŠIB** “mühür” anlamına gelen⁷³⁴ sözcüğün Hititçe okunuşu *šiyatar*⁷³⁵, Akadça okunuşu *KUNUKKU*’dur⁷³⁶.

öy. 6

hu-ua-a-i-iš: *huu_{ai}-/hui-* “koşmak, acele etmek” anlamlarına gelen⁷³⁷ fiil Prt.Sg.3 haldedir. Kelimenin türevleri *-nu-* suffiksi ile oluşturulan *huinu-/hunnu-* “koşturmak” fiilidir, yeni yazımda (NS) *huenu-* biçimi de görülmektedir⁷³⁸. Sumerce okunuşu KAŠ₄’tür⁷³⁹.

---

⁷³⁴ HZL: 332, işaret 99 s.140; HW: 281b; HHw: 238; MHH: 349b.

⁷³⁵ Güterbock 1980: 53; HW: 193a, 281b; HHw: 151, 238; CHD: 341b vd.; MHH: 642b; EDHIL: 762.

⁷³⁶ CAD K: 543b; HW: 281b.

⁷³⁷ EDHIL: 366vd.; HEG A-K: 321vd. “*huu_{ai}-/huia-*” “laufen, fliehen”; HW: 78a vd. “*hūuāi-*, *hūia-*” “laufen, fliehen (ohne *-kán*); entkommen (mit *-kán*)”, 442a “*hūuāi-*” “laufen,” auch “sich ausbreiten”; HED H: 419vd. “*huu_{ai}-*, *huya-*” “run, hurry; grow, spread (of vegetation)”; HHw: 57vd. “*huu_{ai}-*, *huya-*” “laufen; fliehen (ohne *-kán*); entkommen (mit *-kán*)”; auch “wachsen (Pflanzen?)”; MHH: 244a vd. “*huu_{ai}-*, *huya-*” “koşmak, yürüme, gitmek, (bitkiler) yayılmak; *-kán huu_{ai}-* kaçmak, kurtulmak”.

⁷³⁸ EDHIL: 366vd.

⁷³⁹ HZL: 330, işaret 129 s.153; HHw: 57.

öy. 12

Ē-ir-ša-aḫ-ḫa-an-na-aš *parzaḫannaš / paršaḫannaš / pirzaḫannaš / pirešḫannaš / piršaḫannaš* “hayvanlarla ilgili bir deyim; tımar hizmetindeki (hayvanlar)”⁷⁴⁰. Bu kelime çoğunlukla “sığırı” tanımladığı gibi sadece Sg.Gen. halde bulunmaktadır⁷⁴¹. Kloekhorst’e göre kelimenin farklı şekillerde heceleniyor olması yabancı kökenli olduğuna işaret etmektedir⁷⁴².

ka-pu-nu: *kapunu*- “Büyük bir alan ölçüsü (en az 720 hektar)”dür⁷⁴³.

öy. 17

IKU “tarla, kır, satıh ve uzunluk ölçüsü” birimidir⁷⁴⁴. Zarf hali olan *IKU-li* “bir IKU büyüklüğünde, IKU kapsamında” anlamlarına gelmektedir⁷⁴⁵.

Ū.SAL “çayır” manasına gelmektedir⁷⁴⁶. Hititçe okunuşu *uḫlu*-⁷⁴⁷ (Sg.Nom.), Akadça okunuşu *USALLU*’dur⁷⁴⁸.

---

⁷⁴⁰ MHH: 529b; CHD P: 201a “n. Gen. Modifying livestock”; HW: 126 “Gen.Sg. des Haus-Lehens = zum Lehensbesitz gehörig”; EDHIL: 648 “(gen.sg.) modifying livestock”.

⁷⁴¹ EDHIL: 648.

⁷⁴² EDHIL: 648.

⁷⁴³ HEG A-K: 494 “ein grosses Flächenmass”; HW: 99a “ein Flächenmass”; HHw: 72 “ein sehr grosses Flächenmass, mindestens 720 Hektar”; MHH: 313a “bir alan ölçüsü”.

⁷⁴⁴ HZL: 327, işaret 61 s.120vd.; HW: 277b “Flächen und Längenmass”; HHw: 233 “Feld; Längenmass (ca. 15 m) und Flächenmass”; MHH: 253b “tarla, kır; bir satıh ve uzunluk ölçüsü, takriben 15 metre”.

⁷⁴⁵ HZL: 327; HHw: 233; MHH: 253b.

⁷⁴⁶ HZL: 355, işaret 195 s. 187vd.; HW: 297b “Wiese”; HHw: 262 “Wiese”; MHH: 748b “çayır, otlak”.

⁷⁴⁷ EDHIL: 998 “pasture, meadow”; HW: 251b vd. “Aue, Wiese”; HHw: 200 “ungemähtes Gras; Wiese, Au”; MHH: 800a “otlak çayırılık, çimenlik”.

⁷⁴⁸ CAD U: 296a vd.

öy. 19

dam-pu-u-pí-iš: *dampūpi*- “düşük değerde, barbar, cahil kimse” anlamlarına gelen⁷⁴⁹
sözcük Sg.Nom.c. haldedir. Akadça okunuşu *NŪ’U’* dur⁷⁵⁰.

LÚÁZLAG “çamaşırcı, çamaşırı tokaç ile döven kişi” anlamlarına gelmektedir⁷⁵¹.

öy. 23

LÚÛMMEDA ANŞE.KUR.RA “tavlacı/at bakıcısı” manasındadır⁷⁵². LÚ GİŞTUKUL
“zanaatkar” grubuna aittir⁷⁵³. LÚ/MUNUSÛMMEDA tek başına “bekçi, kadın bekçi”
anlamlarına gelmektedir⁷⁵⁴ ve Hititçe okunuşu *LÚ/MUNUS haruant*-⁷⁵⁵, Akadça okunuşu
TARĪTU’dur⁷⁵⁶.

---

⁷⁴⁹ HW: 208b vd. “minderwertig, gemein; barbarisch”; HHw: 163 “(LÚ)*dampūpi*-”
“minderwertig, gemein; barbarisch”; MHH: 678b “pavarya, barbar, iptidai insan, cahil
kimse”.

⁷⁵⁰ CAD N: 356a vd.; HW: 208b.

⁷⁵¹ HZL: 308, işaret 212 s. 198; HHw: 214 “Wäscher, Walker”; MHH: 82a “çırpıcı,
kassar, tokaçla döven kişi”.

⁷⁵² HZL: 358, işaret 109 s.144; Daddi 1982: 19 “guardiano di cavalli”; HHw: 264
“Pferdewärter”; MHH: 758b “tavlacı, seyis, at bakıcısı”.

⁷⁵³ Daddi 1982: 52.

⁷⁵⁴ HZL: 358, işaret 109 s.144; Daddi 1982: “469 “guardiano, custode”; HW: 299a
“LÚÛMMEDA” “Wärter, Hüter”; “MUNUSÛMMEDA” “Wärterin, Kinderfrau, Amme”;
HHw: 264 “Wärter(in)”; MHH: 758b “bekçi, ebe, hemşire”.

⁷⁵⁵ HEG A-K: 190; HW: 299a; HED H: 204vd.; HW² H: 382b vd.; HHw: 45; MHH: 188b.

⁷⁵⁶ CAD T: 232a vd.; HW: 299a.

öy. 25

i-ua-ar-ua-al-li-i-e-eš: *iuarualli-* “*iuaru*”⁷⁵⁷ ile ilgili”⁷⁵⁸ anlamında, Pl.Nom.c. haldedir. İlgili satırda yapılan çeviride “arazi hissesi ile ilgili” manasında kullanılmıştır. *iuaruai-* “vermek” fiili ise *iuaru-*’nun denom. halidir⁷⁵⁹.

öy. 27

LÚMEŠ GIŠTUKUL “zanaatkar”⁷⁶⁰ anlamına gelmektedir.

LÚAŠGAB “deri işçisi, kunduracı”⁷⁶¹ anlamlarına gelen sözcüğün Akadça okunuşu *AŠKAPU*’dur⁷⁶².

öy. 28

ŠÀ.BA “içinde, bundan, ondan”⁷⁶³ anlamlarına gelen adverbın Hititçe okunuşu *ištarna*, Akadça okunuşu *LIBBA*’dır⁷⁶⁴.

⁷⁵⁷ MHH: 288a “çeyiz, hediye, arazi hissesi”; HEG A-K: 454 “Erbschaft (an den Sohn) Mitgift (an die Tochter)”; HED I: 502vd. “gift, inheritance-grant, dowry”; HW: 94a “Gabe; - Feldanteil, den der Vater bei Lebzeiten dem Sohne zur Bewirtschaftung überlasst; - Mitgift”; HHw: 68 “Erbschaft; Mitgift; Geschenk”.

⁷⁵⁸ MHH: 288a; HED I: 502 “*iuaru*-related”; HHw: 68 “ein Funktionär”; Wilhelm-Rüster 2012: 251 Personenbezeichnung (zu *iuaru*- “Erbschaft, Mitgift, Geschenk”).

⁷⁵⁹ HEG A-K: 455; HHw: 68.

⁷⁶⁰ MHH: 408b “zanaatkar, çiftçi, rençber, ^{GIŠ}TUKUL hizmeti yapan kimse”; Daddi 1982: 30vd. “lavoratore artigiano(?)”; HW: 283b “Arbeiter, Handwerker”.

⁷⁶¹ HZL: 308, işaret 80 s. 131; Daddi 1982: 45 “cuoiaio”; HW: 266a “Schuster, Lederarbeiter, Sattler”; HHw: 214 “Lederarbeiter, Schuster”; MHH: 70b “saraç, deri işçisi, ayakkabıcı, kunduracı”.

⁷⁶² CAD A: 442a vd.; HW: 266a.

⁷⁶³ HZL: 349, işaret 294 s. 236; HW: 293a Adv. “darin”; HHw: 252 “darin, davon”; Wilhelm-Rüster 2012: 261 “darin” (sumer. šá-bi-a “in seiner Mitte”).

⁷⁶⁴ CAD L: 164b; HW: 293a.

öy. 39

ták-ša-an-na-aš: *takšatar* “ova, düzlük” manasına gelen⁷⁶⁵ sözcük Sg.Gen. halde olup *takš-* “bir araya getirmek” fiiline *-atar* sufiksi eklenerek oluşturulmuştur⁷⁶⁶. Kelimenin denominativi *takšatniya-* “düzleştirmek, düzlemek”⁷⁶⁷, türevleri ise *takšatniya-* ile *takšanna-/takšanni-* “eşitlemek, düzlemek” fiilleridir⁷⁶⁸.

öy. 44

ar-zi-ya-aš: *arziya-* “ekili tarla, ekin ambarı, silo” anlamlarındaki sözcük⁷⁶⁹ Sg.Gen. haldedir. *arši-* “ağaç dikimi” kelimesi ile ilgili olmalıdır⁷⁷⁰.

öy. 45

NA⁴hu-ya-ši-ya-az: NA⁴*huuāši-* “kült taşı/objesi” anlamına gelen⁷⁷¹ kelime Sg.Abl. haldedir. *huuāši-* tek başına “taş veya ağaçtan sütun” anlamındadır⁷⁷². Taş veya diğer malzemelerden yapılan bu kült objesi, ritüel metinlerde sıklıkla geçmektedir⁷⁷³. Sumerce

⁷⁶⁵ HW: 205a “Vereinigung(?), Gemeinschaft(?)”; HEG T: “Ebene”; HHw: 160 “Ebene” (*‘Gleichheit’); MHH: 669b “ova, düzlük”; EDHIL: 815 “plain, level”.

⁷⁶⁶ HHw: 160; HEG T: 45 “Ebene”; krş. EDHIL: 815.

⁷⁶⁷ HHw: 160.

⁷⁶⁸ EDHIL: 815.

⁷⁶⁹ MHH: 65a; HW² A: 365a vd. “angebautes Land”; HEG A-K: 75 “kultiviertes Land (?)”; HED A: 187 “cultivated land, agricultural resource, granary (figurative)”; HHw: 25 “bestelltes Land; Kornkammer (des Landes)”.

⁷⁷⁰ HED A: 187.

⁷⁷¹ Darga 1969: 502 “baitulos=tanrı evi”; HEG A-K: 333 “ein meist steinernes Kultobjekt, das als Ersatz für einen Tempelbau fungiert und an dem wie an einem Altar geopfert wird”; HW: 79b “Malstein(?), Massebe(?) (steinernes Kultobjekt)”; HHw: 59 “steinernes Kultobjekt, Art Altar”; MHH: 248b “stel, dikili taş, kült taşı, masseb, sınır taşı”; *dānit-* “stel, kült objesi” ile krş. için bkz. EDHIL: 828.

⁷⁷² HED H: 438vd.

⁷⁷³ Darga 1969: 496.

okunuşu ^{NA4}ZI.KIN'dir⁷⁷⁴, ancak bu ideogram Sumerce ve Akadça metinlerde geçmediği için bunun Hititler'in oluşturduğu bir kelime olduğu düşünülmektedir⁷⁷⁵. Ayrıca (Elbistan) Karahöyük'te çıkarılan yazıtlı dikilitaş'ın (Res.9) ^{NA4}hūuāši-'ye bir örnek olabileceği öne sürülmüştür⁷⁷⁶.

öy. 46

gi-pe-eš-šar: *gipeššar-/kipeššar-* “eski bir uzunluk-alan ölçüsü birimi, arşın (yaklaşık 68 cm)”⁷⁷⁷ manasındaki kelime, Sg.N.-Akk.n.⁷⁷⁸ haldedir. Sumerce okunuşu KÜŠ⁷⁷⁹, Akadça okunuşu *AMMATU*'dur⁷⁸⁰.

öy. 49

kar-še-eš-ni: *karšeššar*, “*karš-/karšiya-* “kesmek” fiilinden abstrakt isim yapan *-eššar* sufiksi ile türetilmiş olup⁷⁸¹ Sg.Dat.-Loc. haldedir. *karš-* fiilinin türevleri *karšeššar* kelimesi ile birlikte *karša-* “kesik”, *karšatar* “kesme, ayırma”, *karšatt-* “kesme, ayırma, bölünmüş yer”, *karšantalli-* “?”, *karšnu-* “kesip ayırmak” sözcükleridir⁷⁸².

⁷⁷⁴ HZL: 360, işaret 33 s. 106; HW: 301a.

⁷⁷⁵ Darga 1969: 496vd.

⁷⁷⁶ Güterbock 1949: 53; Darga 1969: 501.

⁷⁷⁷ HEG A-K: 582vd. “Elle”; HW: 110b “Elle”; HED K: 186vd. “cubit, ell”; HHw: 79 “Elle (ca. 50 cm)”; MHH: 345b vd. “arşın”; EDHIL: 479 “cubit, ell, also area measure”; Wilhelm-Rüster 2012: 251 “ein Längen- und Flächenmass”.

⁷⁷⁸ EHS: 283.

⁷⁷⁹ HZL: 333, işaret 195 s. 185vd.; HED K: 186; EDHIL: 479.

⁷⁸⁰ CAD A: 70a vd.; HED K: 186; EDHIL: 479.

⁷⁸¹ HEG A-K: 520; HHw: 74 “Abtrennung”; Ünal 2016: 265a vd.

⁷⁸² EDHIL: 455.

öy. 57

^{GIŠ}ŠEN “kab (kült kabı olarak), su borusu, künk, oluk, suyolu, yağmur suyu oluğu” anlamlarına gelir⁷⁸³. Kelimenin Hititçe okunuşu (^{GIŠ})*artaḫḫi*-(?) olmalıdır⁷⁸⁴.

ay. 1

^{GIŠ}*ša-ad-du-ua-aš*: ^{GIŠ}*šaddu-/šadduua-* “bir bitki” manasındaki sözcük⁷⁸⁵ Sg.Gen. haldedir. Laroche bu metindeki ^{GIŠ}*šadduua-* kelimesinin yer adı olabileceğini ifade etmektedir⁷⁸⁶. Ayrıca bu sözcük *Šadduuziti* (^m*Šadduua-LÚ*) erkek şahıs adı yapımında da kullanılmaktadır⁷⁸⁷.

ay. 3

^{LÚ}*E-PI-IŠ* “imalatçı”⁷⁸⁸ anlamındaki kelime *EPĒŠU* “yapmak”⁷⁸⁹ fiilinin st.constr. halidir.

---

⁷⁸³ HZL: 251, işaret 230 s.207; HHw: 255 “Behälter, Rohr, Rinne”, auch “Regenrinne”; MHH: 628a vd. “^{DUG/GIŠ/URUDU}ŠEN=PIŠAN” “kab, su borusu, künk, oluk, suyolu, yağmur suyu oluğu, çörten”.

⁷⁸⁴ HW² A: 348a; HHw: 255.

⁷⁸⁵ EHG: 69 “grains, trees”; HW: 188b “eine Nutzpflanze?”; HHw: 147 “eine Pflanze”; MHH: 623a “bir bitki?, maki?”; Wilhelm-Rüster 2012: 252 “Baum”.

⁷⁸⁶ Laroche 1951: 114.

⁷⁸⁷ Laroche 1951: 36; Laroche 1966: 161 No 1138, HT 50 II 7; Ertem 1974: 163vd.

⁷⁸⁸ HZL: 363, işaret 187 s.181; HHw: 276 “Hersteller(in), Verfertiger(in)”, MHH: 111a “imalatçı”.

⁷⁸⁹ CAD E: 191a vd.; HW: 307a “machen, tun”; *ēpišu* “Macher”; 378 *ēpišu* “machend; Macher”: HHw: 276 “machen, tun; bauen”.

ay. 7

ḥa-ta-an-ti-ya-aš: *ḥatanti-* “kurak arazi” anlamındaki söcük⁷⁹⁰ Sg.Gen. haldedir. Bu sözcüğün *ḥat-* “kurumak” fiilinin partizipi olan *ḥatant-* kelimesinin isim türevi olduğu düşünülmektedir⁷⁹¹.

ay. 8

šar-ra-an: *šarra-* “bölmek”⁷⁹² manasındaki fiil, partz. *šarrant-*’ın Sg.N.Akk.n. halidir.

ay. 9

ḤA.LA “(miras) pay(ı), parça, hisse” anlamlarına gelmektedir⁷⁹³. Akadça okunuşu *ZİTTU*’dur⁷⁹⁴. *LÚHA.LA* ise “hissedar, ortak” anlamına gelmektedir⁷⁹⁵.

---

⁷⁹⁰ HED H: 263; HEG A-K: 219 “*ḥadant(i)-*” “trockenes Land, Ufer”; HHw: 47 “*ḥatant-*” “trockenes Land, Festland; Ufer”; MHH: 200a “*ḥatanti-/ḥattantiya-/ḥatantiya-*” “kurak arazi, susuz, kıraç tarla, kara parçası”.

⁷⁹¹ HED H: 263.

⁷⁹² CHD Š: 230a vd. “to divide (up), distribute, apportion, to split up”; HW: 183b “abbrechen, wegreissen, trennen, (zer)teilen; (Brot) brechen; - (Eid, Gebot, Grenze) verletzen”; - (mit *-kān*) “überschreiten, durchschreiten”; - Med. mit *-za* “sich voneinander trennen”; HHw: 143 “teilen, trennen; überschreiten” (Grundbedeutung); dann “zerteilen, verteilen, zuteilen”; MHH: 606a vd. “kırmak, parçalamak, bölmek, ayırmak, (emir, yemin, sınır) çiğnemek; (*-kān* ile) çiğnemek, içinden geçmek, (*-za* ile) birbirinden ayırmak”; EDHIL: 727vd. “(act.) to divide up, to distribute; to split, to separate; (midd. trans.) to cross (a threshold); to pass through (a doorway); to transgress (borders); to violate (an oath); (midd. intr.) to be divided; to split up”.

⁷⁹³ HZL: 324, işaret 367 s. 277; HW: 276a “Teil, Anteil”; HHw: 231 “Anteil, Teil”; MHH: 148a “*ḥali*=HA.LA” “porsiyon, hisse, (ekmek) pay”; Wilhelm-Rüster 2012: 258 “Erbteil”, “Anteil”.

⁷⁹⁴ CAD Z: 139a vd.; HW: 276a

⁷⁹⁵ HZL: 324, işaret 367 s.277; HW: 276a.

ay. 10

ú-e-ši-ya-u-ua-aš pé-e-da-an: “otlak yeri” şeklinde tercüme edilen kelime grubunda, *ueši-/uešai-* “otlak” kelimesinin, denominativi⁷⁹⁶ olan *uešiya-/uišiya-* “otlatmak” fiilinin⁷⁹⁷ verb.substantivi *uešiyauar, uešiyauaš*’ın Sg.Gen. halidir. *peda-/peta-/pida-* “yer” manasına gelip⁷⁹⁸ (MH/MS) Sg.N.-Akk.n. haldedir. Kelimenin türevleri *pedant-* “yer”, *pedaššahh-* “koymak, yerleştirmek” sözcükleridir⁷⁹⁹. Sumerce okunuşu KI⁸⁰⁰, Akadça okunuşu *AŠRU*’dur⁸⁰¹.

ay. 20

RI-IT: RÎTUM “otlak” anlamındaki sözcük st.constr. haldedir.⁸⁰²

---

⁷⁹⁶ EDHIL: 1007.

⁷⁹⁷ EDHIL: 1007; HW: 253a “(Tier) weiden, (Weise) abweiden; leiten, regieren”; HHw: 201 “weiden”; MHH: 802b “otlatmak, beslemek, sürmek, göz kulak olmak”.

⁷⁹⁸ HW: 168b “Ort, Stelle”; CHD P: 330b vd. “place, location, position, locality”; HHw: 130 “Platz, Ort, Stelle”; MHH: 539a “yer, mahal, mekan, zemin”; EDHIL: 672vd. “place, location, position, locality”; HED PE: 56vd. “place, locale, locus, venue, site, spot, point, station, position, lot, land, ground, abode”.

⁷⁹⁹ EDHIL: 672; HED PE: 65.

⁸⁰⁰ HZL: 330 “Bazı Sum./Ak. memleket ve yer isimlerinden sonra gelen determinatif”, işaret 313 s. 247vd.; HHw: 130.

⁸⁰¹ CAD A: 456b vd.; HW: 168b; CHD P: 330.

⁸⁰² Rüster-Wilhelm 2012: 248 “Weide”; ayrıca bkz. MHH: 561b. *RĒTU, RĪTI, RIT/RET* “otlak”.

ay. 22

LÚu-ri-an-ni-kán: LÚ^{uriyanni-/urayanni-} “bir görevli”⁸⁰³ anlamına gelmektedir. Bu sözcüğün çoğunlukla çekimlenmemesi ve *uriya-* ile *uraya-* arasındaki dönüşüm/değişim kelimenin yabancı kökenli olduğuna işaret etmektedir⁸⁰⁴. *-kán* yer partikelidir.

ay. 44

u-a-ar-aš-šu-u-a-aš: *u-arš-/u-aršiya-* “hasat etmek, biçmek” anlamındaki fiilin⁸⁰⁵ verb.subs. Sg.Gen. halidir. Türevi redupl. formu⁸⁰⁶ olan *uauarš-* sözcüğüdür⁸⁰⁷.

ay. 52

an-tu-u-ua-šal-li-iš: (LÚ)^{antuuašalli-/andupšalli-} “sarayda yüksek derecede bir memur, vekilharç”⁸⁰⁸ anlamında olup Sg.Nom. haldedir. Sözcüğün yarı ideografik yazımı LÚ^{antu-}GAL şeklindedir⁸⁰⁹. Kelime büyük olasılıkla *antuua-šalli-* ya da *antuuaš-šalli-* birleşiminden oluşmuştur⁸¹⁰.

---

⁸⁰³ EDHIL: 926vd.; HW: 235a vd. “Art höherer Priester oder Tempelfunktionär?“, 368b “Funktionär”; HHw: 187 “LÚ/MUNUS^{uriyanni-}” “hochgestellte(r) Funktionär(in)”; MHH: 764b “veliaht veya bir rahip?”; ayrıca bkz. Daddi 1982: 266vd.

⁸⁰⁴ EDHIL:926.

⁸⁰⁵ HW: 246b “abwischen, abstreifen; losmachen, freimachen; pflücken; ernten; geneissen; befriedigen”; HHw: 196vd. “(ab)wischen, (ab)streifen” dann “losmachen, freimachen” und “pflücken, (ab)ernten”; MHH: 790b “toplamak, devşirmek, biçmek, kesmek, süzerek ayırmak, tadını çıkarmak, tatmin etmek; (yollarda) izleri süpürgeyle silmek, iz sürmek”; EDHIL: 968vd. “to reap, to harvest, to wipe”.

⁸⁰⁶ HHw: 196.

⁸⁰⁷ EDHIL: 968.

⁸⁰⁸ HW² A: 123b vd. “hoher Beamter am heth. Hof”; HEG A-K: 38vd. “ein Würdenträger”; HED A: 84vd. “high court official, perhaps majordomo”; HW: 24b “ein Würdenträger”; HHw: 17 “ein Würdenträger”; MHH: 36b “sarayda yüksek derecede bir memur”.

⁸⁰⁹ HEG A-K: 38; HW: 24b.

⁸¹⁰ HED A: 84.

7.4. Metnin Yorumu

Orta Hitit (M.Ö. 11500-1380) duktusuyla yazılmış⁸¹¹, Arnuanda ve Aşmunikal dönemine (M.Ö. 1420-1400) tarihlenen⁸¹² toprak bağış belgesi üzerinde, yukarıda yer verilen SBo I.60 numaralı mühür baskısı bulunmaktadır⁸¹³. Arnuanda ve Aşmunikal dışında *tuhkanti* unvanıyla prens Tuḫaliya'nın da adının yer aldığı bu belge kadın tapınak hizmetçisi Kuuatalla'ya yapılan toprak bağışını içermektedir⁸¹⁴. Bu bağış belgesi Hitit imparatorluk (M.Ö. 1380-1200) dönemi öncesi bilinen en yeni toprak bağış belgesidir⁸¹⁵.

Metnin önyüzü kırık olmasına rağmen anlaşıldığı kadarıyla arkayüzde sıralanan varlıkların benzerleri farklı şahıslardan temin edilerek bağış listesine eklenmiştir. Belgenin üst kenarı Büyük kral Arnuanda ve Büyük kraliçe Aşmunikal'in mührü cümlesi ile başlamaktadır. Buradaki ifade ve kral ile kraliçe tarafından belgenin mühürlenmesi bizzat onlar tarafından bu bağışın garanti altına alınması anlamına gelmektedir.

İlk iki paragrafta Pittanza, tahta tablet katibi Şuppiluliuma ve Marlani'nin mülklerinden bahsedildiği anlaşılmaktadır. Bu varlıkların tamamı tespit edilememekle birlikte satır 26'da muhtemelen yine aynı Şuppiluliuma'ya ait mülkler okunabilmektedir. Daha sonra, Hititçe metinlerde fazlaca karşılaşılmayan, bir tür adres tarifi yer alır; Uaḫşupanta kenti ve Luḫḫušnadiya kentinin yakınlarındaki iki tarlanın yeri burada tarif edilmektedir. Metinde mühür baskısının bulunduğu alanda İritiya, Mariya ve Pulli adlı

---

⁸¹¹ Klengel 1999: 116; Rüster-Wilhelm 2012: 62.

⁸¹² Easton 1981: 18; Klinger-Neu 1990: 144; Klengel 1999: 116.

⁸¹³ Easton 1981: 18.

⁸¹⁴ Klengel 1999: 116.

⁸¹⁵ Rüster-Wilhelm 2012: 40, 57.

şahısların mülkleri yer almakta ve yine 56.satırda Hattuşa yakınındaki bir tarlanın bulunduğu yer tarif edilmektedir.

Metin hakkında büyük oranda fikir sahibi olunmasını sağlayan arkayüzün ilk paragrafında, Kapanuanta kentindeki arazi, bağ ve ağaçlar sıralanmaktadır. İkinci paragrafta Hurri gömleği imalatçısı olan Muli yaziti adlı kişinin varlıkları yer alır. Muli yaziti'ye ait mülkün içerisinde sadece çeşitli yaş, cins ve meslek grubundan kişiler listelenmektedir. Ayrıca tüm bunların sahibi olan Muli yaziti'nin adının bu kişilerle beraber tekrarlanması dikkat çekici olup diğer satırlarda da buna benzer örneklere rastlanmaktadır.

Takip eden paragrafta Kukku adlı kişinin Hurma kentindeki ve altın saray görevlisi görevindeki adı okunamayan şahsın Zinauliya kentindeki taşınmaz varlıklarına yer verilmiştir.

Dördüncü paragrafta muhtemelen önyüz 7. ve 26. satırlarda adı geçen Şuppiluliuma ile aynı kişi olan, aşçı evinin tahta tablet katibi Şuppiluliuma'ya ait çeşitli görev ve yaşlardaki kişiler, hayvanlar, taşınmaz mülkler ve Uaştışa, Uluanta, Şummanzana, Kapanuanta, Aşa ve Zinauliya gibi yerleşim yerleri sıralanmaktadır.

Devamında *uriyanni*- adamının çeşitli ölçülerdeki taşınmazları ve Hattuşa yakınına tarif edilen tarla; Tanrıça Hallara'nın, muhtemelen tapınağının bulunduğu yerdeki tarla; Karpani ve Zithariya adlı kişilere ait taşınmazlar yer almaktadır. Bunlardan sonra ise Parkalla kentindeki evde hem dokumacıların başı hem saray görevlisi olan Hantapi'nin taşınmaz mülkleri gelmektedir.

Yedinci paragrafta Tiattapara adlı şahsa ait çeşitli kişiler, çok sayıda ve türde hayvanlar sıralanır. Buradaki hayvanların sayıca çokluğu ve ayrıntılı olarak anlatılması dikkat çekicidir. Daha sonra Hantapi'ye ait Parkalla kentindeki arazi ile Hanzuşra kentindeki bağda, sayıları ile elma ve kayısı ağaçları listelenmiştir.

Devam eden paragrafta Pulliyanni'nin mülkünden kişiler ve hayvanlar; Purlišari'nin Şayanuḫanta kentindeki mülkünden zeytin ve incir ağaçları; Hantapi'nin Antarla kentindeki bağı bulunmaktadır. Bu üç paragrafta da bahsedilen Hantapi'nin aynı kişiler olduğu varsayılabilir. Bir sonraki paragrafta sıralanan mülkün ise kime ait olduğu tam olarak anlaşılammakla beraber son olarak adı geçen Hantapi'nin Antarla'daki mülkünün devamı olabileceği kabul edilebilir. Bu metinde diğer toprak bağış belgelerinde bilinen görevlilerden hiç birine rastlanmamaktadır⁸¹⁶.

Metnin sonunda Arnuḫanda, Aşmunikal ve oğulları Tuḫaliya'nın metinde adları (Pittanza, Marlani, İrittiya, Mariya, Pulli, Hurri gömleği imalatçısı Muli yaziti, Kukku, adı okunamayan altın saray görevlisi, aşçı evinin tahta tablet katibi Şuppiluliuma, *uriyanni*-adamı, dokumacıların başı ve saray görevlisi Hantapi, Tiḫatapara, Hantapi, Pulliyanni, Purlišari ve Hantapi) verilen kişilerden tüm bu sıralanan mülkleri alıp kadın hizmetçileri Kuḫatalla'ya hediye ettikleri anlatılmaktadır. Bu noktada bağışlanan mülklerin çokluğunun yanı sıra tek bir kişiye bu bağışın neden yapıldığı sorusu ortaya çıkmaktadır. Metinde Kuḫatalla'nın tanımlandığı sığata bakılacak olursa, ^{MUNUS}SUḫUR.LÁ “oda hizmetçisi, hizmetçi kadın”⁸¹⁷ anlamlarına gelmektedir. Buna dayanarak Kuḫatalla'nın Arnuḫanda ve Aşmunikal'in oda hizmetçisi, yani onların birinci derece, şahsi yardımcıları olduğu düşünülebilir.

Bu konuda Beckman, ^{MUNUS}SUḫUR.LÁ için “hierodule”⁸¹⁸ karşılığını vermektedir. Ayrıca bu görevlinin saray kadınları arasında yüksek derecede biri olması

---

⁸¹⁶ Easton 1981: 18.

⁸¹⁷ HZL: 348, işaret 349 s.267.

⁸¹⁸ Lewis 1984: 854c “Hierodulus” “a temple servant”; <http://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/hierodule> “hierodule” “tapnaklardaki köle ve fahişeler”.

yanı sıra yaşlı kadının ve Hepat ile Šaušga'nın nedimesi, yani yardımcısı/hizmetçisi olarak tanımlanması gerektiğini savunmaktadır⁸¹⁹.

Güterbock ise, MUNUS SUHUR.LÁ'nın "hierodule" olmadığını, sarayda özgür olmayan bir yardımcı kadın olup özellikle banyo yaptırma konusunda yardımcı kişi olduğunu belirtmektedir⁸²⁰. Üstelik buna dayanarak Yazılıkaya 36 ve 37 numaralı kabartmalardaki (Res.10) elinde bir ayna tutan Ninatta ve boynuz biçimli bir merhem kabı tutan Kulitta adlı kişilerin de MUNUS SUHUR.LÁ "hizmetçi/yardımcı kadın" olduklarını öne sürmektedir⁸²¹. Bunlar göz önüne alındığında Kuşatalla'nın Hitit sarayında, özellikle kraliçe Ašmunikal'in yanında önemli bir yardımcı/hizmetçi konumunda bulunduğu düşünülebilir.

Metnin devamında, yapılan bu büyük bağışın gelecekte de Kuşatalla'nın nesline ait olduğunu ve başka hiç kimsenin buna karşı çıkmaması ve hak iddia etmemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Son paragrafta tabletin Hattuša'da, saray görevlilerinin başı Duşa, şarap büyüğü Halpaziti, *antuuašalli*- görevlisi Kariyaziti, sağ ve sol taraftaki baş arabacı Hulla ve Tarhumima, sağ ve sol taraftaki çobanların başı ...-š/taziti ve LUGAL-DLAMMA, vezir Nerikkaili ve yetmiş saray görevlilerinin başı Nunziti'nin önünde katip İnar tarafından yazıldığı anlatılmaktadır.

Burada metne şahitlik yapan, adları geçen kişiler görevlerinden de anlaşıldığı üzere Hitit sarayında önemli mevkide olan insanlardır. GAL DUMU^{MEŠ} É.GAL "saray görevlilerinin başı" Duşa, KBo 18.14 numaralı mektupta öy. 6. ve ay. 8. satırlarda ve KBo 18.66 ay. 13'te adı geçen Duşa ile aynı kişilerdir⁸²². Ayrıca Duşa Arnuşanda

---

⁸¹⁹ Beckman 1983: 113.

⁸²⁰ Güterbock 1983: 159.

⁸²¹ Güterbock 1983: 159; ayrıca bkz. Seeher 2011: 58vd.

⁸²² de Martino 2005: 296, 298vd., 317; Hoffner 2009: 89.

döneminde önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra mektuptan anlaşıldığına göre III.Tutħaliya'nın idaresi zamanında hala görevde olup yaşlı ve hastadır⁸²³.

GAL LÚ.MEŠKUSŃ₇ ZAG-az “sağ taraftaki baş arabacı” Ĥulla ise bazı Maşat mektuplarında (HKM 17, 25, 61, 62) ve KBo 18.69 ay. 8'de geçmektedir ve bu kişilerin aynı Ĥulla olabileceğini düşünölmektedir⁸²⁴.

GAL LÚ.MEŠKUSŃ₇ GÜB-laz “sol taraftaki arabacıların başı” Tarħumima KBo 8.22 öy. 12'de, HKM 69'da adı geçen şahıslarla aynı Tarħumima olmalıdır⁸²⁵. Ayrıca Tarħumima tarafından Kaşşu'ya gönderilen HKM 69 numaralı mektupta “kardeşim” ifadesinin kullanılıyor olması ikisinin eşit düzeyde görevliler olduğuna işaret etmektedir⁸²⁶.

Bu toprak bağış belgesinin önemi, bağışı garanti eden kişiler içerisinde kralın yanında kraliçe Aşmunikal'in de bulunmasıdır. Aynı zamanda kapsamı oldukça büyük olan bu bağışın tek bir kadın hizmetçiye yapılmış olma durumu da dikkat çekicidir.

---

⁸²³ Hoffner 2009: 89.

⁸²⁴ Klinger 1995: 92; de Martino 2005: 316.

⁸²⁵ Klinger 1995: 99; de Martino 2005: 315.

⁸²⁶ Klinger 1995: 92 dn.68.

8.CTH 375 “ARNUŦANDA VE AŞMUNİKAL’İN ARİNNA’NIN GŦNEŐ TANRIÇASINA DUALARI”

ArnuŦanda ve AŞmunikal iftinin Kaşka saldırılarına karşı tanrılara yaptıkları duaları içeren, Portal Mainz’ın sınıflandırmasına göre onyedi nŦshadan oluŐan metnin ilk nŦshasının transkripsiyon ve çevirisi, diğer nŦshaların yalnız transkripsiyonları aşağıda verilmiştir.

A1 KUB 17.21 (Bo 2358)

A2 +KBo 52.14 (955/u)

A3 +KBo 51.16 (545/u) +577/u +1619/u

A4 +KBo 55.32 (768/v)

B1 KUB 31.124 (Bo 2374) +Bo 3190

B2 +KUB 48.28 (Bo 10058)

B3 (Bo 8617)

C KBo 51.17 (398/u) +1945/u

(+) KBo 64.8 (CTH 375?)⁸²⁷

D KUB 48.108 (Bo 3216)

E Bo 10088

---

⁸²⁷ KBo 64.8 “Nr. 8 CTH 375. Kleine Schrift. Vielleicht indirekter Anschluss an KBo 51.17”.

8.1. CTH 375.1⁸²⁸ Transkripsiyon

öy.I

1'⁸²⁹ [...]-x an-x-x-x

2' [...]-x É.DINGIR^{MEŠ}-KU-NU-ya-aš-ma-aš

3' [...]-x 'Ú-UL ku-ya-pi-ik-ki

4' nu šu-ma-a-aš DINGIR^{MEŠ}-aš^{URU} Ha-at-tu-ša⁸³⁰-aš-pát ha-an-da-a-an pár-ku-i

5' KUR-e SÍSKUR^{HLA}-aš-ma-aš pár-ku-i šal-li ša-ne-ez-zi

6'^{URU} Ha-at-tu-ša-aš-pát KUR-ya pi-iš-ga-u-e-ni nu-uš-ša-an

7' šu-ma-a-aš DINGIR^{MEŠ}-aš na-aḥ-ša-ra-at-ta-an^{URU} Ha'-at-'tu'-ša-aš-pát

8' KUR-ya zi-ik-ki-u-ya-ni

6'⁸³¹ nu šu-me-eš-pát DINGIR^{MEŠ} DINGIR^{MEŠ}-aš iš-ta-an-z[a]-'ni-it' še-ek-te-ni

7' 'ka-ru-ú'-za šu-me-en-za-an É.DINGIR^{MEŠ}-K[U-N]U EGIR-an an-ze-el

---

⁸²⁸ CTH 375 numaralı dua metnine ait tüm transkripsiyonlar HPMM'ye göre yapılmıştır;

https://www.hethport.uni-wuerzburg.de/hetkonk/hetkonk_abfrage.php?c=375

⁸²⁹ 1'-3'. satırlar arası A3 KBo 51.16 öy.I'e göredir.

⁸³⁰ Buradan itibaren A1 KUB 17.21 öy.I x+1'-5', A3 KBo 51.16 öy.I 4'-7' ile birleşmektedir.

⁸³¹ Satır numaraları A1 KUB 17.21'e göredir.

8' [i-ya-a]r 'Ú-UL' ku-iš-ki kap-pu-u-ya'-an ḥar-ta

9' nu-uš'-[ma-aš É.DINGIR]^{MEŠ}-KU-NU na-aḥ-ša-ra-at-ta-an

10' ki-iš-ša-an 'Ú-UL' [ku-iš-ki t]i-ya-an ḥar-ta

11' nu-za šu-me-en-za-an Š[A DINGIR^{MEŠ}] [a[?]]-aš-šu-u KÙ.BABBAR GUŠKIN BI-IB-

R^{HIA}

12' 'TÚG^{HIA} an-ze-el i-ya-ar' EGIR-an Ú-UL ku-iš-ki

13' kap-pu-u-ya-an ḥar-ta

14' nam-ma 'šu-me'-en-za-an DINGIR^{MEŠ}-aš ku-e ALAM^{HIA}-KU-NU ŠA

KÙ.BABBAR GUŠKIN

15' nu-uš-ša-an 'ku'-e-da-ni DINGIR^{LIM}-ni ku-it tu-e-ek-ki-iš-ši

16' an-da ú-ez-z[a-p]a-an DINGIR^{MEŠ}-ša ku-e Ú-NU-TE^{MEŠ} ú-ez-za-pa-an-ta

17' na-at an-z[e-e]l i-ya'-ar EGIR-pa Ú-UL ku-iš-ki

18' ne-u-ya-aḥ-ḥa-a[n ḥar-t]a

19' nam-ma-aš-ma-aš-ša-a[n SÍS]KUR^{HIA}-aš pár-ku-ya-an-na-aš ud-da-ni-i

20' na-aḥ-ša-ra-at-t[a-a]n ki-iš-ša-an Ú-UL ku-iš-ki ti-ya-an ḥar-ta

21' nu-uš-ma-aš UD-aš ITU-aš' MU-ti me-ya-ni-ya-aš SÍSKUR^{HIA}

22' EZEN₄^{HIA} ki-iš-ša-an ša-ra-a Ú-UL ku-iš-ki

23' *ti-it-ta-nu-ya-an ħar-ta*

24' *nam-ma ŠA DINGIR^{MEŠ} SAG.GÉME.ARAD^{MEŠ}-KU-NU U[RU^{DIDL.HI.A}-K]U-^rNU^r*

ša-aḥ-ḥa-ni-it

25' *lu-uz-zi-it dam-mi-iš-ḥi-iš-ker [nu-za šu-me-e]n-za-an*

26' *ŠA DINGIR^{MEŠ} ARAD^{MEŠ}-KU-NU GÉME^{MEŠ}-KU-NU d[a-aš-ke-er-ra]*

27' *nu-uš-za ARAD-na-aḥ-ḥi-iš-ker GÉME-aḥ-ḥi-i[š-ker] [...]-x-za*

öy.II

1' *nu-u[š-ša-an ...]*

2' ^f*Aš-mu-n[i-kal⁸³² ...]*

3' *nu-uš-ma-aš-^rkán^r [...]*

4' *šu-me-e-ša-aš-ša-a[n ...]*

5' ^f*Aš-mu-ni-^rkal^r [...]*

6' *tu-ḥu-kán-t[i^mTu-ut-ḥa-li-ya ...]*

7' [...] DUMU.[NITA] SANGA [...]-x x [...]

---

⁸³² Tamamlama için bkz. von Schuler 1965: 154; Lebrun 1980: 135 öy.II 9 [... *šu-ma-a-aš* DINGIR^(MEŠ) *ú-uk^mAr-nu-ya-a*]*n-ta* LUGAL.GAL 10 [Ù^{MUNUS} *Aš-mu-ni-kal* MUNUS.LUGAL.GAL *na-aḥ-ša-ra-(at-t)a-*]*an ḥu-u-ma-an-ta-az-pát* 11 [*ti-ya-an ħar-u(-en)*].

8' [...] *ḥa-an-za-x-*[... -*l*]*i i-x-*[...]

3/9' *x-*[... *a*]*r-du-ma-at*⁸³³

4' ^{LÚ}*KÚR-x-ma ma-a-aḥ-ḥa-an* *KUR* ^{URU}*Ḥa-at-ti* [...] [...]

5' *KUR-e ṣa-ru-u-e-er na-at-za da-a-er* ^{ˈna-at} *x x x* [...]

6' *ṣu-ma-a-aš A-NA* *DINGIR*^{MEŠ} *me-mi-iš-ke-u-ya-ni-pát nu-uš-ma-aš-š*[*a-a*]*n*

7' *DI-NAM ar-nu-uš-ke-u-ya-ni*

8' *ṣu-me-en-za-an ne-pi-ša-aš* *DINGIR*^{MEŠ} *-aš ku-e* *KUR.KUR*^{HI.A NINDA} *ḥar-ša-ya-aš*

9' ^{DUG}*iš-pa-an-tu-uz-zi-ya-aš ar-ga-ma-na-aš-ša e-eš-ta*

10' *ar-ḥa-kán* ^{LÚ.MEŠ}*SANGA* ^{MUNUS.MEŠ}*AMA.DINGIR*^{LIM} *ṣu-up-pa-e-eš*

^{LÚ.MEŠ}*SAN[GA]*

11' ^{LÚ.MEŠ}*GUDU*₁₂ ^{LÚ.MEŠ}*NAR* ^{LÚ.MEŠ}*iš-ḥa-ma-tal-li-eš ku-e-e*[*z*]

12' *i-ya-an-ta-at* *DINGIR*^{MEŠ} *-ša-kán ar-ga-ma-nu-uš* ^{ˈḥa-az} *-zi-ú-ya*

13' *ku-e-ez ar-ḥa pí-d-da-a-er*

14' *A-NA* ^{DUTU} ^{URU}*A-ri-in-na ši-it-ta-ri-uš ar-ma-an-ni-uš-ša*

15' *ŠA KÙ.BABBAR GUŠKIN ZABAR URUDU*^{HI.A} *TÚG SIG*^{HI.A} *-TIM*^{TÚG.HI.A} *a-du-*

---

⁸³³ von Schuler 1965: 154 “[... *EGIR-an a*]*r-du-ma-at* [...]”.

up-li

16' TÚG.GÚ.È.A *ku-ši-ši-ya-aš*^{NINDA} *ḥar-ša-uš*^{DUG} *iš-pa-an-tu-uz-zi-ya*

17' *ku-e-ez ar-ḥa ʿpídʿ-da-a-er*⁸³⁴

18' *a-ú-li-ú-ša-kán* GU₄.^ʿMAḤ^{HLA} ŠE GU₄.ÁB⁸³⁵ ŠE UDU^{HLA} ŠE MÁŠ.GAL^{HLA} ŠE

19' *ku-e-ez ar-ḥa na-an-ʿné-eʿ-er*

20' KUR^{URU} *Ne-ri-ig-ga-az* UR^[U] *Ḥuʿ-ur-ša-ma-az* K[UR^{UR}]^U *Ka-a-ašʿ-ša-ma-az*

21' KUR^{URU} *Ši-e-ri-ša-az* KUR^{URU} *Ḥi-i-mu-ya-az* KUR^{ʿURU} *[Tág-ga-aš-ta-a]z*

22' KUR^{URU} *Ka-am-ma-ma-az* KUR^{URU} *Zaʿ-al-pu-u-ya-az* KUR^{URU} *Ka-piʿ-r[u]-ʿu-ḥaʿ-az*

23' KUR^{URU} *Ḥu-ur-na-az* KUR^{URU} *Da-an-ku-uš-na-az* KUR^{URU} *Ta-pa-š[a]-ʿya-azʿ*

24' KUR^{URU} *Ta-ru-ug-ga-az* ʿKUR^ʿ *I-la-a-lu-u-ḥa-az* ^{URU} *Zi-iḥ-ḥa-na-ʿazʿ*

25' KUR^{URU} *Ši-pi-id-du-ya-ʿazʿ* KUR^{URU} *Ḷa-aš-ḥa-ya-az* KUR^{URU} *Pa-tal-li¹-ya-ʿazʿ*

26' *nu ke-e-da-aš A-N[A KUR.KUR^{HLA} š]u-me-en-za-an ŠA* <É^{HLA} DINGIR^{MES}-KU-NU

ku-e e-eš-ta na-at LÚ^{MES} URU Ga-aš-ga ar-ḥa pí-ip-pí-ir nu šu-me-en-za-an ŠA>⁸³⁶

⁸³⁴ 14-17. satırlar için bkz. Steitler 2017: 320.

⁸³⁵ Tamamlama için bkz. von Schuler 1965: 156, dn.2; Lebrun 1980: 136.

⁸³⁶ Tamamlama için bkz. von Schuler 1965: 156; Lebrun 1980: 137.

27' *ar-ḫa ḫu-u[l-le-er]*

---

ay.III

1 *nu-za KÙ.BABBAR G[UŠKIN BI-IB-R]I^{H1.A} GA[L^{H1.A} ŠA KÙ.BABBAR GUŠKIN]*

2 *ku-un-na-na-aš ʿÚ-[NU-TE^{MEŠ}-KU-N]U ŠA ZAB[AR]*

3 *TÚG^{H1.A}-KU-NU ša-ru-u-e-ʿerʿ na-at-za ar-ḫa ša[r]-ʿre-erʿ*

---

4 *LÚ.MEŠ SANGA šu-up-pa-e-ša-za LÚ.MEŠ SANGA MUNUS.MEŠ AMA.DINGIR^{LIM}*

LÚ.[^{MEŠ}G]UD[U₁₂]

5 *LÚ.MEŠ NAR LÚ.MEŠ iš-ḫa-ma-tal[-li]-lu-uš LÚ.MEŠ MUḪALDIM*

6 *[^LÚ.ʿMEŠʿNINDA.DÙ.DÙ LÚ.MEŠ APIN.L[Á] LÚ.MEŠ NU.GIŠKIRI₆ ar-ḫa*

7 *[šar-re-e]r nu-uš-za ARAD-na-aḫ-ḫe-er*

---

8 *GU₄^{H1.A}-KU-NU-y[a-aš-ma-aš-za UDU^{H1.A}-K]U-NU ar-ḫa šar-re-er*

9 *A.ŠÀ AGÀR^{H1.A}-K[U-NU-ma-az NINDAḫar-š]a-ya-aš GIŠKIRI₆.GEŠTIN^{H1.A}*

10 *^{DUG}iš-pa-an-t[u-uz-zi-ya-aš] ar-ḫa šar-re-er*

11 *na-aš-za LÚ^{MEŠ} [(^{URU}Ga)-aš-ga⁸³⁷ da]-a-er*

---

⁸³⁷ Tamamlama için bkz. von Schuler 1965: 158; Lebrun 1980: 137.

---

12 *na-aš-ta nam-m[a šu-ma]-ʿa-ašʿ* DINGIR^{MEŠ}-aš *a-pé-e-da-aš*

13 *A-NA* KUR.KUR^{HIA} *l[a-a-ma-a]n-na Ú-UL ku-iš-ki ú-e-ri-e[z]-zi*

14 *nu-uš-ma-aš ŠA* U[D^M]^I ŠA ITU^{KAM} *MU-ti me-e-ya-ni-ya-aš*

15 SÍSKUR^{HIA} ʿÚ-ULʿ *ku-iš-ki pa-a-i EZEN₄^{HIA}-aš-ma-aš*

16 *ha-az-z[i]-ʿúʿ-ya Ú-UL ku-iš-ki i-ya-az-zi*

---

17 *ka-a-ya-aš-ma-aš ʿAʿ-NA* KUR^{URU} *Ha-at-ti nam-ma ar-g[a-ma-nu-uš]*

18 *ha-az-zi-ú-ya ʿÚʿ-UL ku-iš-ki ú-da-i* LÚ^{SANGA} *[šu-up-pa-e-eš-š]a-ʿkánʿ*

19 LÚ.MEŠ^{SANGA} MUNUS.MEŠ^{ʿAMAʿ}.DINGIR-LIM^{LÚ.MEŠ} NAR^{LÚ.MEŠ} *iš-ḥa-ma-t[al-li-e]-*
eš

20 *nam-ma ar-ḥa ʿÚʿ-UL ku-e-ez-ga ú-ya-an-zi*

---

21 *[n]am-[m]a šu-ma-a-[a]š A-NA* DINGIR^{MEŠ} DUTU^{URU} *A-ri-in-na*

22 *[š]i-[i]t-ta-ri-ʿeʿ-ēš ar-ma-an-ni-uš-ša ŠA* KÙ.BABBAR G[UŠKIN]

23 [Z]ABAR^{NA4} *[k]u-un-na-na-aš TÚG^{HIA} SIG^{TIM} TÚG^{HIA} a-ʿduʿ-[up-li]*

24 [T]ÚG.GÚ.ʿÈʿ.ʿA *ku-[š]i-ši-ya-aš Ú-UL ku-iš-ki ú-da-i*

25 *Ú-UL-ma š[u-m]a-a-aš A-NA* DINGIR^{MEŠ} NINDA^{ḥar-ša-uš} DUG^{iš-pa-a} *[n-tu-uz-zi-ya]*

26 *a-ú-li-uš-ʿšaʿ ŠA* GU₄.MAḤ^{HIA} ŠE ŠA^{GU4} ÁB^{HIA} ŠE [...] x

27 UDU^{HIA} ŠE MÁŠ.G[AL^{HIA} ŠE Ú-UL ku-iš]-k[i] ʿuʿ-un-na-i

---

28 *nu-za ke-e* [...]

29 ^{NINDA}*ḥar-ša-y[a-aš ...]*

30 ^ʿ*ša-ne-ez*-[*zi ...]*

---

ay.IV

1 [*nu ú*]-*e-er ka-a* ^{URU}*Ḥa-at-tu-š*[*i ...]* [...]

2 ^U[^{RU}*T*]*u-u-ḥa-šu-na-an za-aḥ-ḥe-er* [...]

3 ^{URU}*Ta*-*ḥa-ta-ri-ya-an za-a*[*ḥ-ḥe-er*] [... K] ^{Á.GAL}-*aš*

4 *kat-ta-an ú-e-er nu* ^{URU}*Ḥu-um*-[...]

---

5 *nu ú-e-eš* ^{DINGIR}^{MEŠ}-*aš ku-it na*-[*aḥ-ḥa-an-t*]*e-eš nu* ^{DINGIR}^{MEŠ!}-*aš A-NA*

^ʿ*EZEN*₄ ^{HL.A}

6 *EGIR-an-pát ar-ḡa-aš-ta* [^{KUR} ^{URU}*Ne*]*ri-ig-ga-ma-az*

7 ^{LÚ}^{MEŠ} ^{URU}*Ga-aš-ga ku-it da-a-an ḥar-kán-zi ú-e-ša*

8 *A-N[A]* ^{ʿDIM?} ^{URU}*Ne-ri*-*ik* ^ʿ*A-NA* ^{DINGIR}^{MEŠ} ^{URU}*Ne-ri-ik*

9 ^{SÍŠ}[^{KUR}^{HLA} ^{UR}]^U*Ḥa-at*-^ʿ*tu*-*ša-az* ^{URU}*Ḥa-ak-mi-iš-ši*

10 *up-pí*-[*iš-ga-u*]-^ʿ*e*-*ni* ^{NINDA}.^{GUR}₄.^{RA}^{HLA} ^{DUG}*iš-pa-an-tu-uz-zi* ^{GU}₄^{HLA}

^ʿ*UDU* ^{HL.A}

---

11 LÚ^{MEŠ} U^[RU] G]a-aš-ga-ma ḫal-zi-ṽa-ni nu-uš-ma-aš NÍG.BA^{H1.A}

12 [p]i-ú-[e]-ni nam-ma-aš li-in-ga-nu-ma-ni A-NA^{DIM} URU^{Ne-ri-ik-ṽa}

13 [ku-i]t SÍSKUR up-pí-ú-e-ni nu-ṽa-az ḫa-an-za-an šu-me-eš ḫar-te-en

14 ṽnu-ṽa^ṽ-ra-at KASKAL-ši le-e ku-iš-ki ṽa-al-aḫ-zi

---

15 nu-za ú-ṽa-an-zi NÍG.ṽBA^{MEŠ^ṽ} da-an-zi nam-ma li-in-kán-zi

16 ma-a-aḫ-ḫa-an-ma-at ṽEGIR^ṽ-pa a-ra-an-zi na-aš-ta li-in-ga-a-uš

17 šar-ra-an-zi nu-za š[u]-me-en-za-an ŠA DINGIR^{MEŠ} me-mi-ya-nu-uš

18 te-ep-nu-ṽa-an-zi nu [Š]A^{DIM} li-in-ki-ya-aš^{NA4} KIŠIB

19 ar-ḫa ḫu-ul-la-an-zi

---

20 nu I-NA KUR^{URU} ḫa-ak^ṽ-mi-ṽiš^ṽ-ša KASKAL^{H1.A-TIM} ap-pa-an-zi⁸³⁸

21 nu A-NA^{DIM} URU^{Ne-ri-ṽik^ṽ} ku-it SÍSKUR ṽNINDA.GUR4^ṽ.RA^{H1.A}

22^{DUG} iš-pa-an-t[u]-uz-zi GU[4]^{H1.A} UDU^{H1.A} up-pí-ṽú-e^ṽ-ni^ṽ

23 na-at LÚ^{MEŠ} URU^{Ga-aš-ga} KASKAL-ṽši^ṽ ša-ru-ṽa-an-z[i]

24 na-at A-NA^{DIM} URU^{Ne-ri-ik} ta-ra-u-ṽa-[...]

25 Ú-UL ar-nu-an-zi

---

⁸³⁸ Bkz. von Schuler 1965: 162 “nu I-NA KUR^{URU} [ḫa-at-ti NÍG.BA^{H1}]^{I.A-TIM} ap-pa-an-zi^ṽ”.

26 [Š]À KUR^{URU} *Ḫa-at-ti-ma ku-^rit' x x [...]-x šu-me-en-za-an*

27 [... M]EŠ KUR-e [a]-x[... UR]U *Ga-aš-ga ú-ḡa-an-z[i]*

28 [... -z]i nu x [...]-x DINGIR^{LIM} *ki-iš-ša-a[n]*

29 [...] 'UL' [...]-x

30 [n]am-ma KUR^{URU} *Ḫa-a[t-ti]*

29 [...]

---

31 [...]-^rka^r a-ra-an-^rzi^r

32 [...] x x x

8.2. CTH 375.1 öy.I Çeviri⁸³⁹

x+1 [...]

2' [...] ... sizin tapınaklarınız da

3' [...] ... hiçbir yerde

4' Siz tanrılar için sadece Ḫattuša gerçek anlamda temiz

5' (bir) ülke(dir). Size temiz, büyük (ve) lezzetli kurbanları da

6' yalnız Ḫattusa'nın ülkesinde/Ḫatti ülkesinde veririz ve

7' siz tanrılara yalnız Ḫattuša'nın

---

⁸³⁹ Çev. için bkz. von Schuler 1965: 153vd.; Götze 1969b: 399vd.; Lebrun 1980: 143vd.; Singer 2002: 40vd.

8' ülkesinde/Hatti ülkesinde saygı gösteririz.

6' siz tanrılar tanrısal içgüdünüzle/aklınızla bilirsin[iz] ki,

7' eskiden beri sizin tapınaklarınızla bizim

8' [gib]i hiç kimse ilgilenmemişti.

9' Siz[in tapınak]larınıza

10' hiç kimse böyle saygı göstermemişti.

11' Siz tanrıların malları: gümüşü, altını, hayvan biçimli içki sunma kapları

12' (ve) elbiseleri ile bizim gibi hiç kimse

13' ilgilenmemişti.

14' Ayrıca siz tanrıların gümüş (ve) altından hangi heykelleri (varsa),

15' ve hangi tanrının vücudunda bir şey eskimiş ise,

16' tanrıların aletlerinden hangileri eskimiş ise,

17' ve onları bizim gibi hiç kimse tekrar

18' yenilememişti.

19' Ayrıca size, kurbanların temizliği konusunda

20' hiç kimse böyle saygı göstermemişti.

21' Size günlük, aylık, yılsonu⁷ kurbanları

22' (ve) bayramları hiç kimse böyle

23' yapmamıştı/yerine getirmemiş⁸⁴⁰.

---

⁸⁴⁰ CHD L-N: 230 “No one had set up for you so (well) the rituals and festivals of (each) day, (each) month and of the course/extent/length (gen.sg.) of /each) year”.

24' Ayrıca tanrıların hizmetçilerine, kentlerine *şahhan-* (ve)

25' *luzzi-* yükümlülüğü ile zarar verdiler ve siz

26' tanrıların erkek (ve) kadın kölelerine el koydular

27' ve onları kendilerine erkek (ve) kadın köleler yaptılar.

öy.II

1' ve [...]

2' [Büyük kraliçe] Asmuni[kal ...]⁸⁴¹

3' ve siz [...]

4' siz [...]

5' [Büyük kraliçe] Asmunikal [...]

6' veliaht pre[ns Tuthaliya⁸⁴² ...]

7' [...] erkek çocuk, rahip [...] ... [...]

8' [...] ... [...] ... [...]

---

⁸⁴¹ Tamamlanan çeviri için bkz. von Schuler 1965: 155 “[Wir,] der Grosskönig [Arnu]wanda und die Grosskönigin Ašmunikkal, werden [wied]er fette, [...] gute [Rinde]r (und) Schafe, gute Opferbrote und Weinrationen(?) liefern.”; Dinçol 1982: 35 “Siz tanrılara ben Büyük kral Arnuanda ve Büyük kraliçe Ašmunikal her konuda saygı gösterdik. Biz, sizin ekmek ve şarap kurbanlarınızla, besili sığır ve koyunlarınızı yeniden vereceğiz.”; Alp 2002: 72 “[Biz Büyük kral Arnu]wanda ile Büyük kraliçe Ašmunikal tekrar semiz ve iyi (kaliteli) sığır ve koyunlar, iyi (kaliteli) kurban ekmeği ve kurban içkisi [tekra]r vereceğiz.”; Singer 2002: 41 “[We,] Arnuanda, Great King, and Ašmunikal, Great Queen, shall regularly present fat and fine [oxen] and sheep, fine offeringbread and libations”.

⁸⁴² Tarafımızdan tamamlanmıştır.

9' ... [... d]urun!⁸⁴³

4' Düşman[lar]⁸⁴⁴ Hatti ülkesine [saldırdıklarında]⁸⁴⁵ [...]

5' ülkeyi yağmaladıklarında, onu kendilerine aldıklarında v[e on]u ... [...]

6' siz tanrılara yukarıda bahsedilenleri söyleyeceğiz⁸⁴⁶ ve onlardan

7' davacı olacağız⁸⁴⁷.

8' Siz göğün tanrılarına kurban ekmeği,

9' kurban içkisi ve haraç veren ülkelerden

10' rahipler, tanrı anaları/rahibeler, kutsal rahipler

11' melhemli rahipler, erkek müzisyenler, erkek şarkıcılar

12' uzaklaştırıl(mış)lardı ve (Kaskalar) tanrılarının haraçlarını ve ayin eşyalarını

13' oradan alıp götürdüler⁸⁴⁸.

14'-15' Arinna kenti Güneş Tanrıçası'na gümüş, altın, bronz ve bakırdan güneş kurslarını
ve küçük ay sembollerini, ince (kaliteli) elbiseleri, tören giysileri,

16' kraliyet giysisine ait elbise/gömlek, kurban ekmeklerini ve kurban içkilerini

---

⁸⁴³ von Schuler 1965: 155 “Tretet [auf unsere Seite]!”.

⁸⁴⁴ Tamamlama Lebrun 1980: 135'e göredir “LÚKUR^{M[EŠ]}-ma”.

⁸⁴⁵ Tamamlama Lebrun 1980: 135'e göredir “[GUL-ah-*hi-ir*' nu]”.

⁸⁴⁶ CHD Š: 298b “How the enemies [struck] Hatti land, plundered the country and took it (that we want to tell you, O gods)”.

⁸⁴⁷ CHD Š: 142b “We keep telling it [...] to you gods and we keep bringing the case to you”.

⁸⁴⁸ Bkz. CHD P: 356b; CHD Š 479b; Singer 2002: 41.

17' oradan alıp götürdüler⁸⁴⁹.

18' Kurbanlık hayvanları- besili boğaları, besili inek(ler)i, besili koyunları ve besili erkek keçileri

19' oradan sürüp götürdüler:

20' Nerik ülkesinden, Hürşama kentinden, K[āš]š/tama⁸⁵⁰ ü[lk]esinden

21' Šēriša ülkesinden, Hīmuḫa ülkesinden, [Taggašta] ülkesinden

22' Kammama ülkesinden, Zalpūḫa ülkesinden, Kapir[ū]ḫa ülkesinden

23' Hurna ülkesinden, Dankušna ülkesinden, Tapašaḫa ülkesinden

24' Tarugga ülkesinden, İlālūḫa ülkesinden, Zihḫana ülkesinden

25' Šipidduḫa ülkesinden, Uašḫaya ülkesinden, Patalliya ülkesinden.

26' Sizin bu ülkelerde olan/mevcut tapınaklarınızı Kaşkalılar yıktılar/yerle bir ettiler ve siz tanrıların heykellerini

27' kırdılar.

---

ay.III

1 Gümüşü, altını, gümüşten, altından

2 (ve) bakırdan hayvan biçimli içki sunma kapları (ile) kadehleri, bronz gereçlerinizi

---

⁸⁴⁹ Steitler 2017: 320 “From others they carried away the *sun-discs* and the *lunuae* of silver, gold, bronze and copper, the fine garments, the *adupli*-garments and the *kušiši*-tunics, the loaves of bread and the libation vessel(s[?]) of the Sun-goddesses of Arinna”.

⁸⁵⁰ von Schuler 1965: 157 “*Kaštama*”; Lebrun 1980: 136 “*Kaštama*”; Singer 2002: 42 “*Kaštama*”; bu kent için ayrıca bkz. del Monte-Tischler 1978: 193vd.; Ünal 1976-1980: 475a vd.

3 giysilerinizi yağmaladılar ve onları bölüştüler.

---

4 Rahipleri, Kutsal rahipleri, tanrı anaları/rahibeleri, melhemli rahipleri

5 erkek müzisyenleri, erkek şarkıcıları, aşçıları

6 fırıncıları, çiftçileri, bahçıvanları

7 bölüştüler ve onları kendilerine köle yaptılar.

---

8 Sizin sığırlarınızı (ve) koyunlarınızı bölüştüler.

9 Kurban ekmeği (veren) tarla (ve) nadasa bırakılan tarlalarınızı,

10 kurban içkisi (veren) bağlarınızı bölüştüler

11 ve onları Kaşkalar kendileri için aldılar.

---

12 Artık siz tanrıların o

13 ülkelerde adını hiç kimse anmıyor

14 Size günlük, aylık, yılsonu?

15 kurbanları hiç kimse sunmuyor. Sizin bayramlarınızı

16 ve (kurban) merasimlerinizi hiç kimse yapmıyor/düzenlemiyor.

---

17 Buraya Hatti ülkesine de artık haraçları

18 ve ayın eşyalarını hiç kimse getirmiyor. Kutsal rahipler

19 rahipler, tanrı anaları/rahibeler, erkek müzisyenler (ve) erkek şarkıcılar

20 artık hiçbir yerden gelmiyorlar.

---

21 Artık siz tanrılara, Arinna kenti Güneş Tanrıçası'na gümüş, altın,

22-23 bronz ve bakırdan güneş kursları ve küçük ay sembollerini, ince (kaliteli) elbiseleri,

tören giysileri,

24 kraliyet giysisine ait elbise/gömleği hiç kimse getirmiyor.

25 siz tanrılara kurban ekmekleri ve kurban içkileri

26 ve kurbanlık hayvanları- besili boğaları, besili inek(ler)i, [...]

27 besili koyunları ve besili erkek keçileri hiç kimse getirmiyor/buraya sürmüyor.

---

ay.IV

1 Ve [ge]ldiler⁸⁵¹. Burada Hattusa[da ...] [...]

2 Tuhaşuna [k]enti (ile) savaştılar (vurdular),

3 Taħatariya kenti (ile) sav[aştılar (vurdular)]. [... K]ent kapısı(na)

4 indiler. Hum[...] kentine/i [...]

---

5 Biz tanrılara saygılı olduğumuzdan tanrıların bayramları ile

6 ilgileniyoruz. Fakat Nerik ülkesini

7 Kaşkalar aldıklarından fakat biz (şimdi)

8 Ne[r]ik kenti [Fır]tına Tanrısı'na ve Nerik kenti (nin diğer) tanrısına

9 kurban[ları] Hattuša kentinden Hakmiš kentine

10 gönderiyoruz: kurban ekmeklerini, kurban içkilerini, sığırları (ve) koyunları.

---

11 Kaşkaları ise çağırıyoruz, onlara armağanlar

12 veriyoruz. Ayrıca onlara yemin ettiriyoruz: “Nerik kenti Fırtına Tanrısı'na

13 gönderdiğimiz kurbanları siz rahat bırakın⁸⁵²

---

⁸⁵¹ HPMM [Und sp]äter [... -ten] hierher nach Hattuš[a ...]; *uua-* fiili için ayrıca bkz. Rieken 2010: 217-239.

⁸⁵² von Schuler 1965: 161 “sollt ihr in Frieden lassen(?)”; Dinçol 1982: 35 “kurbanlara dokunmayın”; Alp 2002: 74 “kurbanları iyi karşılayın”; Singer 2002: 43 “you keep watch over them”.

14 onlara yolda hiç kimse saldırmazın!”

---

15 Ve onlar (Kaşkalar) geliyorlar, armağanları alıyorlar ayrıca yemin ediyorlar

16 geri döndükleri zaman ise yeminleri

17 bozuyorlar. Siz tanrıların sözlerini

18 küçümsüyorlar. Fırtına Tanrısı'nın yemin (tabletini) mührünü

19 kırıyorlar.

---

20 Hakkimışa ülkesinde yolları tutuyorlar⁸⁵³.

21 Nerik kenti Fırtına Tanrısı'na gönderdiğimiz kurban(ları): kurban ekmeklerini,

22 kurban içkilerini, sığırları, koyunları

23 Kaşkalar yolda yağmalıyorlar.

24 Onları Nerik kenti [Fırtına Tanrısı]na *tarauya*-[...]

25 getirmiyorlar.

---

26 Hatti ülkesinin [içi]nde ise ... [... -t/dı]ğımız [...] sizin

27 [...]e/ar ülke ... [...] Kaska[lar] geliyorlar

28 [... -yo]r ve ... [...] ... tanrı söyl[e]

29 [...] değil [...] ...

30 [a]yrıca Hatti ülkesi [...]

---

31 [...] ... ulaşıyorlar.

32 [...] ...

---

⁸⁵³ von Schuler 1965: 163 “sie ergreifen die [Geschenke] vom Lande [Hatti]”.

8.3. CTH 375.2

A1 KUB 31.123 (Bo 4313)

A2 +FHL 3 (AO 7349)

B KBo 60.17 (1208/z)

öy.I

1 [...] rD[U]TU^{ŠI!} ^mAr-nu-an-^rda^r LUGAL.GAL ^U [...]

2 [ka-a-š]a tu-uk A-NA ^DUTU ^{URU}A-ri-in-na [...]

3 [...]-x-ú-en nu-ut-[ta] ku-it ^mAr-nu-an-ta[!] [...]

4 [MUNUS].LUGAL.GAL me-mi-iš-ká[n]-^rzi⁸⁵⁴

öy.

4 x x x [...]

---

5 ka-a-ša šu-ma-a-aš DIN[GIR^{MEŠ} ...]

6 ha-an-da-a-an ša-n[e-iz-zi⁸⁵⁵ ...]

---

⁸⁵⁴ Tamamlama için bkz. Steitler 2017: 319 öy. 1 [UM-MA] rD[UT]U^{rŠI} ^mAr^r-nu-an-^rda LUGAL.GAL ^U [^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL] 2 [ka-a]-^rša^r tu-^ruk A^r-NA ^DUTU ^{URU}A-ri-in-na [xxxxxxx] 3 [(x)] x-ú-en nu-ut-ta ku-it ^mAr-nu-an-da [LUGAL.GAL ^U ^fAš-mu-ni-kal] 4 [MUNUS.]LUGAL.GAL me-mi-iš-ká[n]-^rzi^r xxxxx [ ].

⁸⁵⁵ Tamamlama için bkz. Yoshida 1996: 37 dn.10.

7 *ša-ne-ez-zi ta-aš-šu* [...]

8 *iš-ša-an-x*-[...]

---

9 *nu* ^DUTU ^DIM ^DLAMMA rD[...]

10 *ḪUR*.^rSAG^{rMEŠ} *ÍD*^{MEŠ} *PÚ*^{M[EŠ]} [...]

11 ^rI-NA^r KUR ^{URU}*Ḫa*-^rat^r-[*tí* ...]

12 [...] x [...]

ay.

1' ^rDUB^r ^IKAM ^DINGIR^{MEŠ}-*aš-kán ma-aḫ-ḫa-an* [...]

2' *ŠA* ^DUTU[!] ^{URU}*A-ri-in-na*[!] ^rÚ^r-[*UL QA-TI*]⁸⁵⁶

CTH 375.3

A1 KUB 48.107 (Bo 2525)

KBo 67.56⁸⁵⁷

A2 +KUB 31.72 (Bo 7136 +Bo 7153)

B KBo 58.5 (249/w)

öy.I

1 [^{URU}]^r*Iš-ku*^r-*ru-u-ḫa-aš* URU-*aš ḫu-u-ma-an-za*

---

⁸⁵⁶ Bkz. Karasu 1986: 53.

⁸⁵⁷ KBo 67.56 “Nr. 56 CTH745? (Hattische Fragmente); weist alte Zeichenformen auf”; Steitler 2017: 318 dn.1019.

2 [L]^{Ú.MEŠ}ta-pa-ri-ya-li-eš-ša ^mKa-an-nu-un-nu-[u]š

3 ^mPi-id-du-mu-u-ya-aš-ša

---

4 ^{URU}Ti-ya-ra-aš URU-aš hu-u-ma-an-za ^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-ya-l[i-eš-ša]

5 ^mPi-ka-aš-du-i-li-iš ^mHi-ir-ḫi-ir-ri-iš-ša

---

6 ^{URU}Pi-šu-nu-pa-aš-ši-iš URU-aš hu-u-ma-an-za

7 ^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-^rli^ˀ-eš-ša ^mPi-ḫa-ta-ḫi-iš

8 ^mPé-e-ḫa-ta-ḫi-la-aš-ša

---

9 ^rURU^ˀZi-ḫar-zi-ya-aš URU-aš hu-u-ma-an-za

10 [L]^{Ú.MEŠ}ta-pa-ri-ya-li-eš-ša ^mPi-ig-ga-nu-uš-ša-[aš[?] ...]

---

11 ^{URU}Tal-ma-li-ya-aš URU-aš hu-u-ma-an-za

12 ^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-ya-li-i-e-eš-^rša⁸⁵⁸

13 ^mPa-az-zi-zi-iš pi-iš-du-^rmu^ˀ-[...] x x [...]

14 /1' ^rmAr-tu-uḫ^ˀ-x x x [...]

---

⁸⁵⁸ Satır 5-12 için bkz. Groddek 2012: 4.

2' [^U]RU *Iš-ka-lu-x*-[...]

3' ^m*Pí-it-t*[*u*- ...]

4' URU *Ta-ḥa-^rni^r*-[...]

5' LÚ.M[^{EŠ}*t*]*a-p*[*a-ri-ya-li-eš-ša* ...]

6' URU *Ka-pí-r*[*u*- ...]

7' ^m*Pu-u-ti-i*[*š²*- ...]

8' URU *Zi-ku-ú*[*r?*- ...]

9' [^L]Ú.MEŠ^r*ta-pa^r*-[*ri-ya-li-eš-ša* ...]

---

ay.IV

1' x ^r*A²-NA²* x [...]

2' MUNUS^r*ENS*[*I* ...]

3' DUB II^{KAM} *PA-NI D*[*INGIR*]^r*MEŠ^r-kán GIM-an* [...]

4' *an-da me-mi-i*[*š*]-*kán-zi*

CTH 375.4

A KBo 53.10 (1691/u)

B KBo 55.18 (766/v) +1241/u +Bo 69/484

öy.I

x+1 [...]-x

4" [...]-x-aš

5" [...]

6" [... -z]i²

10" [... -z]i

12" [...]-x-ya

öy.II

1 [n]am-ma šu-me-en-za-an ku-e x-[...]

2 nu-za ú-e-eš LUGAL MUNUS.LUGAL EGI[R]-^ran^r x-[...]

---

3 nu¹-uš-ma-aš-kán A-NA É^{HIA}-KU-NU na-aḫ-šar-^rra^r-[...]

4 nam-[m]a-aš-ma-aš URU^{DIDL.HIA}-KU-NU ḫu-u-ma-an-t[a ...]

---

⁸⁵⁹ 3-5. satırlar için bkz. Karasu 1986: 53; Klinger 2005: 354; Steitler 2017: 319.

---

5 an-^ṽtu-^uḫ-še-et GU₄-it UDU-it ḫal-ki-it I[Š-TU ...]

6 ^ṽnam'-ma-aš-kán ša-a-ah-^ṽḫa'-ni-it lu-uz-zi-it x-[...]

7 na-at EGIR-an šu-ma-a-aš-pát A-NA DINGIR^{MEŠ} a-ra-u-^uḫa-[...]

---

8 ku-i-ta-aš-ma-aš-ša-an ^uḫa-aq-qa-a-ri-ya na-a[t ...]

9 ú-e-eš EGIR-an-da ^mAr-nu-an-da LUGAL.GAL^{MUNUS}A[š-mu-ni-kal]

10 ku-un-ga-aš-ke-u-^uḫa-ni na-at SIG₅-ah-^{ḫe}-eš-ke-u-^u[a-ni]

---

11 nu-uš-ma-aš-kán ḫu-u-ma-an-da-az ma-ah-^{ḫa}-an [...]

12 nu a-pa-a-at-ta DINGIR^{MEŠ}-eš-pát še-ek-te-ni

---

13 ku-e-da-ni-ma-aš-ša-an DINGIR^{LIM} ^ṽku-it^ṽ ut-tar [...]

14 na-aš-ma ku-e-ez im-ma ku-e-ez ud-d[a-na-az ...]

15 Ú-UL ḫa-an-da-a-u-ni

---

16 nu-un-na-aš a-pa-a-aš DINGIR^{LIM} a-pa-^ṽa^ṽ-[...]

17 IŠ-TU^{LÚ}ENSI Û IŠ-TU [...]

18 ti-ya-u-ni na-at SIG-ah-^{ḫu}-ni

---

19 *nu-uš-ša-an ka-a-ša ú-e-e[š ...]*

20 *Ù^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL [...]*

21 *nu-uš-ma-aš-kán hu-u-ma-an-da-[az ...]*

---

22 *šu-me-eš-ša-aš-ša-an DINGIR^{MEŠ} x-[...]*

23 *Ù^r Ù^fAš-mu-ni-kal MUNUS.LUGAL.GAL x-[...]*

24 *[...] x x x-^rdu^r-hé-pa^mPa-x-[...]*

25 *[...]-x^rkat^r-t[a ...]*

---

ay.III

1' *nu-x [...] li²-in²-x-[...]*

2' *na-a[t]-x [...] EGIR-pa a-p[é]-e[l² ...]*

3' *nu-za^r GÉŠPU^r-an ha-aš-ta-ya K[UR² ...]*

4' *ya-al-ha-an-ni-iš-kán-zi n[a-at ...]*

5' *URU²Tag-ga-aš-ta-aš URU-aš hu-u-ma-a[n-za ...]*

6' *^rm^rHa-ta-e-ep-ta-aš^mZi-pí-li-[...]*

7' *URU²Ka-am-ma-ma-aš URU-aš hu-u-ma-an-z[a ...]*

8' *^rm^rŠu-na-a-i-li-iš pí-ig-ga-ap-pé-lu-[...]*

9' *pí-ku-du-uš-te-na-aḥ^mTe-mi-it-ti [...]*

10' *ʳ^mPa-zi-zi-iš pí-tu-u-un-tu-u-na-x-[...]*

---

ay.IV

1' [... -z]i

CTH 375.5

A1 KUB 23.17 (Bo 6556)

A2 +KUB 31.117 (Bo 3836)

A3 +KUB 23.115 (Bo 3343)

B Bo 10088

öy.II

1 [... *na-aḥ-ša-ra*]-ʳ^{at-ta-an ḥu^ʳ-u-ma-a[n]}

2 [...]-en

---

3 [...]-x^{ʳ^{HLA}} [...] NINDA.GUR₄.RA^{HLA}-uš

4 [... *k*]u-e *pé-eš-ker nu šu-me-eš-pát*

5 [...]-x *še-ek-te-ni*

---

6 [... ^m*Ar-nu*]-*ya-an-da-aš* LUGAL.GAL *Ú^fAš-m[u-ni-kal]*

7 [... GU₄^{HLA}]-ʳ^{uš} UDU^{HLA} *ya-ar-kán-du-[uš]*

8 [... NINDA.GU]R₄.RA^{HIA DUG}*iš-pa-an-d[u-zi-ya]*

9 [... EGIR-p]a pé-eš-ga-u-e-ni

---

10 [... kap-pu-u[?]]-[?]iš-ga-u-e[?]-ni[?]

ay.III

1' [...] x x [...]

2' [...]^{MEŠ[?]}-aš ša-r[a- ...]

3' [... š]u-up-pa-e-eš^{LÚ.MEŠ}SANGA x [...]

4' [...]-x-iš-ker nam-ma-aš a-pé-[?]e[?]-[...]

5' [... ^{MUNUS}]^{MEŠ[?]}AMA.DINGIR^{LIM} ú-e-eš iš-šu-ú-e-[ni]

6' [... -y]a-aš ú-e-eš x-[...]

7' [nu-uš-m]a-[?]aš[?]-ša-an KUR.KUR^{HIA} ni-ya-al-la-an še-er ḫal-zi-iš [...]

8' [^{URU}G]a-aš-ta-ma-an ^{URU}Tag-ga-aš-ta-an ^{URU}Še-e-ri-iš-š[a-an]

9' [^{URU}T]a-aš-ta-re-eš-ša-an ^{URU}Tak-ku-up-ša-an ^{URU}Ta-a[m-ma-ma-an]

10' [^{URU}Z]a-al-pu-u-ya-an ^{URU}Ne-ri-ig-ga-an

11' [ki-n]u-un-pát ú-e-eš^mAr-nu-ya-an-ta LUGAL.GAL

12' $\dot{U}$ $\dot{A}$ *š-mu-ni-kal* MUNUS.LUGAL.GAL *š-u-ma-a-aš* DINGIR^{MEŠ} [...]

13' [EGI]R-an *ar-ya-aš-ta-at nu-kán šu-ma-a-aš* [...]

14' [a]*r*²-*nu*²-*uš*²-*ga-u-e I*-[ni]

15'/2' LÚ^{MEŠ} $\dot{U}$ ^{URU} *Ga-aš-ga* x x x x [...]

3' *š-u-ma-aš A-NA* DI[NGIR^{MEŠ} ...]

4' $\dot{U}$ -UL *tar-r[a* ...]

5' *nu ú-e-er ka-a* [...]

6' ^{URU}*Tu-u-ḥa-šu*-[*na-an* ...] [...]

7' ^{URU}*Ta-ḥa-an-t[a-ri-ya-an* ...] [...]

8' *kat-ta-an ú*-[*e-er*]

9' *nu ú-e-eš* DI[NGIR^{MEŠ}-*aš* ...]

10' EGIR-an-*pát a[r-wa-aš-ta]* [...]

11'/1' LÚ^{MEŠ} $\dot{U}$ ^{URU} *Ga*-*a[š-ga* ...] [...]

12'/2' *A-NA* ^D[IM ... *A-NA* DINGIR^{MEŠ} ^{URU}*Ne*]-*ri-ik*

3' [SÍSK]UR^{H.L.A} [... ^{URU}*Ha-ak-mi-iš*]-*ši*

4' *up-pí-iš-ga-u-e-ni* NINDA.^rGUR₄. [RA ... G]U₄^{H.L.A} UDU^H[^{L.A}]

5' LÚ^{MEŠ} Ga-aš-ga-ma ḫal-zi-ū[a-ni] [... NÍG.B]A^{HI.A} pi-ú-e-n[i]

6' [... li-in-g]a-nu-ma-ni

CTH 375.6

A KBo 52.15a (1095/u) + 1099/u

1' [...]-x-pí-iš^r QA-DU [...]

2' [...]-x-az-zi-aš QA-D[U ...]

3' [... -p]a-ú-un-aš QA-D[U ...]

4' [...]-x-az-pa-aš QA-D[U ...]

5' [... -a]n-x-du-na-aš QA-D[U^{LÚ.}]MEŠ^rta^r-[pa-ri-ya-li-it]

6' [... -t]i²-ya-aš QA-^rDU^{LÚ.MEŠ}i[a]-^rpa^r-r[i-ya-li-it]

7' [...]-x-[šú²]-ya-aš QA-[DU]^{LÚ.MEŠ}[ta]-pa-r[i-ya-li-it]

8' [...]-x-na-aš^r QA-DU^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-y[a-li-it]

9' [...]-x-aš Q[A-D]U^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-y[a-li-it]

10' [... QA-D]U^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-ya^r-[li-it]

11' [...]^{rLÚ.MEŠ}[ta-pa-ri-ya-li-it]

CTH 375.7

A Bo 7768

1' [...]^{LÚ.}MEŠ^rta-pa^r-r[i-ya- ...]

2' [...]-x-ri-iš

3' [... -i]š

4' [... *ḥu-u-m*]a-an-za

5' [... *p*]i-ta-ka-a-^rra'-[...]

6' [... ^{LÚ.MEŠ}*t*]a-pa-ri-ya-li-it

7' [... ^{LÚ.MEŠ}*t*]a-pa-ri-ya-li-it

8' [... ^{LÚ.MEŠ}*ta-p*]a-ri-ya-li-it

9' [... ^{LÚ.MEŠ}*ta-p*]a-ri-ya-li-it

10' [... ^{LÚ.MEŠ}*ta-pa*]-^rri-ya-li'-[*it*]

CTH 375.8

A KBo 52.15b (Bo 69/885)

1' [... *QA-DU* ^{LÚ.MEŠ}*t*]a-^rpa-ri-ya-li-it^r

2' [... *QA-DU* ^{LÚ.MEŠ}]ta-pa-ri-ya-li-i[*t*]

3' [... *QA-DU* ^{LÚ.M}]EŠ^rta-pa-ri-ya-li-i[*t*]

4' [... *QA-DU* ^{LÚ.M}]EŠ^rta-pa-ri-ya-li-[*it*]

5' [... *QA-DU* ^{LÚ.M}]EŠ^rta-pa-ri-ya-l[*i-it*]

CTH 375.9⁸⁶⁰

A KBo 57.17 (890/v)

1' [...] x x [...]

2' [...]-x-x-ši pí-[...]

---

⁸⁶⁰ Groddek 2011: 9.

3' [...]-x-aš URU-aš *ḥu-u*-[*ma-an-za*]

4' [...]-x-*pí-iš*^m[...]

5' [... -*t*]*u*² *pí-te-k*[*i*²-x]

6' [...]-*zi-ta-aš* U[RU²-*aš*]

7' [...]-x x x [...]

CTH 375.10

KBo 55.20

x+1 [...](-)*ḥu*²[(-)

2' [...]-x *e-eš-ša* [...]

3' [...] x^m*Pí-ma-aš-ku-ru-uš* [...]

4' [...] URU-aš *ḥu-ma-an-za* [...]

5' [...] x x x x x x x [...]

CTH 375.11⁸⁶¹

A KBo 59.2 (723/z)

1' [...]-x x x x [...]

2' [... ^{URU}]*Ḥa-at*^r-*ti i-u*[*a-ar*² ...]

3' [... *pá*]*r-ku-i ša-né-e*[*z-zi*]

---

⁸⁶¹ Groddek 2014: 2vd.

4' [iš-ša²-a]z²-zi-^rya^r-aš-ma-kán [...]

5' [ka-ru-ú²]-i-li-ya-ša [...]

6' [SÍSKUR^{H1}]^{rA^r}-aš-ma-aš pár-ku-^ri^r [...]

7' [...] šu-ma-a-aš [...]

8' [... šu]-ma-a-a[š ...]

9' [...] x x [...]

CTH 375.12

A KUB 48.110 (Bo 3932)

öy.II

1' [...]-x [...]

2' [...]

3' [...]-x-ḫa-aš-ša ^rar-ga-ma-an^r

4' [...]-x

5' [...]-x-ni šu-me-ša-at

6' [...]

7' [... ^{URU}]Qa-aš-ga ḫu-u-ma-an

8' [...]-x-it-ti-ni-ya-aš

9' [...]-x-an-za

10' [...]-x-aš-ša URU-aš hu-u-ma-an-za

11' [...]

---

ay.III

1 [...]-x

2 [... -i]d-du-ya-aš URU-aš

---

3 [...]-ya hu-u-ma-an

4 [...]-x-ni[?]

5 [... -y]a-aš ar-ga-ma-na-ša

6 [... a]r-ḫa šar-re-er

---

7 [... DING]IR^{MEŠ} li-in-ki-iš-ke-er

8 [...]

---

9 [...]-x EGIR-pa

10 [... -š]a²-an-zi

---

11 [...]-x nu ʿan²-[...]-x ʿDINGIR^{MEŠ?}

CTH 375.13

A1 Bo 3322

A2 KBo 61.311 (Bo 69/856)

1' ʿnu ka-a-ša šu-ma-a-aš A-NAʿ DIN[GIR^{MEŠ} ...]

2' KUR-ya-aš i-ya-ar nam-ma x-[...]

3' NU.GÁL ku-ya-pi-ik-[ki]

4' SÍSKUR^{HI.A}-aš-ma-aš šal-li pár-k[u-i ...]

5' ta-me-e-da-ni KUR-e^{URU}Ha-at-[ti ...]

6' ʾUL ku-ya-pi-ik-ki pé-eš-[ga-u-e-ni]

7' ʿiš²-ša-az-zi-ya-aš-ma-kán ʿa²-[...]

8' [i-ya]a²-ar ʾUL ku-ya-pi-ik-k[i ...]

9' [ki]-iš-šu-ya-an-ta ta-me-e-da-x-[...]

10' [...]-x-e-da-[...]

11' [nu] šu-ma-a-aš DINGIR^{MEŠ}-aš^{URU}Ha-a[t-tu-ša-aš-pát ...]

12' [KU]R-*e*

12'/1' SÍSKUR^{HI.A}-*aš-ma-aš* [...]

13'/2' [^U]RU^U*Ha-at-tu-ša-aš-pát* [...]

14'/3' [*nu-u*]š-*ša-an šu-m[a-a-a]š* DINGIR^{ME}[^š-*aš* ...]

15'/4' [...] x [...] x [^{URU}*Ha-at-tu-ša-aš*]-^r*pát* KUR^ʔ [...]

5' [...]-*x-eš* DINGIR [...]

6' [... *šu-me*]-*en-za-an* [...]

7' [...]-*x-iš* x [...]

8' [...] x x [...]

CTH 375.14⁸⁶²

A Bo 8295

1' [...]-*x-li-uš ar-ga-ma-na* x [...]

2' [...]-*x-ša-an ku-e-da-ni* EGIR-*p[a* ...]

3' [...]-*x-ti ku-ṽa-pí pa-i-mi* [...]

4' [...]-*x-nu-an-zi nu ú-e*-[...]

5' [... ^{UR}]U^U*Tu-u-ḫa-šu-na* [...]

---

⁸⁶² Taş 2014: 11.

CTH 375.15

A KBo 55.19 (Bo 69/956)

öy.I

1 [... š]u-me-en-za-an DINGIR^{MEŠ} ARAD^{MEŠ}-KU-NU G[ÉME^{MEŠ}-KU-NU]⁸⁶³

2 [...]-tén nu-uš-ša-an tu-uk A-NA [...]

3 [...]-x-x-x ^rNINDA har-ši-ya'-[...]

CTH 375.16

A HFAC 72 (NBC 11868)

öy.II[?]

1' [...] x [...]

2' [...]-x-pí-i-li-i[š ...]

3' [... hu-u-ma-a]n-za ^{LÚ}ta-pa-ri-ya-[le-e]š-[š]a

4' [... -u]r-me-la-aš

5' [... UR]U-aš hu-u-ma-an-za ^{LÚ.MEŠ}ta-pa-ri-ya-le-eš-ša

6' [...]-x-[... -h]a-tal-li-iš

---

⁸⁶³ Bkz. Neu 1983: 395.

7' [... ^{LÚ.MEŠ}]Š[*ta-pa-r*]i-[*y*]a-^ʿ*le-eš-ša*ʿ

ay.III?

1' [...]-x-^ʿ*ma-a-la-an*ʿ x-[...]

2' [...] ^ʿ*e*-*ep-zi* ^{KUR}*Ni*-[...]-x x

3' [... -a]l-*ha-te-e-x*-[...]

4' [...] ^{SIG5}*in i*[*n-n*]*a-ra-ua-an*

5' [...] ^ʿ*SIG5*-*in pé-e-ḥu-ʿte*ʿ-*zi*

6' [...]-x ^ʿ*ŠA* ^{KUR}*Ḥur-ri-ʿya*ʿ

7' [... K]UR ^{URU}[*Ḥ*]*a-at-ʿti*ʿ

CTH 375.17⁸⁶⁴

A KBo 58.246 (1123/v)

1' [...]Š-^ʿ*TU*ʿ [...]

2' [... *šu-me-e*]n-^ʿ*za*ʿ-*an ŠA* DINGIR^{MEŠ} KUR.K[UR ...]

3' [...]-x-*aš-li-iš* URU-*aš ḥ*[*u-u-ma-an-za* ...]

4' [...] *ḥu-u-ma-an-za* [...]

5' [...] x x [...] x x x x [...]

---

⁸⁶⁴ Groddek 2012: 165.

8.4. Filolojik Değerlendirme

CTH 375.1

öy.I 4

ḥa-an-da-a-an: *ḥandan* “gerçekten” anlamındaki zarftır⁸⁶⁵. *ḥandai-* “düzenlemek, tazmin etmek” fiilinin partizipi *handant-* sözcüğünün dondurulmuş Sg.N.-Akk.n. halidir⁸⁶⁶.

öy.I 5

SÍSKUR^{H.A} “kurban, ayin” anlamlarına gelmektedir⁸⁶⁷. Akadça okunuşu *NIQÚ*’dur⁸⁶⁸.

öy.I 7

na-aḥ-ša-ra-at-ta-an: *naḥšaratt-*, *naḥšarant-* “saygı, korku” sözcüğü⁸⁶⁹ (MH/MS) Sg.Akk.c. halde olup *-att* sufiksi ile *naḥ(h)-* “korkmak” fiilinden abstrakt isim yapılmıştır. Bu fiilden türetilen diğer kelimeler *naḥšariya-* “korkmak, saygı göstermek”, *naḥšariyaḡant-* “korkmuş”, *-nu* sufiksi ile kausatif yapılmış *naḥšarnu-* “korkutmak”tır⁸⁷⁰. Akadça okunuşu *PALḤU*’dur⁸⁷¹.

⁸⁶⁵ HEG A-K: 155 “wahrlich, wirklich”; HW: 52a “wahrlich, wirklich”; HW² H: 168b “1.glauben, trauen”; “2.wahrlich, wirklich”; HHw: 38 “wahrlich, wirklich, getreu, gemäss”; MHH: 161b “gerçekten, hakikaten, doğru olarak, gönüllü olarak”.

⁸⁶⁶ HEG A-K: 155.

⁸⁶⁷ HZL: 348, işaret 156 s.164; HW: 293a “Opfer, Ritual”; MHH: 573a “kurban, ayin, ritual”.

⁸⁶⁸ CAD N: 252a; HW: 293a.

⁸⁶⁹ CHD L-N: 343a vd.; HW: 146b “Furcht, Ehrfurcht”; HHw: 109 “Angst, Furcht (auch vergöttlicht), Ehrfurcht; Furchtsamkeit”; HED N: 11 “*naḥšaratt-* is not derived from *naḥšariya-*”; MHH: 467a “korku, ürkeklik, saygı”; EDHIL: 591 “fear, fright; respect, reverence, awe; frighfulness”.

⁸⁷⁰ EDHIL: 591vd.

⁸⁷¹ HW: 146b; CAD P: 65b vd.

öy.I 6

iš-ta-an-za-ni-it: *ištanzan(a)*- “ruh” anlamındaki kelime⁸⁷² Instr. haldedir. Latince *sensus* “duygu, his” sözcüğü ile paraleldir⁸⁷³. Akadça okunuşu *NAPIŠTU*, Sumerce okunuşu *ZI*’dir. Kelimenin türevi ^D*ištanzašša/i*-⁸⁷⁴ “Ruhun Tanrısı”dır⁸⁷⁵.

öy.I 7

an-ze-el: *ueš (anzaš)* “biz” manasındaki müstakil şahıs zamirinin⁸⁷⁶ Pl.Gen. halidir.

öy.I 8

i-ua-ar: *ıyar* “gibi, tarzında” manasına gelen zarftır⁸⁷⁷. Yeni Hitit (NH) yazımında *ıyar* Gen. bir kelimedenden sonra gelmekte, daha geç dönemlerde ise ideogramlar veya şahıs adlarından önce gelerek prepozisyon görevi görmektedir⁸⁷⁸.

ka-pu-u-ua-an ħar-ta: “saymıştı, ilgilenmişti” olarak çevrilen Plus.perfekt yapısında *kappuıai*- “saymak” fiili⁸⁷⁹ Partz.Sg.N.-Akk.n. haldedir. Zamanı ve şahsı belirleyen

---

⁸⁷² HEG A-K: 430vd. “*ištanzan(a)*” “Seele, Wille”; HED I: 468vd. “*ištanza(n)*” “soul, spirit, mind, will”; HW: “*ištanza(na)*” “Seele, Wille, Willensmeinung; Sinn; Person”; HHw: 67 “*ištanzan(a)*” “Seele; Willen”; MHH: 281b “*ištanza-/ištanzana*” “ruh, arzu, istek, düşünce, tasarım, şahıs, kişi”; EDHIL: 414 “*ištanzan-*” “soul, spirit, mind”.

⁸⁷³ HED I: 471.

⁸⁷⁴ Laroche 1947: 70 “*Ištanzaššaš*” “de l’âme”.

⁸⁷⁵ EDHIL: 414.

⁸⁷⁶ Dinçol 1970: 75; Hoffner-Melchert 2008: 134.

⁸⁷⁷ HEG A-K: 452vd. “Postposition mit Gen., nach Art von, wie”; HED I: 499vd. “in the manner of, after the fashion of, like, as”; HW: 94a “Postpos. mit Gen., nach Art von, wie”; HHw: 68 “nachgestelltes Adverb, teilweise formal Postposition mit Genitiv” “auf die Weise von, nach Art von, gleichwie”; MHH: 287b “tarzında, usulünde, ... gibi, ...e göre”; EDHIL: “(postpos. + gen.)” “in the manner of, after the fashion of, like, as”.

⁸⁷⁸ Hoffner-Melchert 2008: 255vd.

⁸⁷⁹ HEG A-K: 494vd. “Grundbdeutung, (ab)zählen, in Rechnung ziehen, setzen, Rechnung tragen, an etwas oder jemanden denken”; HW: 99a vd. “zählen; aufzählen; berechnen;- denken; prüfen; kontrollieren;- vergelten; lohnen; strafen;- besuchen;

yardımcı fiil *ħark-* “tutmak, sahip olmak”⁸⁸⁰ Prt.Sg.3. haldedir. Kelimenin türevi LÚ/MUNUS *ħaruant-* “bakıcı, hemşire” sözcüğüdür⁸⁸¹.

öy.I 10

ti-ya-an ħar-ta: “koymuştu” olarak tercüme edilen Plus.perfekt yapısındaki cümlede *dai-* “koymak” fiili⁸⁸² Partz. *tiyant-*’ın Sg.N.-Akk.n. halidir. Sumerce okunuşu ME, Akadça okunuşu *ŠAKĀNU*’dur⁸⁸³. Yardımcı fiil *ħark-* Prt.Sg.3. haldedir.

---

besorgen; versorgen;- vermuten; schlissen auf”; HED K: 66vd. “tally, count, reckon, calculate”; HHw: 72 “abzählen” auch “in Rechnung ziehen, setzen; Rechnung tragen, an etwas oder jemanden denken”; MHH: 313b “saymak, hesap etmek, hesaba katmak, dikkate almak, düşünmek, göz önünde bulundurmak, hesaplamak, incelemek, kontrol etmek, envanterini, listesini yapmak, bir şeyle uğraşmak, meşgul olmak”; EDHIL: 440 “to count, to calculate”.

⁸⁸⁰ HEG A-K: 173vd. “*ħar(k)-*” “halten, haben”; HW: 56a “*ħar-*, *ħark-*” “halten, haben”;- mit *-za* “bei sich haben”; HW² H: 280a vd. “*ħar(k)-*” “halten, haben, besitzen” mit *-za* “bei/für sich (be)halten”; HHw: 42 “*ħar(k)-*” “halten, haben”; HED H: 145vd. *ħar(a)k-*, *ħar-*” “spelled *ħar-*, never *ħa-ar-*” “hold, keep, have”; MHH: 178b vd. “*ħark-/ħarak-/ħar-*” “tutmak, yakalamak, sahip olmak, malik olmak”; EDHIL: 304vd. “*ħar(k)-*” “to hold, to have, to keep”.

⁸⁸¹ EDHIL: 304.

⁸⁸² HW: 202b vd. “setzen, legen, stellen, einsetzen”; HHw: 159 “setzen, legen, stellen”; MHH: 665b vd. “koymak, yerleştirmek, kurmak, tayin etmek, sermek”; EDHIL: 806vd. “*dai-/ti-*” “to lay, to put, to place”.

⁸⁸³ CAD Š: 116b vd.

öy.I 11

a-aš-šu-u: *aššu-* “mal varlığı, mülk”⁸⁸⁴ anlamlarına gelen sözcük (OS) Sg.N.-Akk.n. haldedir. Sumerce okunuşu NÍG.GA’dır⁸⁸⁵. Bu kelime *aššu-* “iyi” anlamındaki sıfatın türevidir⁸⁸⁶.

öy.I 14

ALAM^{HLA} “heykel, resim, şekil” anlamlarına gelmektedir⁸⁸⁷. Hititçe okunuşu *eš(ša)ri-*, Akadça okunuşu *ŠALMU*’dur⁸⁸⁸.

öy.I 15

tu-e-ek-ki-iš-ši: *tuekka-* “vücut”⁸⁸⁹ anlamına gelen kelime Sg.Dat.Lok. haldedir. Bu sözcük tekil kullanıldığında “vücut, kendi”, çoğul kullanıldığında ise “vücudun kısımları, uzuvlar” anlamlarını işaret etmektedir⁸⁹⁰. Sumerce okunuşu NÍ.TE’dir⁸⁹¹. *-ši* “onun” anlamındaki enklitik possessif pronomen Sg.Dat.Lok. haldedir.

---

⁸⁸⁴ HW² A: 492b vd. “das Gute”; HED A: 199 “favor, good treatment; good(ness), well-being; good stuff, good things, goods, chattels, valuables, wealth, possession(s)”; HW: 37a “Gut, Besitz, Habe; Heil, Wohlergehen, Glück; Heil (symbol)”; HHw: 28 “das Gute; (Hab und) Gut”; MHH: 74b “mal varlığı, mal mülk, sığırlar, iyilik, iyi muamele”; EDHIL: 223 “good(ness), good things; goods, possessions”.

⁸⁸⁵ HHw: 28.

⁸⁸⁶ EDHIL: 223.

⁸⁸⁷ HZL: 305, işaret 226 s.205; HW: 264b “Statue, Bild, Gestalt, Körperbau”; HHw: 212 “Statue, Bild, Gestalt”; MHH: 15a “heykel, resim, şekil, temsil”.

⁸⁸⁸ HW: 264b; HHw: 212.

⁸⁸⁹ HW: 226a “Körper; Person; selbst”; HHw: 178 “Körper; Person; selbst”; MHH: 727b “vücut, gövde, şahıs, insanın kendisi”; EDHIL: 885vd. “body, person, self; (pl.) body parts, limbs”.

⁸⁹⁰ EDHIL: 885.

⁸⁹¹ HW: 226a; HHw: 178; EDHIL: 885; Ünal 2016: 543b.

öy.I 16

ú-iz-za-pa-an-ta: *uzzapant-/uzpant-/uzzapant-* “eski” anlamına gelen⁸⁹² sözcük Pl.N.-Akk.n. haledir. Güterbock’a göre bu kelime, *uitt-* “yıl” sözcüğünün Sg.Nom. hali olan *uzza*⁸⁹³ ile *pai-* “gitmek” fiilinin partizipi olan *pant-* “gitmiş, giden” sözcüğünün birleşiminden oluşmuştur⁸⁹⁴.

öy.I 18

ne-u-ua-ah-ḥa-an ḥar-ta: “yenilemişti” olarak çevrilen Plus.perfekt yapısında, *neuaḥḥ-* “yenilemek” fiili⁸⁹⁵ Partz. *neuaḥḥant-*’ın Sg.N.-Akk.n. halidir. Bu fiil *neua-* “yeni” sözcüğüne *-ahḥ-* sufiksi eklenerek oluşturulmuştur⁸⁹⁶. Latince *novāre* “yenilemek” fiili ile ilişkilidir⁸⁹⁷. Ayrıca *neua-* sözcüğünün İngilizce *new*, Almanca *neu* kelimeleriyle benzerliği çok açıktır. Sumerce okunuşu GIBIL’dir⁸⁹⁸.

---

⁸⁹² HW: 254b, 369b, 411; HHw: 202 “alt”; MHH: 504b “eski, kullanılmış”; EDHIL: 1017 “old, grown old”.

⁸⁹³ Bkz. MU.KAM-za; Güterbock 1955: 64 “*uzza* (*uzts* zu lesen)”.

⁸⁹⁴ Güterbock 1955: 64.

⁸⁹⁵ CHD N: 458a vd. “to renew, restore, make new again”; HW: 151a “erneuern”; HHw: 112 “erneuern”; MHH: 480a “yenilemek, yenileştirmek, tekrar yapmak, tamir etmek”; HED N: 98 “make new, renew, renovate, refurbish, restore”; EDHIL: 605 “to renew, to restore, to make new again”.

⁸⁹⁶ EDHIL: 605.

⁸⁹⁷ EDHIL: 605.

⁸⁹⁸ CHD N: 458a.

öy.I 19

par-ku-ya-an-na-aš ud-da-ni-i: *parkuyatar-* “temizlenme” sözcüğünün⁸⁹⁹ Sg.Gen. halidir. Bu sözcük *parkuiye/a-* “temiz olmak” fiilinden *-atar-* sufiksi ile türetilmiştir⁹⁰⁰. *uttar* “söz”⁹⁰¹ manasındaki kelime Sg.Dat.-Loc. haldedir. Kelimenin türevleri *ud(da)nalliye/a-* “bir şey hakkında konuşmak, büyülemek”, *uddaniye/a-* “bir şey hakkında konuşmak, büyülemek” fiilleridir⁹⁰². *uttar*’ın Sumerce okunuşu INIM, Akadça okunuşu *AŪĀTU*’dur⁹⁰³.

öy.I 21

me-ya-ni-ya-aš: *meya(n)ni-/miyani-/meni-/meyan(n)a-/miyana-* “çeşitli zamansal ve mekansal cümle yapılarında kullanılan kelime”⁹⁰⁴ Sg.Gen. haldedir.

---

⁸⁹⁹ HW: 161b “Reinigung, Entsöhnung”; CHD P: 167b vd. “purification”; HHw: 123 “Reinigung; rituelle Reinigung, Entsöhnung”; MHH: 522b “temizlenme, arınma, suçsuzluğunu kanıtlama”; EDHIL: 638 “purification”.

⁹⁰⁰ CHD P: 168a.

⁹⁰¹ HW: 237a vd. “Wort, Rede, Gerede; - Sache, Angelegenheit; - Geschichte, - Grund, Anlass;- Rechtsfall”; HHw: 189 “Wort, Rede, Gerede (auch Gesang?); Sache, Angelegenheit; Geschichte; Anlass; Rechtsfall”; MHH: 770a “söz, kelime, şey, mesele, konu, söz konusu şey, tarih, sebep, hukuki durum”; EDHIL: 932 “word, speech; thing, case; story; reason”.

⁹⁰² EDHIL: 932.

⁹⁰³ HW: 237.

⁹⁰⁴ CHD L-N: 229a vd.; HW: 142b “halb(?)”, 450 “Jahresende(?)”; HHw: 105 “Zeitraum, Verlauf”; HED M: 112vd. “measure, mold, form, shape; span, compass, period, season, term; prime (of life); features, face”; MHH: 447a “yılla ilgili bir deyim; yıl sonu?, zaman dilimi?; sınır?, hesap?, miktar?”.

öy.I 23

ti-it-ta-nu-ua-an har-ta: “yerine getirmişti” olarak çevrilen birleşik fiil yapısında *tittanu-*/*titnu-* “yerleştirmek, tayin etmek” fiilinin⁹⁰⁵ Partzipi *tittanuuant-*’ın Sg.N.-Akk.n. halidir.

öy.I 25

dam-mi-iş-ḥi-iş-kir: *dammešḥāi-* “zarar vermek” anlamındaki fiil⁹⁰⁶ Iter.Prt.Pl.3. haldedir. Bu fiil *damešḥa-* “zarar, ceza” sözcüğünün Denom. şeklidir⁹⁰⁷. *dammešḥāi-* dışında kelimenin türevi, *dammešḥanu-* “cezalandırmak” fiilidir⁹⁰⁸.

öy.I 27

ARAD-na-aḥ-ḥi-iş-kir: ARAD “hizmetçi, uşak, esir, köle” anlamlarına gelmektedir⁹⁰⁹. ARAD-(n)a-aḥḥ- yapısı ise kelimeye Hititçe *-aḥḥ* “yapmak, -leştirmek” suffiksi⁹¹⁰ getirilerek “köleleştirmek, bağımlı (tabi) kılmak, boyunduruk altına almak” anlamını kazanmıştır ve Iter.Prt.Pl.3. haldedir. Luvice okunuşu *ḥutarla/i(?)*⁹¹¹, Akadça okunuşu *ARDU*’dur⁹¹².

⁹⁰⁵ EDHIL: 883; HW: 225a “hinstellen, hinsetzen; Platz nehmen lassen; einsetzen”; HHw: 177 “hinstellen, hinsetzen, Platz nehmen lassen, einsetzen”; MHH: 720a vd. “koymak, yerleştirmek, oturtmak, yol göstermek”;

⁹⁰⁶ HW: 208a “schädigen, bedrängen, Gewalt üben, strafen”; HHw: 163 “schädigen, bedrängen, Gewalt üben, strafen”; MHH: 675a “zarar vermek, ziyan vermek, kaba güç kullanmak, cezalandırmak”; EDHIL: 825vd. “to damage”.

⁹⁰⁷ HHw: 163.

⁹⁰⁸ EDHIL: 825.

⁹⁰⁹ HZL: 307, işaret 16 s.98; HW: 278a vd. “İR (eski okunuş)” “Diener, Sklave, Unfreier, Untertan”; HHw: 214 “Diener, Knecht, Untertan, Sklave”; MHH: 45b “hizmetçi, uşak, esir, köle”.

⁹¹⁰ Dinçol 1970: 88.

⁹¹¹ HHw: 214; karşı. Ünal 2016: 210b “Luvic noun c.”

⁹¹² CAD A: 243b vd.; HW: 278b.

GÉME-ah-ḫi-iš-kir: GÉME “kadın köle, cariye” anlamlarındadır⁹¹³. -ahḫ “yapmak, -leştirmek” sufiksi ile “kadın köle yapmak” anlamında, Iter.Prt.Pl.3. haldedir. Akadça okunuşu *AMTU*’dur⁹¹⁴.

öy.II 7

DI-NAM ar-nu-uš-ki-u-ua-ni “davacı olacağız” şeklinde çevrilen *DINAM arnu-*⁹¹⁵ söz grubunda, *DĪNU* “mahkeme”⁹¹⁶ anlamındadır. *arnu-* fiili ise “getirmek, sevk etmek”⁹¹⁷ anlamında Iter.Prs.Pl.1. haldedir. *arnu-*, *ar-* “varmak, ulaşmak” fiilinin *-nu* sufiksi ile oluşturulmuş kausativ şekli olmalıdır⁹¹⁸.

öy.II 9

ar-ga-ma-na-aš-š=a: *arkamma/n-* “haraç” manasındaki sözcük⁹¹⁹ Sg.Gen. haldedir. Akadça okunuşu *IRBU*’dur⁹²⁰. **öy.II** satır **12**’de ise **ar-ga-ma-nu-uš** Pl.Akk.c. halde geçmektedir. -(y)a “ve, de/da, dahi” anlamlarındaki enklitik bağlaçtır.

⁹¹³ HZL: 319, işaret 305 s.243; HW: 273a “Dienerin, Sklavin, Unfreie”; HHw: 225 “Magd, Dienerin, Sklavin”; MHH: 126b vd. “kadın köle, cariye, kul”.

⁹¹⁴ HW: 273a.

⁹¹⁵ HW² A: 332b “Klage erheben”; HW: 32a “Klage erheben”; HHw: 23 “Klage erheben”; Ünal 2016: 105 “mahkemeye götürmek, dava açmak”.

⁹¹⁶ Bkz. sayfa 56.

⁹¹⁷ HW² A: 328a vd. “(fort)bringen, bewegen”; HEG A-K: 64 “in Bewegung setzen; fort- oder herbringen”; HED A: 162vd. “move along, make go; stir, raise; transport, deport, remove; bring, transmit, deliver, produce; further, promote”; HW: 32a “fortbewegen; fort- oder herbringen; an sich nehmen”; MHH: 57b vd. “getirmek, ulaştırmak, gelmesini sağlamak, taşımak, nakletmek, ilerletmek”; EDHIL: 208 “to make go; to transport, to deport”.

⁹¹⁸ HEG A-K: 64; EDHIL: 208.

⁹¹⁹ HW² A: 302b vd. “Tribut”; HEG A-K: 59vd. “Tribut”; HED A: 143vd. “tribute”; HW: 30a “Tribut”; HHw: 22 “Tribut, Tributzahlung”; MHH: 53a “haraç, vergi”.

⁹²⁰ HW: 30a.

öy.II 10

MUNUS.MEŠ AMA.DINGIR^{LIM}: (MUNUS)AMA.DINGIR “tanrı anası, rahibe” anlamındadır⁹²¹. Hititçe okunuşu *šiuanzanna-*’dır⁹²². *šiuanzanna-* sözcüğü *šiu(n)-/šiu(n)-* “tanrı” ile *anna-* “anne” kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur⁹²³.

öy.II 11

LÚ.MEŠ *iš-ḥa-ma-tal-le-eš*: LÚ*išḥamatalla-* “şarkıcı” anlamındaki sözcük⁹²⁴ Pl.Nom haldedir. Kelime, *išḥamai-* “şarkı söylemek” fiilinden türetilmiştir⁹²⁵. Sumerce okunuşu LÚSİR, Akadça okunuşu ZAMMARU’dur⁹²⁶.

öy.II 12

ḥa-az-zi-ú=ya: *ḥazziḫi/ḥazziu* “ayin eşyası, (kurban) merasimi” anlamındaki kelime⁹²⁷ Sg.N.-Akk.n. haldedir. *-(y)a* “ve, de/da, dahi” anlamlarındaki enklitik bağlaçtır.

⁹²¹ HZL: 306, işaret 57 s.119vd.; HW: 265a “Gottesmutter (Priesterin)”; HHw: 212 “Gottesmutter (eine Priesterin)”; MHH: 22a “tanrı anası (bir tür rahibe)”.

⁹²² HW: 195b, 265a.

⁹²³ CHD Š: 493a “gen. *šiu(n)-š/šiu(n)-š* “of the god” and *anna-* “mother”; EDHIL: 765 “*šiu(ua)nz* can be interpreted as nom.sg.c. of a further unknown adjective *šiu(ua)nt-* “divine” that is ultimately cognate with ^(d)*šiu-*, ^(d)*šiu(na)-* “god”. If this is correct, then the word must be a univerbation of original *šiu(ua)nz annaš* “divine mother”.

⁹²⁴ HED I: 394; Daddi 1982: 236 “cantore”; HW: 85a “Sänger”; HHw: 63 “Sänger”; MHH: 267a “şarkıcı, müzisyen”; EDHIL: 394 “singer”.

⁹²⁵ EDHIL: 393.

⁹²⁶ HED I: 394.

⁹²⁷ HEG A-K: “Kulthandlung, Ritual”; HW: 67b “Ritus, Kulthandlung”; HED H: 282vd. “ceremony, ritual, (religious) pageant(ry), (cultic) entertainment”; HHw: 48 “Kulthandlung, Ritual, konkretisiert Ritualzubehör”; MHH: 207a “merasim, seremoni, ayin, ritüel”.

öy.II 13

ar-ḥa pīd-da-a-ir: “alıp götürdüler” şeklinde çevrilen cümlede, *piddāi*- “getirmek, götürmek, (yükümlülük gereği) ödemek”⁹²⁸ manalarındaki fiil Prt.Pl.3. haldedir.

öy.II 14

ši-it-ta-ri-uš ar-ma-an-ni-uš-š=a: *šit(t)ar/šittarali* (n./c.) “güneş kursu” anlamındaki sözcük⁹²⁹ Pl.Akk.c. haldedir. Kelimenin türevi ^{HUR.SAG}*Šittara*- “bir dağ adı” olan sözcüktür⁹³⁰. Sumerce okunuşu AŞ.ME’dir⁹³¹. *armanni*- “küçük ay, hilal” anlamında⁹³² Pl.Akk.c. haldedir. Bu kelime *arma*- “ay” sözcüğüne *-(a)nni* “-cık, -cık, -cük” olarak çevrilebilen küçültme eki eklenerek türetilmiştir⁹³³. Sumerce okunuşu UD.SAR’dır⁹³⁴.

⁹²⁸ HW: 170b vd. “pflichtmässig entrichten; bezahlen; (Bericht) erstatten” (Trennung von *pēda*- “hinschaffen” nicht überall klar); CHD P. 355b vd. “to bring, carry; to render, pay”; HHw: 133 “bezahlen, (einer Verpflichtung gemäss) übergeben, abliefern, bringen”; MHH: 545b “yükümlülük gereği ödemek, vermek, (rapor) sunmak”; EDHIL: 678vd. “to bring, to carry; to render, to pay”.

⁹²⁹ CHD Š: 457vd. “(sun) disk(?)”; HW: 194b “Sonnenscheibe, Votivscheibe, Scheibe”; HHw: 152 “Speerspitze, Spindel”; MHH: 639a “kurs, levha, güneş kursu veya mızrak ucu?”; EDHIL: 761vd. “sharp-pointed metal object, spear-point(?) (not solar disc!)”.

⁹³⁰ EDHIL: 762.

⁹³¹ HW: 194b; CHD Š: 457.

⁹³² HW² A: 324b “Lunula”; HED A: 152 “moonlet, lunula, crescent”; HW: 31b “Mondsichel, Lunula (als Schmuckstück)”; HHw: 23 “Mondsichel, Lunula”; MHH: 56a “küçük ay, ay şeklinde ekmek veya nesne, ayçöreği”; EDHIL: 206 “lunula, crescent; croissant bread”.

⁹³³ Dinçol 1970: 64; EDHIL: 206.

⁹³⁴ HW: 31b.

öy.II 15

TÚG.HI.A-a-du-up-li: ^{TÚG}*adupli-* “tören giysisi” anlamında⁹³⁵, Pl.N.-Akk.n. haldedir. Sumerce okunuşu muhtemelen ^{TÚG}NÍG.LÁM olmalıdır⁹³⁶. Bu kelime Akadça *UDUPLU*⁹³⁷ sözcüğünden Hititçe’ye aktarılmıştır⁹³⁸.

öy.II 16

ku-ši-ši-ya-aš: (^{TÚG})*kušiši-* “kraliyet giysisine ait elbise”⁹³⁹ anlamında, Sg.Gen. haldedir.

öy.II 18

a-ú-li-ú-š=a=kán: (^{UZU/UDU})*auli-* “kurbanlık hayvan”⁹⁴⁰ anlamına gelen sözcük Pl.Akk.c. haldedir. KUB 11.26 öy.II 6’da *auli-*’nin yenebildiği anlaşılmaktadır⁹⁴¹.

---

⁹³⁵ HEG A-K: 94 “Festkleid, Mantel(?)”; HED A: 229 “some type of ceremonial raiment or festive garb (perhaps ^{TÚG}NÍG.LÁM)”; HW: 38a “Kleidungsstück”, 349a “Festkleid”, 393a “Mantel(?)”; HHw: 29 “ein Teil des königlichen Festgewandes, Art Schal?”; MHH: 78a “bir elbise, merasim elbisesi”.

⁹³⁶ Ünal 2016: 96b.

⁹³⁷ HW: 377a “*ADUPLU* olmayıp *UDUPLU* olarak okunmalıdır”; Ünal 2016: 96b.

⁹³⁸ HEG A-K: 94.

⁹³⁹ HEG A-K: 674vd. “wertvolles Festtagsgewand des Königs”; HW: 120b “(königliches) Festgewand, Talar”; HED: K “gown; gown-fabric”; HHw: 87 “wertvolles Festtagsgewand des Königs”; MHH: 377b “krallık giysisi, kaftan, talar, cübbe”.

⁹⁴⁰ Ertem 1965: 259 “bir uzuv (insanda “parmak”, hayvanda “toynak”)”; HW² A: 627a vd. “Innerer Körperteil von Menschen und Tieren (Rindern, Schafen, Ziegen; Opfertier); HEG A-K: 94vd. “ein Tier oder/und ein Körperteil”; HED A: 229vd. “milt, spleen; (pl. also) inner organs; sacrificial (feast or contingent); some kind of (negative) emotion”; HW: 38b “ein Tier oder tierischer Körperteil(?)”; HHw: 29 “Kehle” oder “Halsschlagader” (nicht “Luftröhre”; MHH: 78a “bir uzuv; boğaz veya şah damarı; dalak”; EDHIL: 229vd. “tube-shaped organ in the neck: throat(?), windpipe(?), carotid artery(?)”.

⁹⁴¹ Ertem 1965: 259.

öy.II 19

ar-ħa na-an-ni-e-er: *nanna-/nanni(ya)-* “sürmek”⁹⁴² fiili Prt.Pl.3. haldedir. Kloekhorst, bu sözcüğü *nai-* “dönmek” fiilinin türevi olarak ele almaktadır⁹⁴³. *arħa nanna-* “sürüp götürmek, tamamen sürmek” anlamındadır.

öy.II 26

ar-ħa pí-ip-pí-ir: *pippa-* “yıkmaq, yerle bir etmek” anlamındaki fiil⁹⁴⁴ Prt.Pl.3. haldedir. *arħa pippa-* “yıkmaq” anlamındadır.

öy.II 27

ar-ħa ħu-ul-li-ir: *ħullai-* “bozguna uğratmaq” anlamında⁹⁴⁵, Prt.Pl.3. haldedir.

---

⁹⁴² CHD L-N: 391a vd. “to drive (intrans.), ride in an animal-drawn vehicle; to drive (trans.) (obj. Animals, evils, persons, spears)”; HW: 148b “(trans.) treiben, (intr.) ziehen, marschieren”; HHw: 110 “treiben, (intr.) ziehen, marschieren”; MHH: 473b vd. “gitmek, sürmek bir yere yöneltmek, bir araca binmek, arabayla gitmek”; EDHIL: 599 “to drive, to ride in an animaldrawn vehicle; to draw/drive back”.

⁹⁴³ EDHIL: 598vd.

⁹⁴⁴ HW: 169b “umstürzen”; CHD P: 269a vd. “to knock down/apart/off, tear down, overturn, overthrow, destroy; to turn up, throw up”; HHw: 131 “niederschlagen, zerschlagen, niederreißen, umstürzen, zerstören”; MHH: 542 “alt üst etmek, altını üstüne getirmek, yıkmak, alaşağı etmek, yerle bir etmek, temelinden yıkmak, devirmek, tahrip etmek”; EDHIL: 676 “to knock down/apart/off, to tear down, to overturn, to destroy; to turn up, to throw up”; HED PI: 77vd. “make fall, fell, drop; dip, flip, overturn; wreck, raze, demolish”.

⁹⁴⁵ HEG A-K: 273vd. “*ħulla-/ħulli-*” “(nieder) schlagen”; HED H: 363vd. “*ħulla-/ħulliya-*” “smash, quash, defeat”; HHw: 53 “*ħulliya-*” “(nieder)schlagen; verändern, verfälschen”; MHH: 224b vd. “*ħulla-/ħullai-/ħulliya-/ħulli-*” “kavga etmek, dövüşmek, yarışmak, (bir antlaşmayı) tartışma konusu yapmak, iptal etmek, feshetmek”; EDHIL: 358vd. “*ħulle-/ħull-*” “to smash, to defeat”.

ay.III 3

ar-ḫa šar-ri-ir: *šarra-/šarre-/šarriya/e-* “bölmek, dağıtmak, ayırmak” anlamlarında⁹⁴⁶, Prt.Pl.3. haldedir. Fiilin türevi *šarran-* “hisse, pay” sözcüğüdür⁹⁴⁷. *arḫa šarra-* “parçalamak, bölmek” anlamlarına gelmektedir⁹⁴⁸.

ay.III 4

šu-up-pa-e-š=a=za: *šuppa(i)-/šuppi-* “temiz, kutsal”⁹⁴⁹ anlamlarındaki sıfat Pl.Nom. haldedir. Türevleri, ^{UZU}*šuppa* “kutsanmış et”, *šuppiyaḫḫ-* “temizlemek”, *šuppiēšš-* “temiz olmak”, *šuppiēššar/šuppiyaššar* “temizlik”, (DUMU.MUNUS)*šuppi(e)ššara-* “rahibe, temiz kadın”, *šuppiššarant-* “temiz olma”, *šuppiyant-* “temiz, kutsal”, *šuppiyatar/šuppiyant-* “temizlik” kelimeleridir⁹⁵⁰. Kültepeden çıkan Eski Asurca metinlerde *šuppi-* sıfatı ile oluşturulan isimlere ^m*Šu-pi-aḫ-šu*, ^f*Šu-pi-a-aḫ-šu-šar*, ^f*Šu-pi-a-ni-kà* gibi, sıkça rastlanırken, Hititçe metinlerden sadece iki isim, ^m*Šuppiluliuma* ^m*Šuppiuman*/^m*Šuppiumna* bilinmektedir⁹⁵¹.

ay.III 6

LÚ.MEŠNINDA.DÙ.DÙ “fırıncı, ekmekçi” anlamlarıdadır⁹⁵².

LÚ.MEŠNU.GIŠ.SAR veya LÚNU.GIŠKIRI₆ “bahçıvan” manasına gelmektedir⁹⁵³.

⁹⁴⁶ Bkz. sayfa 196.

⁹⁴⁷ EDHIL: 728.

⁹⁴⁸ MHH: 606b; HW: 363b “aufteilen”.

⁹⁴⁹ HW: 199a “rein (riuell rein), heilig, sakrosank”; MHH: 653b vd. “temiz, bakire, arı, pak, mukaddes”; EDHIL: 789vd. “purified, sacred”.

⁹⁵⁰ EDHIL: 789.

⁹⁵¹ EDHIL: 790.

⁹⁵² HZL: 342, işaret 369 s.278vd.; HW: 288b “Brotbäcker”; HHw: 249 “Bäcker”; MHH: 485 “fırıncı, ekmekçi”.

⁹⁵³ HZL: 343, işaret 11 s.95; HW: 289 “Gärtner”; HHw: 251 “Gärtner”; MHH: 492a “bahçıvan”.

ay.III 12

a-pé-e-da-aš: *apā-* “o, şu” anlamlarına gelen işaret zamiri⁹⁵⁴ Pl.Dat.Loc. haldedir. Bu zamirin türevleri, *apāšila* “kendi”, *apatta(n)* “orada”, *apiya* “orada, o zaman”, *apeniššan* “böyle”, *apiniššuquant-* “bu şekilde” sözcükleridir⁹⁵⁵. Sumerce okunuşu BI⁹⁵⁶, Akadça okunuşu *ŠŪ* dur⁹⁵⁷.

ay.III 13

la-a-ma-an-na: *lāman* “ad” anlamına gelen sözcük⁹⁵⁸ Sg.N.-Akk.n. haldedir. *-a* ise *-(y)a* “ve, de/da, dahi” manasına gelen enklitik bağlaçtır. Sözcüğün türevi, *lam(ma)niye/a-* “adını anmak, çağırmak, emretmek”tir⁹⁵⁹. Akadça okunuşu *ŠUMU* olup, diğer okunuşu st.constr. hali *ŠUM* ile oluşturulan *ŠUM-an*’dır⁹⁶⁰.

ú-e-ri-iz-zi: *ueriya-* “çağırmak” anlamındaki⁹⁶¹ fiil Prs.Sg.3. haldedir. Türevi, aynı anlamdaki *ueryanna-/ueryanni-* sözcüğüdür⁹⁶².

⁹⁵⁴ HW² A: 130b vd. “jener, der (erwähnte)”; HEG A-K: 39vd. “jener, er, der betreffende; is”; HED A: 86 “that (one); he, she, it”; HW: 24b “jener, er, der betreffende; is”; HHw: 18 “jener, er; is”; MHH: 37a “o, şu, oradaki, şuradaki, adı geçen”; EDHIL: 191vd. “that (one); he, she, it”.

⁹⁵⁵ EDHIL: 191.

⁹⁵⁶ HW: 267a; EDHIL: 191.

⁹⁵⁷ HW: 313a; CAD Š: 155a vd.

⁹⁵⁸ CHD L: 31a vd. “name”; HW: 126b “Name”; HED L: 51vd. “name; (famous) name, renown, reputation, remembrance”; HHw: 92 “Name”; MHH: 394b “isim, ad, ün, nam”; EDHIL: 517vd. “name; reputation”.

⁹⁵⁹ EDHIL: 517; ayrıca bkz. HW: 127a, 415b.

⁹⁶⁰ HW: 126b, 295b, 313b.

⁹⁶¹ HW: 252b “rufen; - nennen, erwähnen; - beauftragen”; HHw: 201 “rufen; nennen, erwähnen; beauftragen”; MHH: 801b vd. “çağırmak, adını anmak, seslenmek, davet etmek, görevlendirmek”; EDHIL: 2002vd. “to call, to name, to summon”.

⁹⁶² EDHIL: 1002.

ay.III 20

ku-e-ez-ga: *kuiški/kuitki* “herhangi birisi/ herhangi bir şey” anlamındaki⁹⁶³ indefinit pronomen Sg.Abl. haldedir.

ay.IV 6

EGIR-an-pát ar-ua-aš-ta: “ilgileniyoruz” olarak tercüme edilen cümlede, *ar-* “durmak” fiili⁹⁶⁴ Med.Prs.Pl.1. haldedir. EGIR-an = *appan ar-* “ilgilenmek, arkasında durmak” anlamlarına gelmektedir⁹⁶⁵. *-pát* “adı geçen” manasında vurgulama ve teşhis partikelidir.

ay.IV 7

da-a-an ħar-kán-zi: “aldılar” şeklinde tercüme edilen birleşik fiil yapısında, *da-* “almak”⁹⁶⁶ fiili Partz. *dant-*’ın Sg.N.-Akk.n. halde, *ħark-* “tutmak” fiili Prs.Pl.3. halde olup perfekt yapıdadır.

ay.IV 10

NINDA.GUR4.RA^{HLA} “kalın ekmek, kurban ekmeği, somun ekmek” anlamındadır⁹⁶⁷. Hititçe okunuşu ^{NINDA}*ħarši-*’dir⁹⁶⁸.

---

⁹⁶³ MHH: 355a “herhangi birisi, herhangi bir şey, birisi”; Hoffner-Melchert 2008: 150; van den Hout 2011: 99.

⁹⁶⁴ Bkz. sayfa 47.

⁹⁶⁵ HED A: 104 “stand behind, back up, take care of”; HW: 27b “dahinter treter; auf jem.es Seite treten; sich um etw. kümmern”; HHw: 19 “dahinter treten; auf jemandes Seite treten; sich um etwas kümmern”; MHH: 44a “arkasında durmak, birisinin tarafını tutmak, bir şeyle uğaşmak, kendini ber şeye vermek”.

⁹⁶⁶ Bkz. sayfa 41, 55.

⁹⁶⁷ HZL: 342, işaret 179 s.178, işaret 369 s.278vd.; HW: 288b “dickes Brot”; HHw: 250 “dickes Brot”; MHH: 486a “kalın bir ekmek, somun”.

⁹⁶⁸ HW: 288b; ayrıntılı bilgi için bkz. Arıkan 1995: 166vd.

DUG *iš-pa-an-tu-uz-zi*: ^(DUG)*išpandu(z)zi*- “kurban içkisi, libasyon kabı” anlamında⁹⁶⁹
Pl.N.-Akk.n. haldedir. Bu sözcük *išpant-/šipant-* “kurban etmek/sunmak” (Sum. BAL)
fiilinden türetilmiştir⁹⁷⁰.

ay.IV 11

ḫal-zi-ua-ni: *ḫalzai-/ḫalziya-* “çağırarak, seslenmek” fiili⁹⁷¹ Prs.Pl.1. haldedir. Akadça okunuşu *ŠAŠŪ*’dur⁹⁷².

NÍG.BA^{HL.A} “hediye, armağan” anlamına gelmektedir⁹⁷³. Akadça okunuşu *GĪŠTU*’dur⁹⁷⁴.

ay.IV 12

pí-ú-e-ni: *pai-* “vermek”⁹⁷⁵ anlamındaki fiil Prs.Pl.1. haldedir.

---

⁹⁶⁹ HED I; 437vd. “libation-vessel, libation, libate, libamen”; HEG A-K: 415vd. “Spende (an Getränken), Ration”; Arıkan 1995: 167vd.; HW: Weinfass(?), Weinration(?); HHw: 66 “Spende (an Getränken), Ration”; MHH: 277a “içki dökme kabı, libasyon kabı, içki sunma, içki dökme, şarap miktarı”; EDHIL: 405 “libation-vessel, libation, libate”.

⁹⁷⁰ EDHIL: 405.

⁹⁷¹ HEG A-K: 39vd. “rufen; nennen”; HW: 49a “rufen, nennen; lesen”; HW² H: 92b vd. “rufen, anrufen”; HED H: 53vd. “call out, cry, shout, exclaim, howl; cry for, crave; proclaim, recite, enumerate, read aloud; call, summon, invoke, invite; call (by name)”; HHw: 37 “rufen, nennen”, auch “vorlesen”; MHH: 155a vd. “çağırarak, bağırarak, bağırarak ilan etmek, zikretmek, ismiyle anmak, melemek (koyun)”; EDHIL: 276vd. “to cry out, to shout, to call (trans.), to invoke, to recite”.

⁹⁷² HW: 49a; HED H: 53.

⁹⁷³ HZL: 340, işaret 369 s.278vd.; HW: 288a “Gabe, Geschenk”; HHw: 248 “Geschenk, Gabe”; MHH: 481a “hediye, armağan”.

⁹⁷⁴ HW: 288a.

⁹⁷⁵ HW: 155a; bkz. sayfa 51.

li-in-ga-nu-ma-ni: *linganu-* “yemin ettirmek”⁹⁷⁶, *link-/linka-* “yemin etmek”⁹⁷⁷ fiilinine *-nu* kausatif suffiksi eklenerek oluşturulmuştur, Prs.Pl.1. haldedir. *link-* fiilinin diğer türevi, *lingai-/linki-*, *lengai-/lenki-* “yemin”, sözcüğüdür⁹⁷⁸.

ay.IV 15'te *link-/linka-* “yemin etmek” fiili, **li-in-kán-zi** Prs.Pl.3. halde, **ay.IV 16**'da *lingai-* “yemin” sözcüğü **li-in-ga-a-uš** Pl.Akk.c. halde geçmektedir.

ay.IV 13

ḥa-an-za-an šu-me-eš ḥar-te-en: “siz rahat bırakın”⁹⁷⁹ şeklinde çevrilen cümlede *šumēš* Pl.Nom. halde, “siz” anlamındaki müstakil şahıs zamiridir. *ḥanza ḥark-* “rahat bırakmak”⁹⁸⁰ söz grubunda *ḥanza*, *hant-* (c.n.)“ön”⁹⁸¹ kelimesinin Sg.N.-Akk.n. halidir, *ḥark-* “tutmak” fiili ise Imp.Pl.2. haldedir.

⁹⁷⁶ CHD L: 69vd. “to make someone swear or take an oath”; HW: 129b “vereidigen”; HED L: 94 “make swear”; HHw: 94 “zum Schwören veranlassen; vereidigen”; MHH: 404a vd. “yemin etmek, and içmek, söz vermek, yemin ettirmek”; EDHIL: 527 “to make swear”.

⁹⁷⁷ CHD L: 62a vd. “to swear, take an oath”; HW: 129a “schwören”; HED L: 85vd. “swear, take an oath, state under oath”; HHw: 94 “schwören, beeiden”; MHH: 404a “yemin etmek, and içmek, söz vermek”; EDHIL: 526 “to swear, to take an oath, to state under oath”.

⁹⁷⁸ EDHIL: 527.

⁹⁷⁹ HW² H: 194b “lasst ihr in Ruhe”.

⁹⁸⁰ HEG A-K: 157 “unterstützen, helfen”; HW: 53b “hifreich sein(?), Frieden halten(?)”; “HED H: 91 “keep front, keep watch (over), watch out (for), have respect (for)”; HHw: 39 “hilfreich sein”; MHH: 165b “birisine yardım etmek, destek vermek, göz kulak olmak, saygı göstermek”.

⁹⁸¹ EDHIL: 287 “forehead, front(age)”.

ay.IV 14

nu-ua-ra-at KASKAL-*ši le-e ku-iš-ki ua-al-aḫ-zi* “ve onları yolda hiç kimse vurmasın”
nu “ve” anlamında cümle başlatan bağlaç⁹⁸², *-ua(r)* direkt ifade partikelidir⁹⁸³. *-at* “onları”
enklitik şahıs zamiri⁹⁸⁴ Pl.N.-Akk.n. haldedir. KASKAL “yol, yolculuk; kere, defa”
anlamlarına gelmektedir⁹⁸⁵, Sg.Dat.Loc. haldedir. Hititçe okunuşu *palša/i*-⁹⁸⁶, Akadça
okunuşu *ḪARRĀNU*’dur⁹⁸⁷. *uālḫ-* “vurmak” fiili⁹⁸⁸ Prs.Sg.3. haldedir. Sumerce okunuşu
GUL, Akadça okunuşu *MAḪĀṢU*’dur⁹⁸⁹.

8.5. Metnin Yorumu

Kuzey Anadolu’da Sinop ve Ordu illeri arasındaki bölgeye lokalize edilen⁹⁹⁰
Kaşkalar’ın⁹⁹¹, Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) döneminin sonlarında Hititler’in önemli
şehirlerine saldırılar yaptıkları bilinmektedir. Bu saldırıların boyutu Aşmunikal ve

⁹⁸² Bkz. sayfa 92, 101.

⁹⁸³ Dinçol 1970: 54, 56; Hoffner-Melchert 2008: 354vd.

⁹⁸⁴ Dinçol 1970: 77.

⁹⁸⁵ HZL: 330, işaret 259 s.222; HW: 280a “Weg, Strasse; Reise; - Feldzug”; HHw: 237
“Weg, Pfad”; MHH: 326b “yol, yolculuk; kervan, askeri sefer; kere, defa”.

⁹⁸⁶ HHw: 237; MHH: 326b.

⁹⁸⁷ CAD H: 106b; HW: 280a.

⁹⁸⁸ HW: 242b vd. “schlagen”; HHw: 193 “schlagen; niederschlagen”; MHH: 781a vd.
“vurmak, dövmek, savaşmak, saldırmak, üzerine yürümek, baskın yapmak, zarar
vermek”; EDHIL: 945vd. “to hit, to strike”.

⁹⁸⁹ HW: 242b.

⁹⁹⁰ von Schuler 1965: 62; Ertem 1980: 1, 4.

⁹⁹¹ Kaška adı için bkz. von Schuler 1965: 84vd.; 1976-1980: 461 “Kaşkalar, Mısır
hiyerogliflerinde (II.Ramses) *Kškš*, Akadça (II.Sargon) (*māt*) *Kas-ku* ve (*māt*) *Ka-as-ku*,
(III.Tiglatpileser) ^{URU}*Kas-ka-a-a*, Ugarit dilinde *kṭkym* olarak görülmektedir; Kaşkalar
için ayrıca bkz. Murat 2016.

Arnuanda krali çiftinin Kaşkalar'a karşı Arinna'nın Güneş Tanrıçası'na yaptıkları dua metninde açık şekilde görülmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, kraliçe Ašmunikal'ın adı bu metinde de kral Arnuanda ile birlikte tanrılara Kaşkalar'ı şikayet ederken geçmektedir.

Metin, sadece Hattuša ülkesinin tanrılara karşı temiz ve saygılı olduğunu belirterek başlamaktadır. Tanrıların tapınakları, tapınaklardaki kutsal eşyaları, kurban sunuları ve bayram törenleri ile kimsenin ilgilenmediği kadar ilgilendikleri belirtilir. Metnin başlarında sıkça tekrarlanan, kurbanların “temiz” olması konusu, Hititler'in tapınaklarda göstermiş oldukları titizliğe bir örnektir⁹⁹². Bu bölümün sonunda Kaşkalar'ın *šahhan-* ve *luzzi-* yükümlülüğü ile tanrıların hizmetçileri ve kentlerine zarar verip muhtemelen sıradan insanlar olan, tanrıların erkek ve kadın kölelerini kendilerine köle yaptıkları anlatılır. Daha sonra Kaşkalar tarafından 18 kadar kentin (Nerik, Huruşama, Kāštama, Šeriša, Hīmuḫa, Taggašta, Kammama, Zalpūḫa, Kapirūḫa, Hurna, Dankušna, Tapašaḫa, Tarugga, İlālūḫa, Zihḫana, Šipidduḫa, Uašḫaya, Patalliya) tapınaklarından alınan görevliler, çeşitli değerli madenlerden eşyalar, kurban olarak sunulan yiyecek-içecekler ve çeşitli hayvanlar sıralanmaktadır. Bahsedilen bu şehirlerde tanrıların tapınaklarının Kaşkalar tarafından yıkıldığı ve tanrı heykellerinin kırıldığı tanrılara şikayet edilmektedir. Hitit devletinin egemenliğindeki bu kentlerin Kaşkalar tarafından büyük ölçüde tahrip edilmesinin, başkent Hattuša'yı dolaylı olarak ekonomik anlamda krize soktuğu düşünülebilir. Adları verilen bu şehirlerden Hīmuḫa, HKM 13 numaralı mektupta da geçmektedir. Mektubun içeriği itibarıyla yazıldığı dönem ile Kaşka saldırılarının yoğun olduğu Arnuanda-Ašmunikal dönemi senkronize edilebilir⁹⁹³.

⁹⁹² İlgili metin yerleri için bkz. Süel 1985: 97 KUB 25.24 öy.II 8-9, 96 KUB 38.32 öy. 8-10, 95vd. KUB 9.15 ay.III 5-7; Karasu 1997: 175vd. CTH 264 KUB 13.4 öy.I 14-38; Arıkan 2005: 70 KUB 41.30 öy.III 2-9.

⁹⁹³ Hoffner 2009: 119.

Dua metninin arkayüzünde yine tanrılara ait çeşitli madenlerden eşyaların, tapınak görevlilerinin, çeşitli hayvanların, tarla ve bağların Kaşkalar arasında bölüşüldüğü anlatılmaktadır. Devamında ise bu yağmalanan ülkelerde tanrılara hiç kimsenin kurban sunmadığından ve hiç kimsenin bayram törenlerini yapmadığından bahsedilmektedir. Ayrıca Hatti ülkesinde de tanrılara hiç kimsenin haraç, ayin eşyası ve çeşitli kurbanları getirmediği metinde geçmektedir. Bu duada krali çiftin, tanrıların Kaşkalar'ı durdurmaması halinde, özellikle tanrıların kendilerinin bundan olumsuz etkilendiğini vurgulayarak tanrılara şantaj yaptıklarını söylemek yanlış olmaz⁹⁹⁴. Tanrılarla şantaja dayalı kurulan benzer bir iletişim II.Murşili'nin veba dularında da görülmektedir⁹⁹⁵.

Kaşkalar'ın Hattuşa kentine geldikleri, Tuhaşuna, Tahtariya gibi kentlerle savaşıp kent kapısına kadar indiklerinden bahsedilir. Kral ve kraliçenin tanrıların bayramlarını yerine getirdiklerini ancak Nerik⁹⁹⁶ kenti Fırtına Tanrısı ve diğer tanrılara gönderdikleri kurbanları Hakmiş kentine⁹⁹⁷ göndermek durumunda kaldıkları anlatılır. Çiviyazılı kaynaklara göre Kaşkalar, Hititler'in kutsal kabul ettiği Fırtına Tanrısı'nın şehri Nerik'e Eski Hitit devri kralı Hantili zamanından, III.Hattuşili'nin Nerik kentini geri kazandığı tarihe kadar Hitit egemenlik sahası dışında terk edilmiş haldedir⁹⁹⁸.

---

⁹⁹⁴ Dinçol 1982: 35.

⁹⁹⁵ Singer 2002: 40; metin için bkz. Arıkan 1995: 77-78, 86.

⁹⁹⁶ Nerik kenti için bkz. Haas 1998-2001: 229vd.; del Monte-Tischler 1978: 286vd.

⁹⁹⁷ Hakm/piş (Amasya) kenti için bkz. Haas 1972-1975: 49vd.; del Monte-Tischler 1978: 66vd.

⁹⁹⁸ Dinçol 1980: 43; Ünal 2003: 61; 2005: 48; von Schuler 1965: 186 **KUB 25.21 öy.II Trans. 1** A-NA DU URU Ne-ri-ik-ka x[ ] 2 nu URU Ne-ri-ik-ka-an LÚ^{MEŠ} [Ga-aš-ga-aš] 3 PA-NI mHa-an-ti-DINGIR^{LIM} har-ga[-nu-ya-an har-kir] 4 nu ka-ru-ú IV? ME MU^{KAM} x[ ] 5 dan-na-at-te-eš ki-it-t[a-at] **Çev. 1** Nerik kenti Fırtına Tanrısı'na [ ] 2 Nerik kentini [Kaška]lar 3 Hantili zamanında tahr[ip etmişlerdi] 4 400² yıldır [ ] 5 terk edilmiş idi/ıssız oldu; krş. de Martino 2003: 49.

Ayrıca Arnuanda ve Aşmunikal çifti Kaşkalar'a, Nerik kenti Fırtına Tanrısı'na gönderilen bu kurbanlara saldırmamaları için armağanlar verdiklerini, yemin ettirdiklerini ancak Kaşkalar'ın bu yeminlere aldırılmayıp Hukmiş kentinde de yolları tutarak gönderilen kurbanları yağma ettiklerinden yakınılmaktadır. Görüldüğü üzere Kaşkalar Hititler'in önemli şehirlerine ve anlaşıldığı kadarıyla ganimet açısından zengin olan tapınaklarına saldırılar yaparak Hitit devletini ve toplumunu zor durumda bırakmışlardır. Ayrıca Hititler'in Kaşka akınlarını engellemek yerine, kral ve kraliçenin tanrılara dua etme yolunu seçmeleri Hitit askeri gücünün Kaşkalar karşısında zayıf kaldığının da bir belirtisidir. Hitit kraliçesinin bu duayı etmekteki amaçları, tapınaklardaki kutsal eşyaların talan edilmesini sona erdirmenin yanı sıra tanrıların ilahi gücünden faydalanarak Kaşkalar'a karşı kaybetmiş oldukları kentleri ve dolayısıyla tarıma dayalı güçlü ekonomilerini geri kazanmak olabilir.

Ayrıca Kaşkalar'ın bu dönemde Hititler'in birçok kentini yağmalayıp insanlarını köle, buna savaş ganimeti de denebilir, olarak alması en fazla bu şehirlerde yaşayan Hitit toplumuna zarar vermiş olmalıdırlar. Dolayısıyla Kaşka saldırılarının, yukarıda ele alınan Aşmunikal'in kaybolan Fırtına Tanrısı başlıklı mitolojinin ortaya çıkışı ile bağdaştırılması yanlış olmayacaktır.

SONUÇ

Günümüzden yaklaşık dört bin yıl önce yaşamış olan Hitit toplumu ataerkil bir yapıya sahip olmasına rağmen yazılı belgelerden anlaşıldığı kadarıyla kraliçeler Hitit devletinde önemli konumda bulunuyorlardı. Tabarna ünvanına sahip kralın yanında kraliçenin de Taşananna ünvanı ile yer alıyor olması da bunun bir kanıtıdır. Hitit siyasetinde arka planda kalıyormuş gibi görünen Taşananna olan kraliçelerin zaman zaman etkin rol üstlendikleri ve kralla eşit durumda buldukları olmuştur. Hitit tarihinde, bu konuda örnek teşkil eden ilk kraliçe bilindiği kadarıyla Aşmunikal'dir. Kraliçe Aşmunikal'in kral ile eşit konumda olmasının sebeplerinden ilki ve en önemlisi, eşi ve aynı zamanda kardeşi olduğu da düşünülen Arnuşanda'nın, kraliçenin babası Tuthaliya tarafından evlatlık alınmış bir ^{LÚ}antiyant-"içgüvey" olmasıdır. Çalışmamızda da üzerinde durulan Arnuşanda ile Aşmunikal'in akrabalık ilişkisi sorunu, Arnuşanda'nın bir ^{LÚ}antiyant- olmasının daha doğru olup yapılan önerilerin de bu yönde ağırlık kazandığı tespit edilerek, çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu durum göz önüne alındığında Hitit tahtında hak ve söz sahibi olan birinci kişi kraliçe Aşmunikal olmalıdır. Bir diğer sebep ise Aşmunikal'in annesi kraliçe Nikalmati'nin Hurri kökenli olması ve dolayısıyla Hurrili kadınların Hitit yönetiminde bireysel etkilerini hissettirme çabaları olabilir. Neticede Eski Hitit (M.Ö. 650-1500) devrine göre bu dönemde Hitit devletinde kraliçelerin rollerinin önem kazanmaya ve bununla beraber Hurri kültürünün Hititler'i etkisi altına almaya başladığı görülmektedir.

Kizzuvatnalı bir prenses olan Nikalmati ve kızı Aşmunikal'in adları birer Hurrice teofor isimlerdir. Bu durum sıradan gibi görünse de Hitit kraliyet ailesi bireylerinin Hurrice adlar kullanıyor olması bu kişilerin etnisitesi ve bu gereksinimin nereden kaynaklandığı sorusunun cevapları açısından büyük öneme sahiptir. Ayrıca Hitit

devletinin kozmopolit yapısını anlayıp yorumlayabilmek için de göz önünde tutulması gereken bir husustur.

Kraliçe Aşmunikal'in öne çıkan özelliklerinden bir diğeri, kral Arnuuanda ile ortak mühürlerinin yanı sıra kendi şahsına ait mührünün mevcut olmasıdır. Kraliçenin şahsi bir mührünün olması onun kraldan bağımsız hareket edebildiğinin göstergesi kabul edilebilir. Bunun yanı sıra o döneme tarihlenen Hitit mühürlerinde şahısların adlarının hiyeroglif işaretleriyle yazımı bilinmekle beraber, malesef Aşmunikal'in adının Luvi hiyeroglifi ile yazımına rastlanmamış veya adının geçtiği kısım kırık olduğu için bu yazım henüz gizemini korumaktadır. Bu konuyla ilgili, birbirinden farklı iki mühürde geçen hiyeroglifli *Aşmu-* ve *Nikkal(u)* yazımları birleştirilmek sureti ile Aşmunikal adının Luvi hiyeroglif işaretleriyle yazımına tarafımızdan naçizane bir öneri, yeni yayınlar ışığında burada sunulmuştur.

Aşmunikal'e ait işlenen metinlerden, krali mezar yapısında görevli personele talimatları içeren metinden anlaşıldığı üzere, bir kurum özelliği gösteren Taş Ev yapısı kraliçe Aşmunikal tarafından eşi için yaptırılmıştır. Bu metinden Kral Arnuuanda'nın Aşmunikal'den önce öldüğü sonucu çıkarılmakla beraber, kraliçenin bir süre daha Taşananna olarak kaldığı, III.Tutḫaliya/Tašmišarri dönemine ait Hurrice belgelerde Aşmunikal'in adının yer alması nedeniyle öngörülmektedir.

Aşmunikal'in kaybolan Fırtına Tanrısı temalı mitolojik metinden, bu tarz mitolojilerin çıkış noktaları düşünüldüğünde, Orta Hitit (M.Ö. 1500-1380) çağında Aşmunikal'in Hitit toplumu üzerinde bir etki bıraktığı sonucu çıkarılabilir. Fırtına Tanrısı'nın Aşmunikal'in şahsi tanrısı olması ve bolluk, bereketin bitmesi ile neticelenen tanrının kaybolmasının sebebi, bir nevi kraliçe Aşmunikal ile ilişkilendirilebilir. Bunun yanı sıra işlenen bir diğeri metin olan toprak bağış belgesinde bu bağışın kralın yanı sıra kraliçe tarafından da yapılıyor olması, yani bağış belgesinin Aşmunikal adıyla da garanti altına alınması büyük önem taşımaktadır. Ayrıca bu metinde dikkat çekici bir unsur,

toprak bağışının kadın bir hizmetçiye yapılmasıdır. Bu yönü ile değerlendirildiğinde, bağışın belki de kraliçe Aşmunikal'ın isteği doğrultusunda kadın bir hizmetçiye verildiği çıkarımı yapılabilir. Bunların dışında, aynı dönemde Hitit devletini büyük oranda zarara uğratan Kaşka topluluklarının saldırıları Hitit askeri gücü ile engellenemeyince, bu olumsuz atmosfer Hitit dualarına yansıtılmıştır. Buradan Hitit askeri gücünün Kaşkalar karşısında zayıf olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu dualardan Hitit devletine ait şehirleri ve tapınakları yağmaladıkları anlaşılan Kaşkalar Arnuanda ve Aşmunikal tarafından tanrılara şikayet edilmektedir. Burada önemli bir nokta, Hitit devletinin bekasını ilgilendiren bir konuda kraliçe Aşmunikal'ın de duruma dahil olmasıdır.

Orta Hitit devrinin sonlarında Hitit idaresinde, eşi ile beraber adına rastlanan kraliçe Aşmunikal'ın, kraliçelik ve dolayısıyla Taşananna makamına değer kazandırdığı söylenebilir. Ayrıca Hitit idari yapısında Aşmunikal ve benzeri diğer kraliçelerin adlarının anılması, günümüzde yürütülen Hitit kültürüne dair araştırmalarda yeni bir algı oluşturacaktır.

FİLOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ YAPILAN KELİMELERİN LİSTESİ

^{TÚG} <i>adupli-</i>	194
<i>ak(k)-/ek(k)-</i>	49
<i>alpa-</i>	107
<i>aniyatt-</i>	53
^{LÚ} <i>antiyant-</i>	48
<i>antu(ua)ḥha-/antuḥša-</i>	55
^(LÚ) <i>antu(ua)šalli-/andupšalli-</i>	141
<i>apā-</i>	197
<i>ap(p)atriya-/apatariya-</i>	48
<i>ar-/er-</i>	44, 191
<i>ar-</i>	47, 198
<i>arai-</i>	107
<i>arāua-</i>	43
<i>arḥa</i>	56
<i>arkamma/n-</i>	191
<i>arlip(a)-</i>	102
<i>armanni-</i>	193
<i>arziya-</i>	136
<i>-aš</i>	47, 92
<i>aššanu-/ašnu-/aššiyanu-</i>	56
<i>aššu-</i>	187
<i>-at</i>	96, 201

(UZU/UDU) <i>auli-</i>	194
<i>dā-</i>	41, 55
<i>dai-</i>	186
<i>daluki-</i>	103
<i>dammešhāi-</i>	190
<i>dampūpi-</i>	134
<i>dān ḥarkānzi</i>	198
<i>ed-/ad-</i>	96
<i>eku-/aku-</i>	97
<i>ep(p)-/ap(p)-</i>	55
<i>eš-/aš-</i>	43
^{GIŠ} <i>eya-(n.)/eyan-(n.)/eyant-(c.)/ean-/ea-</i>	46
<i>galaktar/kal(l)aktar/galattar</i>	100
<i>gank-/kank-</i>	99
<i>gipeššar-/kipeššar-</i>	137
<i>haluka-/haluga-</i>	99
<i>ḥalzai-/ḥalziya-</i>	199
<i>ḥandai-/ḥantai-</i>	98, 184
<i>ḥandan</i>	184
<i>ḥanzašša-</i>	103
<i>ḥanzan šumeš ḥarten</i>	200
<i>ḥara(n)^(MUŠEN)-</i>	90
<i>ḥark-</i>	55, 186, 198, 200
<i>ḥarnink-</i>	59
(<) <i>ḥaršan(a)-</i>	100
<i>ḥašša-</i>	103

<i>haššik(k)-</i>	97
<i>hatanti-</i>	139
<i>hazziui/hazziu</i>	192
<i>henkan-/hinkan-</i>	49
<i>Éhila-/hela-</i>	95
<i>LÚhílamma-/LÚhílammi-/LÚhílamatta-</i>	42
<i>hu(i)ttiya-/huit-/huet-/hut(t)-</i>	58
<i>hullai-</i>	195
<i>hūmant-</i>	49
<i>huuṣai-/hui-</i>	132
<i>NA⁴huuṣaši-</i>	136
<i>LÚiṣhamatalla-</i>	192
<i>iṣhuuṣa(i)-/iṣhui-</i>	104
<i>iṣpai-/iṣpiya-</i>	96
<i>(DUG)iṣpandu(z)zi-</i>	199
<i>(GIŠ)iṣtana-/iṣtanana-</i>	93
<i>iṣtanzan(a)-</i>	185
<i>iṣar</i>	158
<i>iṣarualli-</i>	135
<i>iya-/ie-/i-</i>	39
<i>GIŠkalmi-/kalmišana-/kalme(š)šana/i-</i>	94
<i>kammara-</i>	92
<i>kappuṣai-</i>	155
<i>kapunu-</i>	133
<i>karpī-</i>	105
<i>karš-/karšiya-</i>	106, 137

<i>karšeššar</i>	137
<i>kartimmiyatt-</i>	104
<i>karū-</i>	42
<i>karūšši-/karūššiya-</i>	44
<i>kuiš/kuit</i>	39
<i>kuiški/kuitki</i>	198
^{KUŠ/D} <i>kursa-/kurši-</i>	98
^(TÚG) <i>kušiši-</i>	194
<i>lah(h)uṣai-/lah(h)u-</i>	45
<i>lāman</i>	197
<i>lē</i>	46, 47
<i>linganu-</i>	200
<i>luzzi-</i>	43
<i>meya(n)ni-/miyani-/meni-/meyan(n)a-/miyana-</i>	189
^(<) <i>miu-</i>	99
<i>mugai-</i>	102
<i>naḥšaratt-</i>	184
<i>nai-/ne(y)a-/ni(y)a-</i>	94
<i>nanna-/nanni(ya)-</i>	195
<i>našma</i>	58
<i>naššu/nuṣaššu</i>	53
<i>natta</i>	96
<i>neṣaḥḥ-</i>	188
<i>nu</i>	92, 101
<i>nu=ṣar=at KASKAL-ši lē kuiški ṣalahzi</i>	201
<i>pai-/pe-/piya-</i>	51

<i>parā</i>	45
<i>parā tarnā-</i>	48
<i>parḥuena-/parḥuina-</i>	101
<i>parkuyatar-</i>	189
<i>parzaḥannaš/paršaḥannaš/pirzaḥannaš/pirešḥannaš/piršaḥannaš</i>	133
<i>peda-/peta-/pida-</i>	140
<i>piddāi-</i>	193
<i>pippa-</i>	195
<i>ša-/šāi-/šā(y)e-</i>	90
^{GIŠ} <i>šaddu-/šadduṽa-</i>	138
<i>šahḥan-</i>	42
<i>šākui-/šākuṽa-</i>	57
<i>šamenu-/šaminu-</i>	57
<i>-šan</i>	92, 95
<i>šanezzi-/šaniezzi-</i>	89
(LÚ.MEŠ/ÉRIN.MEŠ) <i>šari(ku)ṽa-/šariṽai-/šarikuṽar-</i>	41
<i>šarkuṽa/e-/šarkuṽai-/šarkuya-</i>	91
^{GIŠ/GAD/KUŠ} <i>šarpa-</i>	97
<i>šarra-/šarre-/šarriya/e-</i>	196
<i>šēr</i>	56
<i>šēr arḥa ṽaḥnu-</i>	57
<i>šit(t)ar/šittar/i</i>	193
<i>šuppa(i)-/šuppi-</i>	196
<i>takšatar</i>	136
<i>tarnā-</i>	47
^{GIŠ} <i>tipa-</i>	107

<i>tittanu-/titnu-</i>	190
<i>tiyan harta</i>	186
<i>tuekka-</i>	187
<i>tuhhuu'ai-/tuhhui-</i>	93
<i>uttar</i>	189
<i>u'a-/(ue)-</i>	46
^(UZU) <i>(u)u'alla-/u'alli-</i>	100
^{LÚ} <i>uriyanni-/urayanni-</i>	141
<i>u'ahnu-</i>	56
<i>u'alh-</i>	201
<i>u'appiya-</i>	44
<i>u'arnu-</i>	106
<i>u'arš-/u'aršiya-</i>	141
^(GIŠ) <i>u'aršam(m)a-</i>	105
<i>u'āš-</i>	53
<i>u'ašta-/u'ašt-</i>	49, 50
<i>u'aštul-/u'aštul-</i>	49
<i>u'eriya-</i>	197
<i>u'eš (anzaš)</i>	185
<i>u'ešiyauar</i>	140
<i>u'ešuriya-/u'išuriya-</i>	93
<i>u'ezzapant-/u'ezpant-/u'izzapant-</i>	188
<i>-(y)a</i>	40, 50, 94, 191, 197
<i>-za</i>	91, 96
<i>A.ŠÀ (A.ŠAG₄)</i>	52
^{GIŠ} <i>AB</i>	92

ALAM	187
MUNUS.MEŠ ^{AMA} .DINGIR	192
LÚ ^{APIN} .LÁ	40
ARAD- <i>na-ahh</i> -	190
LÚ ^{AŠGAB}	135
LÚ ^{ÁZLAG}	134
EGIR- <i>an ar</i> -	198
(LÚ)EN ŠU ^{TI} /BEL QA-TI	40
É.GAL	54
MUNUS ^{É.GI₄} (.A)	51
É.GU ₄	95
É.NA ₄	39
GÉME- <i>ahh</i>	191
GIŠ.ÙR	93
GUNNI	94
GÙB	91
ḪA.LA	139
ḪUL	103
IKU	133
(UZU)Ī	44
KI.MIN	95
KIN	54
NA ⁴ KIŠIB	132
GIŠ ^{KIRI₆} .GEŠTIN	52
LÚ ^{MEŠ GIŠ} TUKUL	135
GIŠ ^{MÚ} .SAR	52

LÚ.MEŠNINDA.DÙ.DÙ	196
NINDA.GUR ₄ .RA	198
NINDA.Ì.E.DÉ.A	106
NÍG.BA	199
LÚ.NU. GIŠKIRI ₆	196
LÚ.MEŠSIPA.GU ₄	40
LÚ.MEŠSIPA.UDU	40
SÍSKUR	184
ŠÀ.BA	135
GIŠŠEN	138
GIŠTIR	52
UR.GI ₍₇₎	43
Ú.SAL	133
LÚÛMMEDA ANŠE.KUR.RA	134
ZAG	91, 146
AŠŠUM	50
DINAM arnu-	191
DĪNU	56, 191
NAPIŠTU	52, 185
RÎTUM	140
ŠABĀTU	92

İŞLENEN ÇİVİYAZILI METİNLER

CTH 222.91

KBo 5.7

CTH 252

A KUB 13.8

B KUB 57.46

CTH 326

A KUB 33.15 +21 +KBo 53.1 +60.13

B KUB 33.16

C KUB 33.18

CTH 375.1

A1 KUB 17.21 (Bo 2358)

A2 +KBo 52.14 (955/u)

A3 +KBo 51.16 (545/u) +577/u +1619/u

A4 +KBo 55.32 (768/v)

B1 KUB 31.124 (Bo 2374) +Bo 3190

B2 +KUB 48.28 (Bo 10058)

B3 (Bo 8617)

C KBo 51.17 (398/u) +1945/u

(+) KBo 64.8 (CTH 375?)

D KUB 48.108 (Bo 3216)

E Bo 10088

CTH 375.2

A1 KUB 31.123 (Bo 4313)

A2 +FHL 3 (AO 7349)

B KBo 60.17 (1208/z)

CTH 375.3

A1 KUB 48.107 (Bo 2525)

KBo 67.56

A2 +KUB 31.72 (Bo 7136 +Bo 7153)

B KBo 58.5 (249/w)

CTH 375.4

A KBo 53.10 (1691/u)

B KBo 55.18 (766/v) +1241/u +Bo 69/484

CTH 375.5

A1 KUB 23.17 (Bo 6556)

A2 +KUB 31.117 (Bo 3836)

A3 +KUB 23.115 (Bo 3343)

B Bo 10088

CTH 375.6

A KBo 52.15a (1095/u) + 1099/u

CTH 375.7

A Bo 7768

CTH 375.8

A KBo 52.15b (Bo 69/885)

CTH 375.9

A KBo 57.17 (890/v)

CTH 375.10

KBo 55.20

CTH 375.11

A KBo 59.2 (723/z)

CTH 375.12

A KUB 48.110 (Bo 3932)

CTH 375.13

A1 Bo 3322

A2 KBo 61.311 (Bo 69/856)

CTH 375.14

A Bo 8295

CTH 375.15

A KBo 55.19 (Bo 69/956)

CTH 375.16

A HFAC 72 (NBC 11868)

CTH 375.17

A KBo 58.246 (1123/v)

RESİMLER

Res.1 SBo I Nr. 77 (Beran 1967: Tafel 11)

Res.2 SBo I Nr. 61 (Beran 1967: Tafel VI)

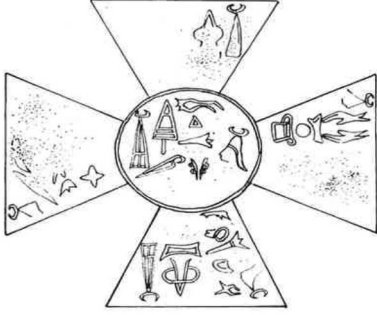

Res.3 SBo I Nr. 60 (Beran 1967: Tafe 12-VI)

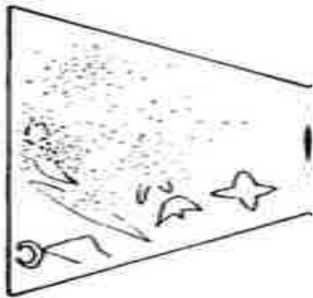
Res.4 AO 29722 (Salvini 1990: 258)

Res.5 Malta Haçı Biçimli Mühür öy. (Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993: 88)

Res.6 Hiyeroglif Yazılı Mühürde *Ašmu*- yazımı (No.5) (Dinçol-Peker 2017: 78)

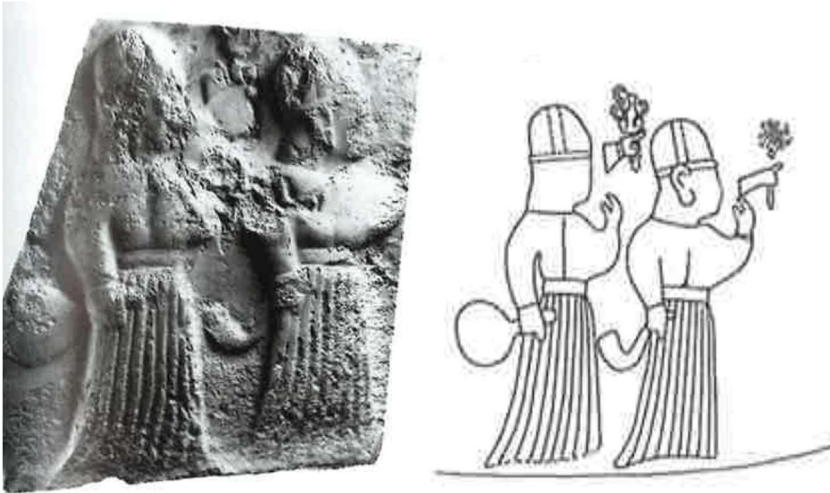
Res.7 Malta Haçı Biçimli Mühürde *Nikkal(u)* yazımı (Dinçol-Dinçol-Hawkins-Wilhelm 1993: 88)

Res.8 Tyskiewicz silindir damga tipi mühürde dans sahnesi (Alp 1999: 43)

Res.9 (Elbistan) Karahöyük'te çıkarılan hiyeroglif yazıtlı dikilitaş (Güterbock 1949: Levha X)

Res.10 Yazılıkaya 36 ve 37 numaralı kabartmalar. Ninatta (solda), Kulitta (sağda) (Seeher 2011: 59)

KAYNAKÇA

- Akdoğan, R.**, (2011), “Huqqa Antlaşması (A Nüshası) Transkripsiyon ve Çevirisi”, *HÖYÜK* 4, s.1-73.
- Akurgal, E.**, (1988), *Anadolu Uygarlıkları*, Net Turistik Yayınlar, İstanbul.
- Akurgal, E.**, (1998), *Anadolu Kültür Tarihi*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara.
- Alp, S.**, (1947), “Hitit Kralı IV. (?) Tuthaliya’nın Askeri Fermanı”, *Belleten* 11/43, s.383-402.
- Alp, S.**, (1957), “Zu den Körperteilnamen im Hethitischen”, *Extrait d’Anatolia Revue annuelle de l’Institut d’Archéologie de l’Université d’Ankara* 2, s.1-47.
- Alp, S.**, (1991), *Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük*, TTK Basımevi, Ankara.
- Alp, S.**, (1993a), “Der Palast in den Maşat-Briefen”, *FsNÖzgülç*, TTK Basımevi, s.15-22.
- Alp, S.**, (1993b), *Beiträge zur Erforschung des Hethitischen Tempels Kultanlagen im Lichte der Keilschrifttexte*, TTK Yayınları, Ankara.
- Alp, S.**, (1995), “Bronz Tablet ve Tarhuntassa Kentinin Yeri”, *1994 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları* 4, s.11-28.
- Alp, S.**, (1998), “IV.Tuthaliya’nın Tahta Çıkmadan Önceki Diğer Adı”, *IKH* III, s.21-26.

- Alp, S.**, (1999), *Hititlerde Şarkı, Müzik ve Dans. Hitit Çağında Anadolu'da Üzüm ve Şarap*, Kavaklıdere Kültür Yayınları, Ankara.
- Alp, S.**, (2002), *Hitit Çağında Anadolu: Çiviyazılı ve hiyeroglif yazılı kaynaklar*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
- Alp, S.**, (2003), *Hitit Güneşi*, TÜBİTAK Yayınları, Ankara.
- Alparslan, M.-Doğan-Alparslan, M.**, (1999), “Tarhuntassa'nın Lokalizasyonunda Yeni Adımlar”, *HABERLER* 7, TEBE, s.14.
- Archi, A.**, (1979), “Il dio Zawalli”, *AoF* 6, s.81-94.
- Archi, A.**, (2003), “Middle Hittite-“Middle Kingdom”, *FsHoffner*, s.1-12.
- Archi, A.**, (2005), “Remarks on the Early Empire Documents”, *AoF* 32/2, s.225-229.
- Archi, A.**, (2007), “The Cult of the Royal Ancestors at Hattusa and the Syrian Practices”, *FsDinçol*, (ed.) M. Alparslan, M. Doğan-Alparslan, and H. Peker, Ege Yayinlari, s.49-55.
- Arıkan, Y.**, (1995), *II.Murşili'nin Veba Duaları (CTH 378)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Arıkan, Y.**, (1998), “Hitit Dualarında Geçen Bazı Tanrı Adları”, *IKH* III, s.45-51.
- Arıkan, Y.**, (2005), “Hitit Kültünde Bir Görevli: ^{LÚ}tazzelli-”, *IKH* 5, s.49-82.
- Arıkan, Y.**, (2017), “Hitit Dininin Tarihi Gelişimi ve Hitit Panteonu”, *Yaşar Çoşkun'a Saygı Yazıları*, s.41-72.
- Asan, A.N.**, (2014), *Der Mythos vom erzürnten Gott, Ein philologischer Beitrag zum religionshistorischen Verständnis des Telipinu-Mythos und verwandter Texte*, *DBH* 41, Wiesbaden.

- Aslantürk, N.**, (2014), *Hitit Belgelerinde Hurri Tanrı Adları ve Onların Kültleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aslantürk, N.**, (2017), “Hitit Belgelerinde Geçen Ay Tanrıçası Nikkal ve Hurrice Atribüleri”, *Türkish Studies* 12/19, s.17-42.
- Astour, M.C.**, (1989), *Hittite History and Absolute Chronology of the Bronze Age*, Sweden, Goterna.
- Bachvarova, M.R.**, (2005), “Relations between God and Man in the Hurro-Hittite Song of Release”, *JAOS* 125/1, s.45-58.
- Bachvarova, M.R.**, (2016), *From Hittite to Homer: The Anatolian Background of Ancient Greek Epic*, Cambridge University Press.
- Balkan, K.**, (1948), “Eti Hukukunda İçgüveylik”, *Ankara Üniversitesi DTCF Dergisi* 6/3, s.147-152.
- Balkan, K.**, (1973), *İnandık'ta 1966 Yılında Bulunan Eski Hitit Çağına Ait Bir Bağış Belgesi, Anadolu Medeniyetlerini Araştırma Vakfı Yayınları No.1*, TTK Basımevi, Ankara.
- Baltacıoğlu, H.**, (2016), “ÉHalentiu-/Ḫalentu(wa)-, Alacahöyük 2. Hitit Yapı Katı ve Boğazköy Büyükkale Sarayı”, *Studies in Honor of Ahmet Ünal*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, s.49-68.
- Beal, R.H.**, (1983), “Studies in Hittite History”, *JCS* 35/1-2, s.115-126.
- Beal, R.H.**, (1992), *The Organisation of the Hittite Military*, *THeth* 20, Heidelberg.
- Beal, R.H.**, (2002), “The Hurrian Dynasty and the Double Names of Hittite Kings”, *GsImparati*, *Eothen* 11, s.55-70.
- Beal, R.H.**, (2003), “The Predecessors of Ḫattušili I”, *FsHoffner*, s.13-35.

- Beckman, G.**, (1983), “Haas, Volkert und Hans Jochen THIEL, Die Beschwörungsrituale der Allaiturah(h) und verwandte Texte”, *BiOr* 40, s.112-113.
- Beckman, G.M.**, (1986), “Inheritance and Royal Succession Among the Hittites”, *FsGüterbock²*, *AS* 23, s.13-31.
- Beckman, G.M.**, (1993-1997), “Mythologie. Anatolian Myths”, *RIA* 8, s.565-572.
- Beckman, G.**, (1999), *Hittite Diplomatic Texts*, Second Edition, Society of Biblical Literature Writings from the Ancient World Series, Atlanta.
- Beckman, G.**, (2003a), “Myths. The Storm-god and the Serpent (Illuyanka) (1.56)”, *CoS* I, (ed.) W.W. Hallo, K.L. Younger, D.E. Orton, s.150-151.
- Beckman, G.**, (2003b), “Edicts and Proclamations: Bilingual Edict of Ḫattušili I”, *CoS* II, Monumental Inscriptions from the Biblical World, ed. William W.Hallo, s.79-81.
- Beckman, G.M.**, (2013), “Intrinsic and Constructed Sacred Space in Hittite Anatolia”, *OIS* 9, s.153-173.
- Beran, T.**, (19679), *Die Hethitischen Glyptik von Boğazköy 1*, *WVDOG* 76, *BoHa* 5, Berlin.
- Bilgiç, E.**, (1953), *Kapadokya Metinlerinde Geçen Yerli Appellatifler ve Bunların Eski Anadolu Dilleri İçerisinde Yeri*, TTK Basımevi, Ankara.
- Bin-Nun, S.R.**, (1975), *The Tawananna in the Hittite Kingdom*, *THeth* 5, Heidelberg.
- Bittel, K.**, (1976), *Les Hittites*, Paris.
- Boley, J.**, (2000), *Dynamics of Transformation on Hittite: The Hittite Particles -kan, -asta and -san*, *IBS* 97, Innsbruck.

- Börker-Klähn, J.**, (1995), “Auf Der Suche Nach Einer Nekropole: Ḫattuša”, *SMEA* 35, s.69-92.
- Bryce, T.**, (2005), *The Kingdom of the Hittites*, Oxford University Press.
- Burney, C.**, (2004), *Historical Dictionary of the Hittites*, Historical Dictionaries of Ancient Civilizations and Historical Eras No. 14, Oxford.
- Cajnko, M.**, (2016), “Akkadographic Analytic Case Markers in Hittite”, *ZA* 106/2, s.215-231.
- Carruba, O.**, (1977a), “Beiträge zur Mittelhethitischen Geschichte, I. Die Tuthalijas und die Arnuwandas”, *SMEA* 18, s.137-174.
- Carruba, O.**, (1977b), “Beiträge zur Mittelhethitischen Geschichte, II. Die Sogenannten. *Protocoles de Succession Dynastique*”, *SMEA* 18, s.175-195.
- Carruba, O.**, (1998), “Hethitische Dynasten Zwischen Altem und Neuem Reich”, *IKH* III, s.87-107.
- Carruba, O.**, (2007), “Per una ricostruzione delle liste reali etee”, *FsKošak, DBH* 25, s.132-142.
- Carruba, O.**, (2008), “Analisi Delle Liste Reali Etee”, *Eothen* 16, s.63-85.
- Christiansen, B.**, (2006), *Die Ritualtradition der Ambazzi: Eine philologische Bearbeitung und entstehungsgeschichtliche Analyse der Ritualtexte CTH 391, CTH 429 und CTH 463, StBoT* 48. Wiesbaden.
- Collins, B.J.**, (2002), *A History of the Animal World in the Ancient Near East, HdO* section 1, Leiden.
- Czyzewska, I.S.**, (2012), *How to Pray to Hittite Gods: A Semantic and Contextual Analysis of Hittite Prayer Terminology with the New*

Editions of Selected Prayers of Muršili II, PhD Thesis,
Department of Near and Middle East School of Oriental and
African Studies University of London.

Daddi, F.P., (1982), *Mestieri, Professioni E Dignità Nell'anatolia Ittita, Incunabula Graeca 79*, Roma.

Daddi, F.P., (2004), "Place Servants and Their Obligations", *OrNs 73*, s.451-468.

Darga, A.M., (1969), "Hitit Metinlerinde Geçen ^{NA4}ZI.KIN=^{NA4}huwaši Kelimesinin Anlamı Hakkında Bir Araştırma", *Belleten 33/132*, s.493-504.

Darga, A.M., (1985), *Hitit Mimarlığı/1 Yapı Sanatı Arkeolojik ve Filolojik Veriler Işığında*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Darga, A.M., (1992), *Hitit Sanatı*, İstanbul.

Darga, A.M., (2015), *Anadolu'da Kadın*, YKY, İstanbul.

von Dassow, E., (2013), "Piecing Together the Song of Release", *JCS 65*, s.127-162.

Devecchi, E., (2015), *Trattati Internazionali Ittiti*, Paideia.

Dinçol, A.M., (1970), *Eski Anadolu Dillerine Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Dinçol, A.M., (1982), "Hititler", *Anadolu Uygarlıkları Ansiklopedisi 1*, s.17-120.

Dinçol, A.M.-Dinçol, B., (1981), *Anadolu Medeniyetleri Müzesinde Bulunan Hitit Hiyeroglif Mühürleri / Hethitische Hieroglyphensiegel im Museum für Anatolische Zivilisationen*, Ankara.

Dinçol, A.M. et.al., (1993), "The 'Curiciform Seal', from Boğazköy-Ḫattuša", *IstMitt 43*, Deutsches Archäologisches Institut Abteilung Istanbul, s.87-106.

- Dinçol, A.-Dinçol, B.**, (2002a), “Büyükler, Prenslar, Beyler Mühürleri Işığında İmparatorluk Yönetiminin Zirvesindekiler”, *Hititler ve Hitit İmparatorluğu: 1000 Tanrılı Halk*, s.428-431.
- Dinçol, A.M.-Dinçol, B.**, (2002b), “Tabarna ve Aedikula Mühürleri Hitit Büyük Kral ve Kraliçelerin Mühürleri”, *Hititler ve Hitit İmparatorluğu: 1000 Tanrılı Halk*, s.432-434.
- Dinçol, A.M.-Alparslan, M.**, (2013), “Hitit Mühürçülüğü (Gliptik)”, *HİTİTLER: Bir Anadolu İmparatorluğu*, YKY, s.392-404.
- Dinçol, B.-Peker, H.**, (2017), “Yayınlanmış Bazı Anadolu Hiyeroglifli Mühürlerin Okunuşlarında Yeni Değerlendirmeler”, *Prof.Dr. Aliye Öztan’a Armağan*, Ankara, s.71-80.
- Doğan-Alparslan, M.**, (2012), *Hitit Kralı II.Muwatalli: Kişiliği ve İcraatı Filolojik Belgeler Işığında*, SOA 1, TEBE, İstanbul.
- Durand, J.M.- Laroche, E.**, (1982), “Fragments hittites du Louvre”, *GsAtatürk, Synthèse* 10, s.73-107.
- Erkut, S.**, (2002), “Hititçe ^{GIŠ}eya- ve Onun Türkçe Karşılığı Hakkında”, *XIV. Türk Tarih Kongresi* (I.Cilt), s.37-42.
- Ertem, H.**, (1965), *Boğazköy Metinlerine Göre Hititler Devri Anadolu’sunu Faunası*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Ertem, H.**, (1974), *Boğazköy Metinlerine Göre Hitit Devri Anadolu’sunun Florası*, TTK Basımevi, Ankara.
- Ertem, H.**, (1980), *Hitit Devletinin İki Eyaleti: Pala-Tum(m)ana İle Yakın çevrelerindeki Yerlerin Lokalizasyonu Üzerine Yeni Denemeler*, DTCF Yayınları 295, Ankara.
- Ertem, H.**, (2007), “Noel Ağacı’nın Kökeni Hakkında”, *Studies in Honour of Refik Duru*, Ege Yayınları, 213-214.

- Easton, D.F.**, (1981), “Hittite Land Donations and Tabarna Seals”, *JCS* 33/1, s.33-43.
- Forlanini, M.**, (2010), “An Attempt at Reconstructing the Branches of the Hittite Royal Family of the Early Kingdom Period”, *FsSinger, StBoT* 51, s.115-135.
- Forrer, E.**, (1969), *BoTU 2: Geschichtliche Texte aus dem Alten und Neuen Chatti-Reich, WVDOG* 42, Osnabrück.
- Francia, R.**, (2002), *Le Funzioni Sintattiche Degli Elementi Avverbiali Di Luogo Ittiti anda(n), appa(n), katta(n), katti-, peran, parā, šer, šarā, StudAs* I, Roma.
- Francia, R.**, (2016), “The Ritual of Fire KUB 43.62 (CTH 457.8): A Mythologem Against Shingles?”, *Studies in Honor of Ahmet Ünal, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, s.235-243.
- Frantz-Szabó, G.**, (1998-2001), “Nik(k)almati”, *RIA* 9, s.316.
- Friedrich, J.**, (1959), *Die Hethitischen Gesetze Transkription, Übersetzung, Sprachliche Erläuterungen und Vollständiges Wörterverzeichnis*, Leiden.
- Friedrich, J.**, (1960), *Hethitisches Elementarbuch*, Heidelberg.
- van Gessel, B.H.L.**, (1998a), *Onomasticon of the Hittite Pantheon 1, HdO* 1 The Near and Middle East, Köln.
- van Gessel, B.H.L.**, (1998b), *Onomasticon of the Hittite Pantheon 2, HdO* 1 The Near and Middle East, Köln.
- Gilan, A.**, (2015), *Formen und Inhalte althethitischer Literatur, THeth* 29, Heidelberg.
- Götze, A.**, (1933), *Die Annalen des Muršiliš, MVAG* 38, Leipzig.

- Götze, A.**, (1957), *Kleinasien, Kulturgeschichte Des Alten Orients, Hda*, Münschen.
- Götze, A.**, (1969a), “Hittite Myths, Epics and Legends, The Myth of Illuyankas”, *ANET Third Edition with Supplement*, s.125-126.
- Götze, A.**, (1969b), “Hittite Prayers, Prayer of Arnuwandas and Asmu-Nikkal Concerning the Ravages Inflicted on Hittite Cult-Centers”, *ANET Third Edition with Supplement*, s.399-400.
- Gonnet, H.**, (1979), *La Titulature Royale Hittite au II. millénaire Avant J.-C.*, *Hethitica III, BCILL 15*.
- Gordon, E.I.**, (1958), “Sumerian Animal Proverbs and Fables: “Collection Five” (Conclusion)”, *JCS 12/2*, s.43-75.
- Groddek, D.**, (2001), “Mausoleum” (É.NA4) und Totentempel (Éḫištā) im Hethitischen”, *UF 33*, s.213-218.
- Groddek, D.**, (2011), *Hethitische Texte in Transkription KBo 57, DBH 36*, Wiesbaden.
- Groddek, D.**, (2012), *Hethitische Texte in Transkription KBo 58, DBH 39*, Wiesbaden.
- Groddek, D.**, (2014), *Hethitische Texte in Transkription KBo 59, DBH 44*, Wiesbaden.
- Gurney, O.R.**, (1961), *The Hittites*, Baltimore.
- Gurney, O.R.**, (1977), *Some Aspect of Hittite Religion*, Oxford.
- Gurney, O.R.**, (1979), “The Anointing of Tudhaliya”, *FsMeriggi², StMed 1*, s.213-223.

- Gurney, O.R.**, (2006), “Anatolia c.1600-1380 B.C.”, *CAH* Vol. II Part 1, History of the Middle East and the Aegean Region c.1800-1380 B.C., s.659-683.
- Güterbock, H.G.**, (1936), “Siegel”, *MDOG* 74, s.66-75.
- Güterbock, H.G.**, (1940), *Siegel aus Boğazköy Erster Teil*, Berlin.
- Güterbock, H.G.**, (1949), “Kitabeli Dikilitaş”, *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Karahöyük Hafriyatı Raporu 1947*, s.52-53.
- Güterbock, H. G.**, (1953), “Yazılıkaya”, *MDOG* 86, s.65-76.
- Güterbock, H.G.**, (1955), “Zu einigen hethitischen Komposita”, *FsSommer, Corolla Linguistica*, s.63-68.
- Güterbock, H.G.**, (1956), “Documents Hiéroglyphiques Hittites Provenant Du Palais D’Ugarit” *Ugaritica* III, s.97-163.
- Güterbock, H.G.**, (1957), “Johannes Friedrich: Hethitisches Wörterbuch. Kurzgefasste kritische Sammlung der Deutungen hethitischer Wörter”, *ORIENTS* 10/1, s.350-362.
- Güterbock, H.G.**, (1967), “The Hittite Conquest of Cyprus Reconsidered”, *JNES* 26/2, s.73-81.
- Güterbock, H.G.**, (1980), “Seals and Sealing in Hittite Lands”, *University Museum Papers* 1, *From Athens to Gordion, The Papers of a Memorial Symposium for Rodney S. Young*, s.51-63.
- Güterbock, H.G.**, (1983), “A Hurro-Hittite Hymn to Ishtar”, *JAOS* 103/1, s.155-164.
- Güterbock, H.G.**, (1997a), “The Hurrian Element in the Hittite Empire”, *Cahiers d’Histoire Mondiale* 2 (1954), 383-394. Şurada: Selected Writings of Hans Gustav Güterbock, *AS* 26 (The Oriental Institute of The University of Chicago), s.179-185.

- Güterbock, H.G.**, (1997b), “Hittite Mythology”, Reprinted from *Mythologies of the Ancient World*, (ed.) S.N. Kramer (1961), 139-179. Şurada: Selected Writings of Hans Gustav Güterbock, *AS* 26 (The Oriental Institute of The University of Chicago), s.49-62.
- Güterbock, H.G.-van den Hout, T.P.J.**, (1991), *The Hittite Instruction for the Royal Bodyguard*, *AS* 24, Chicago.
- Haas, V.**, (1972-1975), “Ḫakmiš(ša)/Ḫakpiš(ša)”, *RLA* 4, s.49-50.
- Haas, V.-M. Wäfler**, (1977), “Bemerkungen zu Éḫeštī/ā-”, *UF* 9, s.87-122.
- Haas, V.**, (1982), *Hethitische Berggötter und Hurritische Steindämonen Riten, Kulte und Mythen, Kulturgeschichte der Antiken Welt* 10, Mainz am Rhein.
- Haas, V.**, (1984), *Die Serien itkaḫi und itkalzi des AZU-Priesters, Rituale für Tašmišarri und Tatuḫepa sowie weitere Texte mit Bezug auf Tašmišarri*, *ChS* V/1, Roma.
- Haas, V.**, (1985), “Betrachtungen zur Dynastie von Ḫattuša im Mittleren Reich (ca. 1450-1380)”, *AoF* 12, 269-277.
- Haas, V.**, (1994), *Geschichte der hethitischen Religion, HdO Erste Abteilung, Der Nahe und Mittlere Osten* 15. Leiden: Brill.
- Haas, V.**, (1998-2001), “Nerik(ka)”, *RLA* 9, s.229-231.
- Hawkins, J.D.**, (1990), “Doubts on the Seal AO 29722”, *Syria* 67/3-4, s.735-741.
- Hoffmann, I.**, (1984), *Der Erlass Telipinus*, *THeth* 11, Heidelberg.
- Hoffner, H.A.**, (1968), “Birth and Name-Giving in Hittite Texts”, *JNES* 27/3, s.198-203.
- Hoffner, H.A.**, (1969), “On the Use of Hittite -ZA in Nominal Sentences”, *JNES* 28/4, s.225-230.

- Hoffner, H.A.**, (1973), “The Hittite Particle *-PAT*”, *FsOtten*, (ed.) Eric Neu-Christel Rüster, s.99-117.
- Hoffner, H.A.**, (1980), “Review of Johannes Friedrich and Annelies Kammenhuber, *Hethitisches Wörterbuch, I/2-3 (annazarahza)* (Heidelberg: Carl Winter, 1977–78)”, *BiOr* 37/3-4, s.198-2002.
- Hoffner, H.A.**, (1983), “A Prayer of Musili II About his Stepmother”, *JAOS* 103/1, s.187-192.
- Hoffner, H.A.**, (1993), “Hittite *iwar* and Related Modes of Expressing Comparison”, *IstMitt* 43, DAI, s.39-51.
- Hoffner, H.A.**, (1994), “The Hittite word for “Oil” and its Derivatives”, *HS* 107/2, s.222-230.
- Hoffner, H.A.**, (1995), “Oil in Hittite Texts”, *The Biblical Archaeologist* 58/2, *Anatolian Archaeology: A Tribute to Peter Neve*, s.108-114.
- Hoffner, H.A.**, (1997a), *The Laws of the Hittites. A Critical Edition*, *DMOA* 23, Köln.
- Hoffner H.A.**, (1997b), “Hittite”, *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, (ed.) Eric M. Meyers, *ASOR* 3, Oxford University, s.81-84.
- Hoffner H.A.**, (1997c), “Hittites”, *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, (ed.) Eric M. Meyers, *ASOR* 3, Oxford University, s.84-88.
- Hoffner, H.A.**, (1998), *Hittite Myths*, Second Edition, Society of Biblical Literature Writings from the Ancient World Series, Georgia.

- Hoffner, H.A- Melchert, H.C.**, (2008), *A Grammar of the Hittite Language Part 1. Reference Grammar*, Eisenbrauns.
- Hoffner, H.A.**, (2009), *Letters from the Hittite Kingdom*, Society of Biblical Literature Writings from the Ancient World, (ed.) G.M. Beckman, Atlanta.
- Homeros**, (2017), *İlyada*, (çev.) A.Erhat-A.Kadir, Hasan Ali Yücel Klasikler Dizisi, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- van den Hout, Th.P.J.**,(1994), “Death as a Privilege the Hititte Royal Funerary Ritual”, *Hidden Futures Death and Immortality in Ancient Egypt, Anatolia, the Classical, Biblical and Arabic-Islamic World*, Amsterdam.
- van den Hout, Th.P.J.**, (1990), “KUB 57”, *BiOr* 47, s.423-32.
- van den Hout, Th.P.J.**, (2002), “Tombs and Memorials: The (Divine) Stone-House and Hegur Reconsidered”, *GsGüterbock*, s.73-91.
- van den Hout, Th.P.J.**, (2003), “Studies in the Hittite Phraseological Construction I: Its Syntactic and Semantic Properties”, *FsHoffner*, s.177-203.
- van den Hout, Th.P.J.**, (2011), *The Elements of Hittite*, Cambridge.
- van den Hout, Th.P.J.**, (2013), “Hitit Krallığı ve İmparatorluğu’nun Kısa Tarihi”, *HİTİTLER: Bir Anadolu İmparatorluğu*, YKY, s.22-44.
- Houwink ten Cate, P.H.J.**, (1970), *The Records of the Early Hittite Empire (c. 1450-1380 b.c.)*, *PIHANS* 26, Leiden.
- Houwink ten Cate, P.H.J.**,(1998), “An alternative Date fort he Sunassuras Treaty”, *AoF* 25/1, s.34-53.
- Hutter-Braunsar, S.**, (2011), “Vergleichende Untersuchungen zu den Texten über eine aus Zorn Verschwundene Gottheit”, *AOAT* 391, s.129-144.
- Imparati, F.**, (1965), “L’autobiografi di Ḫattušili I”, *SCO* 14, s.40-76.

- Imparati, F.**, (1977), “Le Istituzioni Culturali Del ^{NA4}ḫékur E Il Potere Centrale Ittita”, *SMEA* 18/67, s.19-64.
- Imparati, F.**, (1979), “Il Culto Della Dea Ningal Presco Gli Ittiti”, *FsMeriggi²*, *StMed* I, s.293-324.
- Imparati, F.**, (1992), *Hitit Yasaları*, çev. Erendiz Özbayoğlu, Ankara.
- Imparati, F.**, (1998-2001), “Ningal”, *RLA* 9, s.356-357.
- Kammenhuber, A.**, (1992), “Hethitisch ^Eḫalentuḫa- eine Widmung”, *FsAlp*, TTK Basımevi, Ankara.
- Kapelus, M.**, (2007), “La «maison (le palais) des ancetres» et les tombeaux des rois hittites” *RANT* 4, s.221-29.
- Kapelus, M.**, (2009), “The Anger of the Gods and Anomalies in the World’s Existence”, *Codes and Rituals of Emotions in Asian and African Cultures*, (ed.) Nina Pawlak, s.234-239.
- Karasu, C.**, (1986), *Boğazköy Çivi Yazılı Tablet Kolofonları*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Karasu, C.**, (1988), “*nuntarriyašḫaš* Bayramında Hitit Kralının Kült Gezileri”, *Belleten* 52/203, s.407-428.
- Karasu, C.**, (1997), “Hititlerde Neden Bin Tanrı Vardı?”, *1996 Yılı Anadolu Medeniyetleri Müzesi Konferansları*, s.175-190.
- Karasu, C.**, (2002), “Some Observation on the Women in the Hittite Texts”, *GsImparati, Eothen* 11, s.419-424.
- Kassian, A., Korolëvt, A., Sidel’tsev, A.**, (2002), *Hittite Funerary Ritual šalliš waštaiš*, *AOAT* 288, Münster.
- Kinal, F.**, (1956), “Eski Anadolu’da Kadının Mevkii”, *Belleten* 20, s.355-366, Ankara.

- Kitchen, K.A.-Lawrence, P.J.N.**, (2012), *Treaty, Law and Covenant in the Ancient Near East Part 1: The Texts*, Wiesbaden.
- Klengel, H.**, (1999), *Geschichte des Hethitischen Reiches, HbOr 1. Abteilung*, Köln.
- Klengel, H.**, (1988), “Papaja, Kataḫzipuri und der *ēja*- Baum. Erwägungen zum Verständnis von KUB LVI 17”, *FsPugliese Carratelli, Eothen 1*, s.101-109.
- Klinger, J.-Neu, E.**, (1990), “War die Erste Computer-Analyse des Hethitischen Verfehlt?”, *Hethitica 10, BCILL 52*, s.135-160.
- Klinger, J.W.**, (1995), “Das Corpus der Maṣat-Briefe und seine Beziehungen zu den Texten aus Hattuša”, *ZA 85*, s.74-108.
- Klinger, J.W.**, (2005), “Das Korpus der Kaškäer-Texte”, *AoF 32/2*, s.347-359.
- Kloekhorst, A.**, (2006), “Hittite *pai-/pa-* to give”, *IF 111*, s.110-119.
- Kloekhorst, A.**, (2014), *Accent in Hittite: A Study in Plene Spelling, Consonant Gradation, Clitics, and Metrics, StBoT 56*, Wiesbaden.
- Koç, İ.**, (2007), *Telipinu ve Dönemi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Koç, İ.-Karasu, C.**, (2012) “Anadolu’da İlk Anayasa Niteliğindeki Ferman ve Hititler”, *Anayasa Mahkemesinin Kuruluşunun 50. Yılına Armağan*, s.761-769, Anayasa Mahkemesi Yayınları.
- Landsberger, B.**, (1954), “Assyrische Königsliste und ‘Dunkles Zeitalter’”, *JCS 8/2*, s.47-73.
- Laroche, E.**, (1920), *Hittite Texts in the Cuneiform Character from Tablets in the British Museum*, London.
- Laroche, E.**, (1947), *Recherches sur les noms des dieux hittites, RHA 7/46*, Paris.
- Laroche, E.**, (1951), *Recueil d’Onomastique Hittite*, Paris.

- Laroche, E.**, (1965), “Textes mythologiques hittites en transcription, *RHA* 23, s.61-178.
- Laroche, E.**, (1966), *Les Noms des Hittites, Études Linguistiques* 4, Paris.
- Laroche, E.**, (1969-1970), “Nişantaş”, *Anatolica* 3, s.93-98.
- Laroche, E.**, (1981), “Les Noms des Hittites: Supplément”, *GsSchwartz, Hethitica* 4.
- Lebrun, R.**, (1980), *Hymnes et Prières Hittites*, Louvain-la-Neuve.
- Lewis, C.T.**, (1984), *A Latin Dictionary, Founded on Andrew’s Edition of Freund’s Latin Dictionary Revised, Enlarged, and in Great Part Rewritten*, Oxford.
- Loretz, O.**, (2001), “Der Ugaritische Architektonische Begriff *ḫšt* Totenheiligtum”, *UF* 33, s.377-385.
- Marizza, M.**, (2007), *Dignitari Ittiti del Tempo di Tuthaliya I/II, Arnuwanda I, Tuthaliya III, Eothen* 15, Firenze.
- de Martino, S.**, (2003), *Hititler*, Dost Yayınları, Çev. Erendiz Özbayoğlu, Ankara.
- de Martino, S.**, (2005), “Hittite Letters from the Time of Tuthaliya I/II, Arnuwanda I and Tuthaliya III”, *AoF* 32, s.291-321.
- de Martino, S.**, (2010a), “Nomi di persona hurriti nella prima età imperiale ittita”, *FsArchi, Orientalia* 79/2, s.130-139.
- de Martino, S.**, (2010b), “The Hittite Queen Šata(n)duḫepa”, *FsWilhelm*, s.91-98.
- de Martino, S.**, (2010c), “Some Questions on the Political History and Chronology of the Early Hittite Empire”, *AoF* 37/2, s.186-197.
- de Martino, S.**, (2011), *Hurrian Personal Names in the Kingdom of Ḫatti, Eothen* 18, Firenze.

- de Martino, S.**, (2013), “Din ve Mitoloji”, *HİTİTLER: Bir Anadolu İmparatorluğu*, YKY, s.410-429.
- de Martino, S.**, (2017), “The Hurrian Language in Anatolia in the Late Bronze Age”, *GsLaroche*, s.151-162.
- de Martino, S.-Devecchi, E.**, (2012), “Death Penalty in the Hittite Documentation”, *Philippika* 51, s.191-202.
- Melchert, H.C.**, (2010), “On Hittite *mūgā(i)*” *FsArchi, Orientalia (Nova Series)* 79/2, s.207-215.
- Miller, L.J.**, (2004), *Studies in the Origins, Development and Interpretation of the Kizzuwatna Rituals, StBoT* 46, Wiesbaden.
- Miller, L.J.**, (2006), “Joins and Duplicates among the Boğazköy Tablets (1-10)”, *ZA* 96, s.235-241.
- Miller, L.J.**, (2010), “Practice and Perception of Black Magic among the Hittites”, *AoF* 37/2, s.167-185.
- Miller, L.J.**, (2013), *Royal Hittite Instructions and Related Administrative Texts*, Atlanta.
- del Monte, G.F.-Tischler, J.**, (1978), *Die orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte, Repertoire Géographique des Textes Cunéiformes* 6, Wiesbaden.
- Murat, L.**, (2016), *Anadoluda Kaşkalar*, Hel Yayınları, Ankara.
- Nakamura, M.**, (2002), *Das hethitische nuntarriyašḫa- Fest*, Nederlands Instituut Voor Het Nabue Oosten.
- Neu, E.**, (1983), “Überlieferung und Daiterung der Kaškäe-Verträge”, *FsBittel*, s.391-399.
- Neve, P.**, (1992), “Die Ausgrabungen in Boğazköy-Ḫattuša 1991”, *AA* 3, s.307-338.

- Neve, P.**, (1995), *The Hieroglyphic Inscription of the Sacred Pool Complex at Hattusa (SÜDBURG)*, *StBoTB* 3, Wiesbaden.
- Nicolle, R.**, (2015), *Les dieux de l'Orage à Rome et chez les Hittites*, Université Paris Nanterre.
- Opfermann, R.**, (1987), "War für Die Hethiter Yazılıkaya ein hékur?", *CRRAI* 34, s.229-237.
- Otten, H.**, (1951), "Die hethitischen 'Königlisten' und die altorientalische Chronologie", *MDOG* 83, s.47-71.
- Otten, H.**, (1958a), *Hethitische Totenrituale*, *VIO* 37, Berlin.
- Otten, H.**, (1958b), "Keilschrifttexte", *MDOG* 91, s.73-84.
- Otten, H.**, (1963), "Neue Quellen zum Ausklang des Hethitischen Reiches", *MDOG* 94, s.1-23.
- Otten, H.**, (1966), "Hethiter, Hurriter und Mitanni", *Fischer Weltgeschichte, Die Altorientalischen Reiche II Das Ende des 2.Jahrtausends*, , s.102-176.
- Otten, H.**, (1970), "Sororat im Alten Kleinasien?", *Saeculum* 21/2-3, s.162-165.
- Otten, H.**, (1971), *Materialien zum Hethitischen Lexikon*, *StBoT* 15, Wiesbaden.
- Otten, H.**, (1972-1975), "Hallara", *RLA* 4, s.60.
- Otten, H.**, (1974), "Die Schenkungsurkunde KUB XIII 8 - Eine junge Kopie", *FsGüterbock*, s.245-251.
- Otten, H.**, (1981), *Die Apologie Hattusilis III*, *StBoT* 24, Wiesbaden.
- Otten, H.**, (1988), *Die Brozetafel aus Boğazköy Ein Staatsvertrag Tuthalijas IV*, *StBoTB* 1, Wiesbaden.
- Popko, M.**, (1995), *Religions of Asia Minor*, Warsaw.

- Rieken, E.**, (2010), “Die periphrastischen Konstruktionen mit *pai-* “gehen” und *uwa-* “kommen” im Hethitischen”, *GsNeu, StBoT* 52, s.217-239.
- Riemschneider, K.K.**, (1958), “Die hethitischen Landschenkungsurkunden”, *MIO* 6/3, s.321-381.
- Rosi, S.**, (1984), “Il Ruolo Delle ‘Truppe’ UKU.UŠ Nell’organizzazione Militare Ittita”, *SMEA* 24, s.109-129.
- Rutherford, I.**, (2008), “Achilles and Sallis Wastais Ritual: Performing Death in Greece and Anatolia”, *Performing Death. Social Analyses of Funerary Traditions in the Ancient Near East and Mediterranean*, (ed. N. Laneri), s.223-237.
- Rüster, C.-Neu, E.**, (1989), *Hethitisches Zeichenlexikon, StBoTB* 2, Wiesbaden.
- Rüster, C.-Wilhelm, G.**, (2012), *Landschenkungsurkunden hethitischer Könige, StBoTB* 4, Wiesbaden.
- Salvini, M.**, (1990), “Un sceau original de la reine hittite Ašmunikal”, *Syria* 67/2, s.257-268.
- Schachner, A.**, (2016), “Yenicekale’nin Tarihlendirilmesine ve Fonksiyonuna Dair”, *Boğa* 24, DAI, s.132-146.
- von Schuler, E.**, (1965), “Die Mythologie der Hethiter und Hurriter”, *Wörterbuch der Mythologie I (Götter und Mythen im Vorderen Orient)*, Stuttgart, s.141-216/8.
- von Schuler, E.**, (1965), *Die Kaškäer, Ein Beitrag zur Ethnographie des alten Kleinasien, Untersuchungen zue Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 4, Berlin.
- von Schuler, E.**, (1976-1980), “Kaškäer”, *RLA* 5, s.460-463.

- Seeher, J.**, (2011), *Taşa Yontulu Tanrılar: Hitit Kaya Tapınağı Yazılıkaya*, Ege Yayınları, İstanbul.
- Sideltsev, A.V.- Molina M.**, (2015), “Enclitic -(m)a “but”, clause architecture and the prosody of focus in Hittite, *IF* 120, s.209-253.
- Sideltsev, A.V.**, (2017), “Complex NPI Systems: Hittite Data”, , *Comparative Slavic Syntax and Semantics, University of Oslo, OSLa* 9/1, s.17-32.
- Singer, I.**, (1983), *The Hittite KILAM Festival Part 1, StBoT* 27, Wiesbaden.
- Singer, I.**, (2006), “The Failed Reforms of Akhenaten and Muwatalli” *BMSAES* 6, s.37-58.
- Singer, I.**, (2009), “In Hattuša The Royal House Decline, Royal Mortuary Cult in 13th Century Hatti”, *StudAs* 5, s.169-191, Roma.
- Sir Gavaz, Ö.**, (2016), “Hitit Dini İnançlarında Éḫešta- ile İlgili Yeni Düşünceler”, *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 9/2, s.837-860.
- Sommer, F.-Falkenstein, A.**, (1938), *Die hethitische-akkadische Bilingue des Hattušili I. (Labarna II.)*, *Abhandlungen der Bayerischen Akademie der Wissenschaften Philosophisch-historische Abteilung Neu Folge* 16, München.
- Soysal, O.**, (2004), *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung*, *HdO* 1/74, Leiden.
- Stavi, B.**, (2015), *The Reign of Tudhaliya II and Šuppiluliuma I The Contribution of the Hittite Documentation to a Reconstruction of the Amarna Age*, *THeth* 31, Heidelberg.
- Steitler, C.W.**, (2017), *The Solar Deities of Bronze Age Anatolia. Studies in Texts of the Early Hittite Kingdom*, *StBoT* 62, Wiesbaden.

- Süel, A.**, (1985), *Hitit Kaynaklarında Tapınak Görevlileri İle İlgili Bir Direktif Metni*, DTCF Basımevi, Ankara.
- Szabó, G.**, (1971), *Ein Hethitisches Entsühungsritual für das Königspaar Tuthaliya und Nikalmati, THeth 1.*
- Taracha, P.**, (2009), *Religions of Second Millenium Anatolia, DBH 27,* Wiesbaden.
- Taracha, P.**, (2017), “Hittite Éḫalentuwa- Revisited”, *AoF 44/1*, s.100-110.
- Taş, İ.**, (2014), *Hethitische Texte in Transkription Bo 8264-Bo 8485, DBH 43,* Wiesbaden.
- Thiel, H.J.-Wegner, I.**, (1984), “Eine Anrufung an den Gott Teššup von Ḫalab”, *SMEA 24*, s.187-213.
- Tischler, P.**, (1982), “Beitrage zur hethitischen Anthroponymie”, *FsNeumann*, s.439-453.
- Tischler, J.**, (2016), *Hethitische Texte in Transkription KUB 56 und KUB 57, DBH 49,* Wiesbaden.
- Ünal, A.**, (1976-1980), “Kaštama”, *RLA 5*, s.475-476.
- Ünal, A.**, (1992), “Parts of Trees in Hittite According to a Medical Incantation Text”, *FsAlp*, s.493-500.
- Ünal, A.**, (1999), *Hititler-Etiler ve Anadolu Uygarlıkları*, Etibank.
- Ünal, A.**, (2002), *Hititler Devrinde Anadolu I*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ünal, A.**, (2003), *Hititler Devrinde Anadolu II*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ünal, A.**, (2005), *Hititler Devrinde Anadolu III*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.

- Ünal, A.**, (2014), *Eskiçağ Anadolu Toplumlarında Kadın Anayanlı Bir Hitit Kraliçesi: Puduhepa ve Zamanı*, Hitit Üniversitesi Rektörlüğü Yayını, Ankara.
- Ünal, A.**, (2016), *Hititçe-Türkçe Türkçe-Hititçe Büyük Sözlük*, Ankara.
- Vigo, M.**, (2014), “The use of (perfumed) oil in Hittite rituals with particular emphasis on funerary practices”, *JIA* I, s.25-37.
- Yoshida, D.**, (1996), *Untersuchungen zu den Sonnengöttheiten bei den Hethitern, Schwurgötterliste, helfende Gottheit, Feste, THeth 22*, Heidelberg.
- Zgoll, A.**, (1998-2001), “Ningal”, *RIA* 9, s.352-356.

ÖZET

Orta Hitit dönemi Kraliçelerinden olan kraliçe Aşmunikal'e ait çiviyazılı metinler ve mühürler bu çalışmada bir araya getirilmiştir. Kraliçeye ile ilgili, CTH 222.91, CTH 252, CTH 326 ve CTH 375 katalog numaralı metinler transkripsiyon ve çevirileri yapılarak değerlendirilmiştir. Bunların yanı sıra kraliçe Aşmunikal'in kendi mühürleri ve kral Arnuvanda ile ortak mühürleri, SBo I Nr.77, SBo I Nr.61, SBo I Nr.60 ve AO 29722 numaralı mühürler incelenmiştir.

Aşmunikal'den önce adlarına rastlanan Eski Hitit devri kraliçelerinden bahsedilerek aradaki dönemsel farklar ortaya konulmuştur. Kraliçe Aşmunikal'in adının analizi yapılarak kraliçenin jeneolojisi belirlenmiştir. Kral Arnuvanda ile kardeş olup olmadıkları sorununa getirilen öneriler de burada ayrıca sunulmuştur. Hitit tarihinde kraliçe Aşmunikal ile beraber yaşanan bazı ilkler özellikle belirtilerek Hitit devletinde kraliçelerin önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

ABSTRACT

Cuneiform texts and seals of Queen Ašmunikal, one of the queen of the Middle Hittite period, were brought together in this study. The texts of CTH 222.91, CTH 252, CTH 326 and CTH 375 relating to the queen were evaluated by transcription and translation. In addition to these, the seals of Queen Ašmunikal and their joint seal with King Arnuanda, SBo I Nr.77, SBO I Nr.61, SBO I Nr.60 and AO 29722 were reviewed.

The ancient Hittite queen, whose name was found before Ašmunikal, was mentioned and periodic differences were revealed. Analysis of the name of Queen Ašmunikal was made and the queen's geneology was determined. Suggestions for the question of whether they were siblings with King Arnuanda were also presented here. In the Hittite history, some firsts living together with Queen Ašmunikal were specified and the importance of the queen in the Hittite state was emphasized.